

Հայկական գիտահետազոտական հանգույց Armenian Research & Academic Repository

Սույն աշխատանքն արտոնագրված է «Ստեղծագործական համայնքներ
ոչ առևտրային իրավասություն 3.0» արտոնագրով

**This work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial
3.0 Unported (CC BY-NC 3.0) license.**

Դու կարող ես.

պատճենել և տարածել նյութը ցանկացած ձևաչափով կամ կրիչով
ձևափոխել կամ օգտագործել առկա նյութը ստեղծելու համար նորը

You are free to:

Share — copy and redistribute the material in any medium or format

Adapt — remix, transform, and build upon the material

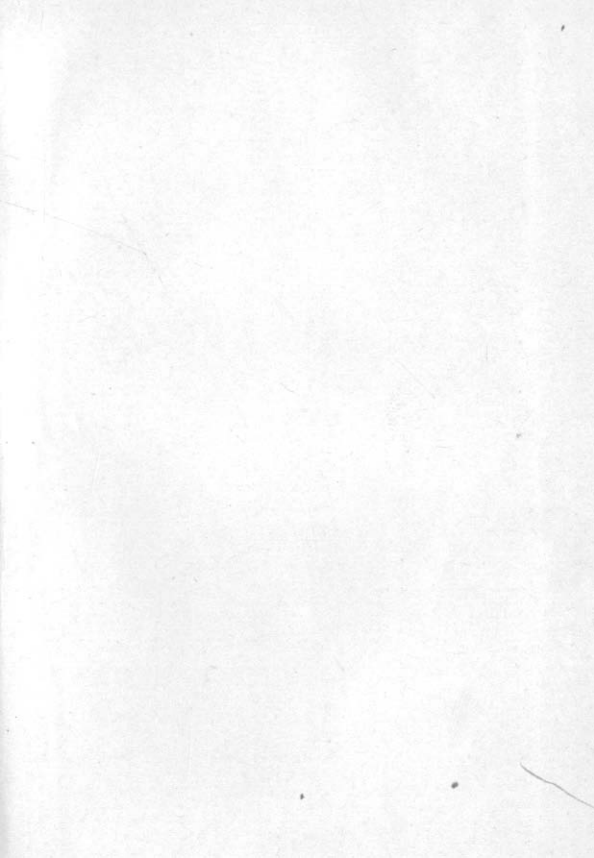
924

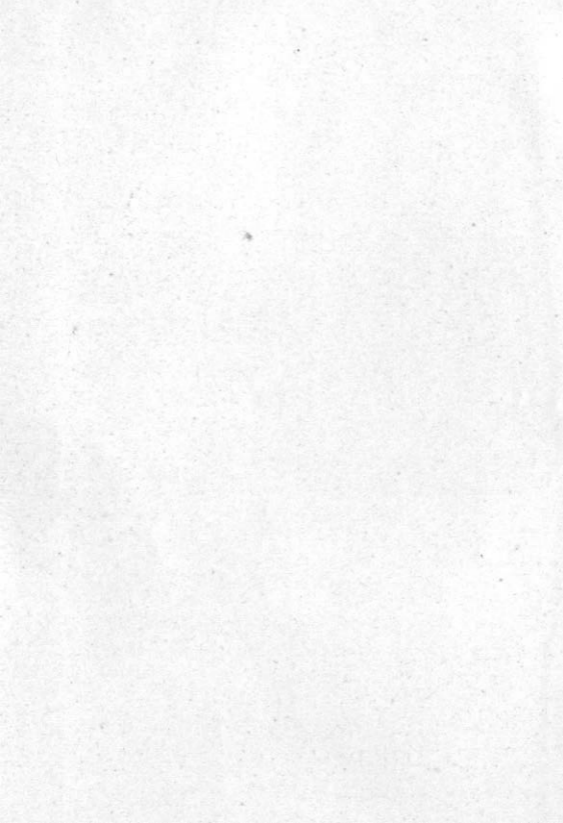
1879 205

12-46

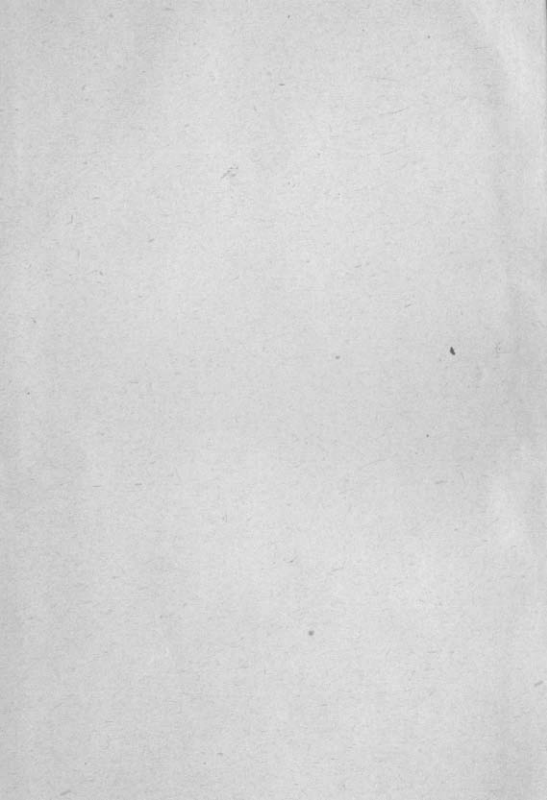
2010

11
12

205 ւր.

2-46

ՓՐԿՈՒԹԻՒՆ ՓՆՏՈՌ,

Գ Ա Մ

ՓՐԿՈՒԹԵԱՆ ՀՈՒ ՈՒՆԵՑՈՂ ՄԵՂԱԻՈՐ

«Ինձի ի՞նչ պէտք է ընել, որ փրկուիմ»:

«Հաւատա՛ Տէր Յիսուս Բրիտանիան»:

ու. պիտի փրկուիս»:

(Գործ. ԺԶ. 30, 31):

1005
29620

ՂԱՐԱԴՐԵՑ

ՊԱՏ. ՃՕՆ ԻՅՆՃԻԼ ՃԻՅՄՍ. Վ. Ա.

ԹԱՐԳՄԱՆԵԾ

ԱՆԳՂԻԱԿԱՆ ԲՆԱԳՐԻՆ

Պ. ԵՂԻԱ Յ. ՆԵՐԿԱՐԱՐԵԱՆ

ԿՈՍՏԱՆԳՆՈՒՊՈԼԻՍ

Ի ՏՊԱՐԱՆԻ Յ. ՓԱՓԱԶԵԱՆ

1859

36563 м.н.

120 01

19747-59

ՅԱՌԱՋԱԲԱՆ ՀՐԱՏԱՐԱԿԻՉԻՆ

Ես գրեցի շարագրող Հեղինակ Տօթթըր Ղ'էյմսը անուանի Վարողիչ մըն է Ենգղիայի Պերմիսկհամ քաղաքը, ու առհասարակ բոլոր Ենգղիայի ու Եմերիգայի մէջ Եւետարանին հաւատարիմ և պերճախօս Վարողիչ մը ու շատ օգտակար գիրքերու Հեղինակ ճանչցուած է: Հիմա ինքը շատ տարիքը առած ալևոր մըն է, բայց տակաւին Պերմիսկհամ մեծ եկեղեցիի մը մէջ կ'աշխատի Հովուական պաշտօնով:

Ես իր շարագրած գիրքը Հայերէն Եշխարհաբառի Թարգմանեց Վիկտորիացի Պարօն Եղիա Յ. Վերկարարեանը ու ձրիապէս ընծայեց աս գրաւոր աշխատութիւնը իր սիրելի ազգին:

Թարգմանութիւնը տպագրութեան պատրաստուելու առեմը Տօթթըր Ղ'էյմսին տեղեկութիւն արուեցաւ ու ինքն ալ անմիջապէս Ենգղիայի մէջի բարեկամներէն ճարեց յասիկայ տպելու պէտք եղած գումարը: Եյն պարագային նկատմամբ

իր գրած նամակէն կտոր մը քաղելով հոս
կը գնենք :

Պէրսինկհամ. Փետր. 28, 1859:

« ՓՐԿՈՒԹԻՒՆ ՓՆՏՈՈՂ ԳՐԵՅԿԻՆ
Հայերէն լեզուով տպագրուելուն նկատ-
մամբ ձեզմէ ընդունած նամակս մեծ ու ան-
կեղծ ուրախութիւն տուաւ ինձի՝ որ շատ
ազէկ կրնաք երևակայել, ու առիթ ալ
տուաւ ինձի Մատուծոյ շնորհակալութիւն
տալու որ ձեր գործակցութիւնովը իմ օգ-
տակարութիւնս ձերինին հոսանքին մէջ
մտնելու վրայ է :

Տաճկաստանի ձեր Քարողչութիւն-
ներուն շատոնց է իմ խորին զգացում
ունենալս : Մեր երկնաւոր Տէրը ձեզ
գործածած է նոյն ոսկեղէն աշտանակ-
ները իրենց նախնի տեղերնին գնել ու
մարած ճրագները նորէն վառել : Մսի-
կայ պէտք է որ մեր Տէր Արիստու Քրիս-
տոսն ու անոր գործը բոլոր սիրողները
յօժարակամ ու առատ ձեռնտուութիւն
ընելու շարժէ : . . .

Մս գիրքը՝ իմ սիրելի բարեկամս ու

եղբայրս, տասնիրեքերորդ լեզուովն է որ
 Մատուծոյ շնորհքովը կը խօսի իմ բեր-
 նովս ու պիտի խօսի իմ մեռնելէս
 ետեւ ալ: Մսիկայ նախանձելի պատիւ-
 ժը չէ՞ արդեօք Մատուած սիրողի մը, ու
 Վրախտ կորուսեալ (Սիլտոնի բան-
 աստեղծական գիրքը) շարագրող Հեղի-
 նակն ըլլալէն աւելի: Շնորհակալ եմ,
 հազար անգամ շնորհակալ եմ՝ ձեզի իմ
 օգտակարութեանս սահմանը աս կերպով
 ընդարձակուելով, չափով մըն ալ յեղծ
 օգտակար ըլլալու կարողանալուս հա-
 մար:”

Յոյս ունինք որ աս պատուական գրո-
 քոյկիս բարեպաշտ Հեղինակին աղօթքը
 լսուի, ու Մատուածային Սուրբ Հոգւոյն
 օրհնութիւնովը օգտակարութիւնը երե-
 նայ Հայերէնին մէջն ալ. ինչպէս որ
 արդէն Մնգղիերէն՝ Վաղղիերէն ու
 Վերմաներէն՝ ու նաև Եւրոպական ու-
 թիշ լեզուներէն շատերուն մէջ տես-
 նուած է:

Յ Ե՛Ն Կ

ԵՐԵՍ

ՆԵՐԱԾՈՒԹԻՒՆ — Ա՞ս գրտյիլ օգ-
րակար կերպով կարգալու համար կա-
նաներ 1

ԳԼՈՒԽ Ա — Վրէնախեան համար յե՞ծ
հոգ աւելնալը քանաւոր և հարկաւոր է 13

ԳԼ. Բ — Արժեանիան որպաւորութիւնն
ու անոնք ինչպիսի զգոշաւոր կերպով
պահելու անհնարին հարկաւորութիւնը 29

ԳԼ. Գ — Սորքի Գարոյ զբայ գիտութիւն,
և ասորոսածային ճշմարտութեանց զբայ
պարզ արեւութիւն ասելնալու հարկա-
ւորութիւնը 65

ԳԼ. Դ — Այաշխարհութեան զբայ, որ է
չլլնա՞ ընել 111

ԳԼ. Ե — Հաւարտի զբայ 134

ԳԼ. Ջ — Սխալմաններ՝ որոնց յեղ զբար-

Հո-վե-նն զնորոս ողները դե-րոս- հ'եյնուն 164

ԳԼ. Է — Տարակոս-վե-նններ , որոնք +
 շարունակ հը սյուսոսնին զրհո-վե-նն
 զնորոս ողներուն 210

ԳԼ. Ը — Ահարոս-վե-նններ , ժրոնք + շար
 անգամ հ'երե-ին քարե սյուսոսնին ընկաց-
 քի ղն հը ղքնոս-որո-վե-նն ժոսոսն հը 237

ԳԼ. Թ — Օգո-շո-վե-նններ . . . 264

ԳԼ. Ժ — Վաշակոս-վե-նններ . . . 283

ԿՆԵՐԸՆՕՈՒԹԻՒՒՆ

Ա՝ Բր+ոյլը օգտակար կերպով կարգալու համար
կանոններ :

Արեւի է թէ ոմանց անսովոր բան մը
երեւնայ ասանկ պարզ և դիւրիմաց գրքոյ-
կի մը ընթերցմանը համար կանոններ
տալս : Սակայն բանն աս է որ շատերը
կամ չեն գիտեր, և կամ թէ պէտք ե-
ղած ատենը կը մոռնան յիշել թէ օգ-
տակար կերպով կարգալու համար ի՞նչ ընե-
լու է, և հետևապէս ի՞նչ որ կարդալու
ըլլան շատ քիչ օգուտ կը քաղեն : Ա՝
գրքոյկը ոչ միայն պարզ և դիւրահասկը-
նալի է, բայց մանաւանդ որ անհուն և յա-
ւիտենականապէս հարկաւոր նիւթի մը
վրայօք գրուած է, որն որ մէկու մը յա-
ւիտենական վիճակը որոշելու ամենակա-
րւոր կէտին վրայ խորհրդածել կու տայ .
մասնաւորապէս բոլոր ուրիշ շնորհաց մի-
ջոցներուն հետք մէկտեղ ասիկայ ալ ըն-
թերցողին պիտի ըլլայ կամ «Մահուան

հոտ դէպ'ի մահ", կամ "կենդանութեան հոտ դէպ'ի կեանք": Սարսափելի՛ խորհուրդ, բայց անվիճելի կերպով ճշմարիտ:

Ընթերցո՛ղ, ո՛վ որ ես դուն, աս գրքոյկին հեղինակը յանդգնութիւն ըրած պիտի չըլայ՝ որ կը հաւատայ թէ ասոր մէջ պարունակուած բոլոր ճշմարտութիւնները պիտի յիշես դուն յաւիտենականութեան մէջ, — այո՛, պիտի յիշես զանոնք կամ ուրախութիւնով ու երախտագիտութիւնով երկինքին մէջ, կամ խղճի խայթով և յուսահատութիւնով դժոխքին մէջ: Արեւմն յանդգնութիւն մը ըրած կ'ըլլամ թէ որ իմ գրածներս օգտակար կերպով կարդալու համար քու միտքդ արթնցնեմ:

Վ. Աս աս փերքը, աս կարգիս ասիկայ աս ներքին սենեակդ, այսինքն աղօթք ընելու համար առանձնացած տեղդ կարդա ասիկայ, ինչու որ 'ի հարկէ ասանկ յատկացեալ տեղ մը ունենալու ես քեզի համար: Աղօթքը բովանդակ կրօնքին բուն խի հոգին է, ու առանձնութիւնն ալ աղօթքին ըստ ինքեան ճշմարիտ կենդանութիւնն է: Ասիկայ քու կին առանձին ե-

դած ատենդ կարգալու համար յօրինուած գիրք մըն է, երբոր Աստուծմէ ու խղճմը-
տանքեդ 'ի զատ ուրիշ մէկը չկայ քու քովդ, երբոր քու ընկերներուդ ներկա-
յութիւնը ինչ և իցէ կերպով արգելք չեն ըլլար քու խորհուրդներուդ և զգացումներուդ, երբոր ծածկուած ես մարդոց տեսութենէն, ձգէ գիրքը ու խորհրդածէ, կամ քու վիճակիդ վրայ ողբա՛, կամ ծունկի վրայ դալով աղօթք ըրէ՛ և կամ թէ քու զգացումներդ արտայայտէ՛ առ Աստուած համառօտ հառաչանքներ ընելով:

Ասոր համար կը խրատեմ քեզ որ առիկայ պահես միայն երկրպագութիւն ու խորհրդածութիւն ընելու համար առանձնացած ատեններդ կարգալու: Աս գրքին վրայ մի նայիր ընկերութեան մէջ նստած ատեններդ, բայց միայն ան ատենը երբոր քեզի պէս դողացող ու փրկուելու համար հոգ ընող ընկեր ունենաս:

Ձ. Խորտանի մօրաժողովիանով կարգա՛ տնկ-
կայ: Միտքդ պահէ որ աս գիրքը կը խօսի քեզի հետ Աստուծոյ, յաւիտենակա-
նութեան, փրկութեան, երկինքի ու դը-

Ժողովի վրայօր : Արկիւղածութիւնով գործածէ ասիկայ, որ կ'զգուշացրնէ քեզ սուրբ բանի մը դպչելէն : Ասիկայ կը դիմաւորէ քեզ քու հոգիիդ երջանկութեանը համար հոգ ունենալուդ մէջ, կը դիմաւորէ քեզ կործանումէ փախչելուդ մէջ, կեանքիդ ազատութեանը համար ազադակելուդ մէջ թէ « Եւնծի քի՛նչ պէտք է ընել, որ փրկուիմ », և կ'օգնէ քեզի Աւետարանին միջոցովը քու առջևդ դրուած յոյսին առաջնորդելով ազատութիւն գրտնելու համար : Ասիկայ ըստ ինքեան խորունկ մտածելու արժան բան մըն է, ասիկայ գրող հեղինակն ալ անանկ կ'զգայ, և վրան խօսած նիւթն ալ ծանր է, և ուստի կը պահանջէ որ երկիւղածութիւնով և մտածութիւնով կարդաս : Թեթեւութիւնով մի առներ ասիկայ, ոչ ալ անխորհրդաբար կարդա : Բոլոր ուրիշ նիւթերը մէկդի ձգէ, և աշխատէ՝ անոնց տեղը լեցրնել սա խորհուրդը թէ Աստուած, փրկութիւնը և յաւիտենականութիւնը քու առջևդ կեցած են, և թէ դուն արդեամբ հաւաքելու ետեէ ես՝ կամ փրկութեան դաւաթը լեցրնող բաղադրիչ

մասունքները, և կամ դատապարտութեան դաւաթը դառնացընող «օշինդրն ու դառնութիւնը»:

3. Գլխաւոր աղօթիչ կարգն է այն: Աս դիրքը երբէք շահաւէտ պիտի չըլլայ քեզի առանց Աստուծոյ օրհնութեանը: Արկնառաք շնորհքը միայն կըրնայ միտքդ վարժելու կամ քու սրտիդ ազդելու միջոց մը ընել: Ասիկայ փորձառական գիտութիւն չհաղորդեր քեզի, սրտիդ ներդրութիւնը չթեթեցըներ, տարակոյսներդ չցրուեր, ոչ ալ խաղաղութիւն և սրբութիւն կը մատակարարէ քեզի՝ թէ որ Աստուած իր Սուրբ Հոգին չտայ քեզի: Ու թէ որ կ'ուզես Հոգին ունենալ, խնդրէ անիկայ: Արդ՝ եթէ կը փափաքիս որ աս կարգացածդ արդիւնաւոր ըլլայ քու անձիդ մէջ, միւս երեսը մի անցնիր կարգալու մինչև որ ջերմեռանդութիւնով, ինչպէս որ անկեղծութիւնով ալ, խնդրես Աստուծմէ որ իր օրհնութիւնը քեզի հետ երթայ ասիկայ կարգալու ատենդ: Աս սրտանց խնդրեսի Աստուծմէ որ ասիկայ գրելու կարողութիւն շնորհէ ինձի, ու թէ որ դուն ալ

եռանդով աղօթես անոր որ ասիկայ կարգալու ատենդ օգնէ քեզի, երկուքս ալ պատճառ կ'ունենանք առատ շնորհակալութիւն մատուցանելու անոր, ինչու որ սովորաբար ի՛նչ բան որ աղօթքով կը սկսուի գոհութիւնով կը վերջանայ:

4. Մէկ հեղուք շոք մի՛ կարգորք: Ա՛ն ամէն գիրքերը որոնք մեզ կրթելու ու խորին տպաւորութիւն տալու համար կը պատրաստուին, քիչ քիչ կարգալու ենք: Հատերը ձեռքերնին գիրք մը առածնուն պէս մէկ անգամին չափէն աւելի կը կարգան: Վ՛ու նպատակդ աս պիտի չըլլայ որ աս գիրքը միայն ծայրէ՛ ՚ի ծայր կարգաս լմնցընես, հապա անանկ կերպով մը կարգաս զանիկայ որով օգուտ մը շահիս: Աերակուրը չենք կրնար աղէկ մարսել եթէ մէկէն շատ ուտելու ըլլանք. անանկ ալ գիտութիւնը չենք կրնար միտք առնել թէ որ մէկ անգամին չափազանց կարգանք:

5. Կարգադասութիւն վրայ ողէ՛լ խորհէ՛: Խորհրդաճոճութիւնը մեր մտաւորական կազմութեանը վրայ ան նոյն գործողութիւնը կը կատարէ, ինչ որ մարտողութիւնը մեր

նիւթական կազմութեանը : Մտքին առաջին գործը մտադրութիւն ընելն է, երկրորդը՝ խորհրդածելն է : Եթէ առարկայի մը վրայ ուղիղ ճանաչում ունենալ ուզենք, ոչ միայն տեսնելու ենք զանիկայ, այլ անոր վրայ նայելու ենք . ասանկ ալ մեր կարգացած գիրքերէն գիտութիւն ըստանալու համար միայն գիրքը ինչ նիւթի վրայ որ կը խօսի անիկայ տեսնելու չենք, հապա շինարարութեամբ անոր վրայ նայելու ենք : Միայն խորհրդածութիւն ընելն է որ կարող կ'ընէ զմեզ հասկընալու և զգալու : Սուրբ Գիրքերը և բոլոր ուրիշ կրօնական գրութիւնները յաւիտենական նութեան նայելով կարգալու ենք : Փրկութիւնը գիտութենէն կախում ունի, ու գիտութիւնն ալ խորհրդածութենէն : Մեզ փրկութեան առաջնորդելու համար գրուած ամէն գիրքերը կարգալու ատեննիս գրեթէ ամէն մեր քայլափոխին կանկ առնելու և հարցընելու ենք մեզի՝ թէ «Լս կարգացածս կը հասկընամ» : Մեր քաղած օգուտը շատ կարգալնէս կախեալ չէ, բայց հասկընալ և զանոնք գործնականապէս կատարելնուս մէջն է : Սուրբ Գրոց

մէկ համարը թէ որ հասկընանք և ար-
ժանի կերպով նկատենք, աւելի շահաւոր
կ'ըլլայ մեզի՝ քան թէ որ գլուխ մը կար-
դանք կամ ամբողջ դիրք մը անգամ ար-
տորնօք և առանց խորհրդածութեան :

6. Կանոնաւորապէս ու կարգով կարգու-
մէկ մասէն մէկալ մասը մի՛ անցնիր մէջ
տեղերը զանց առնելով, և միտիթարու-
թիւն առնելու տարօրինակ փափաքէդ
ստիպեալ՝ գրքին այսինչ մասերը քու
ներկայ վիճակիդ աւելի աղէկ կը յարմար-
րին կարծելով, ան մասերը ընտրելով
ծաղկաքաղ մի՛ ըներ : Բոլոր դիրքը քու
պարագաներուդ կը յարմարին, և պիտի
գտնես թէ ամէնը մէկտեղ առնելով ա-
ւելի յարմար պիտի գայ քու վիճակիդ :
Կէ՛ Սուրբ Գիրքը ըլլայ և թէ ուրիշ
գիրքեր, մաս մը այսինչ տեղէն ու մաս
մը այնինչ տեղէն կարդալու սովորութիւնը
աղէկ սովորութիւն չէ շինութիւն առնե-
լու համար . և ասիկայ շատ անգամ յա-
ռաջ կու գայ փոփոխամտութենէ, ու եր-
բեմն ալ անհամբերութենէ, որոնց եր-
կուքն ալ մեր օգուտ մը ընդունեննուս
թշնամիներն են : Միտքդ պահէ՛ որ քու

վնասած դ փրկութիւնն է, — բարձրագոյն կարևորութիւն ունեցող նպատակ մը, որն որ բոլոր փոփոխամտութիւններուդ դէմ սանձ մը ըլլալու է, — նպատակ մը՝ որ արժան է քու ամենամեծ համբերութիւնդ պահանջելու :

7. Հանդարտութիւնով կարգաւ : Գուն յաւիտենական կեանք ձեռք ձգելու համար տակնուվրայ եղած ես, և մեծ փափաքով մը կը հարցընես թէ «Ինձի ի՞նչ պէտք է ընել, որ փրկուիմ» : Բայց տակաւին թող տալու չես որ քու մտմտութեան աստիճան զօրանայ ու տակնուվրայ ընէ քու միտքդ՝ որով արգիլուիս քեզի տրուած պատասխանին հանդարտութեամբ մտիկ ընելէն : Դասեր մտմտութեան մէջ երբեմն մարդիկ անանկ կը յաղթուին իրենց գրգռուած զգացումներուն զօրութեանը տակը, որով դատողութիւնը կը խանդարի, ու ասանկով ոչ միայն իրենց համար աւելի աղէկ ճամբայ մը բռնելէն ետ կը մնան, այլ և իրենց համար ուրիշի մը ձեռքով եղած ճարն ալ չեն կրնար տեսնել : Մտաց աս խռովեալ ու տակնուվրայ եղած վիճակը երբեմն կ'երևի ա-

նոնց վրայ՝ որոնք փրկութեան վրայ հոգ
ունենալու նոր արթընցած են: Ասանկ-
ները ազատութիւն և մխիթարութիւն
ստանալու համար մեծապէս անհանգիստ
ու եռանդուն կ'ըլլան, այսուամենայնիւ
իրենց մտքին աս վիճակովը ձեռք ձգել
ուղած բաներնին գլխովին կը կորսնցընեն:
Խռովեալ մտքով շատ անգամ Սուրբ
Գիրք կը կարդացուին, քարոզներ կը
լսուին, բարեկամաց խրատները կ'առ-
նուին, սակայն բոլորն ալ պարապը կ'եր-
թան: Ուրեմն աս բանին գէմ յատուկ
զգուշութիւն ըրէ՛, ու աշխատէ՛ քու
խորհուրդներդ զսպելու, որպէս զի աղէկ
ուշադրութիւն ընես հոս արուած խրատ-
ներուն և զգուշութիւններուն:

8. Ը շատ ստիպելով կը խրատեմ քեզ
որ կարգաս Սուրբ Գրքի բոլոր ան գրքերը
և գլուխները որ համառօտ ըլլալու համար
միայն անոնց տեղը ցոյց տուի հոս առանց
խօսքերը յիշելու, և քու ասանկ ընելդ
ալ ես շատ հարկաւոր կը սեպեմ: Ար-
դա՛ս աս գիրքը Աստուածաշունչը քովդ
ունենալով, ու մի ձանձրանար յառաջ
բերած վկայութիւններս Սուրբ Գիրքին

Տե՛ղ բանալ կարգալէն : (Ի՛նչ որ դժբաղ-
 դաբար զիս և իմ շինած աս փոքրիկ գիրքս
 Սուրբ Գրոց տեղը առնելով բաւական
 սեպես , փոխանակ իբրև առաջնորդ մը
 Սուրբ Գիրքը աղէկ հասկընալու , քեզի
 մեծ մնաս մը ըրած կ'ըլլամ , կամ յա-
 ւէտ դուն քու անձիդ չարիք հասցուցած
 պիտի ըլլաս՝ իմ գիրքս աս կերպով գոր-
 ծածելուդ համար : “Նորածին մանկանց
 պէս” կ'ըսէ Մաթեայը , “բանական ու
 անխարդախ կաթին փափաքեցէ՛ք , որ ա-
 նով մեծնաք մինչև փրկութիւնը” : (Ա
 Պէտ . Բ . 2 :) Եւ ինտոր որ իրենց մօրը
 ստինքը ծծող նորածին մանուկները ա-
 ղէկ կը մեծնան , անանկ ալ երկիւղածու-
 թեամբ Սուրբ Գրոց հոգևոր ընթերցմա-
 նը պարապող ամէն դարձի եկած մեղա-
 ւորները աւելի պիտի աճին շնորհաց մէջ :
 Հետեապէս թէ որ ես քուկին և Մս-
 աուծոյ Խօսքին մէջ տեղը կեցած ըլլայի ,
 մեծ մնաս մը հասցուցած պիտի ըլլայի
 քեզի , բայց ես կը համոզեմ քեզ որ Սուրբ
 Գիրքը կարգաս , որով քու փրկութիւն
 փնտռելուդ մասին մեծապէս օգնող մը
 պիտի ըլլամ : Գուցէ քու մաքիդ ներ-

կայ վիճակին նայելով աղէկ էք քեզի որ
 Մատուծոյ Խօսքը սկիզբէն սկսելով կար-
 գաւ կարգաս մինչև վերջը, սակայն ան
 ամէն վկայութիւնները որ յառաջ բերած
 եմ աս գրքին մէջ, անոնց ամէնքն ալ
 կարգով բաց ու կարգաւ:

Եւ հիմա Մատուած իր առատ մար-
 դասիրութիւնովը ու գերազանց շնորհք-
 վը հաճի աս գրքից կարգացող ամէն
 անմահ հոգիները օրհնելու, ու աս աշ-
 խատութիւնս որչափ ալ որ չնչին բան մը
 քլայ, հաճի անոնց օգնելու յաւիտենա-
 կան կեանքին ճամբուն մէջ առաջնորդե-
 լու համար:

ՓՐԿՈՒԹՒՒՆ ՓՆՏՈՒՈՂ

Գ Լ ՈՒ Խ Ե

Փրկութեան համար մեծ հոգ ունենալը բանա-
ւոր և հարկաւոր է :

ԲՆԹԵՐՑՈՂ, Աստուծոյ ողորմութիւնովը արթընցած ես տակնուվրայ ըլլալով սա կարեւոր խնդիրը հարցընելու թէ « Ինձի ի՞նչ պէտք է ընել, որ փրկուիմ » : Օարմանք չէ թէ տակնուվրայ եղած ես, զարմանալու բանը աս է թէ ասկէց առաջ չարթընցար աս նիւթին վրայ խորհելու, և թէ դուն հիմա ալ աւելի մեծ հոգ մը չունիս աս բանին վրայ, և թէ ամէն Աստուծոյ խօսքը ունեցողներն ալ նոյն փափաքը չեն ցուցընէր : Ամէն բան հոգածողութիւնը կ'արդարացընէ, ու անտարբերութիւնը կը դատապարտէ : Հոգւոյն վրայ արթնութիւն չունենալը, փրկուելու վրայօք անտարբեր ըլլալը, ամենամեծ անմտութիւն մըն է՝ ինչպէս նաև

յանցաւոր վիճակ մըն ալ : Մարդոց մէջ տեսնուած ամենէն սաստիկ կրօնական մոլեռանդութիւնը աւելի քիչ զարմանք կը պատճառէ ու բանականութեան աւելի քիչ կը հակառակի, քան թէ կրօնքի վրայօք բացարձակ անհոգութիւնը, ինչպէս որ հետեւեալ խորհրդածութիւններէն պիտի երևի :

4. Ղաւան անմտի արարած մըն էս, յաւիտենականութեան համար ստեղծուած էակ մը, — արարած մը՝ որ երբէ՛ք պիտի չդադարէր գոյութենէ : Օրովեղերքը գտնուած անթիւ աւաղներուն, Ովկիանոսին կաթիլներուն, ու երկրագունդիս վրայ եղած բոլոր անտառներուն մէջ գտնուած ծառերուն տերւեններուն չափ միլիօնաւոր դարերուն շրջանը քու գոյութեանդ տեւողութիւնը չեն կրնար կարճրցընել : Յաւիտենականութիւն, անհուն յաւիտենականութիւն, անիմանալի յաւիտենականութիւն մը կայ քու առջևդ կեցած : Ամէն օր մօտենալու վրայ էս կամ յաւիտենական տանջանքներուն՝ կամ յաւիտենական երջանկութիւններուն : Ամէն բոսի կրնայ ըլլալ որ մեռնիս, ու դուն հիմա երկինքին ու

դժուրքին այնքան մօտ ես, որչափ որ մեռնելու մօտ ես: Ուրեմն զարմանք չէ որ կը հարցընես թէ «Ինձի ի՞նչ պէտք է ընել, որ փրկուիմ»:

2. Գարձեալ աս ունեցած հոգի բանաւոր և իրաւացի ըլլալը կը տեսնուի, թէ որ աս խորհրդածո-վեանը վրայ աս ալ տեսելընէս որ՝ դուն մեղացի մըն ես: Գուն Մատուծոյ օրէնքը կտարեցիր, անոր իշխանութեանը դէմ ապստամբեցար, անոր դէմ իբրև թշնամի վարուեցար, ու զինքը քու թշնամիդ ըրիր: Եթէ միայն մէկ անգամ օրինազանցութեան գործ մը գործած ըլլայիր, քու վիճակդ երկիւղալի կ'ըլլար: Մէկ մեղքը Մատուծոյ ( ) օրէնքին դատապարտութեան միջոցին ենթակայ կ'ընէ զքեզ, ուր կը մնայ որ դուն անանկ մեղքեր գործեցիր որոնք թուով քու կարծածէդ աւելի շատ ու մեծ են: Քու անցուցած բոլոր կեանքդ ուրիշ բան մը չէ՝ բայց թէ մեղաց շարունակական ընթացք մը, այո՛, աս Մատուած ունեցած վերաբերութեանդ նայելով մեղքէն ի զատ ուրիշ բան մը չես բրած: Քու օրինազանցութիւններդ վրէժխնդրութեան

Համար բողոք վերցուցին երկինքը : Աւ
հիմա դուն արդեամբ Ամենակարողին ա-
նէծքին տակն ես կեցած :

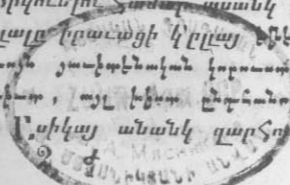
3. Խորհե՛ ըն հոգիի մը կորսուելուն մէջ
ինչ բաներ կը պարունակուին : Հոգւոյն կո-
րուստը՝ մարդուն իբրև անմահ արարած
մը կորսնցուցած ամենէն թանկագին բանն
է : Ասիկայ երկինք մը կորսնցընել է բո-
լոր իր պատիւներովը , երջանկութիւննե-
րովը և փառքերովը : Ասիկայ Աստուա-
ծային շնորհքը կորսնցընելն է , որն որ
բոլոր իմացական էակներուն կենդանու-
թիւնն է : Ասիկայ ան ամէն բաները կոր-
սընցընելն է՝ որոնք մեր երջանկութեանը
նպաստ կ'ըլլան . և ասիկայ յոյսը կորսըն-
ցընելն է՝ որ թշուառ մեղաւորի մը վեր-
ջին ապաստանարանն է : Հոգիի մը կոր-
սուիլը կը պարունակէ իր մէջը ան ամէն
բաները , որոնք կը բովանդակուին աս ա-
հաւոր ՂԺԹԻԺ բառին մէջ : Ասիկայ Աս-
տուծոյ բարկութեանը յաւիտենական
տևողութիւնն է , Ամենակարողին բեր-
նէն ելած անէծքին մարդկային հոգւոյն
վթայ իջնալն է , կամ ուրիշ խօսքով՝ հոգ-
ւոյն աս անէծքին մէջը իյնալն է , իբրև

19747-59
65-25261

կրակով ու ծծումբով վառած լիճի մը :
 Արչափ ճշմարիտ և արչափ ազդու է Քը-
 րիստոսի խօսքերը թէ՛ “Ի՞նչ կը շահի
 մարդ մը՝ թէ որ բոլոր աշխարհը վաս-
 աքլի, և իր անձը կորսնցընէ . կամ թէ
 իր անձին համար ի՞նչ ազատէք պիտի
 տայ մարդ” : Արկրիս վոյ մինչև հիմա
 թափուած ու տակաւին թափուելու բո-
 լոր արցունքները, մինչև հիմա լսուած ու
 տակաւին լսուելու բոլոր հառաջանքները,
 աշխարհիս բնակիչներուն բոլոր դարերուն
 մէջ կրած ու կրելու գառն վիշտերն ու
 նեղութիւնները չեն կրնար հաւասարիլ
 բոլոր ան թշուառութիւններուն որոնք
 մարդոյն հոգւոյն կորստեանը մէջ կը պա-
 րունակուի : Աւրեմն դուն որ աս թշուա-
 ռութիւնները ու աղէտները կրելու են-
 թակայ վիճակի մը մէջն ես, պատճառ
 ունիս ըսելու “Ինձի ի՞նչ պէտք է ընել,
 որ փրկուիմ” :

Է. Փրկուելու համար ասանկ տակնու-
 վոյ ըլլալը իրաւացի կ'ըլլայ միւր գիտենք
 որ հոգւոյն յաւիտեանակամ կորուստը ոչ թէ
 հոգւոսանքն է, այլ ինչպէս ընդհանուր դէպք
 մըն է : Բնական անանկ զարհուրելի ու-

աղէտալի դէպք մըն է որ եթէ տարի՛ն կամ հարիւր տարին միայն մէկ անգամ պատահելու ըլլար, և ան ալ ենթադրեւ ըլլ որ միայն կարելի է թէ քեզի պիտի պատահէր, աս բանին վրայ փոխանակ մեծ հոգ մը ունենալու անտարբերութեամբ ապրիլը՝ իրաւ ոք աննեթելի անհոգութիւն մը պիտի սեպուէր. ուրեմն ո՛րքան մեծ աշարժութիւն հարկաւոր է աս բանին դէմ, քանի որ ամէն օր կը պատահի մեզ աչքերուն առջևը: Այլ թէ մարդոց դժոխք երթալը, հապա անոնց երկինքը երթալը քիչ պատահող դէպք մըն է: Մեր Տէրը ըսաւ մեզի թէ դէպ'ի կորուստ տանող ճամբան խուռն բաղմունքիւնով լեցուած է, քանի որ դէպ'ի կեանքը տանող ճամբուն մէջ քալողները խիստ քիչւոր են: Գժոխքը իր բերանը լայն կը բանայ ու հազարաւորները մէկտեղ կը կլլէ: Ինտո՛ր սոսկալի բան և ինտո՛ր հաւանական իրողութիւն մըն է ափկայ որ գուցէ որոնեալ ան բաղմունքեան թիւին մէջը ըլլաս:

Եւ գիտէ՞ր կարդացողներէն ոմանք շատ հաւանական է որ իրենց յաւիտենակա-

նութիւնը աս կորսուած հոգիներուն հետ անցընեն. և ուստի քու խելացուծիւնդ աս պիտի ըլլայ, ինչպէս որ պարտքդ ալ է, որ միշտ զգուշուծիւնով պահես քու մէջդ աս հոգը, որ աղազակել կուտայ քեզի «Կ՞նչ ընեմ որ փրկուիմ»:

Տ. Փրկո՞ւի՞նչ հնարաւոր է. թէ որ անհնար ըլլար, անոր վրայով տակնուվրայ ըլլալն ալ անօգուտ կ'ըլլար: Ենգծուծիւնն ու ժամանակէ առաջ տանջել պիտի ըլլար քեզ՝ թէ որ յորդորանք տրուէր քեզի քու մէջդ անանկ հոգ մը ունենալու, որն որ երբէք պիտի չթեթեանար քու բաղձացած նպատակդ ձեռք բերելով: Թէ որ կարելի ըլլար դժոխքի մէջ կորսուած հոգիներուն խօսիլ, ո՞վ յորդորանք պիտի տար անոնց որ մեծ հոգ և ջանք ունենան իրենց ազատութեանը համար: Բայց քու պարագաներդ տակաւին անոնցին պէս անյոյս չեն, քեզի հընարաւոր է փրկուծիւնը, դուն հրաւիրուած ես փրկուելու: Վրիստոս քեզ փրկելու համար մեռաւ, և Եստուած կ'սպասէ քեզ փրկելու, քու բոլորտիքդ կը պատեն փրկուելու պէտք եղած ամէն

պատեհութիւնները և օգնութիւններն ու քաջալերութիւնները: Ան օրհնութիւնը մօտ է քեզի, ու թէ որ կորսընցընես՝ յանցանքը քուկդ պիտի ըլլայ: Ասել է որ քու ընելու մեծ ջանքերդ ձեռք չբերուելիք բաներու համար չեն:

6. Ա՛յ լինանքները իրիւնքան, և ինչո՞ւ համար դու ալ պիտի չիրիւնքան: Արդէն միլիոնաւոր հոգիներ փրկուած են երկինքի մէջ, և բիւրաւորներ ալ փրկութեան ճամբուն մէջն են: Աստուած հիմա ալ այնչափ կ'ուզէ և Քրիստոս հիմա ալ այնչափ կարող է քեզ փրկելու՝ որչափ որ անոնք, ուրեմն դուն ինչու համար պիտի չփրկուիս:

7. Ո՛րքո՞նք իրիւնքանքը ի՞նչ մեծ օրհնութիւն մը է. օրհնութիւն մը որուն մէջ կը պարունակուին շնորհաց բոլոր հարստութիւնները, ու փառաց բոլոր ճոխութիւնները: Ասիկայ մեղքէ՝ մահէ և դժոխքէ ազատուիլն, և թողութիւն՝ խաղաղութիւն՝ սրբութիւն և երկինք մը ստանալն է. մէկ խօսքով, անչափելի՛ անհուն և յաւիտենական օրհնութիւն մըն է որն որ Աստուծոյ միտքն էր տալ ՚ի յաւի-

տենից, որն որ Աստուծոյ Որդին ծախու
առաւ խաչին վրայ, և որն որ բոլոր
յաւիտենականութիւնը իր երջանկութիւ-
նովը պիտի լեցնէ: Ա՛հ, որքան թե-
թեւ, որքան ունայն և որքան ջնջին են
մարդկային փառասիրութեան ամենա-
բարձր առարկաները, (ձգելով մարդոց
փափաքներուն ստորին առարկաները,)
երբոր ՓՐԿՈՒԹԵԱՆ հետ բաղդատենք զա-
նոնք: Հարստութիւն, պատիւ, համբաւ,
փառք, ուրիշ բան մը չեն Վրիստոս
Յիսուսով եղած յաւիտենական փառքին
նայելով, բայց թէ կշիռքի թաթին մէջ գրտ-
նուած փոշի մը Ասանկ անպատում փառք
և երջանկութիւն փնտրող մը ի՞նչպէս պի-
տի չլսէ «Վ՞նչ ընեմ որ փրկուիմ»:

8. Աս որ հնո-թիւնը սորանալու հոգմանե-
րո-պարագաները ըստ մասին յաջող են, և
ըստ մասին անյաջող: Աստուծոյ սէրը ան-
հուն է, Վրիստոսի արժանաւորութիւնն
ալ անհուն է, ու նաև Սուրբ Հոգիին
զօրութիւնը անհուն է: Ահապէս կ'ուզէ
ու կ'սպասէ քեզ փրկելու համար, Վրիս-
տոս քեզ կը հրաւիրէ, ամէն բան պատ-
րաստ է, և Աստուած իր շնորհքն ալ կու

տայ քեզի որ դառնաս իրեն : Ընդհանրապես դուն ունիս ապականեալ սիրտ մը , և անանկ աշխարհքի մը մէջ կեցած ես՝ ուր կ'երևի թէ ամէն բաները միաբանած են քեզ փրկութիւն փնտուելէն ետ բռնելու և անհոգութիւնով զանց ընելուդ պատճառ տալու : Սատանան կ'աշխատի միտքդ մթնցընել , աշխարհքը՝ քու երևակայութիւնդ և սիրտդ ուրիշ առարկաներով շեցընելը կը նայի , անանկ որ «Ղրդարը» անգամ «Գժուարու» կը փրկուի» : Դուն պէտք չէ որ աշխարհքը ձգելով վանքերն ու անապատները երթաս , հապա քու հոգւոյդ փրկութիւնը աս զբաղալից և նեղացուցիչ աշխարհիս հոգերուն մէջը պիտի փնտրուես , ուր մարմինին վրայ եկած հոգերը հոգւոյն վրայ ընել պէտք եղած հոգերը կը վանեն , նմանապէս տեսանելի ու ժամանակաւոր առարկաները հոգւոյն անտեսանելի ու յուստինական առարկաներուն վրայ ունեցած ուշադրութիւնը կ'արգիլեն : Ա՛հ , որչափ դժուար բան է տեսանելի առարկաներուն վրայ չափէ դուրս համարում չունեննալ : Արքան դժուարին է թէ աշ-

Քարհային և թէ երկնային գործքերուն վայելուչ նկատմունք ընելը, — այո՛, երկու աշխարհներուն համար ալ միանգամայն աշխատիլը խիստ ծանր գործ մըն է: Ըս պարագաներն ալ մեծապէս դրդուելու են քու ջանքերդ:

Թէ որ անանկ է, փրկութեան վրայօք խորին փափաք ունենալը աշխարհիս մէջ խիստ բանաւոր և իրաւացի է, և մենք գրեթէ պատրաստ կ'ըլլանք հարցընելու թէ՛ Մ.րդեօք իրեն յաւիտենական երջանկութեանը վրայօք անհոգ եղող մարդը հոգի ունի՞, կամ ինքը գիտէ՞ հոգի մը ունենալը: Ինքը մարդ է թէ անասուն: Իր բանականութիւնը գործածող է կամ մոլեգնեալ մէկն է, որն որ անյատակ տարտարոսին վրայ կախուած գահավէժին ծայրը կեցած բոլորովին անհոգ է իր փրկութեանը վրայ: Ո՛հ մահացու անտարբերութիւն, ահաւոր անտարբերութիւն, կործանիչ անտարբերութիւն: Եւ արդ զգուշութիւնով պահէ՛ քու ունեցած ջանքդ: Քու պարտքդ է մեծ հոգ ունենալ հոգւոյդ փրկութեանը համար, ապա թէ չէ՛ չես կրնար փրկ-

կուիլ, և բնաւ մէկն ալ չեղաւ ու պիտի չըլլայ անհոգութեամբ ապրող ու փրկուող: Կորսուած հոգիի մը փրկութիւնը անանկ հիանալի աղատութիւն մը, անանկ անհունապէս մեծ առարկայ մըն է, որ իրերուն ճշմարիտ բնութեամբը անկարելի է շնորհուիլ անանկ անձանց՝ որոնք փափաք չունին զանիկայ ստանալու: Լսիկայ է քու գոյութեանդ ճշմարիտ վախճանը, ասիկայ է Լստուծոյ քեզ ստեղծելուն գիտաւորութիւնը: Էրուացիք փրկութենէ, և ահա արարչագործութեան մէջ անմեկնելի մէկ մը կ'ըլլաս, բնութեան մէջ ծածկուած գաղտնիք մը կ'ըլլաս դուն: Ինչո՞ւ համար Լստուած անանկ կարողութիւններ տուաւ քեզի՞ որոնք յաւիտենականութեան կը նային, և ինչո՞ւ փափաքներ դրաւ քու մէջդ՝ որոնք դէպ'ի հոն կը յառաջանան, թէ որ քեզ յաւիտենականութեան համար սահմանած չէր: ՅԱՒՏԵՆԱԿԱՆ ՓՐԿՈՒԹԻՒՆԸ ԿԵԱՆՔԻՆ ԳԵՐԱԳՈՅՆ ՎԱԽՃԱՆՆԷ ԿԲՑԱԾԻԴ ԶԱՓ ԱՄԷՆ ԲԱՆ ԶԵՌԲ ԶԳԷ, ԲԱՅՑ ԹԷ ՈՐ ՅԱՒՏԵՆԱԿԱՆ ՓՐԿՈՒԹԻՒՆԷ ԿՈՐՍԸՆՑԸՆԵՍ, ՔՈՒ

ԳՈՅՈՒԹԵԱՆԴ ԲՈՒՆ ՆՊԱՏԱԿԸ ԿՈՐ-
 ՍԸՆՑՈՒՑԱԾ Կ'ԸԼԼԱՍ : Թէ որ կարե-
 լի էր .քեզի աշխարհիս մէջ եղած բոլոր
 հարստութիւնները ստանալ , աշխարհա-
 կալութեան աթոռը նստիլ , ու թէ որ կա-
 րելի էր գիտութեան մէջ նշանաւոր գիւ-
 տերով և արհեստներու մէջ ալ ամենա-
 հարկաւոր հնարքներով , կամ դրակա-
 նութեանց մէջ երևելի յառաջագիմու-
 թիւններով լեցնել բոլոր աշխարհը՝ որ
 ապագայ դարերուն մէջը քու համբաւիդ
 ու փառքիդ յիշատակը մնայ , 'ի վերայ այսր
 ամենայնի թէ որ հոգւոյդ փրկութիւնը
 կորսնցնես՝ բոլորովին պարապ տեղը ապ-
 րած կ'ըլլաս : Աթէ փրկութիւնը ձեռք
 չբերիր , ուրիշ ինչ բան որ շահելու ըլ-
 լաս՝ կեանքիդ նպատակը կորսնցուցած
 պիտի ըլլաս : Աղորմելի աղքատ մուրաց-
 կանը որ ապաշխարութեան ինչ ըլլալը
 հասկընալու չափ խելք ունի , թէև բո-
 լոր իր կեանքին մէջ գծուծ հագուստով
 ապրած ու իր օրերը խրճիթի մը կամ
 աղքատանոցի զոլուելի վիճակի մը մէջ
 անցուցած ըլլար , թէ և աղքատներուն
 մէջ անգամ անծանօթ ու մեռնելէն ետքն

ալ իր մարմինը աղքատաց գերեզմանը
 թաղուած ըլլար ու իր մահուանը վրայ
 երբէք արտասուք չթափուէր, աս ընկե-
 րութենէ մերժուած մուրացկանին վիճա-
 կը անհունապէս նախապատիւ ու դերա-
 ղանց պիտի ըլլայք քան թէ աշխարհիս
 մէջ երևելի ու հարուստ վաճառականինը,
 կամ ամենամեծ յազթող զորավետինը,
 կամ նրբամիտ փիլիսոփայինը և կամ թէ
 վսեմախօս բանաստեղծինը՝ որոնք ապրե-
 ցան ու մեռան առանց փրկութիւն ստա-
 նալու: Արկնից մէջ ամենէն նուաստ
 տեղը երկրի վրայ եղած ամենաբարձր
 ու փառաւոր տեղէն շատ աւելի գերա-
 ղանց է: Արեմն յառաջ վազէ աւելի
 եբանդուն կերպով հարցընելով թէ՞
 «Ինձի ի՞նչ պէտք է ընել որ փրկուիմ»:
 Անկը քու մտադրութիւնդ թող չդար-
 ձնէ ասկէ: Արչափ ատեն որ քու փա-
 փաքներդ կը հաստատուին աս առարկա-
 յին վրայ, քու աչքդ՝ սիրտդ և յոյսդ
 ալ տիեզերքին մէջ գտնուած խիստ վսեմ
 առարկայի մը վրայ հաստատուած կ'ըլլան,
 և երբոր քու գործիդ խառնուող տգէտ
 յարեկաններդ աշխատին համոզելու քեզ

որ այնքան չափազանց հոգ չունենաս աս
 քանին համար, անոնց ցուցուր անյատակ
 տարածարուք, և հարցուր թէ արդեօք
 մէկը չափազանց հոգ մը կրնայ ունեցած
 ըլլալ անոր տանջանքներէն փախչելու :
 Անոնց ցուցուր երկինքը, և հարցուր թե
 արդեօք մէկը չափազանց փափաք մը կրնայ
 ունեցած ըլլալ անոր փառքերը ստանա-
 լու : Անոնց ցուցուր յաւիտենականու-
 թիւնը, ու հարցուր թէ արդեօք մէկը
 կրնայ չափազանց հոգ մը ճանեցած ըլլալ
 յաւիտենական կեանքը ապահովընելու :
 Անոնց ցուցուր խաչուած Վրիստոսը, և
 հարցուր թէ արդեօք չափազանց եռան-
 դոտ պիտի սեպուի՞ ան առարկան ապա-
 հովընելու՝ որուն համար մեռաւ :

1. Յիսուս աշխարհքը եմ՝ ձգած
 Ու խաչո առի որ առ քեզ գամ՝,
 Մերկ եւ աղքատ ու անարգուած
 Հէրիք է ինձ որ քեզ ճանչնամ :
2. Սա աշխարհիս սուտ բարիքներ,
 Որոնց վըրայ կը յուսայի .
 Ինձի եղան պարապ բաներ,
 Ու քեզ միայն ես իմն ըրի :

3. Թո՛ղ աս աշխարհն իս անարգէ,
 Նոյնպէս ալ մեր Տէրոջն ըրաւ .
 Մարդոց դատումն իս կը մերժէ,
 Բայց դուն իս մի մերժեր բնաւ :
4. Բարեկամներս թո՛ղ իս ձգեն,
 Բայց Տէր՝ դուն ես հաւատարիմ .
 Երբոր իմ յոյսս քու վրայ դրնեմ,
 Շատ ցնծումով ես կը լեցուիմ :
5. Թո՛ղ մարդոցմէն միշտ տանջուիմ
 Բայց իմ հոգիս քեզ կը յանձնեմ,
 Քանի որ հոս կը փորձուիմ,
 Փրկչիս սէրն՝ ես կը վայելեմ :
6. Կարող չէ վիշտ իս վրնասել,
 Երբոր Գրիստոս իմ հետքս է .
 Յաւ՝ նեղութիւն՝ տանջանք քաշել,
 Ինձ բերկրութիւն՝ ցնծում ալ է :
7. Ո՛վ իմ հոգիս՝ ուրախ եղի՛ր,
 Եւ ջեւրդ փառք կայ անդադար .
 Վսեմ կոչումդ լաւ ճանչցի՛ր,
 Մարմնոյ վիշտէն ալ մի վախնար :

(ԵՐԳ . 63ԻԴ :)

Գ Լ ՈՒ Խ Բ

Քրիստոսի ան օրացաւորութիւններն ու անոնք խիստ
 շքեալաւոր կերպով պահելու անհնարին
 հարկաւորութիւնը :

Արթընցած ու տակնուվրայ եղած մե-
 ղաւոր , քու ներկայ վիճակդ խիստ վտան-
 գաւոր վիճակ մըն է : Գուն հիմա ան
 կէտին վրայ կեցած ես որուն վրայ կը
 դառնայ քու հոգևոր ու յաւիտենական
 վիճակդ : Քու ներկայ պարագաներուդ
 որչափ ծանրակշիռ ըլլալը ոչ լեզու մը
 կրնայ նկարագրել ու ոչ ալ գրիչ մը
 կրնայ բացատրել : Գուն քու հոգևոր
 մեռելութեան ու մեղաց երկարատև թըմ-
 րութենէդ գեռ նոր արթընցար , և հիմա
 կամ պիտի ելլես ու առջևդ կեցած աս-
 պարէզին մէջ վազես , կամ նորէն խո-
 րունկ թմրութեան մէջ պիտի ընկղմիս ու
 նորէն առջինէն աւելի խորունկ քնոյ մէջ
 իյնաս : Աստուծոյ Հոգին հիմա ներգոր-
 ծելու մէջ է քու վրայդ , ու դուն իր խը-
 րատներուն պիտի մտիկ ընես , ու ինք-

զինքդ անոր շնորհաց ազդեցութիւններովը առաջնորդուելու պիտի յանձնես, կամ թէ դիմադարձութիւն ու անհոգութիւն ընելովդ պիտի տրտմեցընես զինքը և պիտի պարտաւորես որ քեզ ձգէ: Աստուած կը քաշէ քեզ սիրոյ կապերովը, Վրիստոս կ'ըսէ քեզի, «Ա՛հա ես դուռը կայնր եմ ու կը զարնեմ»: Առբը Հոգին կը վիճի քեզի հետ: Խոնարհէ՛ ուրեմն աս քաղցր կապերովը կապուելու, բայց քու սրտիդ դռները շնորհաց Վրկչին. ու Աստուածային Հոգւոյն քու սրտիդ մէջ արթնեցուցած փափաքները մարելով մի՛ տրտմեցընր անիկայ: Վրկութիւնը քեզի մօտեցած ու երկնից դռները բացուած է քու հոգիիդ: Ասիկայ աղէկ գիտցած եղիւ որ դուն Հոգին կրնաս մարել ո՛չ միայն անոր ուղղակի դէմ գնելով, բայց նոյն բանը կրնաս ընել անհոգ զանցառութիւնով: Ա՛աղաչեմ քեզի քու վիճակիդ վրայօք անզգայ մի՛ ըլլար: Թէ որ ամենաթեթեւ փափաք մը ծագեցաւ քու մէջդ, անտարբերութեամբ մի՛ վարուիր, ու թէ որ եղական տպաւորութիւն մը կամ ազդեցութիւն մը ունեցար, զանց մի՛ ընել

անհկայ: Ղառն հիմակուան եղած վի-
ճակիդ մէջ երկայն ժամանակ պիտի չը-
մնաս, քու մէջդ ծագած փափաքները
շուտով պիտի տանին կամ դարձի դա-
լու, կամ մեծ անտարբերութեան մէջ
իյնալու. այո՛, ծառերուն գարնան ծա-
ղիկներուն պէս կամ ստուղ պիտի տան՝
կամ չորնալով պիտի թափթրիին: Այ-
որ հիմակուան արժեութիւնդ քիչ մը
թուլնայ, շուտով ու բոլորովին պիտի վեր-
ջանայ, և թէ որ ասանկ ըլլայ, շատ հա-
ւանական է որ ալ ևս պիտի չկենդանա-
նայ: Ա՛հ, երանի թէ հիմա քու սիրտդ
Մտուծոյ տայիր մեղքերուդ վրայ՝ ճշմա-
րիտ շղթա՞ ընելով ու Տէր Յիսուս
Քրիստոսի վրայ քիչ-քիչ հասարակ մը ու-
նենալով: Քրիստոնէական աս դիտաւոր
նիւթերուն իւրաքանչիւրին վրայ կտորը
պիտի մասնաւորապէս խօսիմ: Հիմա պի-
տի խօսիմ մեղաւորին համոզուելուն և
հոգևոր տպաւորութիւններուն բանի տեղ
չդնելուն վտանգաւոր ըլլալուն վրայ: Ա-
թէ կ'ուզես որ քու հիմակուան զգացու-
մներդ չկորսնցնես, հետևեալ խրատնե-
րուն ազէկ ականջ դիր: —

1. Օւանոնք կորսնցընելուն կարելի է
 քիչը ընդունէ: Մի՛ խորհիր որ ալ ևս
 անկարելի է քեզի անտարբեր վիճակի
 մէջ իյնալը: Պետրոս Մուսքեային անա-
 պարժ ու յանձնապատան բնաւորու-
 թեանը մի մտենար, որ ըսաւ «Ինչպէս ա-
 մէնքն ալ քու վրայովդ դայթակղին, բայց ես
 բնաւ պիտի չդայթակղիմ»: Փրկութեան
 վրայ տակնուվրայ եղողի մը վիճակին վա-
 դանիկ ըլլալէն աւելի ընդհանուր բան չկայ:
 Պրնիանին Ղամբորդութեան գրքին մէջ
 յիշուած «Խօսքի Պառկողին» բնաւորու-
 թիւնը ամէն օր շատերուն վրայ տեսած
 բաներնիս է: Մետարանին քարոզու-
 թիւնը լսողներուն մէջ շատ քիչերը կը
 գտնուին որ երբեմն կրօնական տպաւոր-
 ութիւնով մը զարնուած չըլլան: Ղաթիս-
 քին տանջանքներուն մէջ հազարաւորնե-
 րը իրենց աչքերը վերցընելով կը դառ-
 նան ՚ի վաղուց կորսնցուցած տպաւորու-
 թիւններուն վրայ նայելու համար: Մի՛
 հետեցընէր որ հիմա փրկութիւնդ փրնտ-
 ուելու արթընցած ըլլալուդ համար ան-
 շուշտ պիտի փրկուիս: Ա՛չ, ո՛չ, բնաւ ա-
 մենակին: Մս գիրքը կարգացողներէն շա-

տերը՝ որոնք սարսափելով ասդին անդին
 հնկած են փրկուելու համար, կորսուած
 ներուն թուոյն վրայ տիտի աւելնան :
 Հանձնապատան բնաւորութիւնը կոր-
 ծանման անհրաժեշտ վախճանը կը գու-
 շակէ, ու միայն մեր անձէն կասկած ունե-
 նալի է հաստատուն կենալու ճամբան :

2. Անորաբէր Վեհի Տէր Տէր ինչն էյ-
 նալը - Խորհորդէն վտիցիբ : Աս բանին լոկ
 երևակայութիւնը անգամ թող սարսա-
 փեցընէ քեզ, ու դուն քու հոգիիդ հե-
 ծութիւնովը ազազակէ ըսելով, « Այ
 րնծի թէ որ իմ հոգւոյս ուխտադրուծ ու
 անհաւատարիմ գտնուիմ, արդեօք կրօն-
 քի մէջ ընդունած օգուաներս առա-
 ւօտեան ամպերուն կամ կանուխ իջած
 ցօղերուն պէ՞ս պիտի ըլլան : Արդեօք
 սիրտս նորէն անտարբեր վիճակի մը մէջ
 պիտի մնայ, արդեօք հոգիս Աստուծոյ
 թագաւորութեանը դռներուն այսբան մօ-
 տեցած ըլլալէն ետքը նորէն ետ պիտի գառ-
 նայ, արդեօք բարեկամներս կամ հովիւս
 պիտի աեսնա՞ն իմ դէպ՛ի աշխարհը ետ
 գառնալու ընթացքս : Առկալի՛ փոփո-
 խութիւն : Արանի՛ թէ Տէրը իր ողոր-

մութիւնովը աս ամէն բաները արգիլելոյ իմ վրաս գալէն :” Սիրելի՛ ընթերցողս, ասոնք թող ըլլան քու խորհրդածուծիւններդ : Աւելի ընտրէ մեռնիլ, քան թէ աշխարհիս մոլութիւններուն և մեղքերուն դառնալ : Վրու զգացումդ ասիկայ թող ըլլայ որ դուն փրկութիւն փնտռելու համար աւելի կ’ուզես յառաջ երթալ, թէպէտեւ ըլլայ որ քու մեղքերդ ներուած վայրկեանին մեռնիս, քան թէ երկայն կեանք մը վարել ու աշխարհքը վայելել անհոգ և անտարբեր կացութեան մը մէջ իյնալով : Հոգւոյն կորուստէն ուրիշ բան մը չկայ ըստ ինքեան այնչափ ահաւոր ու երկիւղալի՝ քան թէ կրօնական տպաւորութեանց կորուստը, և աս վերջինը առաջինին առաջնորդն է :

3. Արիւն-զառն-նեամբ ու Վերստանդու-նեամբ ազօն+ ըրե՛ որ Աստուած քու անեղած կրօնական որդաւորութիւններդ հասարակութեան շարունակ պահէ քու մեջը եր Սուրբ Հոգւոյն յովորդ օգնութիւնովը : Ընթերցող, հո՛ս սա երկու դասերը աղէկ սորվէ՛ թէ միայն Աստուած կրնայ տպաւորել աս շարժումները քու սրտիդ վրայ :

և թէ ինքը կ'ընէ ասիկայ միայն իբրև
 պատասխան քու աղօթքիդ : Ասիկայ
 միայք պահելու անհունապէս արժան ու
 պիտանի ճշմարտութիւն մըն է՝ թէ մար-
 գուս սրտին մէջ ծագած բոլոր ճշմարիտ
 բարեպաշտութիւնը Աստուծոյ Հոգիին
 գործն է : Աս պարբերութիւնը աղէկ մը
 չկըսած, ու ասիկայ քու սրտիդ գործքը՝
 քու գործառնութիւններուդ սկզբունքը
 ու վարուցդ կանոնը չորած ուրիշ մասե-
 րը կարդալու մի անցնիր : Մեղքի վրայ
 ունեցած ինչ և իցէ զգացումներդ կը մա-
 րին, ճշմարտութենէ ընդունած ամէն
 տպաւորութիւններդ կը ջնջուին թէ որ
 Աստուած ինքը իր գերագոյն և ներգոր-
 ծող շնորհաց միջոցովը զանոնք մշտապէս
 չպահէ քու մէջդ, — այո՛, եթէ Աստ-
 ուած իր զօրութիւնը 'ի գործ չդնէ քեզի
 համար, քու վիճակդ անյուսալի կ'ըլլայ :
 Ինչ որ իրաւամբ կրնաս լոյսի սպասել ա-
 ոանց արեգակի, անանկ ալ կրնաս բա-
 րեպաշտութիւն ակնկալել առանց Աս-
 տուծոյ գործողութեանը : Առանց Աս-
 տուծոյ օգնութեանը մինչև անգամ մէկ
 իսկական զգացում մը յառաջ չգար միտ-

քիդ մէջ, ու չես կրնար ալ պահել: Ասան
 որոյ աղօթքին նպատակը և օգուտը ապ
 օրհնեալ ազդեցութիւնները ստանալու
 համար է: Աղօթքը բարեպաշտ կեան-
 քին առաջին, երկրորդ և երրորդ քայլա-
 փոխն է. և յիրաւի աղօթքը հարկաւոր է
 բոլոր քրիստոնէական ընթացքին մինչև
 վախճանը: Արթնցած մեղաւոր, աղօթ-
 ընելու ես: Պէտք է որ առանձնանալու
 համար պատեհութիւն փնտռես, բարձ-
 րաձայն աղաղակէ առ Աստուած. անոր
 օգնութիւնը խնդրէ՛, ու թէ որ ցորեկը
 աղօթելու ժամանակ չես կրնար գտնել,
 գիշերը քու քնանալու ժամանակիդ մէկ
 մասը ղոհէ: Այն միտքով մը ամէն ա-
 տեն աղօթք ընելու ես: Աղօթքի հոգին
 քու մէջդ բնակելու ու բնաւ քեղմէ զա-
 տուելու չէ: Ինչ՞ տանը մէջ, թէ ճամ-
 բուն վրայ, թէ անկողնոյդ ու թէ զբաղ-
 մանքներուդ մէջ համառօտ խնդրուածք-
 ները շարունակ արտայայտուելու են քու
 սրտէդ, ու քու աղօթքիդ նիւթը ասիկայ
 ըլլայ, որ քու սիրտդ նորոգուի, քու
 աչքերդ հոգեորապէս լուսաւորուին,
 որ դուն քու անձնարդարութիւններդ ու

րանաս և միայն խաչեալ փրկչին քա-
 չարար արեանը ապաւինիս: Վիրքեր կար-
 դա՛, բարեկամներէդ խրատ առ, քարոզ-
 ներ մտիկ ըրէ՛, նոր նոր որոշումներ ըրէ՛,
 այսու ամենայնիւ թէ որ Աստուած իր
 Սուրբ Հոգին չտայ քեզի, գիրքերը՝ բա-
 բեկամները՝ քարոզները՝ որոշումները՝ և այլն
 ամէնքն ալ պարապ պիտի ելլեն: Ընդ-
 հանրապէս մարդիկ աւելի կը դնեն իրենց
 յոյսը միջոցներու վրայ քան թէ Աստու-
 ծոյ վրայ: Թէ որ չես ուզեր՝ կամ թէ
 ըսեմ՝ չես կարծեր որ առանձին աղօթք
 ընելու համար ատեն կրնաս դանել, քե-
 ղի ըսեմ որ ասանկով փրկութեան հա-
 մար ունեցած փափաքդ շուտով պիտի
 թողուս, քանզի առանց աղօթքի չես կր-
 նար փրկուիլ:

Ե. Թէ որ կ'ուզես քու ընդունած տը-
 պաւորութիւններդ պահել, ու փրկու-
 թիւն փնտռելու մէջ յարատեւել, ան-
 մեղական որոշում մը ըրէ՛ + ու վարձանդ
 մէջ եղած ինչ և իցի մեղքերդ մէկէն՝ ի մէկ
 չէ՛ւն, և անոնց դէմ արեւուն կենա-
 ւո՛ւ: Աստուծոյ Խօսքը աս կանոնը կու-
 տայ քեզի. «Տէրը փնտռեցէք, քանի որ

անիկայ կը գտնուի. զանիկայ կանչեցէ՛ք, քանի որ անիկայ մօտ է : (Թող ամբարիշտը իր ճամբայէն՝ ու անօրէն մարդը իր խորհուրդներէն հրաժարի, և Տէրօջ գառնայ, ու անիկայ պիտի ողորմի անոր. ու մեր Աստուծոյն, ինչու որ անիկայ առատապէս կը ներէ" : (Եսայ. ԾԵ. 6, 7) : Աս նոյն բանին համար (Յոբին բարեկամներուն մէկն ալ ասանկ կ'ըսէ. "Թէ որ դուն սիրտդ պատրաստես, ու ձեռքերդ անոր երկնցընես. թէ որ քու ձեռքդ անօրէնութիւն կայ, անիկայ քեզմէ հեռացո՛ւր, ու մի թողուր որ վրաններուդ մէջ անողգամութիւն բնակի" : (Յ. ԺԱ. 13, 14) : Հիմակուրնէ աղէկ է որ գիտնաս թէ Քրիստոսով էղած փրկութիւնը մեզքէ ազատուիլ մըն է : "Անոր անունը (Յիսուս գնես. քանզի անիկայ իր ժողովուրդը իրենց մեղքերէն պիտի փրկէ", ըսաւ հրեշտակը (Յովսէփին, երբոր Քրիստոսի ծննդեան ժամանակին մօտեցած ըլլալը կ'իմացընէր անոր : "Ար իր անձը մեզի համար տուաւ, որ մեզ ամէն անօրէնութենէ ազատէ, ու մաքրէ իրեն սեպհական ժողովուրդ ընէ՛ բարի

գործքերու նախանձաւոր": (Տէր . Բ . 14 :)

Խիստ հարկաւոր է նաև քեզի որ հիմակուրնէ պարզ գաղափար մը ունենաս թէ փնտաած փրկութիւնդ ուրքէ կոչում մըն է : Ինչ բան որ մեղանչական է քու խորհուրդներուդ մէջ, ինչպէս՝ շարակամութիւն , վրէժխնդրութիւն , անառակ կիրքեր , — ինչ որ մեղանչական է քու խօսքերուդ մէջ , ինչպէս՝ ստախօսութիւն , ծաղրաբանութիւն , բամբասանք , — կամ ինչ որ մեղանչական է քու գործքերուդ մէջ, ինչպէս՝ Աիրակիւն պղծել , անիրաւութիւն , անզգամութիւն , ծնողաց կամ տէրանց անհնաղանդութիւն ընել , և ինչ որ ասոնց նման է՝ օրոնք կը հակառակին Աստուծոյ օրինացը , առանց դժկամակելու՝ կամ օւրիշ ատենի ձգելու՝ կամ պայման մը դնելու անմիջապէս մէկգի թողելու օւղանոնք բոլորովին մերժելու ևս : Ա՛րնակ մէկ մեղք մը , որուն մեղք ըլլալը գիտես , թէ որ քու մէջդ պահես , խղճմբտանքիդ մեղքի վրայ ունեցած բոլոր արթնութիւնը կրնայ խեղդելու բոլոր ընդունած ներգործութիւններդ կրնայ աւրել : Ա՛թէ չես հաճիր քու մեղքերդ ձգել , ըս

սել է որ քու փնտռածդ փրկութիւն չէ :
 Արեւիկ է որ դուն կը հաւատաս թէ քրիս-
 տոնեայ մը ըլլալ է՞ ուղես, Սուրբ Վերքը
 կարգալ, աղօթքներ ընել ու կանոնաւո-
 ըրապէս քարոզներ լսել, ու կը զարմանաս
 ալ որ տակաւին փափաքիդ չհասար, բայց
 գուցէ պատճառը աս է որ դուն չուզեցիր
 մեղքերդ ձգել, աշխարհասիրութիւնդ,
 մարմնաւոր ցանկութիւններդ, կամ ա-
 նանկ մէկ փափաքելի գործ մը՝ որուն
 մեղանշական ըլլալը դիտես, ու տակաւին
 չթողուցիր : Աւարդ՝ դուն աս մտքիդ
 վրայ կենալով բնաւ չես կրնար քրիս-
 տոնեայ մը ըլլալ :

Արեւմն զգուշութեամբ նայէ՛ քու ներ-
 սիդիդ, հաւատարմութեամբ քննէ՛ քու
 կենցաղավարութիւնդ, ու տես թէ արդ-
 եօք քու վրադ չկայ անանկ ապօրինաւոր
 բան մը որ դիտնալով կը պահես ու չես
 ուզեր ձգել : Թէ որ աղէկ մը քննելէդ
 ետքը կը գտնաս ասանկ բան մը քու մէջդ,
 ուրեմն կրօնական տպաւորութիւններդ
 մէջդ պահելու և քրիստոնեայ ըլլալու հա-
 մար պարապ տեղը մի հոգնիր : Աերէ՛ ին-
 ծի ալ յիշեցրնել քեզի թէ քու մեղքերդ

ձգելու որոշումն անմիջապէս ըլլալու է . մեղքը անմիջապէս ձգելու փափաք մը ու զիտաւորութիւն մը ունենալու ես : ( ) . դոստինոս կը խոստովանի թէ անգամ մը ինքը Մատուծոյ աղօթք կ'ընէր իր դարձի գալուն համար , բայց աս պայմանովը թէ , «Տէ՛ր՝ ոչ հիմա» , սյսինքն կ'ուզէր որ դեռ քիչ մը ատեն ալ շարունակէ իր մարմնաւոր ցանկութիւնները կատարելուն մէջ ու ետքը Մատուծոյ դառնայ : Մասնկ ալ կան ոմանք որոնք կը փափաքին ժամանակէ մը ետքը դառնալ իրենց մեղքերէն , ու դիտաւորութիւն ալ կը ցուցնեն իրենց մեղքերէն հրաժարելու , սակայն կ'ըսեն , «Ո՛չ հիմա» : Մասնկներուն մէջ մեղքի վերայ զգացում մը կայ , ու փրկուելու համար փափաք , բայց միանգամայն մասնաւոր մեղքի մէջ տնտնալու սէր ալ կայ . ու մեղաւորը իր սիրտը կը հանդարտեցնէ ապագայ ժամանակ մը մեղքը ձգելու որոշում ընելով : Սոսկալի՛ խաբէութիւն : Մատուած կ'ըսէ «...ի՛մա» , և դուն պարտաւոր ես պատասխանելու , «Մ՛յո՛ Տէ՛ր՝ հի՛մա : Ա՛յուզեմ հի՛մա դառնալ աս և ամէն ուրիշ մեղքերէն» :

Եւ չէ թէ միայն մեղքերդ ձգելու յօ-
 ժարութիւն ունենալու ես, այլ անոնց դէժ
 մէ շէտաշարժութեամբ հսկելու ես: Գուն
 գիտնալու ես թէ հիմակուան վիճակդ
 շատ վտանգաւոր է. ու թէ որ մեղք գոր-
 ծելու ամենէն քիչ հակամիտութիւն
 մը ունենաս, քու ունեցած աղդու տը-
 պաւորութիւններդ կրնաս կորսնցընել:
 Մինչև անգամ գէշ կիրքի մը տեղ տալդ
 քու հոգւոյդ անդարմանելի վնաս մը կրո-
 նայ հասցընել, ու յաւիտենական կեանք
 ստանալու ետեէ իշնալդ կրնայ արգիլել:
 Մասնաւորապէս Մ. Ուաքեալին ԱճԻ. ԺԲ.
 A համարին մէջ տուած յորդորանքին հա-
 մեմատ քեզ դի-րա-դաշարդ մեղքին դէժ
 հսկելու ես, ինչ մեղք ալ որ ըլլայ ա-
 նիկայ: Այն ժամանակը կը զգուշացը-
 նեմ քեզ որ դիպուածով կամ պատահ-
 մամբ գործած սխալմունքներուդ համար
 չյուսահատիս. և ոչ ալ քու վրադ եկած
 պատահական փորձութիւններէն յաղ-
 թուելուդ համար: Մասնկ օրինակները
 քեզ աւելի ևս արթուն ընելու են և չէ
 թէ յուսահատող: Մտոր վրայով աւելի
 պիտի խօսիմ ետքը:

5. Հարկաւոր է որ ինքզինքդ անկրօն
 կամ աշխարհաւէր ընկերներու՝ զի շիտե՛ս :
 Ըստ բանը ընելու համար քաջութիւն ու
 անձնուրացութիւն մը կը պահանջուի քեզ-
 մէ, որպէս զի ետ կենաս ան ընկերներէն՝
 որոնց հետ սովորաբար կը կենակցիս . բայց
 թէ որ ամբարիշտ անձինք են անոնք, ան-
 պատճառ հրաժարելու ես անոնցմէ : Ըս-
 տիւթիւն վրայով Ըստուածաշունչին մէջ
 ըսուածները կարգաւ Սուրբ . ՃԹԹ . 63 :
 Ը . 11 — 16 : Բ . 42 — 49 : ԻԹ .
 6 : ԺԳ . 20 : Ա կրօնի . ԺԵ . 33 : Բ կրօնի .
 Զ . 14 . 47 : Ինքզինքդ աս խրատներուն
 վարժեցուցիչ , ու հրաժարէ՛ բոլոր անոնց
 ընկերութենէն որոնք կրօնքի վրայով կամ
 բնաւ չեն խորհիր՝ կամ թեթեւ բանի մը
 տեղ կը դնեն զանիկայ , ինչու որ եթէ ետ
 չկենաս անոնցմէ, անոնց ընկերակցութիւ-
 նը և խօսքերը շուտով կը մնորցընեն քեզ
 աստուածաշտութեան շաւիղներէն : Ը-
 նոնց կրօնքի վրայ ունեցած թեթեւամտու-
 թիւնը, անտարբերութիւնն ու անհոգու-
 թիւնը, քու կրօնական զգացումներուդ
 կործանմանը պատճառ պիտի ըլլան : Այն-
 կայն ժամանակ հաստատուն կեցած և բա-

նան է, ձեռք ձգուելու առարկան փրկու-
 թիւնն է: Վառ թշնամիներդ բազմաթիւ
 ու զօրաւոր են, քու դժուարութիւններդ
 խիստ մեծ են, թէ և ոչ անյաղթելի: Ը-
 մէն զօրութիւն բանեցընելու ես, ամէն
 ջանքը գործածելու ես, ամէն օգնութիւն
 խնդրելու ես, ամէն օրինաւոր միջոցները
 ձեռք առնելու ես: Արդա՛ Մատուծոյ
 Խօսքին հետեւեալ պարբերութիւննե-
 րը, ու տես թէ կրօնքը թեթեւ ու դիւ-
 րութեամբ ձեռք բերուելու գործ է:
 «Մաշ խնդրեցէք Մատուծոյ թագա-
 ւորութիւնը և անոր արդարութիւնը»:
 Մատ. 2. 33: «Չանք ըրէք որ
 նեղ դռնէն մանէք, քանզի կ'ըսեմ ձե-
 ղի, որ շատերը մտնել պիտի ուղեն, և
 պիտի չկրնան»: Ղու. ԺԳ. 24: «Դա-
 ցէք գործեցէք՝ ան կերակուրին համար՝
 որ յաւիտենական կենաց մէջ կը մնայ»:
 Յե. 2. 27: «Պատերազմէ հա-
 ւատքին բարի պատերազմը, բռնէ յա-
 ւիտենական կեանքը»: ԱՏԺ. 2. 12:
 «Մ՛՛՛՛՛՛՛ որ կ'ուղէ իմ ետեւս գալ, թող
 իր անձը ուրանայ, և իր խաչը վերցընէ,
 ու իմ ետեւս գայ»: Մատ. Ը. 34:

Ինչ զրուցուածք ևն ասոնք : Ղրե՞
 թէ պատրաստ կ'ըլանք հարցընելու , "ՍԼ-
 րեմն ո՞վ կրնայ փրկուիլ , թէ որ ասանկ
 ներդուծիւն , ասանկ ջանք հարկաւոր է" :
 Արդարը անգամ դժուարաւ պիտի փրկ-
 կուի : թէ որ դուն ալ Ղաւիթին պէս
 Աստուծոյ շնորհքը չխնդրես քու բոլոր
 սրտովդ , բնաւ պիտի չառնես անիկայ :
 Աւելի բանաւոր խորհրդածուծիւն մը ը-
 րած կ'ըլլաս թորհելով թէ առանց հող-
 նելու կրնաս աշխարհիս մէջ գտնուած
 ամենէն բարձր լեռանը գլուխը ելլի՝ քան
 թէ որ երեւկայես թէ առանց աշխա-
 տու թեան երկինքը կրնաս հասնիլ : Աթէ
 ենթադրես որ փոքր ինչ փափաքներով
 կամ հարեւանցի ջանքեր ընելով բանը
 կրնաս լնցընել՝ քանի որ սիրտդ Աստու-
 ծոյ տուած չես , մեծապէս կը սխալիս ,
 ու ասանկով խաբուած ըլլալդ որչափ շուտ
 որ հասկընաս՝ այնչափ աղէկ կ'ըլլայ քե-
 զի : Իայց հիմա քանի մը միջոցներ ալ
 պիտի դնեմ՝ քու առջևդ որ զանոնք գոր-
 ծածես :

Շուտով սկսէ Սուրբ Ղեւոնդ Կրեւ
 Կրեւոն-Սեանով և զգո-շո-նի-նով : "Եր-

քածին մանկանց պէս՝ բնական և ան-
խարդախ կաթին փափաքէ՛, որ անով մեծ-
նաս՝ : (Ա ՊԵՊ . Բ . 2 :) Ըստուծոյ Խօս-
քը հոգիին կերակուրն է, ինչպէս որ մօրը
կաթը իր զակկին սնունդն է : Այլ ինտոր որ
աղէկ գիտես թէ մանուկը առանց կերակու-
րի չկրնար ապրիլ ու մեծնալ, ասանկ
պէտք է գիտնաս որ դուն ալ չես կրնար ա-
ճիլ Վրիստոսի գիտութեան և շնորհաց մէջ՝
առանց Սուրբ Գրոց : Ըստուածաշունչը
կարգա՛ հոգևոր հրահանգութիւն և տղա-
ւորութիւն առնելու համար, մտադրու-
թիւնով ու խորհելով կարգա՛ անիկայ,
կանկ ա՛ռ ու մտածէ՛ քանի որ կարգաս :
Մարդոց գրութիւնները կարգալովդ Ըս-
տուածաշունչ գիրքին յայտնութիւնը մի-
ձգեր, միւսները մեկնութեան կամ բա-
ցաթրութեան մը պէս կրնաս կարգալ, և
չէ թէ Սուրբ Գրոց աեղը գնելով : Թէ
որ Սուրբ Գիրքը առջի բերան շինու-
թիւն տուող գիրք մը ըլլալ չես գտներ
քու ակնկալածիդ և ուզածիդ պէս, տա-
կաւին յառաջ դնա՛ անիկայ կարգալով,
ապահով ըլլալով թէ որքան որ շատ տեղ-
եակ ըլլաս անոր, այնքան անոյշ պիտի

գայ քեզի : Սուրբ Գիրքը քննելէն աւելի ազգու միջոց չկայ կրօնական և հոգևոր տպաւորութիւնները մեր մտքին մէջ կինդանի պահելու ու զանոնք մեր սրբատեղուն մէջ աւելի խորունկ արմատացընելու համար . ասիկայ բարեպաշտութեան բուն սկզբնական տարրն է : Փրկութիւն փնտռող երկու հոգիներուն մէջ շատ հաւանական է որ միայն ան պիտի յարատեւ ու պսակը առնէ՝ որ միւսէն աւելի ժրութեամբ կը պարապի Աստուծոյ Խօսքը իմանալու : Մէկէն 'ի մէկ ամէն բան չհասկնալուդ համար մի յուսահատիր . հոն շատ բաներ պիտի գտնես որ կը հասկընաս : Կանոնով կարդա՛, ու փոխանակ սկիզբէն սկսելով կարգով մինչև վերջը կարդալուդ , Սաղմոսները , Աւետարանները կամ Առաքելոց Թուղթերը ընտրէ՛ ու ամենէն առաջ ասոնց մտադրութիւն ըրէ :

Շարունակութեամբ և խորին ուշադրութեամբ Աւետարանին + արողութեանը հոգի ըրէ : Քարոզութիւնները բարձրաստիճան օգնութիւններ են անհանդարտ սրտով փրկութիւն փնտռողներուն : Մտիկ ըրէ

քարոզուած խօսքը սա խորին համազուսովք,
 թէ առանց Մատուծոյ օրհնութեանը քու
 լսածներդ օգուտ մը պիտի չընեն քեզի,
 անոր համար քարոզողէն աւելի Մատու-
 ծոյ նայէ՛: Քարոզ լսելու երթալէդ ա-
 ռաջ, լսելու ատենդ ու անկէ ետքն ալ
 աղօթք ըրէ որ քու հոգւոյդ օգտակար
 ըլլայ: Մ կերպով առանձնական աղօթ-
 քի պարասելէդ ետև անմիջապէս Երդո-
 վարան գնա՛, անկէջ ալ ելածիդ պէս նո-
 ընէ դարձի՛ր աղօթք ընելու: Քա-
 րոզուած խօսքերը ան կերպով մօտիկ ը-
 ընէ՛, որպէս թէ ուղղակի միայն քեզի՛
 կամ քեզի համար կը խօսուի, ուշադրու-
 թեամբ մօտիկ ըրէ՛, քու կեանքիդ և քու
 փրկութեանդ համար եղածի պէս մօտիկ
 ըրէ՛: Ե նորհաց միջոցները վայելելու՝
 կամ անոնց ներկայ դանուելու դէմ ե-
 ղող ամենէն թեթև անհոգ վարմունքէն
 փախի՛ր: Չըլլայ որ ան աստիճան ըն-
 տանութիւն մը ունենաս Սուրբ բաներուն
 հետ՝ որ քու վրադ անոնց ոյժը չթափան-
 ցէ: Քարոզ լսելէդ ետքը հասարակ խօ-
 սակցութիւն ընելէն ե՛տ կեցիր, և ան
 ամբարիշտ հոգիներուն կամքը հաճեցու՛:

դէր, որոնց կրնաս աղաբաբար և կարարելապէս
 բռնաւ Կոմիտէի վիճակը: Աւաւտացեալ-
 ներուն ընկերութեանը մէջ ստէ'պ մտիք,
 և անմիջապէս ինքզինքդ անոնց միացուր.
 Աստուծոյ ժողովուրդին մէջը երևալու մի'
 ամէնար, այլ անոր կողմը անցնելու ու իր
 ժողովուրդին հետ միանալու փափաքդ ա-
 մենուն յայտնի' ըթ': Ատերը կ'ու-
 ղեն դալ և Աստուծոյ հետ հողանի հաշ-
 տութիւն մը ունենալ, որովհետև վախը
 կամ հպարտութիւնը՝ կամ աշխարհային
 շահ մը ետ կը բռնէ զիրենք անոր պա-
 հանջածները յայտնապէս ընդունելէն:
 Իրենց մեղքի վրայ ունեցած տպաւորու-
 թիւնները իրենց մէջը կը պահեն. և ա-
 նանկով իսկոյն ատենէ մը ետև անոնք
 ոչինչ կ'ըլլան կենդանութեան միջոց չու-
 նենալնուն համար:

Իսոյց աւելի աղէի կ'ըլլայ որ դո՛ւն Կո-
 միտէի վիճակը Կոմիտէի բանաս: Գնա՛
 անոր առանց տնտնալու: Կարելի է որ
 անիկայ մասնաւոր ժողովներ ունի բոլոր
 քերզի պէս փրկութիւն փնտռողներուն հա-
 մար. և թէ որ ասանկ ժողով մը չունի
 ալ, շատ պիտի ուրախանայ բու վիճակիդ

վրայ տեղեկանալով, ու քու բոլոր հոգե-
 րուդ մէջ քաղցր կարեկցութիւն մը պի-
 տի ցուցընէ քեզի: Անոր երթալու մի
 վախնար. թէ որ վախկոտ ես ու շատ բա-
 ներ խօսելու կարող չես, անիկայ կը
 հասկընայ քու բերնէգ ելած կցկտուր խօս-
 քերուն նշանակութիւնը. ու անուշիկ
 կերպով մը քու զգացումներդ երևան հա-
 նելով, քու վիճակիդ յարմար խրատներ
 և քաջալերութիւններ կու տայ քեզի:
 Հոգիներուն վիճակին վրայով տեղեկու-
 թիւն ունեցող վարպետ բժիշկի մը հետ
 եղած կէս ժամ խօսակցութիւնը, շատ
 անգամ աւելի կ'օգնէ քեզի քու մասնա-
 ւոր կարօտութիւնդ լեցընելու, քան թէ
 աս ընթացքը չըսնելով շատ պիտքեր կար-
 գալը և շատ քարոզներ լսելը:

Սակայն աս ամենուն վրայ տակաւին մեծ
 վտանգ կայ միջոցներու վրայ պէտք եղա-
 ծէն աւելի յոյս դնելէն, ինչպէս որ վ-
 տանգ կայ անոնք բոլորովին զանց ը-
 նելը: Այ՛ մտանար ինչ որ արդէն ըսի
 քեզի Աստուծոյ Հոգիին գործողութեա-
 նը համար: Ան է քու օգնականդ Աչ
 կարգալդ, ոչ քարոզ լսելդ, ոչ խրատ-

ներ առնելի, ու մինչև անգամ բուն
 իսկ Սուրբ Գիրքը, թող չդատէ քեզ
 Սուրբ Հոգիէն կախում ունենալու զգա-
 ցումէդ : Փրկութիւն փնտռողներէն
 շատերը անանկ կը ցուցնեն ինքզինք-
 նին որ եթէ որոշուած միջոցները չգործ-
 ածեն, փրկութեան յոյս կամ ակնկա-
 լութիւն ալ չեն ունենար. անանկ որ ե-
 թէ պատահաւոր անգամ քարոզ լսելէ
 արգիլուին՝ կամ այս ինչ մասնաւոր ա-
 րարողութիւններուն մասնակից չըլլան՝ ո-
 րոնց որ սովորած են, կը արտմին և կը
 յուսահատին. և անոր համար է որ սգուտ
 մը չքաղելիէն զատ, մեծ վնաս ալ կ'ընեն
 իրենց անհաւատութեանը կամ թերա-
 հաւատութեանը համար : Պէտք է որ
 մենք յոյսերնիս Մատուծոյ վրայ՝ ու միայն
 Մատուծոյ վրայ դնենք, որ կարող է իր
 ժողովուրդը օրհնել սատրեբկեայ բանու-
 բուն մէջն ալ՝ ուր որ Սուրբ Գիրք չկար-
 դացուիր, կամ վայրի առանձնութեան
 մէջ՝ ուր որ քարոզութիւն չլսուիր :

Հարկաւոր է աս տեղ հասկըցրնել քե-
 զի, և դուն ալ աղէկ մտքդ պահելու ես
 որ Մատուծոյ Հնարքը քեզ վրկելու մա-

սին առատ և ձրի է : Փրկուելու համար քու ըրած ջանքերդ կամ իրար անցնելներդ երբէք արժանաւորութիւն մը չունին . ու թէ որ ձեռք ձգես զանիկայ , քու անարժան աշխատութիւններուդ վարձք տրուած սեպելու չես :

“Իմ դարձի գալուս հարկաւոր եղած շնորհքը փնտուելուս համար իրաւունք ունիմ Մատուծմէ պահանջելու զանիկայ” երևակայելդ , կը նմանի փարիսեցիներուն ըրածին , որոնք “Իրենց արդարութիւնը հաստատել ուզելով , Մատուծոյ արդարութեանը չհնազանդեցան” : Կ՛ու ունեցած համոզումներդ , տպաւորութիւններդ և հոգերդ , քու թափած արցունքներդ , ջերմեռանդ աղօթքներդ , ժրութեամբ քարոզմտիկ ընելներդ , վարքիդ մէջ ըստ մասին ըրած շտկութիւններդ՝ որոնք անձնասիրութեանէ վեր ուրիշ բարձր շարժառիթ մը չունին , և որոնց ծագումը Մատուծոյ վրայ սէր ունենալէ չէ , և ասոնց համար Մատուծմէ բան մը չեն կրնար պահանջել իբրև վարձք , ոչ ալ Ինքը պարտաւոր է փրկել քեզ ամէն ան պատճառներուն համար որոնք իր փառքին վերաբերութիւն մը չունին . —

այժմ, մինչև որ Մատուծոյ խոստմունքին չհաւատաս, չպարտաւորիր քեզ փրկելու : Փրկութեան համար աս ամէն հոգերը ունենալէդ ետքը՝ տակաւին դուն իր գթութենէն միայն կախում ունիս, քու փրկութիւնդ բոլորովին ձրի շնորհքով է :

Այի թողուր քու անձիդ սա խորհուրդն ալ ունենալ թէ քու ներկայ արթնութիւնդ իսկապէս Մատուծոյ դառնալու ապահովութիւն մը կրնայ ըլլալ : «Աս ճշմարտապէս դարձի եկած մըն եմ, որովհետեւ իմ փրկութեանս վրայ շատ արթուն եմ», մակաբերելէն աւելի մեր հոգևոր տպաւորութիւնները տկարացընող և մինչև անգամ կործանող ուրիշ բան մը չկայ : Ետեւալ պատմութիւնը որ յառաջ կը բերեմ, անանկ մակաբերութիւններ ընելուն դէմ իրողութիւն մըն է : — Մզնուական անձի մը վրայով լսեցի որ իր վտանգաւոր հիւանդութեանը ատեն ինքը իր անցուցած կեանքին վրայ քննութիւն մը ընելով մեծ սոսկումի մէջ ինկաւ, ու խրատեցին զինքը որ Մետարանի Պաշտօնեաց մը կանչէ, որպէս զի գայ ու իր միտքը հանդարտեցընէ : Պաշտօնեան եկաւ : Մար-

դը ըսաւ անոր որ եթէ Մատուած մեռնելէն պահէ զինքը, ալ անկէ ետեւ պիտի սկսի առջի անցուցած կեանքին հակառակը ապրիլ, ու շարունակ եկեղեցի երթալ, ու իր սպասաւորներուն կրօնական դաստիարակութիւն տալ, և թէ՛ առանձին ու թէ՛ ընտանեկան աղօթք ու երկրպագութիւն ընելու սկսիլ ու յարատեւել. մէկ խօսքով՝ ամէն բան պիտի սկսէր ընել ինչ որ քրիստոնեայ մը ընելու պարտական է: Իր փափաքը լեցուեցաւ, վըտանգաւոր վիճակէ մը ունեցած մեծ ազատութեանը համար շնորհակալ եղաւ և իր խոստմունքը չմոռցաւ: Մարդոց դատումին նայելով իր վարմունքը երկայնատեն աղէկ շարունակեց՝ ինքը իր ուխտերը կատարելով: Իայց վերջապէս սկսեց խորհիլ թէ այսչափ կրօնականութեան հետեւիլը չափազանց է: Մենէն առաջ իր առանձնական և ընտանեկան աղօթից պարտաւորութիւնները մէկդի ձգեց, վերջապէս հրապարական պարտաւորութիւնները կատարելն ալ առջինին պէս ձանձրալի եղաւ իրեն, և ինքը կրկին ան նոյն իսկ առջի մարդը եղաւ:

Ըտենէ մը ետե նորէն մահաբեր հիւանդութիւնով մը բռնուեցաւ աս մարդը, ու իր բարեկամները յորդորեցին զինքը որ նորէն մարդ խրկէ նոյն Պաշտօնեան կանչելու, յուսալով որ իր վիրաւորուած հոգիին զովացուցիչ միսիթարութիւններ կը հաղորդէ: “Չէ”, ըսաւ ինքը, “Ըստուծոյ ըրած բոլոր խոստմունքներս կուրելէս ետքը, ա՛լ ևս իրմէն գթութիւն չեմ կրնար ակնկալել”: Մահը իր վրան հասաւ աս թշուառ վիճակին մէջը, ու տարաւ զինքը ան աշխարհքը՝ որուն մէջ ա՛լ փոփոխութիւններ չկան:

Ըս պատմութիւնը, թէ և քիչ մը փոփոխութիւններով, անտարակոյս շատերուն վրայով ալ կրնայ զրուցուիլ: Մեղաւորներուն մտքին վրայ անանկ տպաւորութիւններ կ'ըլլան, որոնք երեւոյթին նայելով բարեկամներուն և Ը. Ետարանին Պաշտօնեաներուն մեծ յոյս և բարի ակնկալութիւն մը կու տան, սակայն իրենց յոյսը շատ անգամ պարապ կ'ելլեն: Երբոր Տէրը սպաննեց Խորայէլի որդիքը, ան առենը անոնք “զինքը կը խրնդրէին. ու ետ կը դառնային, և զԸ. ստուած

կանուխ կը փնտռէին . ու կը յիշէին որ Մատուած իրենց Սէմն էր , և Մարծրեալ Մատուածը իրենց Վարկիչն էր : Սակայն իրենց բերնովը կեղծաւորութիւն կ'ընէին անոր , ու իրենց լեզուովը սուտ կը խօսէին անոր" : Սող. ՀԸ . 34—36 : 'Անդու-
 թեան ժամանակներու մէջ շատ հեղ-
 անկեղծ կ'երևէին իրենց խոստմունքնե-
 րուն վրայ , բայց չէ թէ Մատուծոյ առ-
 ջըր անկեղծութիւն ունէին : Ինչու որ "ի-
 րենց սիրտը ուղիղ չէր Մնոր առջըր , ու
 հաւատարիմ՝ չէին անոր ուխտին մէջ" :
 Եւ պատճառը աս է որ թէպէտ արթըն-
 ցած էին բայց և այնպէս իրենց սիրտը ու-
 ղիղ չէր Մատուծոյ առջըր :

Վուցէ պիտի չգտնուի Մետարանի
 Պաշտօնեայ՝ մը որ մէկ քանի ցաւալի օ-
 րինակներ կարող չըլլայ յառաջ բերելու
 սա նիւթին հաստատութիւն տալու՝ թէ
 ճշմարտապէս դարձի դալը միայն զօրաւոր
 տպաւորութիւններ՝ և մեղքի վրայ ար-
 թնութիւն ունենալով շլմննար : Երբ
 որ ես կրօնական ընթացք մը վարելու
 սկսեցի՝ իմ հետս ուրիշ իրեք անձինք
 ալ սկսեցին իմ ընթացքիս հետևիլ , ու

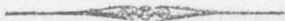
րոնց մէկը մէկ քանի մասնաւոր բաներու մէջ ինծի շատ սգտակար էր, բայց շատ չանցած յայանուեցաւ որ իր կրօնքը շուտ անցնող զգացումէն զատ ուրիշ բան մը չէր: Արկրորդը կրկին իր մեղքերուն դարձաւ, ինտոր որ «շունը նորէն իր փսխածին կը դառնայ, ու լուացուած խողը ցեխի մէջ թապը լարկելու»: Արրորդը՝ որ ատեն մը իմ մտերիմ բարեկամն էր, անհաւատութեան սկզբունքներուն յարեցաւ, և իր ընդունած նոր դաւանանքին վրայ ունեցած նախանձը անանկ զօրաւոր էր՝ որ գիշեր մը արթուն մնաց անհաւատի մը մասնաւոր մէկ գրութիւնները օրինակելու համար: Ասամանակէ մը ետքը մահառիթ հիւանդութիւնով մը բռնուեցաւ, խղճմտանքը արթընցաւ, իր մեղքին վրայ ունեցած ահաւթիւնները անպատմելի ցաւ կու տային, իր խղճին խայթը անտանելի էր: Անհաւատութեան վերայօք բոլոր ըրած քաղուածները՝ որոնք օրինակելու համար այնքան գիշերներ արթուն մնաց, հրաման ըրաւ որ իր աչքերուն առջևը այրուին: Իր անհաւատ ընկերներն ու սկզբունքները զինքը ան-

միջապէս ձգեցին . և իրեն տես եկող բա-
րեպաշտ բարեկամի մը խօսածներուն մը-
տիկ ընելով , ու զինքը դէպ 'ի կորուստը
տանող ճամբայ մը բռնած ըլլալը արցուն-
քով ու ողբերով խոստովանելէն ետքը ,
մեղքի խոստովանութիւններն ու ապաշ-
խարութիւն ընելու ուխտերը նորոգեց :
Այլ յերջապէս հիւանդութենէն բժշկուե-
ցաւ , բայց ցաւալի է ըսել որ ինքը
կրկին անանկ վիճակի մէջ ինկաւ , որ
թէ և անհաւատութեան մէջ ալ չէ՛ դոնէ
կրօնքի վրայով յետին աստիճան անհոգ
վիճակի մը մէջ մնաց :

Ասոնք զարհուրելի օրինակներ են , և
իրողութիւնով կը հաստատեն (որոնք ան-
դիմադրելի ապացոյց են) թէ շատ ըս-
տոյգ է որ շատերը կը փնտռեն ուղիղ
դոնէն մտնել , բայց իրենց նպատակին
չեն հասնիր : Այլ ինչո՞ւ համար : Չէ՛ թէ
որ Աստուած չուզեր զանոնք փրկել , բայց
անոր համար որ իրենց առած կրօնական
տպաւորութիւններուն մէջ կը կենան՝ ա-
ռանց անկէ անդին անցնելով իսկապէս
դարձի դալու : Աւրեմն , ընթերցող , վը-
տանգաւոր է՛ ինչպէս որ անստոյգ ալ է :

մակարեւրել որ դուն անշուշտ պիտի փրկու-
 կուիս՝ հիմա փրկուելու համար մեծ հոգ
 ունենալովդ : Ճշմարիտ է թէ ուր որ
 Մատուած բարի գործ մը սկսած է, ա-
 նիկայ յառաջ պիտի տանի մինչև Յի-
 սուս Վրիստոսի օրը, բայց հիմակուան
 վիճակիդ վրայ նայելով սաուդապէս մի
 հեռեցրնեք թէ աս բարի գործը սկսու-
 ած է քու մէջդ : Գուն քու մտքիդ
 ներկայ վիճակին վրայ նայելով քաջալե-
 րութիւն կ'առնես յուսալու թէ պիտի
 փրկուիս, սակայն աս քաջալերութիւնը
 յաւէտ Մատուծոյ ինչ ըլլալէն և աստուա-
 ծային խոստմունքէն ծագելու է՝ քան թէ
 քու արթնցած ըլլալէդ : Աւտի աս ար-
 թնցած վիճակիդ վրայ նայելով գոհ ըլլալդ
 քեզի դարձ տալու համար Մատուծմէ պա-
 հանջմունք մը ունենալ խորհիլդ, իբրև
 ճշմարիտ փրկեալ մը քու սրտիդ վիճա-
 կին վրայ նայելդ, և իբրև քու փրկու-
 թեանդ գրաւը ընդունելդ, փոխանակ քեզ
 փրկուելու համար յառաջ մղող միջոց մը
 տեսելու ադ արթնութիւնը՝ որն որ կամ
 պիտի յաջողի կամ պիտի չյաջողի, անոր
 մէջ ուղիղ կերպով յարատեւելուդ հա-

մեմատ, ասոնք բոլորը ըստ ինքեան քու
ուռնեցած տպաւորութիւններդ կորսըն-
ցընելու ու քեզ նորէն մեղքին կամ աշ-
խարհին դարձընելու միջոցները կ'ըլլան:
Վառ հիմնական արթնութեանդ վրայ
խորհելու ճշմարիտ կերպը աս է՝ որ եկե՛
Մատուցոյ շնորհքովը անկեղծ հաւատք
բերէ, քու փրկութիւնովդ պիտի վերջա-
նայ. հետեւապէս քու անդադար արթնու-
թեանդ միայնակ նպատակը աս պիտի ըլ-
լայ որ դուն քու սիրտդ Մատուցոյ նուր-
բես, և իր շնորհքը խնդրես քեզ ճշմա-
րիտ ապաշխարութեան, և Տէր Յիսուս
Վրիստոսի հաւատալու առաջնորդելու
համար:

1. Թող քու Սուրբ Խօսքդ՝ Տէր Իմ Պրկիւն,
Իմ վշտակիր սրախ ազդէ -
Նա առաջնորդ և բաժնոփիչ,
Ըլլայ ինձ միշտ, ու ինձ օգնէ:

2. Խաբող հաճայք՝ իմին հոգիս,
Երկար ատեն մոլորցուցին.
Սուտ բարիքներ աս աշխարհիս,
Իմ սէրս սու քեզ խոխանեցին:

3. Բայց ձայնըդ ճէր հաւատարիմ,
 Խորունկ քունէս իս արթընցուց .
 Աս քեզ դարձուց անսանձ սիրտ իմ,
 Եւ իմ աչքէս արցունք վազցուց :

(ԵՐԳ . 78ԴԷ .)

Գ Լ ՈՒ Խ Գ

Սուրբ Գրոց վրայ գիտութիւն, և աստուածային ճշմարտութեանց վրայ ոչորչ տեսութիւն ունենալու հարկաւորութիւնը :

Սաղիւ թէ կը գտնուի անանկ կէտ մը, որուն մեծ եռանդով փրկութիւն փրկարողներուն ուշադրութիւնը դառնալու է ան աստիճան փափաքով և հոգածութեամբ, ինչպէս որ կը պահանջէ փրկութեան կերպին և Սուրբ Գրոց վարդապետութիւններուն վրայ անվրէպ տեղեկութիւն ունենալու հարկաւորութիւնը : Չանք ընելու ես ասամէն բաներուն վերայ ուղիղ գաղափարներ, յստակ տեսութիւններ, որոշ և պայծառ տեղեկութիւններ ունենալու : Շատերուն հոգը ուրիշ բան մը չէ, բայց եթէ բարեպաշտ ըլլալու կոյր փափաք մը, որոնք կը բռնաբանին ինչ ըլլալուն վրայ հաղիւ թէ որոշ գաղափար մը ունին : Աւրիշները կան, որ թէպէտ ասոնցմէ աւելի աղէկ տեղեկութիւն մը ունին աս բաներուն վրայ, տա-

կաւին բարեպաշտութեան վրայով ուրիշ գաղափար չունին, բայց կամ գրգռուած զգացումներնուն մէջ կայացած է, կամ թէ արտաքին արարողութիւններ կատարելներնուն մէջ: Արդ՝ ասիկայ աղէկ հասկընալու ես որ ճշմարիտ բարեպաշտութեան բոլոր շէնքը Սուրբ Գրոց գիտութեան վրայ կը կենայ: Ճշմարիտ գարձի գալը շատ ստուգութեամբ « Ճշմարտութիւնը ճանչնալու գալ » կոչուած է: Թէ որ ճշմարտութեան վրայ քաջ տեղեկութիւն ստանալու համար դուն քեզի մասնաւոր ժամանակ և միջոց չես յատկացրներ, քու առած տպաւորութիւններդ շուտով կ'ոչնչանան, ու նորէն խորունկ թմրութեան մէջ պիտի իյնաս: Սորվելու ու գիտնալու համար շատ բաներ ունիս, ինտոր որ զգալու և գործելու համար ալ. բայց դուն առանց սորվելու՝ ոչ զգալու կարող կ'ըլլաս, ոչ ալ ուղիղ կերպով գործելու:

Շատերուն թուլնալով ետ դառնալուն պատճառը աս է որ անոնք աստուծային ճշմարտութիւնները սորվելու չեն պարապիր: Արդեօք մէկը հեռու ու ան-

Ճանօթ երկիր մը կրնայ երթալ՝ առանց
 անոր վրայով հարցուիորձ ընելու կամ
 աշխարհացոյցին վրայ նայելու : Առանց
 ճանապարհացոյցին վրայ նայելու աւելի
 արագ և յաջող կերպով մը ճամբայ առ-
 նելու փափաքիլը քանի մը տեղ կ'անց-
 նի : Այլ ինտո՞ր կրնաս յառաջ երթալ
 երկինք տանող ճամբուն մէջ՝ առանց
 Աստուածաշունչ Վրոց նայելու, որ ան է
 քու ճանապարհացոյցդ : Այսմ թէ ու-
 թիշ օրինակ մը առնենք : Բսենք թէ
 գրամական նեղութիւն մը ունիս, ու քու
 բարեկամներէդ մէկը անանկ ճամբայ մը
 կը դնէ քու առջեղ որով ոչ միայն քու
 նեղութենէդ պիտի ազատուիս՝ հապա ա-
 նով մեծ հարստութիւն մըն ալ ձեռք
 պիտի ձգես, բայց քեզ սխալմամբ գործե-
 լէն զգուշացընելու համար գրուած կա-
 նոններ տար քեզի, ինչ պիտի ընէիր :
 Պիտի նստէիր, ու անոնք ձեռք ձգելու
 փափաքէիր, ու յանկարծ իրար անցնե-
 լով ոտք ելլէիր ստանալիք օգուտները
 ձեռք անցընելու համար : Չէ. պիտի
 ըսէիր, «Ամ յաջողութիւնս բարեկամիս
 ինծի տուած մասնաւոր կանոնները հա-»

կրնալէն և զանոնք ըստ արժանւոյն ՚ի գործ ածելէն կախեալ է, ուրեմն մեծ փութով կարգամ զանոնք մինչև որ անոնց տուած ամէն մէկ խրատները մտքիս մէջ տպաւորեմ, ինչու որ գլխովին անօգուտ կ'ըլլան իմ աշխատութիւններս թէ որ ընդունած խրատներուս համեմատ չըգործեմ": Այդ պարագային տակ ասանկ սկզբունքով մը գործելը իրաւացի ու բանաւոր կը սեպես, ուստի ճշմարիտ աստուած պաշտութիւն ձեռք բերելու համար կրօնական նիւթերու վրայ քաջ տեղեկութիւն ունենալը բանաւոր չե՞ս սեպեր: Ինչպէս, Աուրբ Գրոց գիտութիւնն ստանալը անհրաժեշտ հարկաւոր է:

Կրօնքին էական մէկ մասը ապաշխարութիւնն է առ Աստուած. սակայն կրօնա՞նս ապաշխարել մինչև որ քու բարկացուցած Աստուծոյդ, քու կոտորած օրէնքիդ, ու գործած մեղքերուդ բնութեանը ինչ ըլլալը աղէկ մը չգիտնաս: Կրօնքին ուրիշ մէկ էական մասն ալ հաւատքն է մեր Տէր Աստուծոյ Վրիստոսի վրայ. բայց կրնա՞ս իսկապէս հաւատալ մինչև որ չգիտնաս թէ որո՞ւ և ի՞նչ բա-

նի հաւատալու ես : Արօնքին մէկ էա-
կան մասն ալ ես սէրն է առ Մատուած .
կրնաս սիրել ան յակը որուն վրայ որոշ
տեղեկութիւն չունիս : Աւրեմն պար-
տաւոր ես խորհրդածութիւն ընելու հա-
մար դուն քիզի ժամանակ և պատեհու-
թիւն փնտռել , պարտաւոր ես քու մը-
տադրութիւնդ աս Միւթին դարձընել ,
պարտաւոր ես կրօնքը սորվել իբրև Մա-
տուածմէ յայտնուած ճշմարտութիւն՝ որ
գիտնաս , չէ թէ միայն զգաս կամ իբրև
արարողութեան կանոն մը կատարես : Վու-
աս հիմակուան հոգևոր ընթացքիդ մէջ
աղէկ հասկնալու ես որ մարդկային մտքին
բնական օրէնքն է թէ ոչ հաւատք ոչ ալ
զգացում կրնայ յառաջ գալ առանց գի-
տութիւն ստանալու միջոցին : Վիցուք
թէ կ'ուղես այս քնն անձին հաւատլ , զա-
նիկայ սիրել կամ անով ուրախանիլ ,
կրնաս բռնադատել քու մտքդ աս հա-
ւատքը կամ սէրը կամ ուրախութիւնը
ունենալ ան մարդուն վրայ՝ առանց անոյ
ինչ ըլլալը գիտնալու : Այլ , այլ պէտք
է որ անոր հաւատալու համար՝ պատճառ-
ներ գիտնաս , անիկայ սիրելու համար՝ ա-

նոր սիրելի յատկութիւնները գիտնաւ, ու
 անով ուրախանալու համար՝ բաւական
 հիմունքներ առաջուց : Աիրք մը կամ
 զգացում մը չկրնար շարժուիլ, մինչև
 որ ադ կիրքը կամ զգացումը գրգռող ա-
 սարկային վրայ չափով մը գիտութիւն
 մը չըլլայ : Արցածիդ չափ աշխատէ՛ որ
 առանց ասանկ առարկայի մը քու մտքիդ
 մէջ շարժում մը յարուցանես անոր վրայ
 սէր ձգելու, ու վերջապէս պիտի տես-
 նաս որ բանը յայտնապէս անկարելի է :
 Այա ուրեմն երկնային իրերու վրայով
 գիտութիւն ստանալուն մէջ աճում ու-
 նենալու հարկաւորութիւնը ինքնայայտ ի-
 րողութիւն մըն է : Անոր հաւատքը ա-
 ճեցնելու ճամբան, հաւատալու առար-
 կաներնուս վրայ աւելոք գիտութիւն ստա-
 նալնէս է . ու թէ որ սիրոյ մէջ հաստատ-
 սիլ և արմատանալ կ'ուզենք, առաջ
 հաստատուելու և արմատանալու ենք մեր
 սիրած բանը ինչ ըլլալը շատ աղէկ գիտ-
 նալու մէջ : Ինութեան կարգն է նախ
 գիտնալ, ապա զգալ ու ետքը գործել :
 Ենոր հըն ալ բնութեան կարգին կը հե-
 տակէ : Աստի սա մակաբերութիւնը կը հա-

նեմ թէ կրօնքին բոլոր գործառնութեան-
ցը մէջ փրկութիւն փնտռողին աչքը
իրմէ դուրս առարկաներու վրայ հաս-
տատուած ըլլալու են, այսինքն անոնց
վրայ որոնք Մատուծոյ Խօսքին մէջ կը
յայտնուին : Թէ որ կը հարցընես թէ
հասկընալու համար ջանք ընելիք առար-
կաներդ ի՞նչ են, հետեւեալները քու
առջևդ կը դնեմ :

1. Մտաւոր քարոյական քննադատ-
նք : Մատուծոյ վրայով գիտութիւն ստա-
նալը բովանդակ կրօնքին հիմն է : Մտ-
ուած հոգի է, ամենակարող, ամենազէտ,
ամենուրեք ու մարդոց որդիներուն սիր-
տըն ու երկամունքը քննող : Իր ք-
արոյական յատկութիւններուն նայելով
ըսուած է թէ՛ « Մտուած սէր է », որ
ասով հասկընալու ենք թէ ինքը բարե-
բար և սուրբ է : Մ.Ս՛, այնքան սուրբ
է ինքը որ բուն իսկ « Արկինքը ա-
նոր առջևը մաքուր չէ » : Այս
ան աստիճան կատարեալ, ուղիղ և ար-
դար է, որ իր բնութեանը անհուն կատա-
րելութիւնովը կ'ստիպուի բոլոր սամբարիչտ
ու ամբարտաւան մարդոց դէմ իր բար-

կութիւնը յայտնել. ու նոյն ժամանակը անանկ Մատուած մըն է, որ չկրնար սուտ զրուցել, այլ իր խոստմունքներուն և սպառնալիքներուն ամէն մէկը կը կատարէ: Ընթերցող, աստուածային բնութեան աս տեսութեան վրայ կանկ ա՛ռ ու խորհէ քիչ մը. մեղքի դէմեղած ասանկ անհուն աակըութեան և ընդդիմութեան, անհուն սրբութեան, անփոփոխ արդարութեան, անեղծանելի ճշմարտութեան մը վրայ մտածէ: Քիչ մը կեցիր, մտածէ, բայց տես թէ կրնաս արդեօք քու աչքերդ վերցընելով ասանկ տեսարանի մը վրայ նայիլ: Զէ՞ որ, ան մեծ ու լուսափայլ աթոռին բոլորտիքը շուրջանակի պատող քերթէնները անգամ իրենց թևերովք երեսնին կը ծածկեն, ու փոփոխակի կ'աղաղակեն "Սուրբ՝ Սուրբ՝ Սուրբ է զօրաց Տէրը". ու չէ՞ որ մարգարէն ալ վախով լեցուած երեսի վրայ գետինը ինկաւ ազաղակելով "Մա՛յ ինձի ահա՛, կը կորսուիմ. վասն զի ես պիղծ շրթունք ունեցող մարդ մըն եմ": Եւայ. 2. 1—5: Ո՛հ, աւա՛ղ, ասանկ սուրբ Մատուածոյ մը առջևը մարդուն անհնարին

չարութեանն ու ապականութեանը :

2. Պէտք է քեզի օրէնքը հասկընալ , ըսել կ'ուզեմ տասնաբանեայ բարոյական օրէնքը ( ) րէնքին հոգեւոր-նիւնը հասկընալու ես , որով ըսել կ'ուզենք թէ անիկայ մտքին և սրտին հնազանդութիւնը կը պահանջէ : Ասիկայ տրուած է մարդուս ներքին ու գաղտնի կողմերը քննելու համար , ինչպէս որ նաև կեանքին ամէն գործքերուն համար ալ : Աստուած կը տեսնէ միտքը՝ ու կը քննէ զանիկոյ , անոր համար սրբտին կատարեալ հնազանդութիւնը կը պահանջէ ու չար հակամիտութիւնները կ'արդիլէ : Աստուածային օրէնքով , ինչպէս որ Քրիստոս կը բացատրէ զանիկայ , մեղքով եղած բարկութիւնը անգամ մարդասպանութիւն է , և ցանկական խորհուրդները շնութիւն են : ( ) րէնքը ամէն մարդկային էակներէ կը պահանջէ անմեղանչականութիւն , կատարեալ հնազանդութիւն կեանքին սկիզբէն մինչև վերջը . թէ խորհուրդով՝ թէ խօսքով և թէ գործով : Անիկայ իր պահանջումներէն բան մը չպակսեցընել , և մարդկային տկարութեանը համար թոյլ-

տուութիւն մը չընէր : (Մատթ. Ե. 17
—48 : Յւն. Բ. 10, 11 :) () օրէնքին
կատարեալ ըլլալը ահաւոր նիւթ մըն է
խորհրդածելու, այո՛, սոսկացընող հայե-
լի մըն է մեղաւորին առջևը կեցած :

() օրէնքին նպատակն ալ հասկընալու ես :
Անիկայ տրուած չէ մեզ փրկելու հա-
մար, այլ մեզ կառավարելու ու դատա-
պարտելու համար տրուած է. մեզի ցուցը-
նելու համար թէ մեզքը ինչ է, ու մեզ
դատապարտելու՝ զանիկայ գործելնուս հա-
մար : (Լուկ. Գ. 20 : Գ. 10 :)
Այն օրէնքը չես գիտեր, բան մը չես գի-
տեր : «Մեզքը անօրէնութիւն է», այսինքն
օրինազանցութիւն է. բայց ինչպէս պիտի
գիտնաս մեզքը՝ երբոր օրէնքը չես գի-
տեր : Այնքան անմեղաւոր, քու օրի-
նազանցութիւններդ որքան շատ ու որքան
մեծ են, թէ որ քու զգացումներուդ՝
ինչպէս որ գործերուդ ալ, ամէն մէկ
խտտորումը մէյմէկ մեզք է : Այլ աս
ալ չէ ամէնը. քանզի օրէնքը կատարե-
լէն պակաս գտնուիլն ալ, անոր գէմ
կենալու մեզքէն վար չմնար : Կարդա՛
մեր Տէրոջը ըսած Մատթ. ԻԲ. 37 հա-

մարին մէջ. « Վրու Տէր Աստուածդ սիրես քու բոլոր սրտովդ և քու բոլոր անձովդ ու քու բոլոր մտքովդ, և քու ընկերդ սիրես քու անձիդ պէս » : Ահաւոր նկարագրութիւն : Վրու Աստուածըդ և քու ընկերդ աս կանոնին պահանջածին պէս սիրեցիր երբէք : Առարեցրնող և պապանձեցրնող հարցում : Ինտոր մեղաւոր վիճակի մը մէջ ապրեցար դուն : Վրու բոլոր կեանքդ մեղք է, ինչու որ քու Աստուածդ չսիրեցիր, և ասիկայ քու մեղքերուդ բովանդակութիւնն է : Աստուած չսիրելէն աւելի մեծ մեղքի մը վրայ ո՞վ կրնար խորհիլ : Աշխարհը սիրել, ունայնութիւն սիրել, և մինչև անգամ մեղքը սիրել ու զԱստուած չսիրել, զարհուրելի խորհուրդ :

3. Իայց ասիկայ յառաջ կը մղէ զիս յիշեցրնելու քեզի թէ հարկաւոր է որ դուն ձեռքի շարիւղ հասկընաս : Մարդիկ մեղքին վրայ շատ քիչ կը խորհին, բայց Աստուած ալ անա՞նկ կ'ընէ : Ի՞նչ էր Ադամը ու Աւան դրախտէն դուրս արտաքսող պատճառը : Մեղքը : Ի՞նչ էր հին աշխարհը ջրհեղեղով կործանու-

զը : Մեղքը : Ի՞նչ էր Աստուծոյ քա-
 ղաքը կործանող ու իր ընտրած ժողո-
 վուրդը երկրին երեսին վրայ թափառա-
 կան ընողը : Մեղքը : Հիւանդութիւն ,
 ցաւալի դիպուած , աշխատութիւն , հոգ ,
 պատերազմ , ժանտախտ ու սով : աշ-
 խարհ մայրնողոյ ի՞նչ էր : Մեղ-
 քը : Ա՛վ է որ աշխարհը իր բնակիչնե-
 րուն սկզբներովը լեցուած գերեզմա-
 նի մը դարձուց : Մեղքը : Ի՞նչ է դը-
 ժոխքին բոցերը բռն'լցնողը : Մեղքը :
 Ա՛վ էր փառաց Տէրը խաչոյ հանողը :
 Մեղքը : Այլ արդ' ի՞նչ ըլլալու է մեղքը :
 Ասոր չար բնութիւնը միայն ու միայն
 Աստուած և անոր անհուն միտքը կրնայ
 բմբռնել : Արդեք խորհեցա՞ր որ միայն
 մեղքն էր մասնը ու բոլոր մէջ կրած չա-
 րիքներն ու վայերը աշխարհք բերող :
 Այլ արդեօք չե՞ս դողար խորհելով որ
 աս մեծ շարիքներուն պատճառ եղող : բուն
 իսկ քու ներսդ է : Ահանք պիտի ուզեն
 քեզ հասնողել թէ մեղքը խաղալիք մըն
 է , թէ Աստուած այնքան մեծ բաւի մը
 տեղ չգնէր ա'իկայ , և թէ պէտք չէ ոյ
 այնքան ասս ինքզինքդ անոր դէմ ար-

Թուն ըլլալու համար : Ասկայն ի՞նչ կ'ըսէ Մատուած քեզի իր խօսքին , իբ նախախնամութեանը , դատապարտեալներուն տանջանքներուն և իր Արդւոյն խաչելութեան չարչարանացը միջոցովը :
 'Ղուն չէ թէ այնքան մեղք գործեցիր որ միայն քեզ անյատակ տարտարոսին արժանացընեն ու քեզ խորունկ ընկղմեն անոր մէջ , (թէ որ չներուին անոնք ,) բայց թէ որ կարելի ըլլար անոնք մասերու բաժնել և ուրիշներուն ալ բաժնել զանոնք , հագարաւորները կորստեան մէջ ընկղմելու համար ալ բաւական մեղքեր գործեցիր :

4. Ի այց քու գործած մեղքերուդ վրայով գիտութիւն ունենալդ բաւական սեպելու չես , բայց ոչ ի բնական և բնական ապականութեանդ ձրայ ալ քաջ անղեկութիւն ունենալու ես : Մեղքը քու բնութեանդ՝ ինչպէս որ վարմունքիդ մէջն ալ կայ : Մեր Տէրը կը ծանուցանէ մեզի ըսելով թէ՛ « Իերնէն ելած բանորը սրտէն առաջ կու գան : Ինչու որ սրտէն կ'ելլեն չար խորհուրդներ , սպանութիւններ , ջը-

նութիւններ, պոռնկութիւններ, գողու-
 թիւններ, սուտ վկայութիւններ, հայ-
 հոյութիւններ": (Մատթ. ԺԵ 18, 19.)
 Սիրտը ապականեալ աղբիւր է, ուսկից
 կը բխին չար վարմունքին տղմային հոսանք-
 ները: Սիրտը անօրէնութեան գանձա-
 րան է: Արքայն մարդիկ իրենց չար գոր-
 ծերը ծածկելու համար կ'ըսեն թէ՛ սիրտեր-
 նիս բարի է: Բայց ասիկայ վտանգաւոր սը-
 խալում մըն է, ինչու որ, դուրս չձգելով
 ամենէն ամբարիշտը անգամ, ամէն մար-
 դուն սիրտն ալ իր վարմունքէն աւելի ի-
 րօք գէշ է: Մարդիկ ինչո՞ւ համար Մատ-
 տուած չեն փնտռեր, անոր չեն ծառայեր,
 ու զանիկայ չեն սիրեր: Ընոր համար որ
 «Մարմնաւոր խորհուրդը Մատուծոյ գէմ
 թշնամութիւն է»: Ինչո՞ւ համար մեղաւոր-
 ները մեղքի մէջ կը յարատուեն: Ընոր
 համար որ իրենց սրտերովը կը սիրեն աս-
 նիկայ: Մասնկ չէր մարդուն սկզբնա-
 կան փիճակը, որովհետեւ Մատուած իր
 պատկերին պէս ստեղծեց Մ.դամբ, այ-
 փինքն «Արդարութիւնով և ճշմարիտ
 արբութիւնով» ստեղծեց զանիկայ, այսու
 ամենայնիւ Մատուծոյ անհնազանդ գրտե-

Նուերով ու արգիլեալ պտուղը ուտելով մեր նախածնողքը մեղաց վիճակին մէջ ինկան, և անանկով մենք ալ անոր սերունդէն յառաջ գալով անկու մէն ետքը ապականութիւն ժառանգեցինք : (Ը-ով. Ե. 12—21 :) Խիստ շատ հարկաւոր է որ գիտնաս թէ դուն (ասանկով բոլորովին ապականած ես, քանզի առանց աս բանը գիտնալու, միայն դրսուանց նորոգութիւն ստանալու ետեւէ պիտի ըլլաս՝ ներսուանց եղած նորոգութիւնը բոլորովին խորհրդածութենէդ զանց առնելով : Թէ որ տեսնէիր իր մարմնոյն վըրայ գէշ ու զզուելի վերք ունեցող մարդ մը որ ուրիշ բան մը չընէր այլ միայն դուրսէն քսելու դեղ ու դարման մը կ'ընէ իր վերքին, պիտի իմացունէիր անոր թէ իր վերքին պատճառը արեան ապականութիւնն է, ու պիտի յորդորէիր զինքը որ արիւնը մաքրելու համար ներսէնդեղ առնէ : Առաջ ծառը բարի ըրէք, կ'ըսէ մեր Տէրը, ինչու որ չար ծառը բարի պտուղ չկրնար տալ : Ասանկ ալ քու սիրտդ նորոգուելու է, եթէ ոչ բնաւ բարի գործ մը չես կրնար ընել : Դունն ո՛չ միայն,

քու գործած մեղքերուդ թողութեանը
կը կարօտիս, բայց Սուրբ Հոգիին ձեռ-
քովը եղած քու սրտիդ սրբացուելուն ալ
կը կարօտիս: 'Նոր սիրտ մը և ուղիղ
հոգի մը ունենալու ես, եթէ ոչ՝ չես
կրնար փրկուիլ: Կարդա՛ ԾԱ. ԾԳԻԿ
Սաղմոսները: Յ.Վ. Գ. 1—8: Գ. 12,
Ե. 19—25: Եփե. Գ. 17—24:

5. Այնպէս մէկէն յստակ և որոշ գա-
ղափարներ ունենալ Քրիստոսի յիշատե-
կան պաշտօնին և գործին բուն նպատակին
վրայ: Բոլոր գաղափարներդ խառնա-
շփոթ և քու հոգւոյդ մէջ անդարմանելի
սրամաշուք պիտի ըլլան, թէ որ ասնիւ-
թը աղէկ չհասկընաս: Քրիստոս մեղա-
ւորները փրկելու համար մեռած ըլլալուն
վրայ ընդհանուր գիտութիւն մը ունենա-
լը բաւական չէ: Արքէք ըրած ես աս
հարցումը թէ Ինչո՞ւ համար Աստուած
աս կերպով կը փրկէ մեղաւորները: Ին-
չո՞ւ համար հարկաւոր էր իր Արդւոյն
մարմնանալը, չարչարուիլը և մարդոց
փրկութեանը համար խաչին վրայ մեռ-
նիլ: Մարդոց մեղքերը ներուելու հա-
մար ինչո՞ւ բաւական չեղաւ անոնց զըղ-

Ղումն ու արտաքին նորոգութիւնը : Վրիստոսի մահուն բուն նպատակը . ի՞նչ էր : Հիմա ան խորհուրդը պիտի ցուցնենք քեզի :

Վախ՝ Աստուծոյ նկատմամբ : Աստուած սուրբ չէ՞, ու մեղքը չամեր : Այո՛, կատարեալ ատելութիւնով մը կ'ատէ անիկայ : Անիկայ տիեզերքին արդար կառավարիչը չէ՞, ու ինքը չէ՞ր օրէնքը տուողը որուն կատարեալ հնազանդութիւնը կը պահանջէ, և ամէն աս օրէնքը կոտորոյներուն վրայ չէ՞ որ ինքն էր մահ ըսպառնացողը : Անշուշտ : Ամէն մարդ աս օրէնքը կոտրելով անոր պատիժին տակը չմտա՞ն : Անտարակոյս : Ուրեմն, ենթադրենք թէ մեղաւորին զղջում ընելով՝ թէ և կարելի ըլլար անոր զղջման և նորոգութեան հակամիտութիւն մը ունենալ, ու Աստուած նորէն ընդունէր զինքը իր շնորհացը մէջ . և դիցուք թէ աս բանը ընէր ինքը ամէն մէկուն, ան ատենը ճշմարտութեան Աստուած ըլլալը ո՞ր պիտի մնար՝ որ վճռեց թէ մեղքին պատիժը մահ ըլլայ . և իր սրբութիւնը՝ կամ մեղաց դէմ ունեցած ատե-

լուծիւնը՝ և կամ զանոնք պատժելուն
մէջ իր ունեցած արդարութիւնը ո՛ր
պիտի աեսնուէր : Ան ատենը Աստուծոյ
դէմ մեղանչելը պղտիկ բան մը պիտի չե-
րենան՞ր : ( )րէնքը պիտի չաւրուէր , և
Աստուծոյ բարոյական կառավարութիւնը
տակնուվրայ ու բնաջինջ պիտի չըլլա՞ր : (Ս)է-
մարդկային և թէ աստուածային կառա-
վարութիւնը կրնայ շարունակ մնալ՝ թէ
որ ամէն յանցաւորի թողութիւն շնորհէ
զղջանուն համար՝ առանց զանոնք պատ-
ժելու :

Իայց գուցէ պիտի ըսես : Ի՞նչ բ-
նելու է : Կնդաւորին բոլոր կրնալիքը
զղջում ընելը չէ՞ : Կը պատասխանեմ
հարցընելով թէ՛ Աստուծոյ մեղաւո-
րէն պահանջած բոլոր բանը զղջումն է
միայն : Այսու ամենայնիւ մեղաւորին բո-
լոր կրնալիքը այսքանը չէ , հապա պա-
տիժն ալ կրնայ կրել : Արթընցած և
խոռովեալ մեղաւոր՝ քու խղճիդ և զգա-
ցումներուդ կը բողոքեմ , չե՞ս տեսնար
Աստուծոյ սրբութիւնը և մեղքին չարի-
քը , ու կը խորհիս որ ապաշխարութենէ
զատ ուրիշ բան մը տալու կարող չըլ-

լալով պատհով և հանդարտ վիճակ մը պիտի ունենաս : Գու՛ն շատ մեղքերդ մէկդի ձգեցիր, և անհոգութեամբ զանց առած շատ պարտաւորութիւններդ կատարելու սկսեցիր . սուրբ Գիրքը կարգալ՝ և աղօթել սկսեցիր . արցունք թափեցիր ու արթունկեցար . բայց կը հարցնեմ քեզի թէ՛ սրտի խաղաղութիւն ունի՞ս : Ա՛չ կըրես գու՛ն, աս բանէն ապակաւին շատ հեռու եմ : Ինչո՞ւ համար : Արովհետեւ գիտես գու՛ն որ Աստուած ճշմարիտ, սուրբ և արգար է, և ապակաւին չես կրնար տեսնել թէ ինքը ինսո՞ր սուրբ և ճշմարիտ ու արդար կըլլայ թէ որ լոկ քու բարեկարգուելուդ համար մեղքերդ ներուին : Իրաւ է որ քու խղճմանքդ ալ դըրաստին բոլորակքը պատհող քերովքեկց սուրերուն պէս պիտի ըլլայ քեզի, զարհուրեցրնող ու քեզ Աստուծոյ երեսէն վռնող, քանի որ անոր ներկայացրնելու համար արցունքներէդ՝ աղօթքներէդ և անձնական գործերէդ զատ ուրիշ բան մը չունիս : Ա՛յո՛, բուն իսկ քու խրղճմանքիդ մէջը վկայութիւն մը ունիս Աս-

տուժոյ սրբութեանը և արդարութեանը ։
 Եւ հիմա «Մ.հա՛ Մ.ստուծոյ Վառը՝ որ աշ-
 խարհի մեղքը կը վերցընէ» ։ «Որ զա-
 նիկայ առաջուց սահմանեց Մ.ստուած՝ հա-
 լատքով քառութիւն ըլլալ անոր արիւ-
 նովը, Մ.ստուծոյ երկայնմաութեան աստն-
 ները առաջուց գործուած մեղքերուն
 թողութիւն տալով՝ իր արդարութիւնը
 ցուցընելու համար. այսինքն իր արդա-
 րութիւնը աս ժամանակիս մէջ ցուցընե-
 լու համար, ՈՐ ԻՆՔԸ ԱՐԴԱՐ ԸԼԼԱՅ,
 և արդարացընէ Յիսուսի հաւատքէն ե-
 ղողը» ։ (Հռոմ. Գ. 25 :) Կարգաւ և
 սոյն առաքելոյն հետեւեալ խօսքն ալ .
 «Մ.ստուած անիկայ՝ (այսինքն Վրիստոսը,)՝
 որ մեղք չէր գիտեր, մեզի համար մեղա-
 ւոր սեպեց, որ մենք անոր միջոցովը Մ.ս-
 տուծոյ արդարները ըլլանք» ։ (Բ. Կորնթ. Ե .
 21 :) Եւսայի մարգարէն ալ կ'ըսէ մեզի
 թէ «Տէրը մեր ամենուն անօրէնութիւնը
 անոր վրայ դրաւ» ։ (Եսայ. Ծ.Գ. 6 :)
 Եւ և Պետրոս առաքեալը կ'ըսէ «Մ.րդա-
 րը չարչարուեցաւ անարդարներուն վրայ»,
 կամ «անարդարներուն տեղը», «որ մեզ
 Մ.ստուծոյ մօտեցընէ» ։ (Ա Պետ. Գ. 18 :)

Աւրեմն, Մատուցոյ նկատմամբ՝ Քրիստոսի մահուանը բուն նպատակը աս է, չէ թէ որ անով Մատուած իբրև թէ աւելի գթած ըլլար մեղաւորներուն, քան զի Քրիստոսի պարգևուիլը բուն աստուածային սիրոյն արդիւնքն է, հապա որ անով ճիշդ անանկ երևնայ ինքը՝ ինչպէս որ է, այսինքն, յայտնուի իբրև սուրբ Մատուած մը՝ մեղքը ատող, արդար Մատուած մը՝ զանիկայ պատժող, և միանգամայն գթած Մատուած մը՝ զանիկայ ներող : Քրիստոսի մահուան նպատակը սուրբ սիրոյ մը յայտնուելն էր, որուն մէջ կը միանան մեղքն աւելը, անիկայ գործող մեղաւորին գթալը, կը միանան աստուածային բնաւորութեան՝ օրէնքին և կառավարութեան արժանի նկատումը, և միանգամայն մեղանշական ու թշուառ մարդոց որդիներուն վրայ գթութիւն :

Աւրիշ օրինակով մէն ալ բացատրենք աս իրողութիւնը : Չալուբոս Նորիանցուոց թագաւորը իր հպատակներուն օրէնք մը տուաւ, սպառնալով անոնց թէ ով որ շնութեան յան-

ցանքովը բռնուի, երկու աչքն ալ պիտի կորսնցընէ : Ամենէն առաջ իր որդին բռնուեցաւ նոյն յանցանքովը : Ինչպէս որ աղանձաւ եւ ճնողական բնաւորութիւնը իր մէջը մէկզմէկ յաղթելու կը ջանային . թէ որ արքայորդւոյն յանցանքը ներուէր, օրէնքը ինչ պիտի ըլլար . թէ որ պատժուէր, ան ատենը որչափ մեծ վիշտ մը պիտի կրէր հայրը իր որդւոյն դժբաղդութիւնովը : Այսինքն կրնար ընել թագաւորը : Ինքը որոշեց որ իր մէկ աչքը եւ իր որդւոյն ալ մէկ աչքը հանուի : «Պատիժը անմիջապէս ՚ի գործ դրուեցաւ թէ՛ թագաւորին ու թէ՛ իր որդւոյն վրայ : Այս բանին մէջ պատիժ ու ներողութիւն միացած կը տեսնուի : Կոտորած օրէնքին համար անանկ ճիշդ բաւութիւն մը եղաւ, որպէս թէ արդեամբ որդին իր երկու աչքն ալ կորսնցուցած ըլլար : ( ) օրէնքին փէրը չկատարուեցաւ, բայց անոր հօգին ճշմարտապէս ՚ի գործ դրուեցաւ :

Այս դէպքը մէջ բերուած չէ Վրիստոսի բրած քառութեանը իբրև կատարեալ մէկ օրինակը, բայց միայն ցուցընելու ստ

Թե փոխանորդի մը միջոցովը կատարուած քաւութիւնը ան նոյն ներգործութիւնը կրնայ ունենալ, որպէս թէ բուն իսկ յանցաւորը իսկապէս պատժուէր իր յանցանքին համար: Արթընցած մեղաւոր, Վրիստոսի ձեռքով կատարուած քաւութեանը վերայ խորհելու համար քիչ մը կեցիր աստեղ: Հոս է քու յոյսդ, քու ուրախութիւնդ և քու կեանքդ: «Աստուծոյ Վարդ որ աշխարհին մեղքը կը վերցընէ», և բոլոր մեկալներուն հետ քու մեղքդ ալ կը վերցընէ: Չարչարուող անձին, անոր կրած չարչարանացը անհնարին ծանրութեանը, և անոր միջնորդական պաշտօնին հետեւութիւններուն վրայ աղէկ խորհէ: Արդեօք օրէնքը կրնա՞ր աւելի պատուիլ ուրիշ կերպով մը, որքան որ պատուեցաւ ասանկ անձի մը հնազանդութիւնովը: Արդարութիւնը կրնա՞ր այսքան որոշ առ երեւնալ ուրիշ միջոցով մը, մինչև անգամ բոլոր մարդկային սերունդը յաւիտենական պատիժով մը պատժուած ալ ըլլար: Վրիստոսով Աստուծոյ մօտենալու համար մի գողղղար: Ինքը

Նախապատրաստութիւն մը ըրաւ իր փառ-
քին յայտնուելու համար, ինչպէս նաև
քու հոգիիդ փրկուելուն համարալ: Աստ-
ուած Շ նորհաց Աթոռի մը վրայ նստած է,
քաւութեան արիւնը թափուած ու սրբու-
կուած է, գթութեան ձեռքը փրկութեան
օրհնութիւնը բռնած քեզի կ'երկնցընէ.
գարձուր քու աչքերդ Սիջնորդ Յիսու-
սին, քու բոլոր յոյսդ անոր ըրած զոհին
վրայ դիր, անոր քաւութիւնը յիշէ ա-
ղօթքիդ մէջը, և ահա՛ յաւիտենական
կեանքը քուկդ է:

Բայց երկրորդ, նայէ՛ թէ Վրիստո-
սի մահուան նպատակը ինչ էր + ո՛ւ անշիդ
նկատմամբ: Ասիկայ անհունապէս հարկա-
ւոր է գիտնալ: Փրկութիւն փնտռող ժը-
շատ հեղ միայն մասով մը կը հասկընայ
ասիկայ՝ իրեն հոգւոյն սաստիկ անձկու-
թեան ու խղճմտանքին առջի բերան ար-
թընցած ատենը: Արեան վրէժխնդի-
րին զինքը հալածելու ատենը, պատիժէն
ազատուելէն աւելի ուրիշ բանի մը վը-
րայ այնքան չխորհիր: Բայց դժոխ-
քէն զատ ուրիշ թշնամի մըն ալ ու-
նի վախնալու, և ան է՛ մեղքը. ու թէ օր

կրնար գժոխքէն ազատ մնալ առանց մեղքէն ազատուած ըլլալու, բնաւ երկինքը չէր կրնար գտնել: Մարդը ստեղծուելու ատենը սուրբ և հեռեակէս երջանիկ ստեղծուեցաւ: Ինքը ո՛չ միայն անանկ պարտէզի մը մէջ դրուեցաւ որուն մէջ մեղք չկար, բայց բուն իսկ ինքը իր մէջը ունէր պարտէզ մը: Իր կատարեալ սրբութիւնը անանկ Ադեմ՝ մըն էր իր հոգիին, ինչպէս որ իր մշակած պարտէզը Ադեմ՝ մըն էր իր մարմնաւոր զգայարանքներուն: Ի ներքուստ սուրբ ու անմեղ հոգիին դրբախան էր որ Աստուծոյ հետ հաղորդութիւն ունենալով կը քալէր: Պատուիրանազանցութիւնով անկումը երկրիս վերայ ունեցած երկինքէ մը դուրս փոքնտեց զինքը. իմացողութիւնը խաւարեցաւ, սիրտը ապականեցաւ, կամքը հակառակ կողմին գարձաւ և իր կազմութիւնը եղաւ «երկրաւոր՝ շնչաւոր և դիւական» Խղճմտանքը յանցանքով բեռնաւորուելէն զատ, անհրաժեշտ հեռեութեամբ երեակայութիւնըն ալ իր Աստուծոյն օհովը ու սարսափովը լիցուեցաւ, որուն ձայնը և ներկայութիւնը իր հոգւոյն կատարեալ երջանկութիւն

միայն կ'ընծայէր առաջ՝ և հիմա անկէց կը
 փախչէր, ու անոր սուրբ ներկայութեա-
 նը գլխովին անյարմար էր: Բոլոր հոգին
 մարմնաւոր հաճոյքներու և անսանձ կիր-
 քերու ակողմը եղաւ: Արբուժեան վի-
 ճակին մէջ իր Մատուածը գերագունա-
 պէս՝ և իր ընկերը իր անձին պէս կը սի-
 րէր: Մատուծոյ հետ երկիւղածութեան և
 հնազանդութեան զդացումներովը կապ-
 ուած էր, և իր ընկերին հետն ալ սըր-
 բազան համակրութիւնով կը կենակցէր:
 Հիմա երկուքէն ալ հրաժարեցաւ, ա-
 նանկ որ կատարեալ անձնասէր մը եղաւ:
 Բոլոր իր սերունդին անցած փոխադրու-
 կան բնաւորութիւնը աս է: Անոնք ոչ
 միայն յանցաւոր են, այլ սպականած ալ
 են, — ոչ միայն Մատուծոյ բարկութեանը
 տակն են, այլ անոր նմանութիւնն ալ
 կորսնցուցած են, ոչ միայն Մատուծմէ
 դատապարտուած են, հապա անկէ օտա-
 րացած ալ են: Այլ արդ՝ Վրիտանի
 մահուանը նպատակը չէ թէ միայն մեղ
 սպառի՞՞թէ ազատել է, բայց մեղքին ապա-
 կանող հետևութիւններէն ալ: Իրաւ է որ
 ամբարիշտներուն համար դժոխքը որոշեալ

տեղ մըն է , ուր որ Մատուածային արդարութիւնը թշուառութեան պիտի մատնէ զանոնք՝ որոնք իրենց մեղքերովը կ'արժանանան անոր , սակայն ինչ է ան թշուառութիւնը . բոլոր իրենց մեղքերով լեցուած ամենակատարեալ չափով մը յաւիտենականապէս ինքզինքնուն ձգուիլն է , անանկ որ դժոխքը ոչ միայն Մատուծոյ բարկութենէն մեղաւորին վրայ բորբոքած՝ հասպամեղքին բոլոր բռնական իշխանութեանը յաւիտենական տեղութիւնն ալ է , որուն հետ կցուած է Մատուծոյ բարկութիւնը իրրեւ անոր արդիւնքը :

Քրիստոսի մահուան նպատակը մեզ մեղքին իշխանութենէն ալ ազատելու համար էր : Մնոր անունը Յիսուս է , «քանզի անիկայ իր ժողովուրդը իրենց մեղքերէն պիտի փրկէ» , ու չէ թէ իրենց մեղքերուն հը : «Մնիկայ իր անձը մեզի համար տուաւ , որ մեզ ամէն անօրէնութենէ ազատէ , ու մաքրէ իրեն սեփհական ժողովուրդը ընէ՝ բարի գործքերու նախանձաւոր» : «Քրիստոս սիրեց եկեղեցին , ու իր անձը մատնեց անոր համար , որ զանիկայ սրբէ ու մաքրէ աւազանին ջրովը՝ խօսք

քով. Ար ինքը իր գիմացը փառաւոր կե-
ցընէ եկեղեցին, որ մէկ արատ մը կամ
խորշումութիւն կամ ուրիշ ասոնց պէս բան
մը չունենայ. հապա որ սուրբ ու անա-
րատ ըլլայ": (Եփե. Ե. 2⁵—27:) Ըս
պատճառով է որ հաւատացեալները մկրտ-
տուելու ժամանակնին Վրիստոսի մահ-
ուանը վախճանին և նպատակին կերպա-
րանակից ըլլալու պարտաւորութեանը տակ
ըլլալին կը դաւանին: (Հռոմ. 2. 4—7:)

Եւ հիմա իմ սիրելի բարեկամ ջանք
ընէ որ Վրիստոսի գործին նպատակին
վրայ ալ ասկէ ետեւ ուղիղ գաղափար մը
ունենաս: Փրկուելու համար անոր նա-
յելու ես: Եւ սակայն ի՞նչ է փրկու-
թիւնը: Փրկութիւնը միայն մեղքի թո-
ղութիւն, պատիժէ սոսկ ազատութիւն,
և գժոխային անդունդէ մը լոկ ազատուիլ
մը չէ: Ա՛րնդունեմ որ ասոնք ամէնը անոր
մասերն են. բայց միայն մէկ մասն են.
փրկութիւնը կը նշանակէ քու մարմի-
նիդ խաչը ելլելը բոլոր իր կիրքերովը և
ցանկութիւններովը, կը նշանակէ քու ա-
պականեալ բնութեանդ սպաննուիլը: Ը-
ւետարանին յոյտնած փրկութիւնը միայն

դժոխքին աղառնի տանջանքներէն ազա-
տուիլը չէ՛, բայց նաև ներկայ ազատութիւն
մը մեղքէն. չէ՛ թէ լոկ պատիժէ փախչիլ մը,
բայց Աստուծոյ հետ հաշտուիլ մըն է. և
ոչ միայն Աստուծոյ հետ հաշտուիլ, հա-
պա անոր նմանութեանը նորոգուիլն ալ է :
Քրիստոս մեռաւ քեզ սուրբ վիճակի մը
յարուցանելու որ Ադամ իր անկումէն ա-
ռաջ ունէր : Աստուծոյ մեղաւորին հետ
ունեցած գթած վարմունքին բուխնդակ
վախճանը անոր հոգւոյն մէջ սուրբ սկզբ-
բունքներու տիրոջութիւնը նորէն հաս-
տատելու համար է : Աւետարանին մի-
ջոցովը յայտնուած սրբազան սիրոյն դի-
տաւորութիւնն է կործանած արարածնե-
րուն յամառ՝ անձնասէր՝ աշխարհասէր
ու չար սրտերը իր նմանութեանը փոխե-
լու, և ասանկով աստուածային բնու-
թեանը հաղորդ ընելով զանիկայ, Աս-
տուծոյ հետ հաղորդ ընելու :

Թող ամէն մէկ արթընցած մեղաւորը
խորհի ասոր վրայ : Թող ինք հարցընէ
ինքզինքին թէ իբրև ինկած ու մեղաւոր
էակ մը ի՞նչ բանի կարօտ եմ : Մեղքի
պատիժէն ազատուելու կարօտ ըլլալը զգա-

լուն չափ, մեղքին իշխանութենէն ալ ազատուելու կարօտ չէ՞: Ինք իր վսայ ողբալով չըպիտի նայի, չէ թէ միայն անոր համար որ Աստուծոյ բարկութիւնը երկինքէն պիտի իջնայ իր վրան իր մեղքերուն համար, բայց իր մէջը ունեցած ան թշուառութեան աղբիւրին համար ալ, որմէն կը ծագին ամէն մեղքերը: Բուն իսկ աս բանին համար Վրիստոսի նայելու չէ՞: Արքէք կրնայ փրկուիլ առանց իր մարմնական կիրքերէն և իր ապականեալ բնութենէն ազատուելու: Այլ Վրիստոսէն զատ ուրիշ ո՞ր և իցէ մէկն ալ կրնայ ազատել զինքը աս բաներէն: Խեղճ՝ խռովեալ ու տանջուած մեղաւոր, Վրիստոսի նայէ՛, քու ուղած ամէն բաներդ անոր քով կը գտնուի: Այո՛, Աստուծորդին կ'ըլլայ «քու իմաստութիւնդ՝ արդարութիւնդ՝ սրբութիւնդ և փրկութիւնըդ»: (Ք. Կրնի. Ա. 30):

6. Աս բանին հետ կապուած է նաև՝ սա ծանրակշիւ խնդիրը թէ Ռեզասորը Աստուծոյ անջնշելի ինքոր պիտի արդարանայ: Ղուեն շուտով Աստուծոյ ամօրին առջևը պիտի երևնաս դատուելու համար, ու թէ

որ արդարացած չես, անշուշտ պիտի դա-
տապարտուիս : Այո՛, [Թէ որ տակաւին ար-
դարացած չես, հիմա ալ դատապարտու-
թեան վիճակի մը մէջ ես, քանզի «Ա՛ն որ
չհաւատար, անիկայ արդէն դատապարտ-
ուած է», ու «Ա՛ստուծոյ բարկութիւնը ա-
նոր վրայ կը մնայ» : (Յ. 18. 36 :)
Ա՛ն ամէնը որ մինչև հիմա ընդունած չէ
Քրիստոսը, օրէնքին անէծքին տակն է .
օրէնքով մեռած է, մեռնելու դատապարտ-
ուած մեղաւոր մը, Ա՛ստուծմէ դատա-
պարտուած, յաւիտենական մահուան վը-
ճիւղը իր վրայ առած մէկն է : Պատճառ
ունիս քու հիմակուան կացութեանդ նա-
յելով զարհուրելու, և իր դատապար-
տութեան վճիռը գառաւորին բերնէն լը-
սող ու իր գլխատմանը սպառնալիքը ՚ի
գործ գրուելուն սպասող մէկուն պէս հար-
ցընելու «Ինտո՞ր կրնամ փախչիլ» : Այլ ուս-
տի քու ներկայ փորձառութեանդ նայելով
շատ փափաքելի է քեզի համար որ ար-
դարանալուն ինչ ըլլալը յստակ կերպով
սորվիս : Ա՛սիկայ մեղաւորին համար ա-
մենահարկաւոր նիւթ մըն է սորվելու, ու
ան պատճառով չուվմայեցուց և Քաղա-

տացւոց գրուած թուղթերուն մէջ ստէպ ու երկարօրէն յիշուած է :

Խօսքին նշանակութիւնը աղէկ հասկըցիր : Արդարանալը դատապարտելուն հակադարձն է, ինչպէս որ հետեւեալ վկայութիւններէն յայտնի է : « Ամբարիշտը արդարացընողը՝ և արդարը ամբարիշտ հանողը՝ երկուքն ալ Տէրօջը առջևը պիղծ են » : (Ամբ . ԺԷ . 13 :) « Վ՛ի է որ Աստուծոյ ընտրածներուն դէմ մեղադիր ըլլայ, Աստուած է որ կ'արդարացընէ . ուրեմն ո՛վ է որ կը դատապարտէ » : (Ամբ . Ը . 33 :) Աս պարզ գաղափարը աղէկ մը տագաւորէ մտքիդ մէջ թէ արդարանալը դատապարտելուն հակադարձն է, որովհետև շատ բաներ կան որ իրենց հակադարձներովը շատ դիւրին կը հասկըցուին : Անմեղ անձի մը համար արդար է կ'ըսենք, անոր ունեցած վարքին անմեղութեանը նայելով . սակայն անթիւ օրինականցութիւններով բեռնաւորուած ու յայտնապէս մեղանչող անձ մը ինտո՞ր կրնայ արդար ըլլալ : Արդ՝ հիմա պիտի տեսնես պարզապէս որ մեղաւորի մը վրայով խօսած արդարութիւն-

Նիս տարբերութիւն ունի անմեղ անձի մը ունեցած արդարութենէն . անանկ որ չընշանակեր թէ մեղաւորը ըստ ինքեան արդար է կամ կ'արդարանայ , հապա որ կը նշանակէ թէ անիկայ արդարացած կը սեսպուի Վրիստոսի արդարութիւնը անոր սեփականելով : «Մրդարացուցումը», կ'ըսէ Վրիստոնէական Արդապետութեան գրքոյկին մէջ, (տես երես 28, երկրորդ տիպ,) «Մստուծոյ ձրի շնորհացը մէկ գործն է, որով ինքը մեր բոլոր մեղքերը կը ներէ, և իր առջևը մեղ արդարներու պէս կ'ընդունի ուրիշ բանի համար չէ՛ բայց միայն մեզի ընծայուած Վրիստոսի արդարութեանը համար, որ ան ալ միայն հաւատքով ընդունուած է » : Մրդարացուման մէջ Մստուած իբրև դատաւոր կը գործէ, մեղաւորը պատիժէն ազատելով ու զանիկայ երկնային գաւառին քաղաքացիին վայելած բոլոր արածներէն զրոյց ընելով :

Մրդարացուցումը լոկ թողութիւն ընդունիլ չնշանակեր, բայց ալ աւելի բան կը պարունակէ իր մէջը : Թողութիւնը միայն կը դարձնէ մեղաւորը Մրամին

նախնական վիճակին, որ ունէր իր իշնա-
 լէն առաջ, երբոր դեռ իր հնազանդու-
 թեան փորձը կատարուած չէր. և որն որ
 բնաւ չկատարելով վարձքն ընդունելու ալ
 չհասաւ: Արդարացուցումը մեղքի թողու-
 թիւն է՝ յաւիտենական կեանքի վարձքովը
 մէկտեղ կապակցած: Արդարացուցումը մի-
 այն մէկ անգամ մը կ'ըլլայ մեղաւորին վրայ
 Աստուծոյ հետ հաշտուած ատենը, իսկ թո-
 ղութիւնը շատ անգամ կը կրկնուի: Արդա-
 րացուցումը ան մեծ փոփոխութիւնն է որ
 կ'ըլլայ մեղաւորին առ Աստուած ունեցած
 յարաբերութեանը մէջ երբոր դատապար-
 տութենէ կ'ազատուի: Այլ թէ թագաւոր մը
 դատապարտեալ յանցաւոր մը ազատելու
 ըլլայ ու անմիջապէս որդեգիր ըլլալու ընդու-
 նի զանիկայ, ասիկայ մեր արդարանալուն
 համեմատ կու գայ. ու անոր ապառնի յան-
 ցանքներուն ստէպ ներելն ալ, քանի որ որ-
 դիական յարաբերութեանը մէջ կը կե-
 նայ, Աստուծոյ իր որդւոցը մեղքերը հայ-
 րական սիրով ներելուն կը նմանի: Ասել
 է որ արդարացուցումը Աստուծոյ ան գոր-
 ծըն է, որով մեղաւորին վրայէն կը վերցը-
 նէ օրէնքով եղած դատապարտութեան

պատճառները, նորէն սիրելով անիկայ, և
 երկնից մէջ յաւիտենական կեանք ունե-
 նալու արտօնութիւն տալով : Բայց ար-
 քար Մատուած մը, որ իր սուբբ օրէնքը կը
 յարգէ, ինտո՞ր կրնայ մեղաւորը արդարա-
 ցընել : Ար պատասխանեմ թէ ասիկայ
 կ'ընէ Քրիստոսի արդարութեանը հա-
 մար : Մասնկով օրէնքը կը կատարուի,
 ինչու որ արդարացուցումը անանկ ար-
 դարութենէ մը կը ծագի որ կը պատաս-
 խանէ ու կը լեցընէ անոր պահանջմունքը :
 Մս է ան որ կ'ըսենք թէ Քրիստոսի ար-
 դարութիւնը մերինը կը սեպուի, որով
 մեղաւորը հաշտուելով Մատուծոյ ընդու-
 նելի կ'ըլլայ, Քրիստոսի անոր տեղը բրած-
 ներուն և կրածներուն համար : Մեղա-
 ւորը արդարացընելու Մատուծոյ ունեցած
 աս դատաւորական պաշտօնը ան ատենը
 կը կատարուի, երբոր մեղաւորը Քրիստո-
 սի կը հաւատայ . քանզի հաւատքին գոր-
 ծողութիւնովը մեղաւորը իր վերկէին հետ
 կը միանայ և օրէնքին նկատմամբ մէկ կ'ըլ-
 լայ անոր հետ, անանկ որ անոր միջնոր-
 դական գործին օգուտներն ալ իրեն կը
 գրաւէ :

Ասոր հետ մէկտեղ աղէկ կ'ըլլայ որ
 ՄՐԲԱՅՈՒՑՄԱՆ ինչ ըլլալուն վրայ ալ
 խօսիմ, ու նաև ցուցընեմ թէ աս երկու
 օրհնութիւնները ինչ յարաբերութիւն
 ունին մէկըմէկու հետ: Արբացուցումը
 կը նշանակէ մեր մեղաց և աշխարհին սէ-
 րէն ու ծառայութենէն՝ զՎստուած սիրե-
 լու և անոր ծառայելու համար զատուել-
 նիս: Կը նշանակէ մեր սրբացուիլը. Ար-
 դարացուցումը՝ Բրիստոսի մեզի համար կա-
 տարած գործին արդիւնքն է, բայց սրբա-
 ցուցումն Սուրբ Հոգւոյն մեր հըջ կատա-
 րելու գործողութիւնն է: Այլ է բան-
 տարգեալ յանցաւորի մը վրայ, որն որ
 մահուան վճիռին տակը կը կենայ, ու
 միանգամայն մահառիթ ախտով մը բռն-
 նուած է: Հիմա աս անձը ազատուած
 մը ըլլալու համար թէ իր յանցանքին թո-
 ղութեանը կը կարօտի ու թէ իր ախտին
 բժշկուելուն, ինչու որ եթէ միայն իր յան-
 ցանքը ներուի, իր ունեցած ախտովը ան-
 միջապէս պիտի մեռնի. և թէ որ միայն
 իր ախտը բժշկուի, շուտով մահուան վը-
 ճիւղը իր վրայ 'ի գործ պիտի գրուի: Ա-
 սիկայ խորհրդաւոր նշանակութեամբ յար-

մեր կուգայ մեղաւորին վիճակին . մեղաւորը բուն իր մեղքով մեռնելու գատապարտուած է , ժառանգական ապականութիւնով հոգեւոր հիւանդութիւնով ախտացած է . արդարացուման միջոցով անոր մեղքերը կը ներուին , ու սրբացուցումով իր ախտը կը բժշկուի , և աս երկու օրհնութիւնները , թէև իրարմէ տարբեր , բայց և այնպէս միշտ միացած են , ու փրկուելու համար երկուքն ալ հարկաւոր են : Ըսանկով կը տեսնես որ արդարացուցումը կը փոխէ մեր առ Ըստուած ունեցած յարաբերութիւննիս , բայց սրբացուցումը մեր սրտին բնութիւնը կը փոխէ , ու նորոգութիւնը կամ վերստին ծնունդը մեր սրբանալու վիճակի մը մէջ մանելնուս առաջին քայլը կ'ըլլայ :

Ընթերցող՝ աս բաներուն աղէկ նկատում ըրէ , միտքդ անոնց վրայ հաստատէ , աշխատէ որ հասկընաս անոնք : Ըս երկու օրհնութիւններուն , այսինքն արդարացուման և սրբացուման վրայով եղած ուղիղ գիտութիւնը բոլոր Ըստուածաշունչ Վրոց բանալին է : Ո՛հ օրհ-

նեալ ու երանեալ վիճակ, մեր մեղքերուն դատակնիքէն, ու անոնց տիրապետական ու ապականող ազդեցութիւններէն ազատուիլ, ասէ ներկայ փրկութիւնը:

7. Անդաւորին սրտին նորոգութեանը և սրբացուցմանը մասին Հոգւոյն Արքայ Գործողութեան ինչ ըլլալուն և ինտոր հարկաւոր ըլլալուն վրայ ալ քաջ տեղեկութիւն ունենալու ես: Ասիկայ բուն իսկ հոգևոր ընթացքի սկսելուդ ատենը սորվելու շատ արժան ու պիտանի դաս մըն է քեզի, թէ՛ Սուրբ Հոգւոյն ներգործութիւնը մեղաւորին մէջ այնքան հարկաւոր է իր փրկութեանը, որքան որ Վրիստոսի կատարած գործը հարկաւոր է իրեն համար: Արուհեաւ ամենքս ալ բնութեամբ ապականած ենք Ադամին սերունդէն ըլլանուս համար, ուստի նոյնպէս ալ միօրինակ կ'աճինք ու կը մնանք առանց ճշմարիտ բարեպաշտութեան, մինչև որ անիկայ սրտին մէջ անկուի աստուածային շնորհաց միջոցովը: Ճշմարիտ սրբութիւնը մեր ապականեալ բնութենէն հեռու է, ու կրօնքին ամբողջ գործը սկիզբէն մինչև վերջը սրտին մէջ առաջ կ'երթայ

Լստուծոյ Հոգւովը : Ինչպէս որ առաջ
 ըսի՝ նոյնը կը կրկնեմ թէ մարդուս մըտ-
 քին ու սրտին մէջ աստուածային ազ-
 դեցութեանը ծագածէն դուրս ճշմար-
 տապէս բարի խորհուրդ մը, զգացում
 մը, նպատակ մը, խօսք մը կամ գործք
 մը չկայ : Սեր վերանորոգութիւ-
 նը կամ վերստին ծնունդը Հոգիին ըն-
 ծայուած է, անոր համար ըսուած է թէ
 «Ի՞նչ որ մէկ մարդ մը ջուրէն ու Հոգի-
 էն չծնանի, չկրնար Լստուծոյ թագաւո-
 րութիւնը մտնել» : (Եւ. 3. 5 :) Լս-
 տուծոյ խօսքին վրայ ճշմարիտ գիտութիւն
 ունենալնիս ալ Հոգիին տրուած է. անոր
 համար աղօթք ըրաւ՝ Եւալիթ ըսելով. «Բայց
 իմ աչքերս, որ քու օրէնքէդ հրաշքներ
 տեսնեմ» : (Սաղ. 118 :) Պօղոս
 ալ Եփեսացուց վրայ Հոգւոյն լուսաւո-
 րութիւնը ըլլալ խնդրեց : (Եփ. 1. 17,
 18 :) Սրբացուցումը բոլորովին Սուրբ Հո-
 գիին գործն է : (Տէ. Բ թ. 12 :
 Ա Պե. 1. 2 :) Ըսուած է հաւատաց-
 եալներուն համար որ անոնք « Հոգիով
 կ'ապրին ». « Հոգիով կը քալեն », որոնք
 « Սարմինին ցանկացածը չեն կատարեր,

Հապա չոգիին համեմատ կ'ապրին", "չոգիով կ'առաջնորդուին", "չոգիով մարմինին գործքերը կ'սպաննեն", "չոգիով կնքուած են", "չոգին վկայութիւն կուտայ անոնց հոգիներուն թէ անոնք Մատուծոյ որդիքն են". "չոգիին գրաւը" ունին և "չոգիին պտուղները" կը ցուցնեն : (Պատ. Ե. 22—25 : Չոգ. Ը. 1—16 : Երեմ. Ա. 13, 14) Ըրդ բոլոր աս յիշուած կամ հոս շնչանակուած վկայութիւններէն յայտնի է թէ ճշմարիտ բարեպաշտութեան գործը սկիզբէն մինչև վախճանը յառաջ կ'երթայ հոգւոյն մէջ Սուրբ չոգիին ձեռքովը : Կրնանք ըսել թէ մեր փրկագործութեան տնտեսութեանը մէջ ասիկայ է Մատուծոյ պաշտօնը : չայրը ցուցուած է իբրև հեղինակ փրկագործութեան խորհրդոյն, Որդին՝ իբրև անոր գործադիր, և Սուրբ չոգին սրտին վրայ ներգործող : Սակայն միտքդ չզիտթելու համար աս վարդապետութեանը վրայ, ինչպէս որ երբեմն անանկ կ'ըլլայ, աս աստուածային ազդեցութեանը վրայ մէկ կամ երկու խորհրդաձութիւններ ընել կ'ուզեմ :

Սուրբ Հոգիին ըրած աղօթեցումներն նը-
 պարտիլ մեզին որ իմացական հարողութիւնն պաւ-
 ճէ, Բայց արդէն սանկցած հարողութիւնն ի-
 պարտած հերպով ին գործածել պաւն է : Իր
 գլխաւոր գործը մեղաւորին մէջ նոր սիրտ
 մը ստեղծելն է, որ կը նշանակէ նոր և
 սուրբ բնաւորութիւն մը : Մարդս 'ի
 բնէ անանկ խանգարուած է որ չկրնար
 զՄտուած սիրել. այսինքն՝ անանկ ան-
 հնարին չարացած է որ զանիկայ սիրելու
 միտք չունի, և պիտի չունենայ ալ՝ մինչև
 որ Մտուած փոխէ իր միտքը :

Մոռին ըրայ Հոգոյն Սրբոյ ըրած
 ներգործութիւնը շատ անհասկանալի է, ու
 մենք ատեն անցընելու չենք հասկընալու
 համար աշխատելով, ոչ ալ անոր փրա-
 յով մեր խորհուրդները աւելով : Մեր
 Տէրը իբրև ծածկեալ խորհուրդ մը
 կամ գաղտնիք մը կը ցուցընէ անի-
 կայ, երբոր 'Աիկոյեմոսին կ'ըսէ թէ
 " Հովը ո՛ւր որ ուղէ՛ կը փչէ, և ա-
 նոր ձայնը կը լսես, բայց չես գիտեր,
 ուսկի՛ց կու գայ՝ կամ ո՛ւր կ'երթայ. ա-
 սանկ ալ է ան ամէնը՝ որ Հոգիին կը
 ծնանի" : (Յով. Գ. 8 :) Մենք հո-

վին գործողութեան արդիւնքները կը տեսնենք, սակայն միմտորտին մէջ անոր փոփոխութիւններուն պատճառները չենք կրնար հասկանալ, ասանկ է մեղաւորի մը դարձի գալը: Թէ աս կամ թէ ասոր պէս ուրիշ աստուածային անհասկանալի և չյայտնուած ճշմարտութիւնները մեկնելու համար արթնցած մեղաւորին բրած ջանքերը իրեն յառաջ երթալուն մեծ արդելք կ'ըլլան:

Սորէ շոգոյն գործողութիւնը Բոնիւր Կորոզութիւններուն գործողութիւնը շարժելէր, Կապա աւելի ուղիղ կերպով կ'առաջնորդէ անոնք: Ոչ թէ առանց մեզի, այլ մեզմով կը գործէ: Մեզ չփոխեր, դարձի չբերեր ու չըսրբացըներ, ձգելով մեզ որ իր գործողութեանը վրայ իբրև պարապ ու անգործ հանդիսատեսներ նայինք, բայց մեզ ալ գործակից կ'ընէ: Ըսել է որ Մ. Ռաբեալին միտքը մասնաւորապէս աս բանը յիշեցընելէ եղեր, երբոր փիլիպպեցւոց իրատ տալով կ'ըսէ « Ընտով ու գողով անձերնուդ փրկութիւնը գործեցէք. ինչու որ Մ. ստուած է՝ որ ձեր մէջ: Կը ներգործէ կամենալը ու ընելը իր

Տաճութեանը համար": (Փէլ. Բ. 12, 13):
 Եւ յորդորանքին մէջ կը տեսնաս որ չոսեր Եւաքեալը թէ՛ "Որովհետեւ Եւատուած է որ ձեր մէջը կը ներգործէ, ուրեմն դուք ընելէք մը չունիք, հետևապէս պարապ նստեցէք տեղերնիդ": Ո՛չ, ընդհակառակն կ'ըսէ անոնց թէ՛ "Կործեցէք, ինչու որ Եւատուած է որ ձեր մէջը կը ներգործէ": Եւատուծոյ մեր մէջը ներգործելը՝ մեր գործելու շարժառիթն է: Զո՞վն է նաւը առաջ տանողը, բայց նոյն ժամանակը նաւավարին պարտքն է առագաստը հովին տալը: Արմերուն բողբոջը և աճում տուողը արեգակն ու անձրեւն է, սակայն երկրագործին կը մնայ երկիրը հերկելն ու սերմը ցանելը. քանզի ինտոր որ առանց երկինքին ներգործութեանը սերմը չկրնար բուսնիլ, անանկ ալ առանց երկրագործին ցանելուն չկրնար աճիլ:

Զո՞վն է ներգործութիւնը ու մեր մտքին գործողութիւնները ընդհանրապէս զենք էքնար իրա՞մէ որոշել, և անանկ ընելու հարկաւորութիւնն ալ զիայ: Զենք կրնար զրուցել թէ մարդը ո՛ւր կը լմնցընէ ու Եւատ

ուած ուսկից կ'սկսի, և աս բանը դիտ-
նալու համար ինքզինքնիս նեղելու կամ
մտքերնիս շիտթեցընելու պարտաւորու-
թիւն չունինք: Աւստի փոխանակ հոգ-
ւոյն զգայական կամ իմանալի ազդեցու-
թիւնները հասկընալ սպասելու, թէ կը-
րօնական կեանքի սկսելէն առաջ ըլ-
լայ և թէ անկից ետքը, անմիջապէս
մեր կարողութիւնները 'ի գործ գնե-
լու ենք, ու միանգամայն Աստուծմէ բո-
վանդակապէս կախումն ունենալու հոգի-
ով մը գործածելու ենք զանոնք: Ար-
ուշադրութիւնը ուղղելու, խորհրդածե-
լու, նպատակ մը ունենալու, որոշելու,
և ընտրողութիւն ընելու ենք ճիշդ ա-
նանկ՝ ինչպէս որ կ'ընենք աշխարհային
գործերնուս մէջ, և սյնպէս աս ամէն
բաները ընելու ենք Աստուծոյ նայե-
լով և աղօթքի հոգիով մը: Ար-
յայտնի պարտաւորութիւնն է զղջալ ու
հաւատալ. և ասոնք ընելու ենք առանց
տաւն անցընելու, ո՛չ թէ միայն ընելու †-
†-†-†-†, կամ ընելու ջանալով. բայց մեր
բնութիւնը անանկ ապականած է որ բնա-
ւերբէք պիտի չընենք ասոնք՝ առանց աստ-

ուածային ներգործութեան : Աւստի բո-
լոր մեր ընելիքն է անմիջապէս հրամանին
հնազանդելով զղջալ ու հաւատալ , բայց
սա աղօթքին բուն միտքովն ու զգացումովը
հնազանդիլ թէ "Տէր , օգնէ իմ անհա-
ւատութեանս" : Հնազանդելու ենք , ոչ
միայն հաւատալով թէ հնազանդութիւ-
նը պարտքերնիս է , այլ հաւատալով ալ
թէ աս բանը ընելու համար մեղիօգնու-
թիւն ալ պիտի տրուի : Հոս կը տես-
նուի թէ կրօնքին բուն իսկ էութիւնը
անընդհատ ջանացողութեան հոգի մը ու-
նենալն է , Մատուծմէ անսահման կա-
խում ունենալով ջերմեռանդ աղօթքի հո-
գիովը խառնուած : Մս ճշմարտութիւնը
բացատրելու համար կրնանք օրինակ առ-
նել Մատթ . ԺԲ . 10 համարին մէջ յիշ-
ուած ձեռքը չորցած մարդը : Մեր Տէ-
րը հրամայեց անոր որ ձեռքը երկնցընէ :
Իայց մարդը չքսաւ անոր , "Տէր՝ չեմ
կրնար , ինչու որ չորցած է" , հապա իր
յոյսը ու վստահութիւնը՝ երկնցընել հը-
րամայող անձին կարողութեանը վրայ դը-
նելով , և հաւատալով թէ ան որ հրա-
մայեց և ուզեց որ ձեռքս երկնցընեմ

կրնայ օգնել ալ, երկնցուց՝ զանիկայ . այսինքն՝ կամք ըրաւ որ ընէ, և կարող ալ եղաւ ընելու : Ասանկ ըլլալու է մեղաւորին նկատմամբ ալ . իրեն հրամայուած է զղջալ և հաւատալ, որուն համար ըսելու չէ թէ՛ « Չեմ կրնար ընել, ինչու որ մեղքի մէջ մեռած եմ », հասցա հաւատալու է խոստացուած շնորհքին օգնութեանը, և հնազանդելու է խոնարհ վստահութիւն մը ունենալով անոր վրայ, որ կը ներգործէ մարդոց մէջ կամենալը և ընելը :

«Տէր՝ յաղթէ՛ ուժով փորձողը,
 Բարեղէն՝ սիրան կակուղցուր .
 Սկրուէ՛ հիմա մնծ գործը,
 Մեղաւորն քեզի դարձուր :
 Զօրացուր մեզ,
 Օգնութիւնն է՛ լի քեզմէ՛» :

(Երգ 29րդ . 4րդ տունն .)

Գ Լ Ո Ւ Խ Գ

Առաջիորդին Վրայ, որ է շղջած ընել:

“Թէ որ չապաշխարէք, ամէնքդ ալ անանկ պիտի կորսուիք”: Ասանկ էր մեր Տէրօջը ըրած ահաւոր և զարհուրելի վճիռը ան Հրէաներուն՝ որոնք անժամանակը անոր քարոզութիւնը մտիկ կ'ընէին: Ալ դուն ալ ընթերցող, թէ որ չապաշխարես, պիտի կորսուիս: Քումարմինգ և հոգիդ պիտի կորսուի, ու մշտնջենաւորապէս պիտի կորսուի: Աս փրկչին ըսած “կորուստը”, անպասմելի թշուառութիւն կը բովանդակէ, — դժոխքին չափ խորունկ, անհունութեան չափ լայն և յաւիտենականութեան չափ երկայն է անիկայ: Աս խօսքին նշանակութիւնը ուրիշ մէկը չկրնար հասկընալ, բայց միայն կորսուած հոգիները, և անոնք ալ յարաժամ թշուառութիւններու նոր ու ծածկուած դաղտնիկները կը գտնեն անոր մէջ: Թէ որ չապաշխարես, աս ամէն թշուառութիւնները

քուկինդ ալ պիտի ըլլան : Սոսկա՛ աս
 խորհուրդէն , և աղօթք ըրէ՛ անոր՝ որ
 բարձրացաւ “ ապաշխարութիւն տալու ” ,
 ինտոր որ “ մեղաց թողութիւն ալ ” , որ-
 պէս զի աս շնորհքը քեզի ալ հաղորդէ :
 Իայց ի՞նչ ըսել է ապաշխարել : Ըսի-
 կայ մեղքի վրայով տրամուծիւն ունե-
 նալէն աւելի՛ խիստ աւելի բան կը պա-
 րունակէ , որն որ Ըրաքեալին յիշած սա-
 խօսքէն յայտնի է որ կ'ըսէ թէ՛ “ Ըս-
 տուծոյ ուղածին պէս եղած տրամուծիւ-
 նը՝ փրկութեան համար ապաշխարութիւն
 կը գործէ , որ զղջանալու բան չէ ” : (Բ .
 Կորնթ . Է . 10 :) Մեղքի համար ճշմա-
 րիտ տրամուծիւնը ապաշխարութեան մէկ
 մասը՝ ու միայն մէկ մասն է . ինչու որ
 հիմակուան յառաջ բերած վկայութիւնս
 Ըստուծոյ խօսքէն , յայտնի զանազանու-
 թիւն մը կ'ընէ ասոնց մէջ : Ըստերը՝
 խիստ շատերը կը տրամին իրենց մեղքե-
 րուն վրայ , որոնք երբէք չեն զղջար ա-
 նոնց վրայ : Մարդիկ կրնան տրամիլ ի-
 րենց մեղքերէն յառաջ գալիք ձախորդ
 հետեանքներուն համար , երբոր բուն իսկ
 իրենց մեղքին վրայ զղջում չունին : Ինչ-

նագրին մէջ ապաշխարութիւն բառին ընդհանուր գործածութիւնը կը նշանակէ մտքի փոփոխութիւն մը : Ուրեմն ապաշխարութիւնը կը նշանակէ մարդու մը տեսութեան , զգացման , վարմունքի կատարեալ փոփոխութիւնը մեղքի նկատմամբ : Ասիկայ նոր ծնունդին հետ նոյն իսկ նշանակութիւնը ունի : Աոր ծնունդը կը նշանակէ սրտի փոփոխութիւն մը . և ապաշխարութիւնն ալ նոյն փոփոխութիւնը կը ցուցնէ մեղքի նկատմամբ : Ապաշխարութեան հեղինակը Սուրբ Հոգին է , ու ասիկայ մարդուն սրտին մէջ Աստուածային շնորհաց ներգործութիւնով յառաջ եկած արդիւնքն է : Շշմարիտ ապաշխարութեան մէջ հետեւեալ բաները կը պարունակուին :

1. Սեղփէ վրայ խղճմբանի յանդիմանութիւն : «Ինքը» , Հոգին , «երբորդայ»՝ ըսաւ Քրիստոս , «աշխարհը պիտի յանդիմանէ մեղքի համար» : (Յւէ . ԺԶ . 8 :) Շշմարիտ ապաշխարողը Աստուծոյ առջևը իր ունեցած վիճակին վրայ ուղիղ ճանաչում մը կ'ունենայ իբրև յանցաւոր և ապական-

եալ արարած մը : Ամէն մարդիկ կ'ըսեն
 թէ իրենք մեղաւոր են, ապաշխարողը
 կը հանչայ, ասիկայ : Անոնք մեղքի վրայ եւ
 խօսին, ինքը կ'ըսէ, անիկայ : Անոնք ու-
 րիշներէն լա՞ծ էն անիկայ, և իբրև գա-
 ղափար կ'ընդունին, բայց ինքը Աստու-
 ծոյ խօսքէն «որ լա՞ծ է անիկայ» որ ցու-
 ցուցած է իրեն Աստուծոյ օրէնքին սրբ-
 բուծիւնը, եւ նաև իր վարքին ու սրտին
 չարութիւնը Աստուծոյ օրէնքին դէմ :
 Ինքը նայած է պայծառ ու ճիշդ ցուցնող
 հայելիի մը մէջ, և հոն տեսած է իր
 անհնարին չարութիւնը : Ինքը կ'ըզայ թէ
 առանց Աստուծոյ ապրած է, ինչու
 որ չէ սիրած զինքը ու չէ փառաւորած
 զանիկայ ու չէ ծառայած անոր, և աս
 զԱստուած չսիրել ու անոր չծառա-
 յելը իր տեսութիւնովը մեղք է : Թող
 ըլլայ որ անառակ վարքի տէր մէկ մը ե-
 ղած չըլլայ, բայց տակաւին առանց Աս-
 տուծոյ ապրած է, ու մինչև անգամ յայտ-
 նի անառակ մըն ալ եղած ըլլար, նոյն
 ժամանակը առ Աստուած ունեցած սիրոյն
 պակասութիւնը բոլոր միւս մոլութիւննե-
 րուն ծնողը կ'ըլլայ : Ինքը կը տեսնայ որ իր

բոլոր ունեցած աշխարհասիրութիւնը, յիմարութիւնը և ամբարշտութիւնը ապականուած սրտէ՝ Մատուծմէ օտարացած սրտէ յառաջ եկած են : Մ.ռաջ կը խորհէր որ պէտք եղածին չափ ուղղութիւն չունի, բայց հիմա կը տեսնէ ու կ'զգայ թէ սրտով բոլորովին չար է : Մ.ռաջ անանկ կը ճանչնար թէ ամէն բան շիտակ չէ, հիմա կը տեսնէ որ ամէն բան ծուռ է : Մ.ռաջ կը կարծէր թէ Մատուծոյ արդարութիւնը կամ մինչև անգամ ողորմութիւնն ալ պահանջելու շատ իրաւունք չունէր, հիմա յայտնապէս կ'զգայ որ ինքը անանկ մեծ մեղաւոր մըն է որ Մատուած արդարութիւն ըրած պիտի ըլլար թէ որ զինքը գոհիքը խրկած ըլլար : Եւ հիմա իր գաւանութիւնը ասիկայ է,

«Թէ որ իս պատժես՝ դուն կ'արդարանաս,
 Ու դատաստանովդ ամբիծ կը մնաս .
 Բանզի յանցանքով մօրմէս յղացայ,
 Ծնած ատենս ալ մեղքի մէջ ծնայ» :

Մ'նթերցող, դուն ալ կրնաս զրուցել աս խօսքերը . թէ որ չես կրնար, ըսել է որ տակաւին մեղքերուդ վըայ պէտք

և զած համոզումը չունիս : Ան՝ որ յըստակ շտեններ իր «կրակով վառած լինճին մէջը» ձգուելու արժանաւորութիւնը, չգիտեր ալ մեղքին ինչ ըլլալը, ու իր որքան մեղաւոր ըլլալը :

2. Ճշմարիտ ապաշխարութեան մէջ պարունակուած երկրորդ բանը անյնպէս-պայտարարութիւնն է : Վրանի որ մէկը ինքզինքը արդարացընելու սովորութիւնը ունի, և թէ որ իր մեղքերը չպաշտպաներ ալ տակաւին անոնց համար պատճառանք մինտուելու կացութեան մէջը կը պտրտի, ճշմարիտ ապաշխարող մը չէ ինքը, մեղքին ինչ ըլլալուն վրայ ստոյգ արթնութիւն և համոզում չունի : Պատճառանքներ հնարել մեղքի համար ու խրղճմտանքին խայթոցներէն փախչիլ կերպով մը մեղքը թեթեւցընելով՝ բնութեան հասարակ տկարութիւնն է, որ առաջին անգամ ինքզինքը յայտնեց մեր անկեալ նախածնողացը վրայ, երբոր մարդը իր գործած յանցանքին մեղադրանքը կնկանը վրայ ձգեց, ու կնիկն ալ օձին վրայ, և անկէց ՚ի վեր շարունակ կ'երևնայ բոլոր իրենց սերունդին վրայ ալ : Ստէպ

կը տեսնենք աս բանը իրենց մեղքերը
 նոր տեսնողներուն վրայ, որոնք յան-
 ցանքնին թեթեցընել կը ջանան: Ահ-
 կը իր վիճակին մասնաւոր պարագա-
 ները յառաջ կը բերէ, մէկալը իր
 մարմնաւոր կազմութիւնը, ուրիշ մը իր
 փորձութիւնները, և ուրիշն ալ իր գոր-
 ծած մեղքերը իր բնական ապականու-
 թեանը կու տայ, ու աս պատճառով
 կ'աշխատի պղտիկցընել իր յանցանքը:
 Եւ սակայն ուր որ ասանկ պատճառանք-
 ներ յառաջ բերելը կայ, հոն ճշմարիտ
 ապաշխարութեան նշոյլը անգամ չկայ:
 Ա՛չ, մինչև որ մեղաւորը բոլոր պատճա-
 ռանքները չձգէ, մինչև որ իր մեղքե-
 րը թեթեւ երեցընելու համար ըրած ջա-
 տապովութիւնները չմերժէ, ու ինքզինքը
 արդարացընելու բոլոր փափաքը չժխտէ,
 ու մինչև որ ամէն մեղադրանք իր վրան
 չառնէ, մինչև որ դատապարտուելու ար-
 ժանաւոր ըլլալուն վճիռը ինք իր վը-
 րայ չկտրէ, ու ալ ևս չդադարի դանձը
 պաշտպանելու համար, ու մինչև որ ան-
 կեղծութեամբ և խոնարհութեամբ չա-
 ղաղակէ թէ՛ Յանցաւոր եմ՝ յանցաւոր:

Ճշմարիտ ապաշխարող մը չէ ինքը :
ՂՂՄարիտ ապաշխարողին անկեղծ խոս-
տովանուծիւնը տսանկ կ'ըլլայ :

“ Ո՛վ Մատուած , դուն գերագոյն , բո-
լորովին սուրբ և բոլորովին արդար Մատ-
ուած և Գատաւոր մըն ես : Մսկէց ետե
ալ ևս չեմ կրնար ինքզինքս արդարացը-
նել : Քու առջևդ կը կենամ իբրև
ինքզինքս յանդիմանող ու դատապար-
տող մեղաւոր մը . ի՞նչ էր իմ բոլոր
կեանքս , բայց եթէ քեզի դէմ ապստամբ
ընթացք մը : Մինակ այս ինչ կամ այն
ինչ գործը ըրած չեմ , որուն վրայ ողբալ
արժան եմ : Իմ բոլոր հոգիս խանգար-
ուած ու ապականուած է : Բոլոր խոր-
հուրդներս , զգացումներս , փափաքներս ,
գործառնուծիւններս քեզմէ խոտորած և
օտարացած են : Քեզ չսիրեցի , ո՛վ դուն՝
որ սուրբ սիրոյ Մատուածն ես : Մւտի , ին-
տո՞ր սիրտ մը կը կրեմ իմ մէջս , որ աշխար-
հը , բարեկամները , ունայնուծիւննե-
րը և մինչև անգամ մեղքը կը սիրէ , բայց
քեզ չսիրեր : Մասնաւոր մեղքերս այն-
քան չին ճնշեթ զիս և չեն նեղեր , որ-
չափ որ մարմնաւոր խորհուրդս որ քեզի

դէմ ահեղ և զարհուրելի թշնամութիւն
 է : Ո՛հ, ինտոր համբերութիւն է քու
 համբերութիւնդ որ բնաջինջ չըրիր խեղճ
 ու տկար արարածդ որ քեզ սիրել չու-
 զեց , և որ քու իշխանութեանդ դէմ
 գնելու կարողութիւն ալ չունի : Ի՞նչոր
 կեանքս մեղաց շարունակական վիճակ մը
 եղաւ : Ինչ բան որ իմ մէջս բարի
 կ'երևնար , բարի շարժառիթներէ ծաղած
 չէին , ինչու որ ինչ որ ըրի՝ քեզի հնա-
 զանդելէս կամ քեզ սիրելէս , քեզ հա-
 ճեցընել ուզելէս կամ քեզ փառաւորելու
 փափաքէս չըրի : Ատեն մը մեղքին վը-
 րայ խիստ թեթեւ համարում ունէի , ինչ-
 պէս որ շնորհաձիր և արդար Աստու-
 ծոյդ վրայ ալ ասանկ էի՝ որուն դէմ
 գործուեցան բոլոր մեղքերս . ու մինչև
 անգամ ան ատենը որ մեղքին ճանաչու-
 մը սկսեց երևնալ իմ յանցաւոր հոգւոյս
 մութ հորիզոնին վրայ զիս երկիւղի մէջ
 ձգելու համար , ան ատենն ալ որչափ կա-
 մակորութիւնով աս լոյսին դէմ դրի , և
 աս ալ ինտոր խաբէութիւնով , չարակա-
 մութիւնով և յանդգնութիւնով ըրի :
 Ուզեցի քեզի հետ դատաստանի կայնել ,

Լ իմ հպարտ յանձնապատանութիւնովն իմ դատս յառաջ բերի: Աւանդինտոր սուտ պատճառանքներով, ինտոր խաբէական պղտիկցներն երով իմ չարութեանս վրայ չարութիւն աւելցուցի, ու քու վրէժխնդրութիւնդ ու կրակի կայծերդ իմ գլխուս վրայ բերելու գրգռեցի: Աշտնջենաւոր շնորհակալութիւններ կը մատուցանեմ քեզի քու սքանչելի երկայնմտութեանդ և անչափելի շնորհքիդ համար. ոչ միայն իմ քեզ բարկացընելուս համբերելուդ, այլ զիս իմ յիմարութեանս վրայով արթնցընելուդ համար ալ: Բոլոր պատճառանքներս մերկանալով, և ամէն ըրած ջատագովութիւններուս վրայ խորին լուծիւն մը պահելով, իմ անձս քու առջևդ կը ձգեմ միայն սա խոստովանութիւնը ընելով թէ Յանցաւոր եմ, յանցաւոր. ու միայն Վթութիւն, գթութիւն կ'աղաղակեմ":

3. Ապա շխարութիւնը մեզի համար որոշմանն ալ կը պարունակէ իր մէջը: Թե որ մէկը մեզքի համար չարամիր, անոր վրայ զղում ալ չկրնար ընել: Առաքեալը

«Մատուցոյ ուղածին պէս տրտմութեանը՝
 վրայով կը խօսի, և Սաղմոսերգուն ալ
 իր օրինակովը ցոյց կու տայ ասիկայ ԾԱԿ
 Սաղմոսին մէջ : Լրժնցած ու վրկու-
 թիւնդ փնտռող մեղաւոր, Գաւիթինը-
 րած աս դերազանց և սրտաշարժ խոս-
 տովանութեանը վրայով մտադրութեամբ
 քննութիւն ընելու քեզ կը յորդորեմ :
 Ստէպ կարգա՛ անիկայ, քու առանձնու-
 թեան սննեակիդ մէջ կարգա՛, իբր թէ
 բուն քու աղօթքդ կարգա՛ անիկայ մինչև
 օիրտդ պատասխանէ ան հառաչանքով հե-
 ծութիւններուն վրայ, որոնք ամէն մէկ
 համարներուն մէջ իրենց ազդեցութիւնը
 մինչև հիմա կենդանի կը պահեն : Վու-
 ականջներուդ զարկած աս սիրտ հալեցը-
 նող խօսքերը լսելով՝ քու անցուցած կեան-
 քըդ աչքէ անցուր, և Մատուցոյ դէմ
 բրած ապստամբութեան մութ և ծուռ-
 ումուռ ընթացքիդ վրայ աչքդ դար-
 ձուր : Անկ առ ու խորհէ՛ քանի որ քայ-
 լերդ ետ ետ տանելով կը նայիս անցու-
 ցած կեանքիդ վրայ, միտք բերելով
 քու օրինադանցութիւնդ ու Մատուցոյ
 քու վրայդ ցուցուցած համբերութիւ-

նր: Աղէկ մտմտա ո՛րչափ երկայն ժա-
 մանակ է որ մեղքի մէջ մնացած ես, աս
 ծանրացուցիչ պարագաներն ալ միտքէդ
 չհանելով թէ քանի քանի անգամ վայե-
 լած հոգևոր արտօնութիւններուդ՝ բարե-
 պաշտ բարեկամներէդ առած խրատներուդ
 և բուն խղճմտանքիդ դէմ մեղք գործեր ես:
 Պատերազմէ կարծր սրտիդ հետ անշար-
 ժ առիթները ձեռք առնելով՝ որոնք կը
 տեսնուին Աստուծոյ ըրած ողորմութիւն-
 ներէն և անոր դէմ ունեցած քու ապե-
 րախտութենէդ, ու մի դադրիր ան ապա-
 ռաժին զարնելէն, մինչև որ ապաշխարու-
 թեան արցունքները առատապէս վազեն
 անկէց: Ա՛չ ալ թող տուր որ քու մեղ-
 քերուդ վրայ անձնասէր տրամութիւն մը
 լըսայ ունեցածդ. անոնք Աստուծոյ դէմ
 գործուած ըլլալուն վրայ աւելի ողբա ու
 տրամէ, քան թէ քեզի դէմ: Արկին
 դարձիր ԾԱ՛Ծ Սաղմոսին և տևս թէ ին-
 տո՛ր զգաց Ղաւիթ. « ԲԵԶԻ՛ Դոյն
 ԿԵ՛Լ դէմ մեղանչեցի, և ԲՈՒ ԱԶԲԵ-
 ԲՈՒԴ առջևը չարութիւն ըրի»: Օ, ար-
 մանալի՛ զրուցուածք մը, Ա՛ն ատեն ինտոր
 տեսութիւն ունէր ինքը մեղքի վրայ. և

ո՛հ՝ ինչ տեսութիւն Մատուծոյ վրայ : Ինքը
 առաջնորդեց Ռերսաբէին մեղք մը գործել
 որ անկէ մեծը կնիկ մը չկրնար գործել .
 ինքը սպաննեց անոր էրիկն ալ . և ասան-
 կով ընկերութեան դէմ եղած երկու ա-
 մենամեծ չարութիւնները գործեց : Բայց
 իր մեղքերուն Մատուծոյ դէմ գործուած
 ըլլալուն անանկ ահաւոր տեսութիւն մը
 ունեցաւ , որով ստիպուեցաւ բարձրա-
 ձայն աղաղակել “ Բեղի՛ յիայն՝ +եղի
 չէ՛ մեղանչեցի , ո՛վ Սուրբ՝ Սուրբ՝ Սուրբ
 Տէր Մատուած : Բեզի՛ իմ բարերա-
 րիս դէմ մեղք գործեցի , որ զիս ոչխար-
 ներուն հօտին ետևէն առնելով քու ժո-
 ղովուրդիդ վրայ կառավարիչ ըլլալու դը-
 րիր : Ա՛հ , ասի՛լայ է իմ յանցանքիս
 ամենէն մութ գոյնը , աս է խղճիս խայ-
 թը , աս է դառնութեան գաւաթին մը-
 րուրը և օշինդրը , որն որ հիմա կը խը-
 մեմ : Գ՛ու՛ն պատրաստ ես ինծի նե-
 րելու , և քու գթութեանդ վրայով ու-
 նեցած խորհուրդս իմ յանցանքիս ա-
 ւելի մութ գոյն մը կու տայ , և իմ անձս
 աւելի գարշելի կը ցուցընէ ինծի” : Մ
 է Մատուծոյ ուղածին պէս եղած տրտա-

մուժիւնը , այսինքն մեղքի՝ ու ան ալ ասանկ սուրբ և մարդասէր Մատուցոյ մը դէմ գործուած ըլլալուն վրայ իբրև մեղք տրտմէն է , և ոչ թէ մեր անձերուն հասցուցած չարիքներուն համար տրտմիլը : Մատուցոյ ուզածին պէս եղած տրտմուժիւնը ան մեղքերուն համար ալ է որոնք միայն Մատուած գիտէ , ան մեղքերուն համար որ զղջացողը գիտէ թէ Մատուած պատրաստ է ներել անոնք , այո՛ , և վստահ է ալ թէ ներուած են անոնք , ու ասիկայ է անկեղծ ապաշխարութեան փորձը : Մտաբոք մեր մեղքերուն վրայ իբրև մեղք կը զղջանք , կամ թէ անոնց վրայ կը զղջանք միայն պատիժէն վախնալնուս համար :

4 . Մաշխարութիւնը կը պարունակէ ևս մեղք արեւ՝ զանիկայ Բուրբի՛ն յիշել ուս ընծելու համար որոշուած թե ընծել : Սէկը չկրնար ճշմարիտ զղջում ընել իր ըրած գործին վրայ՝ առանց ան գործը ատելու զգացում մը ունենալու . աս երկու բաները մէկգմէկէ չեն զատուիր , երկուքը մի և նոյն բանն են . զղջումով յառաջ եկած նորոգութիւնը ապաշխարու-

Թիւն է : ( )ձէ խաճնուող մէկը չչոյեր
 զինքը խայթող զեռուներ՝ իր վէրքերը
 լուացած ատենը, երբ որ տրտմութեան
 արցունքներ ալ կը թափէ . ո՛չ, անանկ
 մէկը կ'սպաննէ զանիկայ, կամ կը փախչի
 անկէց, ու անկէց ետքը նոր վախով և
 ատելութեամբ կը լեցուի բոլոր օձին սե-
 րունդին դէմ : Օղջացող մեղաւորն ալ
 մեղքը իբրև զինքը խայթող իժ մը կը
 սեպէ, ու ալ յաւիտեանս կ'ատէ անի-
 կայ, կը վախնայ անկէց ու արթուն կը
 կենայ անոր դէմ : Առջի գործերը ո-
 բոնք իր զուարճութիւններն էին, կը զը-
 զուի անոնցմէ և կը փախչի, և փոխանակ
 փորձելու զանոնք թէ ո՞րչափ կրնայ մօ-
 տենալ անոնց առանց իրօք անիկայ գոր-
 ծելու, կամ թէ ո՞րչափ բաներ կրնայ ը-
 նել որ անոնց նման են, բայց նոյն ինչ
 բաները չին, կրցածին շափ կը փախչի ու
 կը հեռանայ անոնցմէ, ու մինչև անգամ
 ամէն տեսակ գէշ բաներուն սոսկ երև-
 ոյթէն ալ կը խորշի : ( )ձէն խայթուած
 մարդը կը ջանայ աս փորձը ընելու թէ
 արդեօք ո՞րքան կրնայ մօտենալ զեռու-
 նին առանց նորէն անգամ անկէ խայթ-

ուելլու, և կամ թէ կ'ուզէ՞ անոնց նման-
 ներ ժողովելով գրկել՝ թէ և ըլլայ որ ա-
 նոնք թունաւոր չըլլան : Վաւ լիցի : Այլ-
 կատէ կորնթոսի եկեղեցիին անդամնե-
 րուն մէջ ինչ բաներ գործեց ապաշխա-
 րութիւնը : « Վանզի ահա՛ աս բանը՝
 որ գուք Մատուծոյ ուզածին պէս տրտ-
 մեցաք, ձեր մէջը որչափ ջանք գործեց,
 որչափ չքմեղութիւն, որչափ սրտմտու-
 թիւն, որչափ վախ, որչափ բաղձանք,
 որչափ նախանձաւորութիւն, որչափ վը-
 րէժխնդրութիւն » : (Բ կ'ըն. է. 11 :)
 Ահա՛ աս է ապաշխարութիւնը :

Սակայն պէտք է որ փրկութիւն փրն-
 տըռողին զգուշութիւն տամ քանի մը տա-
 րակուսութիւններու վրայով, որոնցմով
 շատերը ինքզինքնին կը նեղեն աս նիւ-
 թին նկատմամբ :

Մի կարծեր որ դուն զղջացած չես՝ ա-
 սիկայ խորհելով թէ մեղքին ճանրաբեռնո-
 լեանը որակ ճնշուած ա շար սասորիչ ցա-
 կրելու էն ինչայ եղած չէ : Մարդիկ հո-
 գւոր արթնութեանց առաջին քայլերուն
 մէջ շատ անգամ վտանդի մէջ են յու-
 սահատութեան մէջ իյնալու, ուրիշներուն

վրայ տեսած կամ լսածնուն պէս դառն
ցաւեր և մեղքի վրայով խղճմտանքի ա-
հարկու յանդիմանութիւնների չունենալ-
նուն համար : Ղարձեալ ոմանք ալ մե-
ծագէս կը վշտանան որ իրենք ուրիշնե-
րուն պէս մեղքի վրայ արցունք չեն կրը-
նար թափել ու հառաչանքներ չեն կրը-
նար հանել : Ալ ասանկները թէ որ
վախնալու և արցունքով թաղուելու վի-
ճակի մը ենթակայ ըլլային , քիչ մը մխի-
թարութիւն պիտի զգային , և իրենց
զղջումը անկեղծ ու ճշմարիտ ըլլալուն վը-
րայ քիչ մը յոյս պիտի ունենային : Ալ
արդ՝ ընթերցող , շատ հաւանական է որ
դո՛ւն ալ ունիս աս վախերը , և ան պատ-
ճառովը մէկ քանի սխալմունքներու տակը
կը հեծես :

Արնայ ըլլալ որ ասանկ մեծ վախ մը
կամ խորունկ տրտմութիւն մը զգալու հա-
մար ունեցած փափաքդ սխալ շարժա-
ռիթէ մը ծագած ըլլայ : Այժմէ աս ըզ-
գացումները ունեցած ըլլայիր , կը հաւ-
տաս որ մխիթարութիւնով և յոյսով
պիտի լեցուէիր . այո՛ , և ասանկով մխի-
թարութիւն առնելու համար բուն քու

զգացումներուդ նայելով նոյն խկ քու
 զգացումներդ փրկիչ մը ընէիր քեզի
 'Քրիստոսի տեղը՝ որ կը վախնամ թէ շա-
 տերը կ'ընեն : "Մ՛հ", կ'ըսեն ոմանք , ու
 թէ որ բերնով ալ չըսեն , անանկ կըզ-
 գան , "Տիմա մեղքի համար անանկ խորին
 յանդիմանութիւն մը և սրտի զգացում
 մը ունիմ , որ կրնամ յոյս մըն ալ ու-
 նենալ թէ քրիստոնեայ եմ" : Սակայն
 ասիկայ իրենց զգացումները 'Քրիստոսի
 կատարած գործին տեղը դնել չէ : Թէ
 որ կարող ըլլայիր դժոխքի տանջանքնե-
 րը քու խղճիդ մէջ ժամանակ մը կրե-
 լու ու աշխարհիս մէջ գտնուող բոլոր
 զղջացող անձանց թափած արցունքները
 թափելու , ասոնք պիտի չփրկէին քեզ ,
 ու ասոնցմով մտիթարութիւն և յոյս
 տունելդ աւազի վրայ հիմ դնել պիտի
 ըլլային : Բայց կարելի է որ կը խորհիս
 թէ ասանկ խորին զգացում՝ ունենալդ՝
 'Քրիստոսի երթալուդ վստահելու զօրաւոր
 հիմ մը պիտի ըլլար : Արդեօք անոր խօսքը
 ամենաբաւախան չէ՞ քեզ վստահեցնելու :
 Աւրիչ երաշխաւորի մը կը կարօտիս՝
 կամ կ'ուզես ունենալ : Անոր հրաւերն

ու խոստմունքը բաւական չըլլար քեզի .
 և քու զգացումներդ ի՞նչ բան կրնան ա-
 ւելցընել անոնց վրայ : Արբէմն, վախի
 և տրտմութեան զգացումներուն փափաքե-
 լուն տակը՝ հպարտութիւն պահուած կ'ըլ-
 լայ : Ասանկ զգացումներու տէր ըլլալ ուզո-
 ղը՝ անոր համար կ'ուզէ անոնք ունենալ,
 որպէս զի իր ունեցած խորին փորձառու-
 թեամբը և իր հասած բարձր վիճակովը ե-
 րևելի ըլլայ Քրիստոնեաներուն մէջ, կամ
 թէ իրմէն բան մը ունենայ՝ որ հաճութիւ-
 նով նայի, և կամ թէ անով աւելի
 համարձակութիւն ունենայ Աստուծոյ մօ-
 տենալու ատենը . բայց ինչ որ ըլլայ ան՝
 միայն անձնարդարութեան խաբեբայ ծած-
 կոյթ մըն է, թէ որ բարի գործքերու
 ալ չէ, գոնէ ներքին զգացումներու նա-
 յիլ մըն է որ յոյս և պարծանք մը ունե-
 նայ Աստուծոյ առջևը :

Աս փափաքը կրնայ ճշմարիտ բարե-
 պաշտութեան բնութեանը վրայ ծուռ
 ու պակաս ճանաչում մը ունենալէն ալ
 ծագիլ : Ճշմարիտ բարեպաշտութեա-
 նը լոկ զգացումներէ և զօրաւոր շու-
 փութիւններէ կախեալ չէ, հապա դատու-

զուժենէ, խղճմտանքէ և գործադրելի
 սկզբունքներէ կախեալ է: Յիշելու ես որ
 մարդոց միտքերը տարբեր կազմութիւն-
 ներ ունին զգացումներու ընդունակու-
 թեան նկատմամբ: Ամանք ուրիշներէն ա-
 ւելի զօրաւոր զգացումներ կ'ունենան, և
 շատ դիւրութիւնով կը շարժին: Ասիկայ
 մարդկային կենցաղավարութեան մէջ ա-
 մէն օր տեսած բաներնիս է: Մարդ մը
 իր զաւկըները իջտ սիրած կ'ըլլայ՝ թէ և
 ուրիշ մէկու մը պէս չփայտայէ՝ չգրկէ
 ու արտաքին ցոյցքեր չընէ ալ, ու թէ և
 հիւանդութեան և վտանգաւոր վիճակի
 մէջ ըլլալնուն՝ այնչափ իրարանցում ու
 տակնուվրայ ըլլալ մը չցուցընէ, ու
 մինչև անգամ անոնց մեռնելուն ալ բայց
 նոյն ժամանակը զանոնք բոլոր ուրիշ
 սիրելի բաներէն աւելի կը սիրէ, անոնց
 համար կը գործէ, անոնց երջանկութեանը
 համար շատ բաներ կը զոհէ, ու անոնց
 մեռնելուն վրայ ալ սրտանց կը տրտմի ու
 կը ցաւի: Իր սէրը և տրամութիւնը իսկա-
 պէս անկեղծ և արդիւնաւոր է, թէ և դըր-
 սուանց մէկալին պէս կիրքոտ և ազաղակ
 հանող չէ: Իր ունեցած սէրը նոյնչափ

Գորաւոր է, թէև այնքան բորբոքած չու-
 լայ: Ահրքք մարդուն բնական կազմուած-
 քէն կախեալ է, բայց բուն իրը անանկ
 չէ: Աւստի լակ զգացումը՝ թէ հրօնական
 բաներու վրայ ըլլայ կամ թէ արտաքին
 բաներու, սիրոյ անկեղծ ըլլալուն փորձ մը
 չկրնար սեպուիլ: Աւրեմն՝ ընթերցող,
 աս բանին համար տակնուվրայ մի ըլլար,
 ու ասոր համար իրար մի անցնիր. քու
 բարեպաշտութիւնդ կամ հաւատքդ թա-
 փած արցունքներուդ կաթիլներուն թի-
 ւերովը՝ կամ զգացած վախիդ աստիճա-
 նովը՝ և կամ ունեցած գրգռութեան աս-
 տիճանովդ չը չափուիր. կրնայ ըլլալ որ
 քոյոր ասոնք գտնուին, ուր որ ճշմարիտ
 զղջում չկայ, ու կամ թէ ասոնցմէ քիչ
 գտնուի՝ ուր որ իրօք կայ: Աստուծոյ սրբ-
 բազան բնութեանն ու անոր կատարեալ
 օրէնքներուն վրայ ճշմարիտ գիտութեան
 մէջ վարժուեցա՞ր, անանկ որ պարզապէս
 տեսնաս, իսկապէս զգաս, և բացար-
 ձակապէս խոստովանիս Աստուծոյ առջև
 քու վարմունքիդ մէջ ունեցած անթիւ
 մեղքերդ ու սրտիդ անհնարին ապա-
 կանութիւնը: Սուրբ Գիւրքին ըսած է

պէս ճիշդ կ'ընդունին՝ թէ քու մեղքեր
 բուդ համար վրադ եղած անէծքը կրելու
 արժանի ես : Եւ որպէս պատճառանքները
 մեկդի կը ձգես ու մեղքիդ բոլոր յան-
 ցարութիւնք քու վրադ կ'առնես :
 Երբ քերութիւն վրայ ճշմարտապէս կը տրոս-
 միս, թէև կրնայ ըլլալ որ քիչ արցունք
 թափես՝ կամ քիչ անգամ կոտրած սրբ-
 փամը հառաջանքները հանես : Ինքզինքդ
 արդարացընելու համար ջատագովութիւն
 մը չընելով, կը խոստովանին՝ Ետուծոյ
 բոլոր մեղքերդ, առանց բան մը պահե-
 լու անկեց : Իսկապէս կ'ատեն մեղքը,
 ու մեղքի համար քու անձդ կ'արհա-
 մարհես : Երբ դէմ ատելութիւն,
 հակողութիւն ու անոր ամենէն պղտիկին
 դէմ ալ ստեղծում մը կ'ըզգաս : Երբ
 դէմ խղճմտանքիդ արժնութիւնը ան-
 լու վրայ է : Թէ որ ասանկ է, դուն
 ճշմարիտ ապաշխարութեան հաղորդ ես :
 Թէև ըլլայ որ ոմանց պէս սաստիկ զգա-
 ցումներ և կամ տարօրինակ սարսափ-
 ներ ունեցած չըլլաս :

Զեմ ուղեր կ'առկած մը տալ անոնց
 վրայով՝ որոնք անանկ խորին զգացում

Եւր ունեցած են իրենց մեղքերուն վրայ ,
 և որոնք անանկ զարհուրելի վախեր և ան-
 պատմելի տառապանքներ ունեցած են որ
 անոնց վիճակը մահուան շուքին ձորը կրու-
 նայ կոչուիլ : Ընտարակոյս Ըստուած իր
 ժողովուրդէն սմանք ոչ միայն Սինայ լե-
 աանը մութ ամպերուն , որոտումներուն ,
 կայծակներուն շարժերուն , փողին հըն-
 չուելուն և ահաւոր խօսքերուն ձայնը առ-
 նելու կ'առաջնորդէ , այլ և բարբոքած լիճին
 դրեթէ ծայրն ալ կը հանէ զանոնք՝ անոր
 բոցերը աւ անկէ ելած դառն աղաղակները
 լսել տալու և ցուցնելու համար : Սա-
 կայն և այնպէս թող մէկը առանկ ճամ-
 բայէ մը մինչև երկինքը տարուելու չբող-
 ձայ , — թող մէկը շնեակցընէ թէ ինքը
 օխտալ ճամբու մը մէջ առաջ գացեր է ,
 իր ճամբուն վրայ բոլոր աս զարհուրելի
 երևոյթները տեսած չբլալուն համար :
 Ըմէն հաւատացեալ դէպ'ի երկինք եր-
 թալու ճամբուն մէջ 'ի հարկէ պիտի
 անցնի Սինայէն և Երողգոթայէն . սա-
 կայն ասոնց երկուքին ալ երևոյթները
 այնքան յստակ և ազդու չեն երևնար ո-
 մանց , ինչոր որ ուրիշներուն կ'երևնան :

“Երբ որ Յորդանան հասնիմ ես,
 Յուրտ մահուան երկիւղն վերցուր օ,
 Դուն որ մահը մեռցուցեր ես,
 Ձիս երկինքը Տէր հասցուր օ,
 Փառք պատիւ քեզ
 Միշտ պիտի մատուցանեմ”:

(ԵՐԳ. 55ԻԴ. 3ԵԴ առևն օ.)

Գ Լ Ո Ւ Խ Ե

— — — — —

Ի սենք թէ իմաստուն և բարերար թա-
 դաւորի մը խումբը մը հպատակները ա-
 ռանց իրաւացի պատճառի մը իրենց
 թագաւորին դէմ ապստամբին, և անոր
 աթոռը կործանելու համար զէնք վեր-
 ցրեն. ասանկ գործի մը համար ան-
 շուշտ կէանքերնէն զրկուելու արժանի
 կ'ըլլան: Այլ դիցուք թէ թագաւորը իր
 մեծ մարդասիրութիւնովը հաճի անոնցնե-
 րողամիտ ըլլալու, և ասոր համար հրո-
 վարտակ մը հանէ իր հպատակներուն ը-

Թերով թէ՛ «Ո՛վ որ սահմանեալ ժամա-
 նակէն առաջ գայ, իր զէնքերը ձը-
 գէ, յանցանքը խոստովանի և ներում
 խնդրէ, անոր կեանքը պիտի խնայեմ, և
 նորէն իբրև քաղաքացի իր արդէն վա-
 յելած արտօնութիւններուն զարձընեմ
 զինքը. բայց ամէն ո՛վ որ չձգէ իր զէն-
 քերը, և ներում խնդրելու համար
 չգայ ու իր թագաւորին աթոռին առջևը
 չձգէ ինքզինքը, մահուան պիտի մատնուի»:
 Եւ պարագային տակը փրկուիլ ուղղ-
 ներէն ի՞նչ մտքի վիճակ և գործողու-
 թիւն կը պահանջուի: Հաւատք: Հա-
 ւատալու են թէ ան հրովարտակը իրենց
 թագաւորէն ելած է, և թէ ինքը արդ-
 եամբ ՚ի գործ պիտի դնէ իր խօսքը: Ոչ
 միայն բուն իսկ հրովարտակին հաւատա-
 լու են, հապա Խաչատուրին շքայ վստահ
 ըլլալու են. ասիկայ անոր հաւատալ է:
 Ի՞նչ է անոր երթալու համար իրենց ձեռ-
 քը իրաւունք ու քաջալերութիւն տու-
 ղը: Ի՞նոր հանած ներումին հրամանն
 է, և միայն ան է, չէ թէ իրենց համ-
 զումները կամ փափաքները: Եւ թէ աս
 փպստամբներէն մէկը ետ գառնալ ուզէ,

պիտի չըսէ թէ « Ես մեծ քաջալերութիւն
 և իրաւունք ունիմ երթալու և թողու-
 թիւն ակնկալելու, որովհետեւ աս բանին
 շատ կը փափաքիմ », ինչու որ թողութիւն
 ստանալու փափաքը՝ անիկայ ունենալու
 ակնկալութեանը ըստ ինքեան իրաւունք չը
 կրնար տալ : Իսայց պիտի ըսէ թէ « Եւ
 թագաւոր Տէրս կը հրաւիրէ զիս ու ինծի
 ներելու խօսք ալ կու տայ, ուստի անոր
 պիտի երթամ և վստահութեամբ թողու-
 թիւն պիտի ակնկալեմ » : Ինքը կ'երթայ
 անոր, ու թէև գիտէ թէ ինքը իր կեան-
 քէն զրկուելու և մահուան արժանի է,
 ու իր վրայ դատապարտութիւն բերած է,
 այսու ամենայնիւ ինքը վստահ է թէ իր
 կեանքը պիտի շնորհուի իրեն, որովհետև
 թագաւորը խոստացած է, ու կը վստա-
 հի անոր ճշմարտախօսութեանը վրայ : Ե-
 սիկայ է հաւատքը :

Երգեօք իր հաւատքը արժանի՞ կ'ընէ
 զինքը թողութիւն ընդունելու : Զէ, հա-
 պա կ'ապահովընէ անիկայ : Մէկը կրնայ
 պարծինալ թէ իր գործքերը աշատեցին
 զինքը : Այ, ինքը շնորհքով փրկուած է
 հաւատքի միջոցով : Իսայց դիցուք թէ՛

գթութեան ձայնը լսելէն ետքը՝ միայն իր մեղքին վրայ արթննայ, և չափով մըն ալ արտմի ու թողութիւն ընդունելու փափաքի, սակայն չերթայ իր թագաւորին, բռն լով թէ՛ «Ար վախնամ անոր երթալու . իմ՝ թագաւորս շատ զօրաւոր է, ու իր բռնորոտիքը պահապան զինուորներ ունի զինքը պատած, որոնք իսկոյն կարող են զիս մեռցընել. ու ես ապստամբներուն պարագլուխը ըլլալուս համար չեմ կրնար ներում յուսալ՝ թէ և շատ մեծ փափաք ունիմ որ ըրածս ներուի ինձի, և ամէն բան ընելու պատրաստ եմ որ անիկայ ձեռք ձգեմ» : Գթութեան ատենը կ'անցնի, մարդը զէնքերը ձեռքը կը բռնուի ու կ'սպաննուի : Բսանկ ընելուն համար մեռնելու արժանի կ'ըլլայ թէ չէ : Բ.յո՛, կրկնապատիկ արժանի, կ'ըլլայ անոր . նախ՝ իր ապստամբութեանը համար, և երկրորդ՝ իր անհաւատութեանը համար : Զէ թէ իր ապստամբութիւնը, այլ իր չհաւատալը կ'ըլլայ իր մահուան բուն պատճառը : Թէ որ հաւտացած ըլլար թագաւորին խօսքին, իր յանցանքը պիտի ներուէր : Իր արթնութիւնը, արտմու-

Թիւնը , արցունքը և թողութիւն ընդունելու համար ունեցած փափաքը չը պիտի կրնային զինքը ազատել : Աորէն անգամ բարկացուց իր թագաւորը , անոր ճշմարտախօսութեանը վրայ տարակուսելով , և անոր հրամանին անհնազանդութիւն ընելով :

Արժնցած մեղաւոր , զգոյշ եղիր որ աս վիճակը քուկդ չլայ . շատերը աս վիճակին մէջն են : Անոնք Աստուծոյ դէմ ապստամբ են , ու անթիւ մեղքերով յանցաւոր են : « Աստուած անանկ սիրեց աշխարհը , մինչև որ իր միածին Արդին տուաւ . որ ամէն ով որ անոր հաւատա՛ չկորսուի , հապա յաւիտենական կեանք ունենայ » : (Յով. Գ . 13) « Աս խօսքը հաւատարիմ է՝ ու բողոքովին ընդունելութեան արժանի . որ Քրիստոս Յիսուս աշխարհք եկաւ մեղաւորները փրկելու » : (Ե ՏԷՏ . Ե . 13 :) « Երումին հրովարտակը աս է , Սեւեդէ (Լույ) զԿԸ՛ , Քրիստոսի հասարակ , քրիստոսի արկալէ՛ : Ե ատերը կը հաւտան ու կը փրկուին իսկ ուրիշ շատերն ալ արժանութենէն անդէն չին անցնէր . դիտեն

Թէ մեղաւորներ են, ողորմութեան կը
կարօտին, ու մինչև անգամ կը կարծեն
ալ թէ մեղքերնին ձգելու պատրաստ են .
բայց Քրիստոսի չեն հաւատար, թողու-
թեան համար աներկբայ յոյս ունենալով .
Մատուցոյ չեն դառնար, իր Արդւոյն հա-
ւատալով : Ար վախնան Մատուցոյ եր-
թալու, ըսելով թէ իրենց մեղքերը ներ-
ուելու աստիճանէն խիստ մեծ են, կամ
թէ արժնութեան վիճակի մը մէջ մնա-
լովնին գոհ կ'ըլլան, և կամ թէ Քրիստո-
սի վրայ վստահելով և հաւատքի միջո-
ցով անոր իրկութեանը ուրախութիւն-
ներուն փորձառու ըլլալնէն առաջ, այս
ինչ աշխարհային առարկայ մը իրենց մը-
տադրութիւնը ետ կը դարձնէ Ֆրկիչէն,
անանկ որ անփայթ վիճակի մը մէջ խո-
րունկ կը թաղուին, և կամաց կամաց նո-
րէն աշխարհին կը դառնան :

Բնթերցող՝ բնաւ ապահովութիւն չես
կրնար ունենալ, մինչև որ հաւատք չու-
նենաս : Քու արտասուքներդ, մեղքի
վրայով արժնութիւններդ, աղօթքներդ,
կամ մտքի խոռվութիւններդ՝ ինչ որ ըլ-
լան, տակաւին օրէնքին դատապարտու-

Թեանը և Մատուծոյ բարկութեանը տալն
 ես՝ մինչև որ հաւատաս: Թէ որ հաւատք
 ունենալէդ առաջ մահը վրաց հասնի,
 գուն այնքան ստոյգ կերպով և արժա-
 նապէս պիտի կորսուիս, ինչպէս որ ան
 ապստամբը պիտի կորսուեր՝ որ թէև իր
 ապստամբութեանը վրայով ունեցած
 տրամութիւնը յայտնէր, բայց չերթար ու
 իր զէնքերը ձգելով իր թագաւորին առ-
 ջևը իյնար թագաւորական ներումը
 ընդունելու համար: Գուն աստուածա-
 յին վրէժխնդրութեան վտանգին մէջն
 ես՝ մինչև որ վստահութեամբ քու հո-
 գիդ Քրիստոսի յանձնես: Թէ որ ար-
 դարացած ըլլանք, կրնանք փրկուիլ: Ա՛չ:
 «Մենք հաւատով արդարացած ըլլալով՝
 խաղաղութիւն ունինք Մատուծոյ հետ»:
 (Հատվ. Ե. 1): Թէ որ Մատուծոյ որդիք
 չենք, կրնանք փրկուիլ: Ա՛չ: Բայց մենք
 «ամէնքս ալ Մատուծոյ որդիք ենք՝ Քրիս-
 տոս (Յիսուսի վրայ եղած հաւատով»:
 (Գող. 4. 26) Մուանց սրբուելու կրնանք փրկ-
 կուիլ: Ա՛չ: Ուստի «հաւատով մեր սիրտը
 մաքրուած են»:
 Այրբոր փիլիպպէի մէջ
 բանտապետը վախնալով և դողալով հար-

ցուց թէ՛ «Ինծի ի՞նչ պէտք է ընել, որ փրկուի՞մ». Պօղոս սա պատասխանը տուաւ անոր ըսելով՝ «Հաւատայ՝ Տէր Յիսուս Քրիստոսին, ու պիտի փրկուիս»: (Գործ. ԺԶ. 30, 31:) Երբոր Տէրն մեր իր աշակերտները իրկեց, ըսաւ անոնց, «Իտե՛ք բոլոր աշխարհ, ու Մեծտարանը քարոզեցէ՛ք բոլոր ստեղծուածներուն: Եւ որ հաւատայ՝ ու մկրտուի՝ պիտի փրկուի, և ան որ չհաւատայ, պիտի դատապարտուի»: (Մարկ. ԺԶ. 15, 16:) Ուրիշ տեղ մըն ալ ըսուած է թէ՛ «Եւ որ կը հաւատայ անոր՝ չդատապարտուիր. և ան որ չհաւատար, անիկայ արդէն դատապարտուած է. ինչու որ Մատուծոյ միածին Որդւոյն անուանը չհաւատաց»: (Յովհ. Գ. 18:) «Եւ որ Մատուծոյ Որդիին կը հաւատայ, վկայութիւնը իր մէջը ունի. ան որ Մատուծոյ չհաւատար, ստախօս կ'ընէ անիկայ. ինչու որ չհաւատար ան վկայութեանը՝ որ Մատուծ իր Որդւոյն համար վկայեց»: (Ա Յովհ. Ե. 10:) Տես ուրեմն Քրիստոսի հաւատարուն անհնարին կարևորութիւնը: Եւ փիկայ է ան առանցքը, որուն վրայ կը

գառնայ փրկութիւնը : Ասիկայ է ան մէկ
 հատիկ պէտքի բանը, որ առանց անոր բո-
 լոր գիտութիւնը, բոլոր սպաւորութիւն-
 ները, բոլոր մեղքի վրայով արթնութիւն-
 ները և բոլոր արտաքին պարտաւորութիւն-
 ներուն կատարումը վերջապէս կարճ կու-
 գան մեզ երկինք մտցընելու համար : Ա-
 սիկայ խորունկ կերպով մը սպաւորէ՛ մըտ-
 քիդ մէջը թէ՛ **ՀԱՒԱՏՔԸ ՓՐԿԱՐԱՐ**
ՇՆՈՐՀՔՆ Է . կամ ուրիշ խօսքով՝ ա-
 սիկայ մտքին ան վիճակն է, որմէն կա-
 խու՛մ ունի փրկութիւնը : Միտքդ աս
 վիճակին մէջ մտածին պէս՝ պիտի փրկուիս
 դուն, թէ որ նոյն ժամուն մէջ ալ մեռնե-
 լու ըլլաս . բայց առանց ասոր պիտի չփր-
 կուիս, մինչև անգամ թէ որ տարիներով
 մեծ արթնութիւն ունեցած ըլլաս փր-
 կութեան վրայով :

Իսկ հաւանական է որ մտքին աս ա-
 մենահարկաւոր վիճակին վրայ քիչ մը ա-
 լելի բան ալ պիտի ուզես գիտնալ : Աս
 ալ քու առջևդ կը դնեմ,

1. Թէ ի՞նչ բանի հաւատալու ես : Հա-
 լատքը ընդհանրապէս կը նշանակէ հաւա-
 տալ ան բոլոր բաներուն, որոնք Աստուած

վկայած է իր Խօսքին մէջ: Բայց Քրի-
 տոսի հասարակը կը նշանակէ հաւատալ
 ան բաներուն՝ ինչ որ Սուրբ Գիրքը կը
 խօսի ԱՆՈՒՎ վրայ, անոր անձին, պաշ-
 տօնին և դորձքին վրայ: Հաւատալու
 ևս թէ անիկայ «Մատուցոյ Արդին» է:
 «Մատուած մտարմինով յայտնուած»: Մատ-
 ուած և մարդ, Միջնորդ, քանզի սոսկ
 արարած մը ինտո՞ր քու Փրկիչդ կրնայ
 ըլլայ: Հաւատարով քու հողիդ Տէր
 Յիսուսի կը յանձնես: Ի՞նչ, լոկ արա-
 բածի՞ մը ձեռքը պիտի յանձնուէիր ա-
 պահովու թեամբ: Եսանկով Քրիստոս-
 սի Մատուածութիւնը ոչ միայն հաւա-
 տոյ մաս մը կ'ըլլայ, հապա յուսոյ հի-
 մերուն մէջն ալ կը մտնէ անիկայ: Քա-
 ւութեան վարդապետութեանը պիտի հա-
 ւատաս, թէ մարդոց մեղքերուն համար
 աստուածային արդարութեան պահանջ-
 միւնքը Քրիստոս լեցուց մեր մեղքերուն
 համար քաւութիւնը ըլլալով, և հիմա անոր
 կատարած զոհը և սպրդարութիւնը ան մի
 միայն հիմն է, որով մեղաւորը ընդունե-
 լի կ'ըլլայ Մատուցոյ առջնոր արդարացած:
 Հաւատալու ևս թէ ամէն մարդ կրնայ

փրկութեան համար Մատուծոյ մատենալ,
 առանց բացառութեան կամ դժուարու-
 թեան, առաջուց որչափ մեղաւոր և ան-
 արժան ալ ըլլայ իր վիճակը: Հաւատա-
 լու ես թէ Մատուած արդեամբ կը սիրէ
 աշխարհը, և ճշմարտապէս կ'ուզէ ու
 կ'սպասէ փրկելու մինչև անգամ մեղա-
 ւորներուն գլուխն եղողն ալ. ասոր համար
 քեզ ալ կը սիրէ, և այսպէս Մատուծոյ
 փրկող սէրը փոխանակ լոկ ընդհանուր
 սէր մը սեպելու, բուն իսկ քու վրադ
 առնելու ես, և հաւատալու ես թէ Մա-
 տուած քու վրադ ալ բարի կամք մը ու-
 նի, ու թէ Վրիստոսը տուաւ քեզի հա-
 մար մեռնելու. ասանկով դուն ալ Մա-
 տուծոյ սիրած աշխարհին մէկ մասը կը
 կազմես, որուն համար Վրիստոս մեռաւ,
 և աշխարհիս բազմաթիւ հոգիներուն մէջ
 ինքզինքդ խառնելով քու անձդ կոր-
 սընցընելու չես: Ենանկ սեպելու չիս թէ
 փրկութեան գաղափարը քեզմէ ուրիշ մէ-
 կու մը՝ կամ թէ քեզմէ դուրս ամէն մար-
 դոց համար սահմանուած է, հապա ա-
 նանկ ճանչնալու ես թէ անիկայ միայն
 քեզի համար յայտնուեցաւ, ու ասան-

կով զգալու ես թէ բոլոր փրկութեան գործը քու անձիդ յատուկ վերաբերութիւն ունի : Բսելու ես թէ «Մտուած է՞ վրահաճութիւնով կը նայի . Քրիստոս է՞՞ համար տրուեցաւ , և ինչպէս որ ուրիշներուն՝ անանկ ալ է՞՞ համար մեռաւ : Ա՞ն ալ հրաւիրուած մըն եմ , և թէ որ Քրիստոսի ապաւինիմ , է՞ն ալ պիտի փրկուիմ . ու է՞ն ճիշդ նոյնպէս սիրով կ'ընդունուիմ Քրիստոսի ձեռքովը՝ ինտոր որ ուրիշ ո՞ր և իցէ մէկը կ'ընդունուի երբոր անոր կ'երթայ» : Հաւատալը թէ դուն անհատաբար փրկուած ես՝ հաւատք չէ , — ատիկայ յոյսին վստահութիւնն ու հաստատութիւնն է . — բայց հաւատալ թէ Մտուած կը սիրէ մեղաւորները , և թէ Քրիստոս մեռաւ մեղաւորներուն համար , և անոնց մէջ՝ քեզի համար ալ : Հաւատալը ան չէ թէ դուն ճշմարիտ Քրիստոնեայ ես , բայց թէ Քրիստոս պատրաստ է քեզի տալու բոլոր անօրհնութիւնները որ ատ ճշմարիտ Քրիստոնեայ ըսուելուն մէջ կը պարունակուին : Եսիկայ քեզմէ դուրս՝ բայց միանգամայն քեզի վերաբերեալ եղած բանի մը հա-

ւատալն է : Հաւատքի առարկան Վրիստոսի քեզի համար կատարած գործն է , և չէ թէ Սուրբ Հոգւոյն քու մէջդ կատարած գործը : Աս բանը շատ աղէկ հասկընալու ես , ըստ որում շատերը ասոնք մէկզմէկու կը խառնեն : Թէ որ մարդու մը ողորմութիւն տալ խոստանամ , և անիկայ իրօք հաւատայ ըսածիս և խոստացած օգնութիւնս ակնկալէ , իմ ըրած խոստմունքս և չէ թէ իրեն մտքին վիճակը կ'ըլլայ անոր հաւատքին առարկան : Ուստի թէ որ հաւատք ունիս կամ անիկայ զօրացընել կ'ուզես , պէտք է որ քու աչքդ Վրիստոսի վկայութեանը և խոստմունքին վրայ հաստատես , որն որ Աւետարանին մէջ կը գտնես :

2. Հիմա պիտի ցուցընեմ քեզի թէ ինչո՞ք հաւատալու ես : Բայց արդեօք հարկաւոր է ասիկայ ցուցընել : Արբոր ընկեր արարածի մը հաւատալու վրայով կը խօսինք՝ ատ հաւատքին մէջ գաղտնիք մը չկայ : Արբոր յիշեալ ապստամբէն կը պահանջուի իր թագաւորին խրկած ներողութեան հրովարտակին հաւատալու ,

Եւ դալ թողութիւն խնդրելու, կամ
 թէ երբոր աղքատէ մը կը պահանջուի
 բարերար անձի մը ըրած խոստմունքին
 հաւատալու, որ խօսք կու տայ իրեն օգ-
 նելու. աս բանը կը ծագի՞ մտքին մէջ
 թէ ինչո՞ք հաւատալու է: Աս երկու օ-
 րինակներուն ամէն մէկին մէջ ի՞նչ նշա-
 նակութիւն ունի հաւատքը: Խոստմունք
 մը ըլլալուն հաւատալ մը, և խոստմունքը
 ընող անձին վրայ վստահութիւն մը թէ
 իր խօսքը պիտի կատարէ: Ահա հաւատ-
 քին մէջ եղած բոլոր գաղտնիքը ասիկայ
 է: Ասիկայ հաւատալ մըն է թէ Վրիս-
 տոս իրօք մեռաւ մեղաւորներուն համար,
 թէ միայն անոնք պիտի փրկուին՝ որ անոր
 կ'ապաւինին. նաև փրկուելու համար մե-
 ղաւորին անոր վստահելն է: Այն ասանկ
 է, թէ որ հաւատքին տեղը ուրիշ բառ
 մը գնէինք, իրրև բացատրող նոյն բա-
 րին, Վրիստոսի ապաւինիչ պիտի ըսե-
 ինք: Հաւատք և ապաւինութիւն առ
 Վրիստոս, երկուքն ալ նոյն բանն են:
 «Վիտեմ թէ որո՞ւ եմ հաւատացեր»,
 կ'ըսէ առաքեալը, «և համոզուած եմ»
 Երիմ իրեն աւանդած բանս կրնայ պա-

Տել": (Բ ՏԻՐ. Ա. 12:) Հաւատ
տալ, համոզուիլ և տպաւինիլ, ասոնց բո-
լորն ալ միտքին մի և նոյն վիճակին գոր-
ծելը կը ցուցնեն, ասոնք հաւատք կը
նշանակեն: Ասիկայ փրկուելու համար
Վրիստոսի խօսքին և գործքին վրայ վա-
տահիլն է, անոր քաւութեանը ու ար-
գարութիւնը յուսալն է, և ոչ թէ ուրիշ
բանի մը. Աստուծոյ առջևը ընդունելու
թիւն գտնելու համար՝ և արդեամբ փր-
կութիւն ակնկալելն է իր խոստամունք ըրած
ըլլալուն համար: Թէ որ ակնկալութիւն
չըլլայ, հաւատք ալ չըլլար, ինչու որ
մարդու մը ըրած խոստամունքին հաւատա-
լուն անհրաժեշտ հետեութիւնը կամ ար-
գիւնքը ան խոստամունքին կատարուելուն
ակնկալութիւն ունենալը կամ սպասելն է:
Արեմն աս է հաւատալը, այսինքն փր-
կութեան համար սպասել կամ ակնկա-
լել, միայն անոր համար որ Վրիս-
տոս փրկութեան գործը կատարած է,
ու նաև որ Աստուած խոստացեր է ան-
սիկայ:

Թէ որ կ'ուզես ուրիշ բացատրութիւն
մըն ալ առնել, մոռ զօճերէն խաճնուած

Իտրայէլացիները : (Թ. 4—9 :
 3-4 . 9 . 14 :) ( ) ձերէն խածնուողներ
 բուն հրամայուած էր որ պղինձէ շինուած
 օձին նային : Լ'նոնք որ խոսամուկքին
 հաւտացին թէ ասանկ ընելովնին անշուշտ
 պիտի բժշկուին , ելան ու ազատութեան
 համար տնկուած միջոցին նայեցան : Լ'
 նոնց նայելը իրենց հաւատքն էր , և աս
 նայուածքը ի՞նչ կը ցուցընէր : Լ'կնկա
 լութիւն : Լ'նոնք որ անոր չնայեցան , բը
 ժշկութիւն չակնկալեցին . անոնք որ նա
 յեցան , բժշկուելու ակնկալութիւն ու
 նէին : Աստի դուն ալ թէ որ փրկու
 թիւն չես ակնկալեր , չես հաւատար ալ ,
 ինչու որ երբ իրօք հաւտաս՝ փրկուելու
 համար ակնկալութիւն ալ կ'ունենաս :
 “ Հաւատքը յուսացուած բաներուն հաս
 տատութիւնը (կամ վստահ ակնկալու
 թիւնն) է ” : (Լճք . ԺԱ . 1 :) Միայն
 Վրիստոսի համար , և Վրիստոս խոստա
 ցած ըլլալուն համար փրկութիւն ակն
 կալելը հաւատք ըլլալով , կրնայ ըսուիլ
 թէ հաւատքը տկար կամ զօրաւոր կ'ըլ
 լայ մեր ակնկալութեանը աւելի կամ պա
 կաս , և երկբայութիւններէ ու վախերէ

աղատ ըլլալուն համեմատութիւնովը :

3. Բայց մեղաւորը ե՞րբ հաւատալու է : Տարօրինակ հարցում . բայց և այնպէս պէտք է անոր պատասխանել , որովհետեւ երբեմն կը պատահի որ այսպէս հարցուի : Բսե՞ք որ եթէ սովամահ եղող աղքատ մուրացկանի մը ողորմութիւն տալու խոստմունք ըրած ըլլայիր , կամ թէ քեզի վնաս հասցընողի մը ներում շնորհելու խօսք տուած ըլլայիր : Թէ որ աս երկուքէն մէկը հարցընէր քեզի թէ « Բու խոստմունքիդ ե՞րբ հաւատալու եմ » , ասանկ հարցմունքի մը վրայ չը պիտի զարմանայիր : Բանին բուն իսկ բնութիւնը կը ցուցընէ անմիջական հաւատք մը ունենալու պատշաճութիւնն ու հարկաւորութիւնը : Բու ճշմարտախօսութիւնդ այնքան մեծ արժէք ունի նոյն ատենը՝ քան որչափ որ պիտի ունենայ ուրիշ ատեն մը , և ուստի ան բոլորէն վստահութիւն մը կը պահանջէ : Ինչո՞ւ թէ աղքատը ըսէր , « Տակաւին պէտք եղածին պէս չեմ զգար իմ կարօտութիւնս որ հիմա հաւատամ քու խօսքիդ , բայց երբոր անօթութենէս աւելի նեղը իյնամ , քու խոստմունքդ բռնելով

կու գամ քեզի" : Ասիկայ խիստ անտեղի պիտի չգամք քեզի : Բայց տակաւին շատերուն բուն ընթացքը ասանկ է Վրիստոսի և փրկութեան համար անոր ապաւինելուն նկատմամբ : Ասոնք գիտեն որ փրկուելու համար միայն անոր ապաւինել պէտք է , գիտեն որ վերջապէս անոր գալու են , բայց կ'երևի որ անոնք կը խորհին թէ ասիկայ միտքի կամ սրտի վիճակ մըն է որ իրենց չգիտցած մէկ կերպով՝ մէկ ատեն մը պիտի ըլլայ որ ատոր առաջնորդուին . ասանկով չեն իմանար թէ անմիջապէս կատարելու պարտաւորութիւն մըն է ասիկայ : Իրենց ներքին զգացումը՝ այս ինչ կամ այն ինչ ապառնի ժամանակը հաւատք ունենալու յուսայն է , առանց խորհելու թէ կը պահանջուի իրենցմէ մէկէն 'ի մէկ , և առանց ուշանալու հոգինին Վրիստոսի յանձնել :

Ընթերցող՝ աս անմիջապէս հաւատալուն վրայ խորհէ : Իմա մեղաւոր մըն ես : Գիտես թէ անանկ ես : Ի՞նչ հիմա և թէ ասկէց ետքը ինքզինքդ փրկելու համար կրնաս ինչ և իցէ բան մը ընել առանց աստուածային շնորհաց օգ-

նութեանը : Վիտես որ չես կրնար : Վը-
 րիստոս հի՛մ քեզ փրկելու համար կա-
 րող և կամեցող փրկի՞չ է : Վիտես որ
 անանկ է : Լս վայրկեանէն աւելի՞ կա-
 րող և կամեցող պիտի ըլլայ ինքը քեզ
 փրկելու համար՝ ասկէց ամիսմը կամ տա-
 րի մը ետքը : Լնչուչտ չէ : Լորդեօք
 կ'ըսէ՞ ինքը "Եկէ՛ք ինձի , բայց հիմա
 չէ , հապա ուրիշ ատեն մը . հաւատացէ՛ք
 ինձի , բայց հիմա չէ , քիչ մը ետքը ա-
 պաւինեցէք ինձի" : Վիտես որ ասանկ
 չըսեր : Լմէն հրաւեր , ամէն խոստմունք ,
 ամէն քաջալերութիւն ներկայ վայրկեա-
 նին կը վերաբերին : Սուրբ Վրոց խօս-
 քերը ասոնք են "Լսօր թէ որ ա-
 նոր ձայնին պիտի լսէք , ձեր սիրտերը մի
 խստացընէք : ՀԻՄԱ է ընդունելի ժա-
 մանակը , ՀԻՄԱ է փրկութեան օրը : Ե-
 կէ՛ք , ինչու որ ամէն բան պատրաստ է :
 Տէրը կը սպասէ որ ձեզի գթութիւն ը-
 նէ" . Ի՞նչ բան կ'արգիլէ քեզ հի՛մ ,
 ասիկայ կարգալուր ատենը Վրիստոսի
 հաւատայէն : Ի՞նչ բան կ'արգիլէ քեզ
 հիմա աս վայրկեանիս մէջ փրկուելու հա-
 մար Վրիստոսի ապաւինելէն , միայն թէ

կամք չունենալդ: «Ի՞նչ, հի՛մ հաւատալու եմ», կ'ըսես դուն, փրկութեան քաղցր և մխիթարական յոյսը անմիջապէս ձեռք ձգելու միտք ունենալէն դեռ ետ քաշուելով. կը հարցընեմ քեզի թէ «Ինչո՞ւ հի՛մ չե՞ս հաւատար», Կը պատասխանես որ «Արանի թէ կարող ըլլայի, ինչու որ խաղաղութիւն չունիմ: Ա՛ղգամ որ մեղաւոր մըն եմ, բայց ատեն ատեն տակնուվրայ կ'ըլլամ որ աս բանը աղէկ զգացած չեմ: Շփոթութեան և Խառնանալ վիճակի մը մէջ եմ, քանզի իմ մեղքերս ներուած ըլլալուն յուսալու պատճառ չունիմ: Աստուծոյ չեմ կրնար մօտենալ իբրև հաշտուած և այր մը, ընդհակառակն կը վախնամ իրմէն, ու կը սոսկամ ալ որ՝ եթէ մեռնիմ խաղաղութեամբ պիտի չը տեսնեմ զինքը»:

Այերէ ինծի հոս որ սա ալ ըսեմ քեզի թէ դուն երբէք խաղաղութիւն պիտի չունենաս՝ մինչև որ հաւատք ունենաս, խաղաղութիւնը հաւատքին պտուղն է: Այլէ թէ ի՞նչ կ'ըսէ առաքեալը « Ի՞նչ որ դուք չտեսած՝ սիրեցիք, որ անիկայ հիմա չէք տեսներ, բայց հաւատացիք:

և ուրախ էք անպատմելի ու փառաւոր-
 եալ խնդուծիւնով” : (Ա ՊԷԹ, Ա . 8 :)
 Վիլիպպէի բանտապետին համար ըսուած
 է թէ “Ուրախ եղաւ՝ Աստուծոյ հա-
 ւատալով” : (ՎԻԹԹ ԺԶ . 34 :) Առանց
 Վրիստոսի հաւատալու բնաւ մտքի խա-
 ղաղուծիւն պիտի չունենաս, եթէ ոչ
 սուտ խաղաղուծիւն մը կ’ըլլայ անիկայ :
 ‘Դուն զանազան ճամբաներով կը փընտ-
 ոես աս խաղաղուծիւնը ստանալ, ու եր-
 բեմն ալ ըստ մասին կը հանգստանաս
 աղօթք ընելով, քարոզներ լսելով, ան
 բաներուն նայելով որոնք դարձի եկած
 ըլլալուդ ապացոյցները ըլլալ կը կար-
 ծես, ինչպէս նաև քու մեղքերդ բոլորո-
 վին ձգելու ու գլխովին ինքզինքդ Աս-
 տուծոյ ծառայութեանը նուիրելու դի-
 տաւորութիւն մը ունենալով . բայց աս
 ամէն բաները ընելէդ ետքն ալ տա-
 կաւին հաստատ խաղաղութիւն մը չու-
 նիս : Վրու զգացած ուրախութիւնդ ա-
 ւելի կը նմանի մութ գիշերուան մէջ ճը-
 րագէ մը երբեմնական ցայտած լոյսին,
 քան թէ հաստատուն արեգական լոյսին,
 անսնկ որ երբեմն հոգիիդ փրկութիւնը

բողորովին ձգելու ու նորէն աշխարհին դառնալու վրայ կ'ըլլաս, որովհետեւ ինքզինքդ միսիթարութենէ շատ հեռու կը տեսնաս : Իայց հոս կեցիր քիչ մը ու հարցուր դուն քեզի թէ՝ "Շ խտակ ճամբով մը կը փնտռեմ խաղաղութիւնը : Երբէք ճշմարտապէս, կատարելապէս և բողորովին հաւատացի՞ Վրիստոսի : Իրաւցընէ իմ հոգիս յանձնեցի՞ անոր, և իր խոստմունքին պէս փրկութեան ակնկալութիւն մը ունեցայ" : Իր խղճմտանքին յանցաւորութեան բեռը զգացող մեղաւորի մը խաղաղութիւն տուող բանը ի՞նչ է : Ենոր նեղութիւնները փարատողը ի՞նչ բան է : Ուրիշ բան մը չէ, այլ միայն Վրիստոսի վրայ եղած հաւատքը . ոչ թէ հաւատքն ինքնին . բայց ան առաջին՝ որուն կը նայի հաւատքը, այսինքն Վրիստոս : Շատերը կ'ըսեն որ՝ "Այնքան հաւատք ունենալս գիտնայի . կամ թէ որ հաւատքիս զօրացած ըլլալը զգայի, ան ատենը շատ պիտի ուրախանայի" : Սակայն ասոնք ուրախութիւնը հաւատքի միջոցով Վրիստոսի վրայ փնտռելու տեղ՝ բուն հաւատքին մէջ կը փնտռեն անիկայ :

Հաւատքը չէ մեր փրկիչը . հաւատքը միայն Վրիստոսի նայող աչքը, անոր գացող ստքը, ու զանիկայ ընդունող ձեռքըն է :

( )րինակ մը առ : Վիցուք թէ դուն վտանգաւոր հիւանդութիւնով մը կը տանջուիս, և առողջանալու համար մեծ փափաք մը ունիս : Վու ջանքերդ և ամէն տեսակ դեղերն ու դարմանները անօգուտ ըլլալէն ետքը, թէ որ բժիշկ մը գայ քեզի ըսէ « Ես քու հիւանդութիւնդ բժշկելու համար անանկ դեղ մը բերի՝ որով հազարաւոր անձինք բժշկուեցան, ու անտարակոյս քեզ ալ պիտի բժշկէ » : Եւ աւետիսը ի՞նչ ներգործութիւն պիտի ունենայ քու վրագ : Ետիկայ՝ բժիշկին իր դեղին վրայով քեզի տուած ծանօթութիւնը ի՞նչ կերպով առնելէդ կախում ունի : Թէ որ առողջանալու համար ունեցած փափաքդ, ու չբժշկուելու համար ունեցած երկիւղդ, հաւատքէդ աւելի մեծ ու զօրաւոր ըլլայ, դուն աս քեզի տրուած աւետիսովը պիտի չհանդարտիս : Վերջին վրայ ունեցած վստահութեանդ պակասութիւնը քեզ մտա-

տանջութեան մէջ պիտի թողու: Իայց թէ որ քու բժիշկ բարեկամիդ քեզի ըսած խօսքին ստուգութեանը հաւատաս, ու իր տուած դեղին վրայ կատարեալ վստահութիւն ունենաս, ան ատեն քեզի արուած աւետիսը ի՞նչ ազդեցութիւն կ'ընէ: Ա՛նմիջայէս պիտի ուրախանաս, դեզը առնելու ալ չես սպասեր, անանկ որ տակաւին դեղը չառած ու քու նշնութիւնդ չփարատած անանկ պիտի զգաս՝ որպէս թէ փռողջացար, սյո՛, դեղին առողջարար ներգործութիւն մը ունենալուն հաւատացածիդ պէս, պիտի ըսես, «Ուրախալից աւետիս, ես պիտի բժշկուիմ, ու առողջանամ»: Ա՛րդ՝ աս բանին մէջ քու մտատանջութիւնդ փարատող ու մըխիթարութիւն տուողը ի՞նչ է: Վ՛ու բարեկամիդ զրուցած խօսքն է. կամ ուրիշ խօսքով՝ անոր ըսածներուն հաւատալդ է: Ի՞ժկարար դեղի մը աւետիսը, և քու անոր հաւատալդ է որ քեզ կ'ուրախացընէ: Ի՛նչ հաւատալդ չէ քեզ ուրախացընողը, հապա խօսքն է որուն հաւտացիր: Իսկոյն կ'առնես դեզը, ու երբոր անոր առողջարար ներգործութիւն

նը կ'զգաս քու մէջդ, աւելի կ'ուրախանաս: Աս բանին մէջ քու ուրախութիւնդ երկու կերպ է. առաջինը՝ հաւատքէն եկած ուրախութիւնն է, ստոյգ ըլլալով թէ պիտի բժշկուիս. երկրորդը՝ փորձառութեանդ ուրախութիւնն է, տեսնելով թէ բժշկուեցար:

Հիմա յարմարցընենք ասիկայ ան մեղաւորին վիճակին, որն որ մեղքին յանցաւորութեանն ու իշխանութեանը տակը իր վիճակին թշուառութիւնը կ'զգայ: Ինքը իր մտատանջութիւնովը զանազան կերպեր ձեռք առնել կը ջանայ ազատութիւն գտնելու համար: Մեղքը մէկդի կը ձգէ, ու բարի ըլլալու կ'աշխատի. բայց շներուած մեղքին զգացումը՝ տակաւին իր սրտին վրայ ծանր բեռի պէս կեցած է, ու ինքը հաստատուն խաղաղութենէ շատ հեռու է: Աս վիճակին մէջ, Քրիստոս հոգիներուն բժիշկը կը մօտենայ իրեն Աւետարանին պատգամովը, ու կ'ըսէ, « Իմ արիւնս ամէն մեղքերը կը մաքրէ, և իմ հոգիս ամենէն կարծր ու ամենէն ապականած սիրտը կրնայ սրբել. ինծի նայէ, ու պիտի փրկուիս դուն»: Աս պարա-

գային մէջ ի՞նչ է մեղաւորին պարտաւո-
թիւնը : Անմիջապէս և կատարելապէս
հաւատայ, ու միանգամայն իբրև իր հա-
ւատքին ապացոյցը և հարկաւոր պտուղը,
ուրախանայն է : Թէ որ իրօք կը հաւատայ,
անշուշտ պիտի ուրախանայ . բայց թէ որ
չուրախանար, պատճառը աս է որ չհա-
ւատար : Սպասելու չէ մինչև որ եր-
կինքի մէջ փրկուի՝ որ ան ատենը ու-
րախանայ, հապա առաջ ուրախա-
նայու է՝ հաւատարով թէ փրկիչ մը
կայ, և որուն միջոցովը ինքը կրնայ փրկ-
ուիլ : Ինքը մխիթարութեան համար
սպասելու չէ, որ իր արդարացած՝ նորո-
գուած, և սրբուած ըլլալը զգայ, քան-
զի ի՞նչպէս կրնայ ասանկ վիճակի մը մէջ
մտնալ առանց հաւատալու : Իր առաջին
ուրախութիւնը հաւատքէն եկած ըլլալու
է, և ասիկայ անմիջապէս իրեն սեփա-
կանելու է . ու ասկէց ետքը կու գայ իր ան-
ձին փորձառութիւնով վայելած ուրա-
խութիւնը որ իր մեղքերը ներուած են :
Առաջ ուրախանալու է ինքը հոգևոր բը-
ժշկութեան խոստմունքովը, ու ետքն ալ
պիտի ուրախանայ իր բժշկուիլը տեսնե-

լով : Երբոր Պետրոսին քարոզութիւնովը իրենց սրտերուն մէջը զարնուող շրեաները աղաղակելով ըսին «Ի՞նչ ընենք» . ինքը ըսաւ անոնց՝ «Եւրոպայի տարեցէ՛ք, ու ձեզմէ ամէն մէկը թո՛ղ մկրտուի» (Յիսուս Վրիստոսի անունովը՝ մեզաց թողութեան համար : Եւնատենը անոնք՝ որ ուրախութիւնով ընդունեցին խօսքը, մկրտուեցան» : (Վր՝ Բ. 37-41 :) Եւնոնք որ սրտանց ընդունեցին անոր խօսքերը, (այսինքն՝ հաւատացին խոստմունքին,) մկրտուեցան» : Եւս բանին մէջը կար անմիջական հաւատք մը, որն որ անմիջական ուրախութիւն բերաւ իր հետը : Եւնոնք չսպասեցին որ փրկուած ըլլալնին զգան, հապա մէկէն՝ ի մէկ ուրախացան : Եւս ուրիշ օրինակ մըն ալ դիտէ՛, Պօղոս իր նամակներուն մէկին մէջ կ'ըսէ . «Ինչու որ մեր պարծանքը աս է, մեր խղճմտանքին վկայութիւնը՝ թէ մենք Եւստուծոյ առջևը պարզմտութեամբ ու անկեղծութեամբ, և չէ թէ մարմնաւոր իմաստութիւնով մը, հապա Եւստուծոյ շնորհքովը աշխարհի մէջ վարուեցանք» : (Բ Վր՝ Ե. Ա. 12 :) Եւս փորձարութեան ուրա-

խուժիւնը : Եւ է հաւատքէն եղած խաղաղութիւնը որ փրկութիւն փնտռող պիտի ստանայ . և ասիկայ ուրախանալու բաւական պատճառ մը չէ որ Եւտուած անանկ սիրեց աշխարհս, ու քեզ ալ իբրև աշխարհին մէկ մասը, մինչև որ իր Արգին տուաւ քու փրկութեանդ համար, որ դուն ալ կանչուած ես փրկուելու, և որ Վրիստոս կարող ու կամեցող է քեզ փրկելու : Իսց դուն տակաւին կը յամառիս աս գաղափարիդ վրայ ըսելով որ՝ թէ որ հաւատացած ըլլալուս վստահ ըլլայի, պիտի ուրախանայի, թէ որ հաւատքիս վկայութիւնները ունենայի, խաղաղութիւն կ'ունենայի : Արեմն ըսել կ'ուզես որ քու ունեցած վկայութիւններդ պիտի ըլլան քեզի մտիթարութիւն և ուրախութիւն տուողները, ու չէ թէ Վրիստոսի գործը :

Պէտք է աս ալ աղէկ գիտնաս որ եթէ չափով մը ուրախութիւն չունիս քու մէջդ, տակաւին հաւատք ունեցած չես : Թէ որ տակաւին քու խղճմտանքիդ վրայ յանցաւորութեան բեռ մը կինալը կը զգաս ու նաև անոր դատապարտող երկիւղները, — թէ որ տակաւին տակն ու

վրայ եղած կ'աղաղակես « Ի՞նչ պէտք է
 ինձի ընել՝ որ փրկուիմ » : Թէ որ տակա-
 ւին կը վախնաս Մատուծմէ, ու թողութիւն
 ընդունած ըլլալուդ վրայ անյոյս ես, ըսել
 է որ դուն հաւատք չունիս . ըստ որում
 հարազատ ու ճշմարիտ հաւատքը՝ թէև
 կատարեալ վստահութիւն ալ չտայ, դոնէ
 չափով մը քու ունեցած մտատանջու-
 թիւնդ կրփարատէ : Սովորական բան մըն
 է մարդոց ըսելը թէ « Մենք կը հաւա-
 տանք » . բայց նոյն ատեն խաղաղութիւն
 չունին, ու կը հարցընեն ալ թէ « Ինչո՞ւ
 համար խաղաղութիւն չունինք » : Ընոր
 համար խաղաղութիւն չունիս, որովհետև
 իսկապէս չես հաւատար Քրիստոսի . դուն
 քու անձդ կը խաբես : Դուն անկեղծ
 հաւատքի կարօտ ես : Տակաւին իրօք չը-
 յուսացիր Քրիստոսի, ու դեռ փրկու-
 թեան աւետիսներուն սրտանց չհաւտացիր,
 ինչու որ ի՞նչպէս կրնայ ըլլալ որ մէկը
 իրեն վերաբերեալ ուրախութեան աւետիս
 տուող ձայնին հաւատայ, ու անով չու-
 բախանայ : Արեմն՝ հաւատա՛, իրաւքը-
 նէ՛ հաւատա, հի՛մա հաւատա, ու խաղա-
 զութեան և ուրախութեան մը մտիր :

1. Հաւատքս քեզ կը նայի,
 Ո՛վ Գառն Գողգոթայի .
 Փրկիչ իմին
 Չայնիս մտիկ ըրէ .
 Իմ մեղքըս Տէր քաւէ .
 Ըլլամ ես յայսմ հետէ,
 Միայն քուկին :
2. Թո՛ղ քու շնորհքդ անհուն,
 Ընէ սիրտս հաստատուն,
 Նախանձս վառէ .
 Մահուամբդ իս կը փրկես .
 Ուստի բոցի մը պէս,
 Իմ սէրըս սաստկապէս
 Վա՛ռիլ կ'արժէ :
3. Աս մութ ճամբուս զախճանն,
 Մինչեւ աչքերս տեսնան,
 Յառաջ տար զիս .
 Խաւարքս լոյս ըրէ,
 Աչքիս արցունքն սրբէ .
 Եւ մի թողուր քեզմէ
 Չատուի հոգիս :
4. Կեանքիս երազն անցած,
 Երբ մահն իմին վըրաս
 Կը յարձակի .
 Օրհնեա՛լ Փրկիչ՝ սիրովդ
 Ամէն վախ յազլթելով,
 Վեր առ իս ապահով,
 Որ անձս ապրի :

Գ Լ ՈՒ Խ Թ

Մեզնից մեզ իրենց
 փնտրողները որտե՞ս են :

Ըսանկ ահաւոր վախճան մը ունեցող գործի մէջ, ինչպէս որ հոգիին փրկութիւնն է, հարկաւոր է որ ան ամէն սխալմունքներն ալ պարզապէս ցուցնենք, որոնց մէջ իյնալու վտանգին տակն են փրկութիւն փնտրողները : Սատանան սուտերուն հայրը կոչուած է, ու երբոր անոր խորամանկ ազդեցութիւնները մարդու սրտին բնական խաբեբայութեանը վրայ կը բարդուին, իրաւ որ սխալմունքներու մէջ իյնալու վտանգը մեծ կ'ըլլայ : Սխալմունքներու դէմ ունենալու զգուշութիւննիս 'ի հարկէ անոնցմէ յառաջ եկած հետեւութիւններուն աստիճանին կամ կարեորութեանը համեմատութիւնովը ըլլալու է : Ա՛հ, կրօնական նիւթերու մէջ հիմնական սխալմունք մը ընելուն, ու անոր մէջ մինչեւ ցմահ յարատեւելուն գաղափարը որչափ զարհուրելի

է : Աս սխալմունքներուն վրայ ողբալու համար յաւիտենականութիւն մը պիտի ունենանք , բայց անոնք շիտկելու համար վայրկեան մը անգամ պիտի չունենանք : Աւա՛ղ , ինտո՛ր սոսկալի է մեռնիլ ու ինքզինքնիս մեր որպիսութեանն ու գալու աշխարհին վրայով սխալմունքի մէջ եղած գտնելը : Իայց թէև սխալմունքը այնչափ ծանր ալ չըլլայ , տակաւին շատ անհանգրստութիւններու աղբիւր մը կրնայ ըլլալ :

1 . Առաջին սխալմունքը , որն որ շատ ընդհանուր և շատ սոսկալի սխալմունքներուն մէկն է , և որուն մէջ իյնալու վտանգին տակն են փրկութիւն փնտրուողները , կրօնական գիտութեանը , սոցալոգիաները , և ըստ մասին եղած քարեկարգութեանը ճշմարիտ դատը մը սեպելն է : Աւետարանական քարոզութիւնները և կրօնական դաստիարակութիւնը մեր օրերը շատ ազատ ու տարածուած ըլլալուն , ան տեղուանքը՝ ուր որ մարդոց անկեղծութիւնը փորձի դնելու համար հալածանքներ չկան , և ուր որ կրօնքը յայտնապէս դաւանելը պատուաւոր կը սեպուի , ասանկ պարագաներու մէջ խիստ մեծ վտանգ կայ :

Հիմակուան եղած քարոզութիւնները ար-
 թընցրնող յատկութիւնը ունին, որոնք
 կրօնական դաստիարակութեան բարձր
 մշակութիւն տալու ազդեցութիւնը ա-
 ւելցրնելով, անանկ զգացումներ կը ծա-
 գեցրնեն, որ ճշմարիտ դարձի մը տե-
 ղը ընդունելու սխալմունքին մէջ կրո-
 նանք իյնալ: Անփորձ բարեկամները,
 փափաքով լեցուած ծնողքները, և մինչև
 անգամ անզգոյշ պաշտօնեաները, ո-
 ռոնք Տէրունական սեղանին հաղորդ ե-
 ղող անձանց թիւը շատցրնելու կը փա-
 փաքին, երիտասարդներուն կամ ուրիշ-
 ներուն վրայ քիչ մը մտքի տպաւորու-
 թիւն, ու վարքի փոփոխութիւն տեսնե-
 լով, անոնց ճշմարտապէս դարձի եկած
 ըլլալուն վրայ հաւտալ մը կը ցուցրնեն,
 անօնց ապահով վիճակի մէջ ըլլալուն
 վրայ կը վստահեցրնեն զանոնք, ու կը
 ստիպեն ալ որ կրօնքի ու հաւատոյ հը-
 րապարական դաւանութիւննին ընեն ու
 Տէրունական Անթրիքին հաղորդ ըլլան,
 քանի որ գուցէ անոնց մէջ ան մեծ փոփո-
 խութիւնը եղած չէ. ու ասանկով հաւա-
 նական է որ ան հոգիները յաւիտենական

կորստեան մէջ ընկղմելու համար պահուած կը մնան : Հիմա մէկ բան մը չորհրնար արթնցրնել զանոնք , ինչու որ թէև իրենց տպաւորութիւնները կորսուին , ու իրենք գրեթէ առջինին պէս անհոգ և աշխարհասէր ալ ըլլան ու մեղաց իշխանութեանը տակն ալ ապրին , բայց որովհետև կրօնքին դաւանութիւնը ըրած են ու հաւտացած են թէ իրենք քրիստոնեաներ են , անոր համար կը յաղթեն իրենց սրտէն ծագած ամէն տարակոյսներուն ու վախերուն : Մահացող գէտք , և միանգամայն շատերուն ունեցած վիճակը :

Երժան է հոս ցուցրնել քերի թէ մարդիկ մինչև ո՞ր կրնան առաջ երթալ , ու տակաւին իսկական դարձ մը չունենալ : Ենոնք՝ շատ և ազդու տպաւորութիւններ կրնան ունենալ . շատ և զօրաւոր համոզումներ կրնան ունենալ . իրենց մեղաւոր վիճակին վրայ ճանաչում և յանցաւոր ըլլալնուն վրայ խիստ ծանր ու ներդութիւն պատճառող տեսութիւն մը կըրնան ունենալ . իրենց անցուցած կեանքին և վարմունքին վրայ խղճմանքի խայճով

կրնան ետ նայիլ . իրենց մեղքերուն վը-
րայ կրնան տրտմիլ ու դժօխքի տան-
ջանքներուն ակնկալութենէն խուզած՝ մե-
ղաց հետևութիւններէն աղատելու կրնան
փափաքիլ : Յուգան մեղքի վրայ արթ-
նութիւն մը չունեցա՞ւ, ու դառն արցունքով
իր մեղքերը չխոստովանեցա՞ւ, ու նաև
խղճմտանքը չըտանջեց զինքը : Այսէնը
չզգաց իր մեղքը : Վիտեմ շատերը, ո-
րոնք ատեն մը մեղքին զգացումովը մեծա-
պէս ազդուած կ'երևէին, ու ճշմարտապէս
դարձի եկողներէն աւելի արթնութիւն և
խղճի տանջանք ալ ունեցան, բայց և այն-
պէս նորէն աշխարհին և մեղքին դարձան :

Սեւէն շոտլանդ ալ ամէն ատեն դար-
ձի եկած ըլլալուն ճշմարիտնշանը չկրնար
ըլլալ : Ազայէլ, Սիւրիացուոց վրայ թագա-
ւոր ըլլալէն առաջ, զղուեցաւ ու դարչեցաւ
ան ամէն մեղքերէն՝ որոնք ետքը գործեց
իր փառքին և իշխանութեանը հասնելուն :
(Դ թ. Գ. Ը. 9-13) : Անդեղջ անձինք շատ
անգամ կ'ուզեն զիրենք երկայն ատեն
պաշարող ապականեալ ցանկութիւննե-
րուն կապանքներէն աղատուիլ : Ատ
քիչ երևելի չարագործ անձինք կը գըտ-

նուին, որոնք երբեմն ատած չըլլան իրենց մեղքերը, ու չուզած ու միտքերնին ալ դրած չըլլան բարեկարգուելու: Այո, մարդիկ երբեմն կ'ուզեն բոլոր մեղքերէն ազատուիլ, միայն թէ տարբեր ճամբով կը փափաքին աս բանին, խորհելով թէ դժոխքէն ազատ մնալու համար մեղքէն հրաժարիլ պէտք է:

Ինչպէս որ մեղաց վրայ արթնութիւն կ'ըլլայ առանց իսկական դարձ մը ունենալու, նոյնպէս ալ հոգեւոր ուրախութիւն մը վայելել կ'ըլլայ առանց անոր: Ապառաժի նմանցուած ունկնդիրները լսեցին խօսքը, և ուրախութիւնով ընդունեցին անիկայ, բայց իրենց մէջ արմատ չունենալնուն համար, միայն քիչ մը ատեն դիմացան: (Մարկ. ԺԳ. 20, 21:) Գաղատացիք անգամ մը մեծ նրանութիւն ստացան, որ առաքեալը վախցաւ թէ վերջապէս պարսպ եղած չըլլայ: (Գաղ. Գ. 15:) Խուռն բազմութիւն ուրախացան Քրիստոսի վրայ, երբոր ինքը Նրուսադէմ կը մտնէր, որոնք ետքը անոր թշնամի եղան: Մէկը կրնայ զմայլիլ Աստուծոյ ժողովուրդին վրայ, ու կրնայ

բաղձալ անոնց թուոյն մէջ մանելու, ինտոր որ Նաղաամ ըրաւ, և տակաւին անոնցմէ չջլլայ: Հատերը մեծ ուրախութիւն կ'զգան քարոզներ լսելով, ու աղօթքի ժողովներուն երթալով, երգեր երգելով, որոնք իրօք Հոգիէն ծնած չեն:

Վմանապէս շատերը կրնան իրենց շարժութիւնը — սովորութիւնները յփել, ու ժամանակ մը փոխուած երևնալ, որոնք տակաւին իրենց ապառնի կեանքին մէջ յայտնի կը ցուցնեն թէ դարձի եկած չեն: Արնայ նախանձաւորութիւն մը երևնալ կրօնքի արարողական բաներուն վրայով, ինտոր որ կը տեսնանք Հէուին վրայ, առանց ուղիղ սիրտ մը ունենալու առ Մատուած: Հատերը մեծ վստահութիւն կ'ունենան իրենց դարձի եկած ըլլալուն վրայ, — երազներ, սպաւորութիւններ, և ներքին համոզում մըն ալ ունեցած են, որոնք ետքը շատ յայտնի կերպով կը տեսնեն որ իրենք զարհուրելի խաբուած վիճակի մը մէջ են եղեր: Նայց գրեթէ վախճան չունենալով թէ որ ուղենք մի ըստ միօջէ նշանակել ան կեր-

պերը՝ որոնցմով մարդիկ կը խաբեն ինք-
զինքնին իրենց հոգևոր վիճակին նկատ-
մամբ : Միլիօնաւոր անձինք՝ որոնք ա-
տեն մը առաջ ըստ մասին , — այո՛ , մինչև
անգամ խիստ արժնցած էին իրենց հո-
գևոր վիճակին վրայ , բնաւ երբէք չծնան
Սուրբ Հոգիէն : Վուցէ անձերնին խա-
բելով կորսուողները աւելի շատ են , քան-
թէ ուրիշ ճամբով կորսուողները : Վը-
ժովքը՝ խաբեբայ սրտին միջոցովը կոր-
սուած հոգիներուն հեծութիւնովն ու ա-
ղաղակներովը լեցուած է :

Վննէ՛ , քննէ՛ քու անձդ : Արկիւղած
նախանձաւորութիւն մը գործածէ քու խ-
կական վիճակիդ վրայ : Բնաւ մի մտնար
որ առանց Նոր Օրհնգեան չես կրնար
փրկուիլ : “ Թէ որ մէկ մարդ մը ջուրէն
ու Հոգիէն չծնանի , չկրնար Լստուծոյ
թագաւորութիւնը մտնել ” : (Յով . Գ .
5 :) “ Թէ որ մէկը Վրիստոսի մէջն է ,
անիկայնոր օտեղծուած մը է . հիները ան-
ցաւ , և ահա՛ ամէն բան նոր եղաւ ” : (Բ
կորնթ . Ե . 17 :) Սիրտը փոխուելու է ,
և բոլորովին փոխուելու է : Մեր մտքին
հոգիովը նորոգուելու ենք : Մեր կաղ-

մութեանը մէջ գերբնական, աստուածա-
յին և ամբողջական փոփոխութիւն մը ըլ-
լալ պէտք է : Մեր տեսութիւններն ու ա-
խորժակները, տրամութիւններն ու հա-
ճութիւնները, յոյսերն ու վախերը, փա-
փաքներն ու նպատակները փոխուելու են :
Մենք զՄստուած գերագունապէս սիրելու
վիճակին մէջ մտնելու ենք՝ իր սրբութեանն
ու արդարութեանը համար, ինչպէս որ
Վրիստոսով մեզի ցուցուցած ողորմու-
թեանն ու սիրոյն համարալ. — ուրախա-
նալու ենք անոր գերազանց փառքին հա-
մար, ինչպէս որ անոր առատ շնորհքներուն
համարալ. յարմարութիւն ունենալու ենք
անոր սրբութեան գեղեցկութիւնը տեսնե-
լու, և սիրելու ենք աստուածային բաները
բուն իրենց գերազանցութեանը համար. —
մեղքի համար ողբալու ենք, ու ատելու ենք
անիկայ բուն իսկ իրեն չար բնութեանը
համար, ինտոր որ անոր զարհուրելի պա-
տիժին համարալ. — բերկրելու ենք
Վրիստոսով եղած փրկութեանը համար,
ոչ միայն մեզ դժոխքէ ազատելուն հա-
մար, այլ մեզ Մստուծոյ սրբութեանը
հաղորդ ընելուն համարալ. և աս ամէն

բաները անանկ կերպով մը ընելու ենք՝ որով Վճտման պատուուի և փառաւորուի .

— Ճշմարիտ խոնարհութեան և ընդհանրական սիրոյ հաղորդ ըլլալու ենք, և զգալու ենք թէ մենք Վստուծոյ հետ մի և նոյն միաքը ունինք՝ ուրիշներուն երջանկութիւնը ուղելով և անոնց վրայ ուրախանալով, և Վստուծոյ գործին վրայ մերինին պէս զգացում ունենալով, և մեղաւորներուն փրկութեանը համար ան ամէն բաները ընելու ենք՝ որոնք Քրիստոսի փառքը յառաջ կը տանին . և ասիկայ ընելու ենք իբրև մեր պարծանքն ու երջանկութիւնը .

— սրբութեան համար փափաք մը, անօթութիւն և ծարաւութիւն զգալու ենք, ինտոր որ ամէն մեղքը ձգելու համար ալ փափաք մը, որքան շահաւէտ կամ հաճելի ալ ըլլայ ան . — մեղքէն փախչելու, ու ամենէն պզտիկ մեղքին՝ ծածուկ մեղքերուն՝ և անհոգութիւնով կամ զանցառութիւնով գործուած մեղքերուն դէմ հսկող արթուն խղճմտանք մը ունենալու ենք, ինտոր որ մեծ և ծանր մեղքերուն դէմ ալ . — Վստուծոյ ժողովուրդը սիրելու ենք՝ Վստուծոյ համար, որովհետև ա-

նոնք անոր կը վերաբերին ու անոր նմա-
 նութիւնը ունին . — մեղքը սպաննելու
 համար անձնուրաց ըլլալու ենք , և միան-
 գամայն բարեպաշտական և հաճոյական
 պարտաւորութիւններն ալ 'ի գործ դնելու
 ենք : Ասիկայ է նորէն ծնանիլը . ասոնք
 երևակայութեան վրայ եղած սոսկ ար-
 տաքին տպաւորութիւններ չեն , հասար-
 բնաւորութեան մշտատե նորոգուիլ մը .
 — պատահական ներգործութիւններ չեն ,
 այլ մնայուն փոփոխութիւններ : Ասիկայ
 պատահական շարժում մը չէ , բայց հաս-
 տատուն բնաւորութիւն մը : Ասանկ նո-
 րոգուած անձը կրնայ ըլլալ որ շատ բոր-
 բոքած չըլլայ իր մէջը , բայց մնայուն կեր-
 պով փոխուած է : Իր սկզբունքները ,
 ակորժակը , նպատակները իսկական սրբ-
 ութեան հետ կապակցեալ են . հիմա
 անիկայ հոգևոր մարդ մըն է , քանի որ ա-
 ուջ մարմնաւոր մէկն էր , ու իր շուրջը
 եղած ամէն բաները հոգևոր կերպով կը
 քննէ : Աս սրտի ընդհանրական փոփո-
 խութենէն , աս կատարեալ նորոգութե-
 նէն 'ի զատ ուրիշ ինչ և իցէ բան մը
 չկրնար գոհ ընել քեզ . ինչու որ ճշմաւ-

բիտ բարեպաշտութիւն չէ ան որ շտես-
նար զՔրիստոս իր փառաւորեալ միջնոր-
դական հանգամանքովը, և որն որ փրո-
կութեան համար անոր արդարութեանը
և արիւնին վրայ հաւատքով չվստահիր,
ասանկ որ բոլոր սիրտը՝ բարբը ու վարքը
կը փոխէ, և աշխարհը ետին կը ձգէ, ու
գալու փառքը և հիմակուան սրբութիւնը
իւր գերագոյն նպատակը կ'ընէ :

2 Վրկութիւն փնտռողները շատ ան-
գամ կը սխալին Վրքիստոսի երկալու- և ա-
նոր հասարակու- անմիջական պարտաւորութիւն
ճշ ունենալնուն նկատմամբ, ու կ'սպասեն
որ շնորհաց միջոցներուն վրայ Մատուծոյ
զօրութիւնը տեսնեն : Մնոնք կը փնտռեն
ու աղօթք ալ կ'ընեն, բայց չեն խորհիր
որ իրենց անմիջական պարտաւորութիւն-
նին է, առանց ուրիշ ատենի սպասելու,
ինքզինքնին Վրքիստոսի յանձնել : Իրենց
մտքերնուն մէջ այսինչ զգալի տպաւո-
րութիւնները կամ ներգործութիւնը ըն-
գունելու համար կ'սպասեն, որ իմացը-
նէ իրենց թէ երբ է իրենց հաւատալու
պարտաւորութիւններուն ատենը, ու կա-
րող ընէ զիրենք հաւատալու : Կը կար-

ծեն թէ յատուկ նշան մը պիտի ըլլայ իրենց, ինչպէս որ կ'ըլլար ան Բեթհեզգ-գայի աւազանին քով պառկող Տիւանդներուն՝ ջուրերուն խառնուելովը, որ ալ ևս սպասելու չեն, հապա իսկոյն նոյն ժամուն փրկութեան աւազանը նետուելու են :

Արդ՝ ասիկայ խիստ մեծ և վտանգաւոր սխալմունք մըն է, անանկ որ շատերը երկայն ժամանակ մեծ տառապանքի մէջ կը պահէ. և իրօք ոմանք գլխովին կ'արգիլէ Քրիստոսի գալէն : Ամէն բանէն առաջ պէտք է ըսեմ՝ քեզի թէ Սուրբ Գլորոց մէջը յիշուած Բեթհեզգգայի աւազանը, որուն բոլորտիքը կը պառկէին կոյրեր՝ կաղեր՝ չորցածներ՝ ջուրին խառնուելուն սպասելով, բոլորովին անիրաւ և ծուռ գործածութիւն մըն է օրինակ բռնելով ենթադրել թէ ան հրեշտակին ջուրը խառնելու համար իջնելուն հիւանդներուն սպասելուն պէս, դուն ալ կը պարտաւորիս սպասել անանկ ժամանակի մը՝ որ հաւատալէդ առաջ քեզի մասնաւոր նշան մը կամ ներգործող զօրութիւն մը տրուի վերէն : Սուրբ

Գրոց մէջը յիշուած աս իրողութիւնը Վրիստոսի զօրութիւնը և փառքը ցուցընելու համար էր հրաշալի բժրշկութիւններ կատարելով: Աոր կտակարանին բոլոր մասերուն մէջ ո՞ր տեղ ըսուած է թէ մեղաւորները հաւատալնէն առաջ ապագայ ժամանակի մը սպասելու են, ո՞ր տեղ ըսուած է, “Հաւատա՛, բայց հիմա չէ. յուսա՛, բայց տակաւին չէ. մէկ մասնաւոր զօրութեան կամ ներգործութեան մը սպասէ՛ որ կարող ընէ քեզ հաւատալու”. ընդհակառակն, ըսուած չէ “Այսօր թէ որ անոր ձայնին պիտի լսէք, ձեր սիրտերը մի՛ խտացընէք: Ահա՛ հիմա է ընդունելի ժամանակը, ահա՛ հիմա է փրկութեան օրը”: (Նքր. Գ. 15: Բ կորնթ. 2. 2:) Չէ՞ որ Աստուած Հայրը պատրաստ է հիմա քեզի ներելու, Վրիստոս հիմա քեզ փրկելու, Հոգին հիմա քեզ նորոգելու ու սրբելու: Բոլոր խոստմունքները հիմա ճշմարիտ չե՞ն, փրկութեան ամէն օրհնութիւնները հիմա պատրաստ չե՞ն, ու չե՞ն սպասեր քու ընդունելութեանդ: Ուստի ի՞նչ բանի կ'սպասես դուն, կամ երբէք ինչո՞ւ պիտի

սպասես : Արկինքէն եկած ձայն մը՝
 կամ դուրսէն ըլլալիք շարժում մը Աստու-
 ծոյ խօսքէն աւելի՞ ստոյգ պիտի ընէ աս
 ճշմարտութիւնը թէ Վրիստոս պատրաստ
 է քեզ վրկելու : Աչքդ հաստատ է աս
 խոստմունքին վրայ, «Ակէ՛ք ինձի բոլոր
 յոգնած ու բեռնաւորածներ, և ես ձեզ
 պիտի հանդէսեցնեմ» : Ասիկայ Վը-
 րիստոսի հրաւերին խօսքը չէ՞ : Այո՛ :
 Այլ ճշմարիտ է ասիկայ : Անտարակոյս :
 Վուրսէն մասնաւոր շարժում մը ընդու-
 նելու համար սպասելու վրայով բան մը
 կը խօսի՞ : Ա՛յ : Թէ որ ասանկ է, ի՞նչ
 բանի համար կ'սպասես ու կը տնտընաս :
 Ասիկայ այնքան ճշմարիտ է հիմա աս
 վայրկեանին, քան երբէք եղած է կամ
 կրնայ ըլլալ : Այլ թէ որ դուն Վրիս-
 տոսի խօսքէն դուրս ուրիշ ինչ և իցէ
 բանի մը կ'սպասես, քու բոլոր ժամանակդ
 սպասելով պիտի անցընես, ու վերջա-
 պէս պիտի մեռնիս չարաչար խաբուած
 ըլլալով : Իրաւ է որ Աստուծոյ Աուրբ
 Հոգիին ներդործութեանը կը կարօտիս
 հաւատալուդ օգնելու, սակայն Հոգին
 այնքան պատրաստ է քեզ սրբելու, ինչ-

պէս որ Վրիստոս պատրաստ է քեզ ընդունելու :

Իայց ոմանք ալ կ'ըսեն «Մենք կ'ըսպասենք Տեղի շրջ տեղի խորին գէպոսմ ինչ ունենալու» : Գուն համոզուած ես թէ օրէնքին դատապարտութեանը տակն ես, իբրև անանկ մեղաւոր մը որ գլխովին ապականուած ես բնութեամբ, ինտոր որ դործած անթիւ մեղքերովդ ալ յանցաւոր ես ու դժոխքի արժանի : Ասանկ մէկն ըլլալդ ալ աղէկ ճանչցած ես, ու խիղճդ ալ կ'իմացընէ՞ քեզի ասանկ ըլլալդ, ուրեմն ալ ի՞նչ բանի կ'սպասես : Աթէ կ'ըսես թէ «Աւելի սրտի տրտմութիւն կամ մեղքի վրայ աւելի խայթող ցաւ մը զգալու կ'սպասեմ», նորէն կը հարցընեմ՝ քեզի թէ՛ Վրիստոսի հաւատալէդ ու իրմէն ողորմութիւն յուսալէդ առաջ քու ունեցած խղճի խայթիդ ցաւը ո՞րչափ խորունկ ըլլալու է կը կարծես : Աս բանին սահման մը կամ չափ մը կրնաս գնել : Գարձեալ, կը կարծե՞ս որ եթէ քու մեղքի համար զգալու ցաւերդ հիմակուան եղածէն տասն անգամ աւելի խորունկ ըլլային, աս զգացումներդ քեզ

Վրիստոսի երթալու արժանաւոր պիտի ընէին, կամ թէ ասոնցմով աւելի ընդունելի պիտի ըլլայիր անոր, կամ չափով մը յոյսի հիմ մը պիտի տային քեզի: Խորին ցաւեր ունենալդ ասո՞ր համար կ'ուզես որ անոնցմէ առնես քու մխիթարութիւնդ ու չէ թէ Վրիստոսէն:

Վրիստոս բնաւ մէկ տեղ մը ըսած է որ ինքը պիտի չընդունի քեզ մինչև որ քու խղճիդ ցաւերը այսինչ խորունկութեան հասնին: Խնդիրը աս է թէ դուն իրօք մեղքի վրայ ցաւ ունի՞ս, չէ թէ որչափ խորին է ան: Եւ Մատուծոյ ուղածին պէս տրամուծիւն ունենալը հաւատքով ձեռք կը բերուի. «Նոնք ինձի՞ իրենց խոցածին պիտի նային, ու պիտի ողբան» կ'ըսէ Տէր Յիսուս Հրէից համար: (Օւտ. ԹԲ. 10:) Վրիստոսով Մատուծոյ մեղի ցուցուցած սիրոյն և անոր գթութեան քաղցր յուսոյն վրայ եղած հաւատքը կը կակուղցրնէ սիրտը: Կ'ուզեմ որ աս բանին վրայ քիչ մը խորհիս: Մատուծոյ սիրոյն յոյսը և զգացողութիւնն է որ կը ջերմացրնէ ու կը հալեցրնէ մարդուն ցուրտ ու սառնացած սիրտը: Վանի որ հա-

ւատքով նսայիս խաչեալ Փրկիչին, քանի որ լսես Մատուծոյ ձայնը որ կ'ըսէ, «Ես եմ, ես եմ որ քու մեղքերդ կը ջնջեմ իմ Որդւոյս արիւնովը, ես պիտի ներեմ քեզի ամէն անօրէնութիւններդ, թէ և ապստամբ ես ու շատ դաղջ ես», քու հոգիդ պիտի հալի անկեղծ տրամուծեան և սիրոյ մէջ: Վրիստոսէն ետ մնալովդ, անոր դալէդ առաջ զօրաւոր զգացումներ ունենալու սպասելովդ, քու ուղած նըպատակդ պիտի կորսնցընես: Արքան որ աւելի ու շուտով ապաւինիս Վրիստոսի՝ այնքան աւելի և շուտով պիտի ողբաս մեղքի համար: Ենոր խաչին վրայ ունեցած ամէն մէկնոր տեսութիւնդ, յուսալով անոր գթութեանը, տրամուծեան զգացումներդ ու մեղքի չարիքին վրայով ունեցած համողումներդ աւելի պիտի զօրացընէ: Վու սրտիդ բոլոր զգացողութիւնները կը շարժին աս սքանչելի տեսարանովը, և բուն իսկ տեսարանը որ թողութեան յոյսը քու հոգիդ կը հաղորդէ, օրինազանցութեան դառն ըլլալուն վրայով ալ խորին զգացումներ կը հաղորդէ քեզի: Աւրեմն ալ աւելի

մի՛ սպասեր, հաւատա՛, հիմա հաւատա՛,
քու հոգիդ անմիջապէս յանձնէ՛ փրկու-
չին, և փրկութեան յոյսովը ուրախ ե-
ղիր :

Ո՛մանք ալ կ'սպասեն աւելի սուրբ ըլ-
լալու, կամ յաւիտենական կեանքի հա-
մար Վրիստոսի ապաւինելէն առաջ ի-
րենցմէ նախապարտատուութիւն մը ընելու հա-
մար : Իրաւ է թէ պատրաստութիւն մը
կայ ընելու, և ասիկայ պէտք է ըլլայ
սրտին մէջ՝ մեղաւորին Վրիստոսի եր-
թալէն առաջ : Ի՛սոյց ի՞նչ է աս պատ-
րաստութիւնը : Ասիկայ անձկութեամբ
փրկութիւն փնտոտողին հոգին՝ Վրիստո-
սի ապաւինելէն արգիլող բան մը չէ :
Սուրբ Հոգիին գործն է որ մեղաւորին իր
մեղքերը ճանչնալ կու տայ, ինչպէս նաև
գալու բարկութենէն փախչելու համար
սրտին մէջ փափաք մը կը ձգէ : Մեղ-
քին ու գալու բարկութեանը վրայ անանկ
զգացողութիւն մը ունենայէն ետքը մե-
ղաւորը, Վրիստոսի հաւատալու համար
ի՞նչ աւելի պատրաստութիւն մը հար-
կաւոր կը մնայ իրեն :

Սակայն անոնք՝ որ անանկ կը խօսին, ըսել

կ'ուզեն թէ մեղքի վրայ մտատանջութիւն , ունենալու է երկայն ատեն , ու սուրբ փափաքներու արտայայտութիւն և աճում հարկաւոր է , բարի դործքերու միօրինակ շարունակութիւն մը ըլլալու է , և կրօնական գիտութեան ընդարձակութիւն մը , ու ան ատենը՝ և միայն ան ատենը մեղաւորները պատճառ կ'ունենան Վրիստոսի ապաւինելու և փրկութիւն յուսալու : Արդ՝ շատ ճշմարիտ է որ ամէն մեղաւոր Վրիստոսի հաւատքով գալու համար պատրաստ ըլլալու է ամէն մեղքերը ձգելու , յօժարութիւն ունենալու է իր մեղքերը զոհելու՝ թէ և անոնք աջ աչքի ու աջ ձեռքի պէս սիրելի ալ ըլլան իրեն , կամք ունենալու է իր խաչը առնելու և Վրիստոսի ետեէն երթալու՝ թէ՛ կապերու մէջ , թէ բանտերու մէջ և թէ մահուան մէջ ալ : Ինքզինքը սեպելու է իբրև « սուրբ ըլլալու կանչուած » մէկը : Իայց ասոնցմէ աւելի ի՞նչ ուրիշ պատրաստութիւններու կը կարօտի ինքը թողութիւնը առնելու համար : Մարդ մը Վրիստոսի ապաւինելու պատրաստուած չըլլար երբոր իր մեղքերուն ծանրութիւնը

զգացած ըլլայ : Աթէ հայր մը խոստանայ զինքը սրդողջուցած զաւկին՝ ըսելով անոր թէ «Յանցանքդ խոստովանածիդ պէս՝ պիտի ներեմ՝ քեզի», միթէ հարկաւորութիւն մը կը մնայ ան տղին ըսելու թէ՛ «Ինքզինքս թողութիւն ընդունելու համար պիտի պատրաստեմ, ասկէց ետքը երկայն ժամանակ բարի վարք մը ունենալով» : Իր հայրը պատրաստ է իրեն ներելու, ու ինքն ալ հարկաւ պատրաստ է ներում՝ ընդունելու՝ ճիշդ ճշմարիտ զղջում՝ ըրած վայրկեանին : Թէ որ Աստուած ըսած ըլլար մեղի թէ մեր մեղքերը պիտի չներէ՝ մինչև որ ամիսներով կամ տարիներով աղէկ վարք մը չցուցընենք, ասիկայ միայն մեզ ծաղրել մը կ'ըլլար, ըստ որում առանց մեզ իր շնորհացը մէջ ընդունելու և առանց իր Հոգին մեզի տալու ի՞նչ բարի վարմունք մը կրնանք ունենալ : Սեղաւորին ընելիք առաջին բանը Բրիստոս հաւատքով ընդունելն է իբրև իր արդարութիւնը : Հիմնական սխալմունք մըն է կարծելը թէ սրբացուցումը արդարացուցումէն առաջ կ'երթայ : Արդարացած ըլլալու ենք, ե-

Թէ ոչ չենք կրնար սրբացուցուիլ : Աս
 ըսածիս աղէ՛կ միտք դիր : Նոյն խօսքը
 նորէն պիտի ընեմ որպէս զի կարենաս
 անոր հարկաւորութիւնը նկատել ու կըշ-
 ուել : “ԱՐԴԱՐԱՑԱԾ ԸԼԼԱԼՈՒ ԵՆՔ,
 ԵԹԷ ՈՉ ՉԵՆՔ ԿՐՆԱՐ ՍՐԲԱՑՈՒՑ-
 ՈՒԻԼ” : Սենք հաւատքով կ’արդարա-
 նանք, և “առանց հաւատքի անհնար է
 Աստուծոյ հաճոյ ըլլալ” : հետեւապէս բա-
 րի գործքեր չենք կրնար ընել մինչև որ
 հաւատանք . ու ան ատենը որ կը հաւա-
 տանք, Աստուծոյ հաճոյ կ’ըլլանք : Բսել
 է որ հաւատալը մեր կատարելու անմի-
 ջական պարտաւորութիւնն է՝ առանց որ
 և իցէ ուրիշ պատրաստութեան սպա-
 սելու : Բայց գուցէ ասիկոյ աւելի կըր-
 նանք պարզել օրինակներ յառաջ բե-
 րելով : Սուրբ Գրոց մէջ յիշուած դար-
 ձի եկողներուն օրինակները՝ կամ գոնէ
 անոնցմէ ոմանք առ ու խորհէ՛ անոնց վը-
 րայ :

Օղջացող աւազակը ա՛ռ նոյն նիւթը
 բացատրելու : (Գ՝ . 19 . 40—43 :)
 Սուրբ Հոգին անիկայ մեղքի համար
 յանդիմանելէն առաջ ինչ պատրաստու-

Թիւն մը ունեցաւ ան մարդը իր մտքին՝ սրտին և վարքին մէջ: Ինքը կը ցուցնէ որ երբոր խաչը ելաւ՝ ասիկայ առաջին անգամը եղաւ որ իր մեղքերուն վրայ խորհեցաւ, և առաջին անգամն էր որ զղջաց անոնց վրայ, ու գրեթէ նոյն վայրկեանին մէջ հաւատաց Քրիստոսի, և ողորմութեան յոյսը ունեցաւ:

Կարդա՛ ան իրեք հազար անձանց պատմութիւնը որոնք Պենտեկոստէին օրը դարձի եկան: (Գործ. Բ:) Եսոնք մինչև Պետրոսին քարոզութիւնը լսած ատեննին Քրիստոսը սպաննողներ էին: Պետրոսին քարոզը երբոր լսեցին, իրենց մեղքերուն վրայ սրտերնին կսկծաց, և անմիջապէս ուրախացան թողութեան յոյսին վստահութիւնը ստանալով: Հիմա ի՞նչ պատրաստութիւն մը եղաւ աս մարդոցը սրտերուն մէջ՝ շոգւոյն գործողութենէն ՚ի զատ, որ իրենց մեղքերուն վրայ սրտերնին կսկծայ:

Պօղոս առաքեալին դարձի գալուն վրայ ալ խորհէ՛, (Գործ. Թ,) որն որ արիւնհահեղ հալածիչ մըն էր, բայց մէկ

կամ երկու օր ետքը ոչ միայն թողու-
 թիւն ընդունած մեղաւոր մը, մկրտուած
 հաւատացեալ մը, զուարթամիտ և ու-
 րախ քրիստոնէայ մը եղաւ, այլ աստ-
 ուածային պաշտօնին նուիրուած Մ.Ու-
 քեալ մը: Աս մարդուն մէջը ի՞նչ նա-
 խապատրաստութիւն մը կար երկայն ժա-
 մանակ մեղքի համար տանջուելու կամ
 բարի գործքերու:

Փիլիպպեցի բանտապետին պատմու-
 թիւնն ալ միտքդ բեր: (Պարթ. Ժ. Զ. 25—34:) Այն գիշերը ունեցաւ մեղ-
 քի ճանաչումն, Քրիստոսի վրայ հա-
 ւատք, և լիակատար խաղաղութիւն, ու
 մկրտուեցաւ: Արքայ իր հոգիին տագ-
 նապովը աղաղակեց «Ինձի ի՞նչ պէտք
 է ընել, որ փրկուիմ», իր երկինքէն
 ներշնչեալ ուսուցիչը ըսաւ անոր, «Հա-
 ւատա՛ Տէր Յիսուս Քրիստոսին, ու պի-
 տի փրկուիս դուն»: Առաքեալը նախա-
 պատրաստական յառաջագիմութիւն մը
 ունենալու վրայով բան մը չխօսեցաւ ա-
 նոր. վերջիշեալ պարտաւորութիւնները
 ՚ի գործ դնելու և Քրիստոս զինքը ըն-
 դունելու համար առաջուց բազմաժամա-

Նակեայ բարեգործութիւն մը հարկաւոր
ըլլալու համար խօսք մը չըրաւ . բայց
պարզապէս ըսաւ անոր «Հաւատա՛» . և
անշուշտ ըսել ուղեց թէ՛ հիմա հաւա-
տա , ու դողդղացող ապաշխարողն ալ ա-
սանկ հասկըցաւ անիկայ , ինչու որ անմի-
ջապէս հաւատաց և խաղաղութեան մէջ
մտաւ :

Կոր Կտակարանին մէջ յիշուած աս
և բոլոր ասոնց նման օրինակները բնու-
թեամբ համանման են իրարու , և ասոնք
յառաջ բերի ոչ թէ ան մտօք որ հաս-
տատել ուղեմ թէ բոլոր դարձի եկող-
ներն ալ հաստատապէս աչքի զարնող
և նշանաւոր կերպով մը դարձի կու գան ,
հապա աս կէտը ցուցընել կ'ուղեմ թէ՛
մեղքի վրայ ճշմարիտ ճանաչում և արթ-
նութիւն մը ունենայէն 'ի զատ , ուրիշ նա-
խապատրաստութիւններ փնտռելու հար-
կաւորութիւն չկայ՝ որ անոնցմով որպէս
թէ մեղաւորը կարող ըլլայ հաւատալ և
արդարանալ : Արբոր մէկը կը գիտնայ
իր կորսուած մեղաւոր մը ըլլալը , այսին-
քըն իր դատապարտեալ վիճակի մը մէջ
ըլլալուն վրայ ճշմարիտ համոզում մը ու-

նեցածին պէս Վրիստոսի վրայ հաւատք, և
 թողութեան համարալ յոյս մը ունենալու
 է, ինչու որ ասիկայ Վրիստոսէ ընդունելու
 անատենը պատրաստուած է. մանաւանդ որ
 տասը տարի ալ իր մեղքերուն վրայ դառն
 կսկիծներ զգալու՝ կամ թէ իր պարտաւո-
 ղութիւնները սրբազան կերպով կատարե-
 լու սպասելու ալ ըլլայ, տակաւին ասկէ ա-
 ւելի պատրաստ չտիտի կրնայ ըլլալ: Մեղա-
 ւորը դատապարտուած է, ու ասոր վրայ
 համոզուելէն ետքը ինչ և իցէ ժամանակ
 իր թողութիւն ընդունելու պատեհ ժա-
 մանակն է. անանկ որ բարի քրիստոնեայի
 մը գործքերը երբէք չկրնար կատարել
 մինչև որ արդարացած ըլլայ: Վրիս-
 տոս հաւատքով ընդունիլը՝ հանդերձ ճշ-
 մարիտ ապաշխարութիւնով և մեր անձ-
 նարդարութեան գործքերէն հրաժարելով,
 բոլոր աւետարանական հնազանդութեան
 բուն սկզբնաւորութիւնն է որ մէկը կրնայ
 մատուցանել Մտուծոյ: Չենք կրնար
 սուրբ ըլլալ առանց Վրիստոսի հաւա-
 տալու. անոր համար աւելի շիտկուած
 վիճակի մը մէջ Վրիստոսի գալու հա-
 մար նախապատրաստութիւն ընելու գա-

զափարներնիս մեծ սխալմունք են, որոնք
 մեզաւորին Աստուծոյ առջևը ընդունելի
 ըլլալու ճամբունն վրայ սխալ տեսութիւն
 ունենալէն կը ծագի, ու ընդհանրապէս
 անձնարդարութեան զգացումէն յառաջ
 կու գայ: Արեւելի է որ աս գրքոյկը կար-
 դացող շատերուն վիճակը ասանկ է. ա-
 նոնք կ'ուզեն որ Վրիստոսի դալու հա-
 մար աւելի պատրաստուին՝ կամ մեղքի
 վրայ աւելի զօրաւոր մտատանջութիւններ
 և կամ սրբութիւն ունենալով. այսինքն՝ ի-
 բրենցմէ բան մը ունենալ կ'ուզեն, որ ա-
 նով պարծենան. կ'ուզեն բան մը ունե-
 նալ՝ որ փրկչին մօտենալու ատեն իրենց
 քաջալերութիւն և վստահութիւն տայ.
 կ'ուզեն բան մը ունենալ՝ որով աւելի
 քիչ կախումն ունենան ձրի և բացարձակ
 տրուած շնորհքէն. կ'ուզեն բան մը ու-
 նենալ՝ որով թէ որ փրկութիւն չէ՝ գոնէ
 Վրիստոսի արդարութիւնը իրենց սեփա-
 կանեն իբրև ան արդարութիւնը ստա-
 նալու արժանաւոր պատճառը: Առովեալ
 մեզաւոր, քու հոգիիդ մէջ կատարուած
 հպարտութեան և անձնարդարութեան
 ծածուկ գործողութիւններուն վրայով

տգէտ ես դուն . դուն տակաւին չես հասկըցեր մարդկային սրտին անհնարին խաբւեբայութիւնը , Սատանային ճարտարամշտութեանը վրայով ալ բան մը չես գիտեր . եթէ ոչ պիտի տեսնայիր որ նախապատրաստութիւն ընելու համար քու փափաքներդ՝ հոգիներուն թշնամիին հնարքն է քեզ Քրիստոսէն ետ պահելու համար , — այո՛ , անիկայ քու առջևդ տարածուած վարագոյր մըն է՝ որպէս զի քու տեսութենէդ ծածկէ անոր քաւչարար մահուան փառքը , ու գլորման վէժ մըն է որ կարգիլէ քեզ կեանքին աղբիւրին մտանալէն : Ալ ևս մի՛ սպասեր , քանզի

“Թէ որ տնտընաս , մինչ՝ որ աղէկնաս , դուն բընաւ պիտի ֆրիստոսի չգաս” :

Աղէկ միտքդ պահելու ես թէ դուն պիտի ընդունուիս , չէ թէ իբրև արժանաւոր , այլ իբրև անարժան . չէ թէ իբրև սիրելի , այլ իբրև թշնամի . չէ թէ իբրև կենաց արժանաւոր քու ունեցած մտատանջութիւններուդ համար , այլ իբրև մահուան դատապարտուած քու յանցանքներուդ համար : “Իսկ ան որ չգոր-

ծեր, բայց կը հաւատայ անոր՝ որ ԱՄԲԱՐԻՇՏԸ կ'արդարացընէ, անոր հաւատքը իրեն արդարութիւն կը սեպուի" (Հոմ. Գ. 5) Ըստ խօսքին վրայ նշան դիւր, ընդարձակ իմաստ մը կը պարունակուի ասոր մէջ. ասիկայ արդարացուցման վրայ ուղիղ գիտութիւն ունենալու բանալին է—“կը հաւատայ Ընոր՝ որ ԱՄԲԱՐԻՇՏԸ կ'արդարացընէ” : Ս'ենք արդարացած ենք (որչափ որ բանը մեզի կը վերաբերի) “ԱՄԲԱՐԻՇՏ” բնութեան մը տակը : Ուստի թէ որ կ'ուզենք Քրիստոսի երթալնէս առաջ ինքզինքնիս արդարացընել, կամ թէ որ կ'ուզենք իբրև արդարացած Քրիստոսի գալ, ասանկով մենք մեզ բոլորովին կը զրկենք արդարանալու օրհնութենէն, ըստ որում աս արդարութիւնը միայն անոնց կը տրուի՝ որոնք ինքզինքնին ամբարիշտ կը ճանչնան :

3. Ուրիշ սխալմունք մըն ալ որուն մէջ փրկութիւն փնտռողները իյնալու վտանգին մէջ են, աս է որ անոնք տնչնախան Բարեպաշտութեան նշաններուն վրայ զախազանց հոգի մը ունին : Գիտեմ որ Սուրբ Գիորքը անձնական բարեպաշտութեան

Նշաններուն վրայով շատ անգամ և ստեպ
 կը խօսի : Բայց մէկը բարեպաշտու-
 թիւնը ունենալու է՝ անոր նշանները ու-
 նենալէն առաջ, և առ այժմ քու հոգի
 պիտի ըլլայ յաւէտ քրիստոնեայ բնու-
 քան թէ գիտնալ թէ այնպէ՞ս ես : Սա-
 կայն և այնպէս ընդհանուր եղելութիւն
 մըն է աս բանը մարդոց մէջ, որ անոնք
 փրկութիւննին փնտռել սկսածնուն պէս,
 կ'սկսին ալ բարեպաշտութեան նշաննե-
 րը իրենց վրայ գտնելու համար ալ տակն
 ու վրայ ըլլալ : Աւստի կ'սկսին խոշո-
 րացոյցով մը զննել բոլոր իրենց զգա-
 ցումները, շարժառիթնին գիտել, ու
 վարքերնին քննել, երբեմն ալ աղէկ
 նշան մը տեսնելով, կամ կը տեսնենք
 կոր կարծելով մեծ յոյս կ'առնեն, բայց
 ընդհանրապէս յուսահատութիւն մը կ'ու-
 նենան երբոր իրենց սրտերուն մէջ այն-
 քան բացարձակ չարութիւններ կամ ի-
 րական խաբէութիւններ կը տեսնեն : Առ-
 զեմ որ սա խօսքիս աղէկ մտիկ ընես թէ՝
 «Փրկութիւն փնտռողները աւելի շատ
 զբաղելու են Վրիստոսի նայելու, քան
 թէ իրենց սրտերուն. և եթէ իրենց վրայ

նայելու ըլլան ալ, աւելի նայելու են մեղքերնին ճանչնալու և չէ թէ միսիթարութիւն առնելու": Խորհէ ան Խորա-յէլացիներուն վրայ՝ որոնք անապատին մէջ կիզող օձերէն խայթուեցան: (ԹԿ. ԻԸ . 7—9 :) Գիտես որ Սուսէսին պատուէր եղած էր որ պղնձէ օձ մը շինէ ու ձողի մը վրայ դնէ անիկայ, և ո՛վ որ ան պղնձէ օձին նայելու ըլլար կը բժշկուէր: "Նայէ՛ ու ապրէ՛" էր եղած հրամանն ու խոստումնքը: Չե՞ս կրնար երևակայութեանդ առջևը բերել ու տեսնել ան խեղճ թունաւորուած անձերը որոնք անթարթափ աչքերով կը նայէին իրենց բժշկութեանը համար որոշուած առարկային վրայ: Կը կարծե՞ս որ անոնք իրենց ժամանակին բոլորը՝ կամ անոր մեծ մասը՝ և կամ թէ այս ինչ մասը վատնեցին իրենց ընդունած վերքերը քննելու համար, տեսնելու թէ կը բժշկուէի՞ն: Անոնք այնքան յիմարէին որ իրենց բժշկուելու միջոցին վրայ նայիլը ձգելով, նայէին թէ իրօք կը բժշկուի՞ն: Ա՛յ: Անոնք իրենց աչքը պիտի չզատէին պղնձէ օձին վրայ նայե-

չէն՝ մինչև անգամ ուրիշ նոր արեգակի մը վրայ նայելու համար, թէ որ նոյն ատենը ճառագայթէր երկնից հաստատութեանը մէջ: Ընոնց աչքը հաստատուած էր անոր վրայ. ու քանի որ կը նայէին անոր, իրենց ցաւերուն մեղմանալը կ'զգային, տենդերնին կը պաղէր, առողջութիւննին վրանին կու գար. բայց թէ որ ուրիշ տեղ նայէին, վերքերնին սաստկանալուն վտանգը կ'զգային. ասանկով բժշկուեցան: Ըսանկ պիտի ըլլայ մեղաւորին ալ: Ինքը Յիսուսին նայելու է. առողջութիւնը հոն անոր մէջն է, ու ձեռք կը բերուի շարունակ անոր նայելով, և չէ թէ մեր անձը զըննելով որ տեսնենք թէ բժշկութիւնը գալու վրայ է՝ կամ թէ եկա՛ւ արդեօք:

Միտքը որքան հաստատուած ըլլայ Քրիստոսի վրայ, անոր միջնորդական պաշտօնին վրայով մեղաւորին ունեցած տեսութիւնն ալ այնքան յստակ ու պայծառ կ'ըլլայ: Հաւատքին աչքը որքան հաստատութեամբ և յարատեութեամբ նայի Խաչեալ Փրկչին, որն որ «բարձրացաւ՝ որ ամէն ո՛վ որ անոր հաւատայ՝ չկորսուի, հապա յաւիտենական կեան-

քը ընդունի", այնքան աւելի աղէկ պիտի գիտնայ հոգին թէ ինքը կը հաւատայ, և այնքան աւելի առատ պիտի ըլլայ հաւատքին բոլոր պտուղներն ու ապացոյցները: Իսրայէլացին իր առողջանալուն վրայ երբէք չէր տարակուսեր քանի որ պղնձէ օձին կը նայէր. ինչու որ իր մարմնոյն մէջը կ'զգար թէ բժշկութիւնը յաւաջադիմութիւն ընելու ետեւէ է. անանկ ալ հոգին տարակոյս պիտի չունենայ թէ արդեօք ինքը ընդունուած է Աստուծոյ առջևը, քանի որ Վրիստոսի կը նայի: "Են որ կը հաւատայ, վկայութիւնը իր մէջը ունի", ոչ միայն քրիստոնէութեան ճշմարտութեանը վրայ, այլ և իր անձնական բարեպաշտութեանը վրայ: Մեր փնտռած ապացոյցները աճեցրնելուն ճամբան հաւատքնիս աճեցրնելն է. և հաւատքը աճեցրնելու ճամբան ալ մեզի նայիլը չէ, որ մենք հաւատքին ենթակայներն ենք, այլ մեզմէ դուրս Վրիստոսի նայիլն է, որ ինքն է հաւատքին առարկան:

Հաւատքը բոլոր քրիստոնէական պարզեցումներուն գլխաւոր աղբիւրը և կառա-

վարողն է : Մեր ուրախութիւնը , սէ-
րը և յոյսը մեր հաւատքին համե-
մատ կ'ըլլայ , ու մեր հաւատքը եր-
բէք չկրնար զօրանալ մեր սրտին զգա-
ցումներուն վրայ բազմահոգ և շարունակ
գիտողութիւններ ընելով : Ոչ ալ կը
զօրանայ անիկայ լոկ հաւատքի մէջ զօ-
րաւոր ըլլալու որոշում մը ընելովնիս .
հասկա մեր հաւատքը կը զօրանայ Քրիս-
տոսի անձին և գործին վրայ բանաւոր
և յստակ տեսութիւն մը ունենալով :
«Մինչև ե՞րբ», կ'ըսէ Ղաւիթ , « մտքիս
մէջը հոգեր պիտի դնեմ , ասէ՛ն օր սրտիս
մէջը տրամութիւն ունենալով » : Գրեթէ
անմիջապէս ետքը կ'ըսէ մեզի թէ ի՞նչ
ղութիւններէն ինտօր ազատեցաւ , այս-
ինքն՝ իրմէ գուրս Մատուծոյ նայելով :
«Աս քու ողորմութեանդ յուսացայ . իմ
սիրտս քու փրկութիւնովդ պիտի ցնծայ» :
(Սաղմ. ԺԳ. 2, 5 :) Ան մտքի խա-
ղաղութիւնը որ ճշմարիտ հաւատքը հո-
գիին կը բերէ , և ան ազատութիւնը որ
կու տայ մեզքին ծանր բեռէն , և սրբու-
թեան պտուղները որ աստուածպաշտու-
թեան կեանքի մէջ կ'երևնան , ասոնք

վկայութիւններ են թէ հաւատքը անկեղծ է . բայց առանց հաւատքի ոչ խաղաղութիւն կ'ըլլայ , ոչ ալ սրբութիւն : Վիտեմ որ շատերը մեծապէս խաբուած են դարձի եկած ըլլալնուն նշանները փրնտուելնուն մէջ . անոնց փնտուածը հաւատքին ապացոյցները չեն , այլ հաւատքին առարկան իրենց մէջ կը փնտուեն . չէ թէ Վրիստոսի արդարութիւնը ընդունած ըլլալնուն ապացոյցներն են , այլ անանկ ապացոյցներ են , որոնցմէ կ'ուզեն իրենց արդարութիւն հանել . ասանկները միութարութեան կը կարօտին , և ասիկայ ունենալու համար Վրիստոսի նայելնուն տեղը բուն իսկ իրենց վրայ կը նային : Ենոր համար երբոր իրենց մէջը բարի նըշան մը կը գտնան , կամ կը կարծեն թէ գտան , ասոր վրայ մեծապէս կ'ուրախանան անոնց պէս , որոնք շատ մը աւար գտնելով կ'ուրախանան :

Տարակուսած , յուսաբեկած և վշտացած մեղաւոր , դուն կը կարդաս , կը խորհիս , կը լսես , աղօթք կ'ընես , կ'աշխատիս , քննութիւն կ'ընես և փրկութեան նշաններուն և ապացոյցներուն հա-

մար գիրքերը կը կարդաս, ուրիշներուն ալ հարցընելով որ ի՞նչպէս կ'զգան կամ ի՞նչ վկայութիւններով համոզուած են թէ իրենց մէջ շնորհաց գործը սկսած է. ու առկաւին անոնց պէս գոհացուցիչ վախճանի մը հասնելէն շատ հեռու ես, ան կենդանիին պէս՝ որ թիղմէն ազատելու համար ըրած բոլոր ջանքերը ղինքը աւելի խորունկը ընկղմելու կը ծառայեն: Ուրեմն քանի որ կը տեսնաս թէ անձնական ջանքերդ կը տկարանան ու բնաւ քեզի օգուտ մը չեն ունենար, ուրիշ ճամբայ մը բռնէ՛. և փոխանակ ապացոյցներ գտնելու համար անդադար աշխատելուդ, Վրիստոսի նայէ՛. քու աչքրդ անո՛ր տնկէ, անոր անձին աստուածութեանը, անոր կատարած քաւութեանը, անոր կատարեալ արդարութեանը, անոր շնորհքին առատութեանը և անոր հրաւերին ընդհանրութեանը վրայ խորհէ՛: Առատալու առարկային, հաւատալու պատճառներուն, հաւատալու իրաւունքին նայէ՛: Վրանի՛ որ ասանկ ընես, քու հաւատքդ ալ այնքան հաստատուն կ'ըլլայ, և ո՛րչափ որ հաւատքդ

զօրաւոր ըլլայ, քու խաղաղութիւնդ ալ
 այնքան մեծ կ'ըլլայ: Վրիստոսը սիրելու
 աշխատելուդ, ու անիկայ աւելի շսիրե-
 լուդ համար յուսահատելուդ տեղը,
 ուրիշ ընթացք մը բռնէ՛, և Վրիս-
 տոսի քու վրայդ ունեցած սիրոյն վրայ
 խորհէ՛: Ընտր զարմանալի շնորհացը,
 սքանչելի գթութեանը վրայ խորհէ՛. ոչ
 թէ միայն աս սէրը ու գթութիւնը ընդ-
 հանուր աշխարհին յայտնուած սեպելով,
 բայց մասնաւորապէս «եղի ալ՝ իբրև աշ-
 խարհին մէկ մասը. աշխատէ և աղօթք ըօէ՛
 որ կարող ըլլաս հասկընալ բոլոր սուր-
 բերուն հետ մէկտեղ թէ «ի՛նչ է լայնու-
 թիւնը ու երկայնութիւնը՝ և խորութիւնը
 ու բարձրութիւնը. և որ ճանչնաս Վրիս-
 տոսի սէրը որ գիտութենէ գերադանց է»:
 (ԱՅՖ. Գ. 18, 19): Ըստ ու միայն աս է
 անիկայ սիրելու մէջ աճելուդ ճամբան.
 քանզի թէ որ սիրենք անիկայ, անոր հա-
 մար է որ անիկայ առաջ մեզ սիրեց:
 (ԱՅՖ. Գ. 19): Գլխաւոր սկզբունք
 մը կայ որ կ'ուղեմ տպաւորել մտքիդ
 վրայ թէ՛ ենթակայական կրօնքը, կամ
 ուրիշ խօսքով՝ մեր մէջը եղած աստուած-

պաշտութիւնը յառաջ կու գայ ու կը սնանի միտքը հաստատելով առարկայական կրօնքին վրայ, այսինքն՝ Լստուծոյ խօսքին մէջ յայտնուած եղելութիւններուն և վարդապետութիւններուն վրայ հաստատելով: Ա՛յ ապացոյցներ, ոչ ալ մխիթարութիւն փնտռելու ենք ուղղակի կերպով կամ անոնք ստանալու համար՝ այլ փնտռելու ենք իբրև զատ առարկաներ:

Իբրև հարկաւոր դաս մը սորվէ՛ ասիկայ թէ ճշմարիտ քրիստոնեայ ըլլալու ապացոյց փնտռելը աւելի հաւատացեալին կը վերաբերի քան թէ փրկութիւն փրնտողին, — աւելի ան քրիստոնեային կը վերաբերի՝ որ արդէն շատ ժամանակ քրիստոնէական ճամբուն մէջը գտնուած է, և չէ թէ կը վերաբերի աս ճամբուն վրայով հարցուփորձ ընողին:

Ն. Բայց սակայն ուրիշ սխալմունք մըն ալ կայ որ փրկութիւն փնտռողները կ'ընեն, որ ան ալ արդէն ըսածներուս գրեթէ կը մօտենայ, բայց զատ խորհրդածութեան նիւթ մը ընելու համար բաւական

տարբերութիւն ունի , և աս է հասարակը
 և յոյսին հասարակութիւնը իբար խառնելը :
 Հաւատքը՝ սրտանց ընդունիլ մըն է թէ
 Վրիստոս մեղաւորներուն համար մեռաւ ,
 որ կ'առաջնորդէ զմեզ փրկութեան հա-
 մար անոր ապաւինելու : Յոյսին հաս-
 տատութիւնը , ինչպէս որ կրօնական քա-
 ռոզութիւններու կամ խօսքերու մէջ սո-
 վորաբար կը հասկըցուի , կը նշանակէ հա-
 մոզում մը թէ ես ասանկ կը հաւատամ
 և փրկուած վիճակի մը մէջ եմ : Հա-
 վատքը կը նշանակէ սրտանց ընդունիլ մըն
 թէ Վրիստոս պատրաստ է զիս փրկելու ,
 յոյսին հաստատութիւնը կը նշանակէ հա-
 մոզում մը թէ արդէն ինքը զիս ընդու-
 նած է , կամ մէկ խօսքով թէ Ասքրիս-
 տոնեայ մըն եմ : Արդ՝ յայտնի է թէ
 աս երկու բաները մէկզմէկէ տարբեր են ,
 որոնց մէկը , այսինքն հաւատքը , կը ցու-
 ցնէ գործի մը կատարումը կամ յոյսնչ
 վիճակին հասնիլը , և մէկալը կը ցուցնէ
 ներքին համոզում մը թէ Աս նոյն վի-
 ճակին հասայ : 'Այնպէս յայտնի է որ
 հաւատքը յոյսին հաստատութեանէն առաջ
 է : 'Ախ հաւատալու ենք թէ Վրիս-

տոս մեռաւ մեղաւորներուն համար , և անոր յուսալու ենք հաւատացած ըլլալնիս գիտնալնէս առաջ : Հաւատքին առաջին պարզ գործն է հաւանութիւն մը կամ ընդունելութիւն մը թէ Վրիստոս Բողոք մեղաւորներուն համար մեռաւ , բոլոր աշխարհին համար մեռաւ . երկրորդն ալ , որ առջինէն կ'ելլէ , թէ որ իրօք անոր մէջ չպարունակուի ալ , աս է , այսինքն ընդունիլ թէ ինքը մեղի համար ալ մեռաւ իբրև աշխարհին մէկ մասը : «Այլ հաւատամ» , կ'ըսէ մեղաւորը որ վստահութեամբ Վրիստոսի կուգայ , «Թէ Վստուած անանկ սիրեց աշխարհը մինչև որ իր միածին Արդին տուաւ . որ ամէն ո՛վ որ անոր հաւատայ՝ չկորսուի , հապա յաւիտենական կեանքը ունենայ՝ . ուստի , որովհետև ես ալ աշխարհին մէկ մասն եմ , կը հաւատամ որ զիս ալ սիրեց ու պատրաստ է իս ալ փրկել : Աս անոր կ'պաւինիմ իբրև քաւչարար զո՛հ մը , ու իբրև իմ ամէն բանս» : Վսիկայ հաւատք է : Մն առե՛նը հոգին ուրախութիւն և խաղաղութիւն կ'զգայ հաւատալով . կ'զգայ սէր առ Վստուած ու երախտագիտութիւն

առ Վրդիստոս, մեղքն ատելը, աշխարհը ոտքի տակ առնելը, և արդարներուն հետ ընկերանալը: “Ահա,” կ'ըսէ ան անձը, “գիտեմ որ կը հաւատամ, թէ հաւատալու գործին և թէ անոր շնորհալի արդիւնքներուն վրայ ներքին համոզում ունիմ”: Ասիկայ յոյսին հաստատութիւն է:

Ասիկայ կրնամ բացատրել ապստամբ հպատակներուն և անոնց բարերար թագաւորին օրինակը նորէն մէջ բերելով: Աս ապստամբութեանը պարագլուխը եղողներէն մէկը դժուարաւ կրնայ համոզել ինքզինքը թէ թագաւորին անյիշաչարութիւնը իրեն ալ կը վերաբերի: Աորէն կը կարգա ան հրովարտակը որ կ'ըսէ “Թագաւորը իր մահու արժանացած հրպատակներուն վրայ խղճալով ու անոնց վրայ գթութիւն ընելով ձրիապէս պիտի ներէ ամէն անոնց, ով որ ըլլան անոնք, որ այսինչ օրը իրեն կը ներկայանան իրենց զէնքերը ձգելով”: Աս խոստմունքին ճշմարիտ ըլլալուն ապացոյցները քննելով և աս կէտին վրայ յագեցուցիչ փաստեր գտնելով՝ կ'ըսէ. “Արդարեւ ճշմարիտ է ասիկայ, ու ես կը հաւատամ որ

Թագաւորը պատրաստ է ամէն անոնց ներելու՝ որոնք կը խոնարհին իր առջևը . և որովհետև ինքը ո՛ր և իցէ մէկի մը համար բացառութիւն չըներ, հապա կ'ըսէ թէ ո՛վ որ իր զէնքերը ձգէ՝ պիտի ներեմանոր, ուրեմն կը հաւատամ որ ինծի համար ալ ներում ու դժուրութիւն կայ" : Հաւատքը մինչև հոս կու գայ . ու մինչև անգամ ներում ընդունելու տեղը չհասած՝ կամ դէպ 'ի հոն երկնայու համար մէկ քայլ մը չառած ալ, իր միտքը կը հանդստանայ : Մինակ հրովարտակը, հասկըցուած ու հաւտացուածին պէս, իրեն քաջալերութիւն և մխիթարութիւն կու տայ . անանկ որ իր ընդունելութիւն գանելուն վրայով ալ տարակոյս չունենար : Ա'երթայ ու իր զէնքերը կը ձրգէ, ու հիմա յոյսը հաստատ է իր ապահով ըլլալուն վրայ . կը գիտնայ որ Թագաւորին պահանջածը կատարեց, ու կ'զգայ ալ թէ անոր խոստացած բանը ստացաւ ալ : Ա՛ս պարագային մէջ կը տեսնաս որ յոյսը հաստատութիւն ունենալու համար մեծ հոգ պէտք չէ : Թագաւորին պահանջներին հաւատալը ու

անոր հնազանդիլն է իր հոգ ընելիք բանը : Այսին հաստատութիւնը հաւատքին ու գործին անմիջական հետևութիւնն է : Փրկութիւն փնտռողներուն համար ալ նոյն բանը հարկաւոր է ընել : Անոնց գործն է հաւատալ . — բայց ի՞նչ, հաւատալ թէ իրենք քրիստոնեաներ են . չէ՛, ինչու որ հաւատալ թէ ես քրիստոնեայ եմ, հաւատք չէ, այլ այսին հաստատութիւնն է . հապա անոնց գործն է հաւատալ Աւետարանին որ Աստուծոյ գթութեան և ներողութեան հրովարտակն է իր ապստամբ հպատակներուն տրուած : Անոնք համոզիչ զգացում մը ունենալու են թէ Աստուած ուրիշներուն հետ իրենք ալ սիրեց, իրենք ալ հրաւիրեց և իրենք ընդունելու համար խոստմունք ըրաւ . ու անոր գթութեանը աս յայտնութիւնը իրենց անձին սեփականելով՝ ինքզինքնին ու իրենց ունեցած բոլոր յաւիտենական շահերը Անոր յանձնելու են : Ան ատեն աս բանին իրենց խղճմանքներուն խաղաղութիւն տուող ու իրենց սրտերը մտքրոզ ու սրբապնոզ ներգործութիւնները տեսնե-

լով՝ կրնան վստահ ըլլալ թէ իրենք հա-
ւատացին ու մահէն կեանքի փոխուեցան :
Ըսել է որ հաւատքը ոչ թէ յոյսի հաս-
տատութիւն, այլ անոր պատճառն է :

Եւ հիմա ընթերցող չն՞ստեմար որ
դուն աս երկուքը իրար խառնած ես, ու
հետեւապէս մեծ շփոթութեան մէջ ին-
կած կը վարանիս : Տարակուսութեան
մէջ մնացած ես և խաղաղութիւն չես
կրնար գտնել : Եւ ինչո՞ւ համար : «Մփ-
տո՛ս», կ'ըսես դուն, «հաւատքս անանկ
տկար է որ իրաւ իրաւ կը վախնամ թէ
հաւատք չունիմ» : Բայց ինչ ըսել
կ'ուզես «հաւատք չունիմ» ըսելով : Ը-
սել կ'ուզես թէ «կը վախնամ որ ես քը-
րիստոնեայ չեմ, կը վախնամ որ չեմ հա-
ւատար, ու անհաւատութիւնով լեցուն
եմ» : Եւ յսուամենայնիւ ներէ՛ ինձի ը-
սելու որ աս ճամբով բնաւ չես կրնար
ազատուիլ աս քու ունեցած մտատան-
ջութենէդ, ըստ որում դուն տակաւին
քրիստոնեայ չեղած քրիստոնեայ մը ըլ-
լալդ գիտնալ կ'ուզես. այո՛, հաւատա-
լէդ առաջ հաւտացած ըլլալդ գիտնալու
համար չորս դիդ ինկեր ես. Եւստուծոյ

առջևը ընտրուած ըլլալուդ վստահութիւնը ունենալ կ'ուղես, որպէս զի կարող ըլլաս անոր երթալ ընդունելութիւն գըտնելու համար: Հաւատքը աս չէ որ հաւատաս թէ դուն քրիստոնեայ մըն ես, հապա Վրիստոս մեղաւորներուն համար մեռած ըլլալուն հաւատալն ու քու յոյսդ անոր վրայ դնելն է. անանկ ալ անհաւատութիւնը քու քրիստոնեայ մը ըլլալուդ վրայ երկբայութիւն կամ տարակոյս մը ունենալդ չէ, հապա Վրիստոսի քեզ փրկելու համար կամք ունենալուն վրայ տարակուսիլը ու ասանկով անիկայ մերժելն է: Արդ՝ իմ խրատս որ կրնամ տալ քեզի, աս է որ դուն ամենէն առաջ յոյսի հաստատութիւն փնտուելը քու խորհրդածութենէդ դուրս ձգես: Ան այժմ քու գործդ հաւատքին հետն է. դուն հաւատալու ես, քու հոգիդ յանձնելու ես քաւութիւն ընող Վրիստոսին, համոզուելու ես թէ անիկայ մեղաւորներուն համար մեռաւ, քեզի համար ալ մեռաւ, ու պատրաստ է քեզ փրկելու: Աս է քու փնտուած յոյսիդ հաստատութիւնը, և աս է ան բանը՝ ինչ որ առաքեալը կը

ցուցընէ «լեցուն հաւատք» ըսելով, աներկ-
բայ վստահութիւն մը [Թէ Տէր Յիսուս կա-
րող և կամեցող է ամէն իրեն եկողները փրո-
կելու, և անոր համար կարող է քեզ ալ փրո-
կելու: Վրու միտքդ [Թող աս ճշմարտու-
թեանը վրայ կատարելապէս հաստատուի,
ու քու հոգիդ բաց ըլլայ աս բերկրալի հա-
մողումը ընդունելու որ Վրիստոս կարող է
փրկելու, կ'ուրախանայ փրկելու, ու
կ'սպասէ Բողոք — անոնց հետ քեզ ալ
նոյն հաճութիւնովը փրկելու: — ու քու
հոգիդ անոր յանձնէ, ան ատենը աս ճշմար-
տութիւնը ընդունելով քեզի խաղաղու-
թիւն պիտի հաղորդուի, ու սրտիդ վրայ
անանկ զօրութիւն մը պիտի տարածուի,
որով ապացոյց մը ունենաս հաւատք ունե-
նալուդ, և ան ալ ճշմարիտ հաւատք մը .
նաև մէկէն 'ի մէկ Վրիստոսի ձեռքով
Լսաուծոյ սիրոյն, ու անոր առջևը ըն-
դունելի ըլլալուդ համար ալ երանելի ու
օրհնեալ վստահութիւն մը:

ԳԼՈՒԽ Լ:

Տարակուսանքներ, որոնք շատ անգամ կը պարտեն իրենքին փնտրանքներու:

1. Շատերը մեծապէս կը տարակուսին ու կը նեղուին իրենց յաւիտենական կենաց համար ընդհանուր բնական խնդրոյն նկատմամբ:

Ըստ այժմ գործ մը չունիմ ան անհոգ և ամբարիշտ անձերուն հետ՝ որոնք աս ահաւոր վարդապետութիւնը պատճառանք մը բռնելով, կամ յաւետ փրկութեան վրայով բոլորովին անփոյժ վիճակի մը մէջ մնալ ուզելով, աս վարդապետութիւնը իրենց դէմ ծածկոց մը կ'ընեն ու ամբարիշտ անտարբերութեամբ կ'ըսեն. — «Ի՞նչ որ ես ընտրուած եմ փրկուելու, անշուշտ պիտի փրկուիմ առանց իմ կողմանէս ջանք մը ընելու. բայց թէ որ ընտրուած չեմ, որչափ որ աշխատելու ալ ըլլամ՝ չեմ կրնար փրկուիլ»: Իրողութիւնը աս է թէ ասանկ անձինք ընտրութեան վարդապետութեա-

նր ամենեւին չեն հաւատար, և ոչ ալ ի-
 րաւամբ հոգ մը կ'ունենան փրկուելու
 համար. այլ գլխովին տգէտ ու անհոգ
 են, ու աս ահաւոր ճշմարտութեանը կը
 դիմեն կամ իրենց խիղճը հանդարտե-
 ցընելու, և կամ հաւատարիմ խրատա-
 տուին ձայնը լսեցընելու համար: Սա-
 կայն ուրիշներ ալ կան որոնք աս նիւ-
 թին վրայ չափազանց տարակուսութեան
 մէջ կը մնան, մանաւանդ փրկութիւն
 փնտռելու ելած ատեննուն առաջին վիճակ-
 ներուն մէջ: Արդ՝ թող ինծի որ աս տեղ
 մէկէն ծանուցանեմ քեզի թէ դուն որ փրո-
 կութիւն փնտռելու ելած ես, գործ մը չու-
 նիս ընտրութեան վարդապետութեանը
 հետ, իբրև քու վարքիդ կանոնը: Աս-
 աւածային բացարձակ իշխանութեան
 վսեմ ու բարձրագոյն ճշմարտութիւնը
 իր ժողովուրդին փրկութեանը նկատ-
 մամբ, Սուրբ Վրոց մէջ յայտնուած է ոչ
 թէ մեղաւորը փրկութեան համար Վրիս-
 տոսի մօտենալէն ետ պահելու, բայց բոլոր
 անոր եկողներուն յիշեցընելու համար թէ
 իրենց փրկութիւնը բոլորը շնորհքէ է,
 անոնցմէ սարժանքի բոլոր պատճառները

վերցրնելու համար, անոնց հաւատքը աստուածային խոստմունքին կատարուելուն վրայ հաստատելու համար, անոնց մխիթարութիւն տալու, անձնական սրբութիւնը յիշեցրնելու ու քրիստոնեաները կեանքին ներդրութիւններուն մէջ քաջութելելու համար: (Հով. Ը. Թ: Ե. 4, 5. 9. 41: Ա Պետ. Ա. 2:) Բայց երբէք ապաշխարողներուն վհատութեան պատճառ մը ըլլալու նպատակով յայտնուած չէ աս վարդապետութիւնը: Քու վարքիդ կանոնը Քրիստոսի հրաւերը ու խոստմունքն է, ու ոչ թէ Մատուծոյ դաղանի դիտաւորութիւնները: “Շածուկ բաները մեր Տէր Մատուծոյն կը վերաբերին, բայց յայտնուած բաները՝ մեզի ու մեր որդւոցը տրուած են յաւիտեան, որ աս օրէնքիս ամէն խօսքերը կատարենք”: (Բ. ( ) Ե. Ի. Թ. 29:) Մատուծոյ ողորմութիւնը անհուն է, Քրիստոսի քաւութեան արժանաւորութիւնը անհուն է, Սուրբ Հոգւոյն զօրութիւնը անհուն է, և Մետարանին հրաւերներն ալ ընդհանրական են: “Նկէք ինծի բոլոր յոգնած ու բեռնա-

ւորածներ": Եւ այսպէս կ'ըսէ Տէրը
 «Վճիռարշտին մեռնիք չեմ ուզեր»: «Տէրը
 մեզի երկայնամիտ կ'ըլլայ. ինչու որ չուզեր
 որ մէկը կորսուի, հապա որ ամէնքը ապաշ-
 խարանքի գան»: «Վն որ ինծի կուգայ, բը-
 նաւ դուրս պիտի չհանեմ»: «Վն որ կ'ու-
 զէ՝ կենաց ջուրը ձրի առնէ»: Վսոնք
 Սուրբ Գրոց խօսքերն են, անոր համար
 ճշմարիտ ալ են, և աս է քու վարքիդ
 կանոնը: Վսիկայ կրնաս հասկընալ, բայց
 Վստուծոյ ծածուկ խորհուրդները չես
 կրնար հասկընալ: Վսկէց 'ի դատ եթէ
 դուն ընտրուած ըլլայդ գիտնայիր ալ, ա-
 սիկայ գիտնալուդ համար չէր որ պիտի
 ընդունուէիր և փրկուէիր, հապա Վրիս-
 տոսի հաւատալուդ համար, որ կը հրա-
 վիրէ մարդիկները չէ թէ իբրև կեանքի
 համար ընտրուածներ, այլ իբրև կորսուած
 մեղաւորներ մահուան դատապարտուած:
 Թէ որ արտօնութիւն ունենայիր Վստու-
 ծոյ ծածուկ խորհուրդները կարգալու, և
 Գառնուկին կենաց Գրքին մէջ քու ա-
 նունդ գրուած տեսնէիր, ասով աւելի
 մարդասիրաբար չպիտի ընդունելութիւն
 գտնէիր Վրիստոսի առջևը, քան թէ հի-

մա առանց աս նիւթին վրայ բան մը գիտնալու ընդունելի ըլլալուդ, Ղուն հրաւիրուած ես, ու թէ որ զանց առնես աս հրաւերը, որ դուն հիմա գիտես, քու ընտրուած ըլլալդ չգիտնալուդ համար քու կորստեանդ մեղքը քու դրանդ քով պահած է, ու վերջապէս պիտի տեսնաս որ կորսուեր ես՝ չէ թէ Մատուած քեզ կորսուելու սահմանած ըլլալուն համար, բայց քու անհաւատութեանդ համար:

Ինչո՞ւ համար Մատուծոյ ծածուկ խորհուրդներէն միայն աս քու փրկութեանդ վերաբերեալ աստուածային խորհուրդը քու տեսութեանդ առջևը կը բերես իբրև քեզ տարակուսութեան մէջ ձգող պատճառ մը: Չես հաւատար որ ուրիշ խորհուրդ մըն ալ ունի Մատուած որն որ քու բնական կենացդ ու մահուանդ կը վերաբերի. Իայց քու հիւանդութեանդ մէջ երբէք կ'երկբայիս կամ կը տարակուսի՞ս ճարտար բժիշկի մը քեզի համար պատրաստած դեղը առնելու, ըսելով թէ՝ «Ղուցէ ես ապրելու համար պահանջուած չեմ»: Եմենեին: Ղուն

կ'ըսես, ու շիտակ ալ է, «Այս Աստուծոյ խորհուրդը չեմ գիտեր, ինձի կ'իյնայ որ պարտաւորութեանս պարզ կանոնները ու սահմանուած միջոցները գործածեմ. ինչու որ թէ որ պիտի ապրիմ, միայն աս միջոցները գործածելով պիտի ապրիմ»: Հոգիիդ նկատմամբ ալ ասանկ գործէ: Վուն հրաւիրուած ես կեանքին միջոցները գործածելու. թէ որ պիտի փրկուիս, աս միջոցները գործածելով պիտի փրկուիս, չէ թէ անոնք զանց ընելով. ու թէ որ ըստ օրինի գործածես անոնք՝ անշուշտ պիտի փրկուիս: Այն թէ փրկութիւն փրնտուողը երբէք աս ընտրութեան վարդապետութիւնը գործածելու է, աւելի իր օգուտին համար գործածելու է անիկայ: Չես գիտեր թէ դուն ընտրուած չե՞ս, ու փրկութեան համար բուն իսկ ունեցած հոգի շատ հաւանական կ'երեցնեն որ դուն ընտրուած ես, որովհետեւ աս հոգը սովորաբար Աստուած կը գործածէ իբրև միջոց իր գթութեան խորհուրդները կատարելու համար՝ կորսուած մարդուն մէջ: Վարձեալ, թէ որ քեզի եղած հրաւերքէն ետ քաշուիս, և

անիկայ քու վարքիդ կանոնը ընելուդ տեղը, ուրիշ տեսութիւններով կամ նիւթերով գլուխդ ցաւցընես, Աստուծոյ նախագիտութեանը մէջ այնքան տարակուսութիւններ պիտի դանես, ինտոր որ անոր նախասահմանութեանը մէջն ալ: Անոնք որ ասիկայ կ'ուրանան՝ նոյնչափ պատճառ ունին տարակուսութեան մէջ իյնալու կանխագիտութեան նկատմամբ ալ, և ըսելու. «Միայն ու միայն ան դէպքը կը պատահի՝ ինչ որ Աստուած առաջուց կը տեսնէ: Արդ՝ ինքը առաջուց կը տեսնէ թէ արդեօք ես պիտի փրկուի՞մ, կամ պիտի կորսուիմ, և որովհետեւ ես չեմ գիտեր թէ անիկայ իմ փրկուիլս կը տեսնէ, անոր համար մեծ տարակուսանքի մէջ ինկած եմ»: Աւրեմն անմիջապէս ձգէ Աստուծոյ ծածուկ խորհուրդներուն վրայով ունեցած հոգդ, և ականջ դիր քեզի եղած հրաւերին: Քրիստոս կը կանչէ քեզ որ փրկուելու համար իրեն երթաս, ու անոր երթալու ճամբուդ մէջ կեցած ամէն արգելքներն ու խոչնդոտները քու ձեռքովդ դրած արգելքներ

են, չէ թէ անոր ձեռքովը : Ինքը չըսեր՝
 Եկո՛ւր ինձի, երբոր քու ընտրուած ըլ-
 լալդ աղէկ մը ստուգես, հասպա կ'ըսէ՝
 Եկո՛ւր ու ասանկով ստուգէ անիկայ :
 Ինքը չըսեր թէ Խմճածուկ խորհուրդներս
 հասկըցած ըլլալուդ համար պիտի ըն-
 դունիմ քեզ, հասպա կ'ըսէ՝ (Թէ որ խոստ-
 մանքին հաւտաս, կ'ընդունիմ քեզ : Ին-
 քը չըսեր՝ Վրու փրկութեան նախասահ-
 մանուած ըլլալդ աղէկ մը հասկընալէդ
 ետքը եկո՛ւր. բայց շրաւիրուած ըլլա-
 լուդ վրայ վստահ ըլլալով եկո՛ւր : Վրու
 գործդ աս է որ քու հրաւիրուած ըլլալդ
 աղէկ գիտնաս, անկէց ետեւ ալ ևս տա-
 րակոյս պիտի չունենաս ընտրուած մը ըլ-
 լալուդ վրայ :

2. Ոմանք ալ կը տարակուսին վախ-
 նալով թէ իրենք Սուրբ Հոգիին դէմ ե-
 դած աններելի հայհոյութեան մեղքը գործած են :

Եսիկայ անսովոր բան մը չէ որ Եւե-
 տարանին արտօնութիւնները լիովին վա-
 յելուած տեղերը մարդոց վրայ սաստիկ
 մտատանջութիւն մը յարուցանէ. ու մինչև
 անգամ խորունկ ու սարսափեցընող մտա-
 տանջութիւն մը չյարուցանէ ալ, տակա-

ւին աս բանին ենթակայ եղող անձին երևակայութիւնը զարհուրելի երկիւղներով կը լեցընէ, խաղաղութիւնը կը վրդովէ, ու կ'արգիլէ հանդարտ ու խաղաղեցընող վստահութիւնը, որուն դիմելու հրաւիրուած է ապաշխարող անձը: Արդ՝ կ'ուզեմ որ գիտնաս թէ աս նիւթին մէջ որչափ ահաւոր ու երկիւղ յարուցանող մթութիւն մը ըլլայ, իր փրկուելուն համար մեծ հոգ ունեցողներուն մէկն ալ վախնայուտեղ չունի թէ Խ+Ը յոյսի սահմանէն դուրս ելած ու անանկ վիճակի մը մէջ մտած է՝ ուր որ Աստուծոյ շնորհքը չկրնար հասնիլ: Ինչ աս երկիւղը երբ որ փրկուելու եռանդուն փափաքին հետ կապակցեալ է, ապացոյց մըն է թէ ան անձը աս մեղքը չէ գործած: Աերելի է ըսել որ ամէն ինչ և իցէ պարագայի տակ ո՛վ որ աս անգիտելի մեղքը կը գործէ, ան անձը կամ խղճմտանքի մահացու թմրութեան վիճակին մէջ կը մնայ և կամ մոլեգնեալ մտաթափութեան:

Իսոյց սակայն աս երևակայական երկիւղը փարատելու ամենէն աղէկ ճամբան, ասիկայ յառաջ բերող պատճառը

բացատրելն է : Ի՞նչ է աս մեղքին բնութիւնը : Ընոր վերաբերեալ խօսքերը կարգա՛ : « Ընոր համար ձեզի կ'ըսեմ . Ըմէն մեղք ու հայհոյութիւն պիտի ներուի մարդոց . բայց Սուրբ Հոգիին դէմ եղած հայհոյութիւնը պիտի չներուի մարդոց : Եւ ո՛վ որ Արդւոյ մարդոյ դէմ բան կ'ըսէ , պիտի ներուի անոր . բայց ո՛վ որ Հոգւոյն Սրբոյ դէմ կ'ըսէ , պիտի չներուի անոր » , (Մատթ . ԺԲ . 31 , 32) Ըստ ահաւոր խօսքերը ըլլալուն պատճառը փարիսեցիներուն վարմունքն էր Վրիստոսի ըրած հրաշքներուն դէմ , որոնց ճշմարտութեամբ գործուած ըլլալը ուրանալ և տարակուսիլ չկրնալով , Սատանային իշխանութեանը ընծայեցին անոնք : Իայց հաւանական է որ Վրիստոսի զրուցած աս խօսքերը մասնաւոր վերաբերութիւն մը ունեցած ըլլան Սուրբ Հոգիին արուելուն՝ որ պիտի հետևէր մեր Տէրօջը խաչը ելլելէն ետև : Պենտէկոստէին օրը , ճշմարիտը խօսելով , սկսուեցաւ Հոգիին անտեսութիւնը . երբոր անոր աստուածային պարգևները առաքեալներուն վրայ իջաւ քրիստոնէական անտեսու-

Թեան ապացոյցները լեցընելու համար .
 և Վրիստոսի խօսելուն կերպը կ'երևի թէ
 Փարիսեցիները դէպ 'ի յառաջ ան ըլլա-
 լու դէպքին ուղղել և անոնց յիշեցը-
 նել էր որ զգուշութիւն ընեն (թէ և ա-
 նոնք չհասկըցան իր ըսածները) իր հը-
 րաշքներուն վրայ չարակամութիւնով
 շարժեալ անարգութիւն չձգելու համար,
 որն որ եթէ Սուրբ Հոգին թափուելէն
 ետքը նորէն կրկնէին, իրենց անօրէնու-
 թեան չափը լեցուցած պիտի ըլլային,
 անհաւատութեան մէջ պիտի կնքուէին և
 ողորմութիւն ընդունելու սահմանէն ան-
 դին անցած պիտի ըլլային: Վրիստոսի
 աստուածային առաքումին ալ ևս ապացոյց
 չպիտի մնար, անոր Սրտիայութեանը
 վերջին ու ամենակատարեալ վկայու-
 թիւնը պիտի մերժուէր և անարգուէր
 սրտին անհնարին չարութիւնովը: Ասկէ
 զատ՝ թէ որ հայհոյութիւն բառին նշանա-
 կութիւնը հասկընալու համար քննես, պի-
 տի գտնես որ անարգութիւնով՝ նախատին-
 քով կամ ամբարշտութիւնով խօսիլ է, ու
 ան տտենը աս մեղքին բնութիւնը ինչ ըլ-
 լալը յայտնի պիտի ըլլայ: Ասիկայ գործուած

հրաշքները մտքով ճանչնալ՝ բայց սրտի
 մէջ Քրիստոսի դէմ ատելութիւնով լե-
 ցուն ըլլայնուն, Ընոր Սեփայութիւնը
 հաստատելու համար եղած ապացոյցները
 ուրանալ՝ և անոնց հեղինակը որ Սուրբ
 Հոգին էր անարդել ու բուն հրաշքնե-
 րուն վրայ նախատինքով խօսիլ՝ դեւերուն
 գործակցութեանը ընծայելով անոնք: Ը-
 սիկայ սոսկ թերահաւատութիւն մը չէ
 Հոգւոյն տնտեսութեանը վրայ, պարզ
 անհաւատութիւն մը չէ, մինչև անգամ
 շատ ծանր վիճակի մը հասած, այլ մտքի
 լուսաւորութեան, աստուածատեցութեան
 և ամբարշտութեան միութիւնն է: Ուս-
 տի յայտնի է որ եթէ երբէք աս մեղքը
 մեր ատենն ալ գործուելու ըլլայ, արթըն-
 ցած փրկութիւն փնտոողը պատճառ մը
 չունի կասկածելու թէ աս մեղքը գործեր
 է: Ինքը տակաւին Ըստուծոյ շնորհքն
 ընդունելու սահմանէն անդին անցած չէ,
 ոչ ալ անանկ մեղք մը գործեր է, որչափ
 ալ ծանր և կամ ցաւալի ըլլայ անոր
 յիշատակութիւնը իրեն, որ տակաւին
 Յիսուս Քրիստոսի արիւնը ան մեղքէն
 ալ չըկրնայ զինքը սրբել:

3. Իսոյց ասիկայ ոմանք ուրիշ տարա-
կուսութեան մըն ալ կ'առաջնորդէ, որոնք
թէ և չեն վախնար թէ աս աններելի մեղ-
քը գործած են, սակայն կը ներդուին ու
կը տանջուին աս խորհուրդովը թէ իրենց
մեղքերը այնքան մեծ, այնքան անբխ-
կամ թէ այնքան ծանրացողիչ ոչ արագանե-
րո- մեջ հորժուած մեղքեր են, որ անց հասար
Նորո-նի-ն չկրնար ըլլալ:

Երբեմն արթնցած մեղաւորները Մ.ս.
տուծոյ շնորհքովը կարող կ'ըլլան թո-
ղութիւն ընդունած ըլլալուն վրայ յոյս
մը ունենալ գրեթէ մեղքի վրայ ճանա-
չում մը ղգացածնուն պէս: Մ.յ՛, ո-
մանք Մ.ւետարանին գթութիւնովը աւելի
կը տեսնան մեղքին չարիքը, քան թէ օ-
րէնքին մէջ երևցած անշեղելի արդարու-
թիւնովը. սակայն ուրիշներն ալ երկայն
ժամանակ ու դառն կերպով կը տան-
ջուին մերժուած ըլլալուն երկիւղովը,
թողութիւն ընդունելու ուրախարար յոյ-
սին հասնելէն առաջ: Մ.ս քանը աւելի
ընդհանրապէս անոնց վրայ կը տեսնուի,
որոնք երկայն ատեն մեղքի մէջ կը մնան,
և խղճմտանքին որոշ և աղդու յանգի-

մանութիւններուն ականջ չեն կախեր :
 Լսանկներուն անսովոր բան մը եղած
 չըլար , որ իրենց մեղքին ու գալու վը-
 տանգին վրայ արթընցած ատեննին խորին
 յուսահատութեան մէջ իյնան : Արբեմն
 կարելի է որ աս մտքի յուսահատութեան
 վիճակը ոմանց փափաքելի երևնայ որպէս
 թէ անկեղծ և խորին ապաշխարութեան
 մէկ վկայութիւնը : Այն ոմանք որ երկ-
 բայութիւններու և վախերու վրայ կը նա-
 յին իբրև շնորհաց գործին նշանները և
 անկեղծ բարեպաշտութեան ապացոյցնե-
 րը սեպելով : Բայց ասանկ երկբայու-
 թիւններ և երկիւղներ ունենալ երբէք
 փնտռելու չենք , քանի որ Լստուծոյ ու-
 ղած ճշմարիտ տրամութիւնը հաւատքին
 և յոյսին հետ կապուած է և անոնցմով
 կ'աճի : Յուսահատութիւնը կը հակի
 սիրտը խտացընելու և ապաշխարութեան
 զգացումները սառեցընելու : Լստուած
 չկրնար փառաւորուիլ , և ո՛չ ալ Քրիստոս
 կը պատուով տարակուսելով մեզ փրկե-
 լու կարողութեանը կամ կամեցողութեա-
 նը վրան : Համոզուած եմ որ շատեր
 կան որոնք իրենց մեղքերը ներուելու

Համար շատ մեծ ըլլալուն վրայ աւելի կը
խօսին, քան թէ կ'զդան, համարելով թէ
աս կերպով խօսիլը խոնարհութեան նշան
մըն է: Ըս բանին դէմ զգուշութիւն
ըրէ՛, ինչու որ ասիկայ կեղծաւորութեան
յանցանք մըն է, սուրբ բաներու հետ
խաղալ մը, ու պէտք է ասկից փախչիլ:

Սակայն շատերն ալ կան որոնք իրօք
կը ատնջուին մեծապէս հոգալով, և իրենց
մեղքերուն ներուած ըլլալուն վրայ մոլթ՝
տխուր և ցաւալի երեւակայութիւններ կ'ու-
նենան: Ընդ՝ ներէ ինծի որ հոս պարզ
հարցում մը ընեմ քեզի: Վու ուղածդ
միայն մեղքերուդ թողութիւնն է. կամ
սրբութիւնն ալ է: Սիայն մեղքին պա-
տիժին տակը մնալէ՞դ կը վախնաս, կամ
թէ անոր իշխանութեանը տակը մնալէն
ալ կը վախնաս: Թէ որ այնքան անձ-
նասէր ես որ միայն քու ապահովութիւ-
նըդ կը փնտռես, առանց սրբութեան
վրայ փափաք մը ունենալու, զարմանք
չէ որ Ըստուած քեզ յուսահատութեան
մէջ ձգէ: Գուն տակաւին չես հաս-
կըցեր Վրիսատոսի գործին նպատակը, որն
որ ո՛չ միայն դժոխքէն ազատել է, հապա

մեղքէն ալ : Փոխէ՛ ուրեմն, կամ յաւէտ
 ընդարձակէ՛ յոյսիդ առարկան, անանկ որ
 սրբացուցումն ալ պարունակուի անոր մէջ
 ինտոր որ արդարացուցումն ալ. և ասան-
 կով խիստ հաւանական է որ քու մտա-
 ւանջութիւնդ և անհաւատութիւնդ շու-
 տով պիտի փարատի, ինչու որ ոմանց
 կարելի է թէ դիւրագոյն է հաւատալ թէ
 Մատուած իրենք սուրբ ընելու համար
 աւելի պատրաստ է, քան թէ մեղքեր-
 նին ներելու : Տարակուսած մեղաւոր,
 խորհէ՛ ասոր վրայ . Քրիստոսի փրկու-
 թեան նպատակը քեզ նոր ստեղծուած
 մը ընել, և Մատուծոյ նմանութիւնը քու
 հոգւոյդ վերածել է . և չէ՞ս հաւատար
 որ Մատուած անհունապէս կամեցող է աս
 բանը քեզի ընելու համար :

Ա՛յրջապէս՝ կան նաև ոմանք ալ որ
 Քրիստոսի մահուանը նպատակին վրայ
 ասանկ ուղիղ տեսութիւն ունենալնէն
 ետքն ալ տակաւին աս դաղափարը ու-
 նին թէ իրենց մեղքերուն թողութիւն
 չկրնար ըլլալ . կը կարծեն որ ուրիշ
 մէկը իրենց պէս մեղք գործած չէ,
 ու իրենց մեղքերուն ծանրութիւնը ու-

ըիշներուն վրայ չգտնուիր: Հիմա կ'ուզեմ ասանկ ծանրաբեռնեալ և յուսահատութիւնով լեցուած անձերուն խօսիլ: Ա՛ռզեմ որ ասանկները —

Մատուցյ խոստմունքներուն առաջնորդեմ: Արդա՛ հետեւեալ պարբերութիւնները, ու խորհէ՛ անոնց վրայ: (Լուս. Խ. 22: ԾԵ. 6, 7: Մե+. Է. 18, 19: Մատ. ԺԲ. 31, 32:) Մանաւանդ աս վերջին վկայութեանը վրայ կանկ առնելով աղէկ մը խորհէ՛, որն որ պարզապէս կը ցուցնէ թէ բոլոր գործուած մեղքերուն մէջ միայն Սուրբ Հոգւոյն դէմ՝ եղած հայհոյութիւնը դուրս ձգուած է իբրև բացառութիւն, որ միայն անոր թողութիւն չըլլար: Ա՛րդ՝ եթէ կը տեսնաս որ դուն աս աններելի մեղքը գործած չես, ուրեմն յայտնապէս կրնաս տեսնալ որ քու գործած բոլոր ուրիշ մեղքերդ աններելի մեղքեր չեն:

Վրիստոսին մեղէի համար ըրած բանալիները հարապեալ Եւլալան վրայ աղէկ մտմբոս: Առաքեալը կ'ըսէ թէ «Անոր Որդւոյն Յիսուս Վրիստոսին արիւնը մեզ ԱՄԻՆ մեղքէ կը սրբէ»: (Ա. Յովն. Ա. 7:)

Ա՛րեւի թէ աս խօսքը յատկապէս քու
 ներկայ պարագաներդ ունեցողներուն հա-
 մար գրուած է : Աւրբ Վրոց աս հա-
 մարը հաստատապէս կը խօսի ըսելով
 «Քրիստոսի արիւնը մեզ ամէն մեղքէ կը
 սրբէ» : «Չէ՛» կ'ըսես դուն, յայտնի
 ու հակառակ դիմադարձութիւնով, «ա-
 նիկայ իմ մեղքերս չկրնար սրբել» : Վը-
 րիսաոս մեռա՞ւ մեղաւորները փրկելու հա-
 մար, ու տակաւին կը գտնուի՞ն անանկ
 մեղաւորներ, քու կարծիքիդ նայելով,
 որոնք չկրնար փրկել ինքը : Աւրեմն անոր
 փրկագործութիւնը, ու բուն ինքն ալ իբրև
 փրկիչ, պակասու անկատար է : Արդեօք
 միլիօնաւորները արդէն չփրկեց իր մահ-
 ուան արդիւնքովը : Վիցուք թէ աս մի-
 լիօնաւոր անձանց մեղքերը միայն քու
 վրադ գտնուէին, արդեօք աս պարագա-
 յիդ մէջն ալ նոյնպէս դիւրութիւնով չէ՞ր
 կրնար փրկել քեզ, ինտոր որ անոնք փրո-
 կեց : Անտարակոյս կրնար ընել : Արօք
 կրնա՞ս աս որոշումը ընելով Վըրիսաոսի
 երթալ՝ ու ըսել անոր, «Տէ՛ր՝ դուն չես
 ուզեր, ու չես կրնար ալ զիս փրկել՝
 ո՛չ բաւական սէր կայ քու սրտիդ մէջ՝

ո՛չ բաւական զօրութիւն կայ քու շնորհիւ մէջ, ու ո՛չ ալ պէտք եղած արժանաւորութիւնը ունի քու ըրած մեծ զոհդ իս փրկելու համար: 'Այլ' իմ վրաս, ու տես մեղաւոր մը՝ որն որ դուն անգամ չես կրնար փրկել. տես ինծի պէս մեղաւոր մը՝ որուն քու ամենամեծ զօրութիւնդ անգամ չկրնար հասնիլ": Չէ՛, երբէք չես կրնար ասանկ խօսք մը ըսել. ու տակաւին արդարացի կերպով կրնաս յիր ըսել, թէ որ ըսածդ ճշմարիտ է, որ քու մեղքերդ անանկ մեծ են որ չեն կրնար ներուիլ: Խօսք հասկընալու համար թող ըլլայ որ դուն մեղաւորներուն գլուխն ես, բայց և այսպէս Քրիստոս կրնայ փրկել քեզ, ինտոր որ առաքեալն ալ ասանկ խորհեցաւ երբոր ըսաւ "Եւ խօսքը հաւատարիմ է՝ ու բողոքովին ընդունելութեան արժանի. որ Քրիստոս Յիսուս աշխարհք եկաւ մեղաւորները փրկելու, որոնց գլուխը ես եմ": Եւ հիմա կարգա՛ թէ աս խօսքէն ինչ հետեւութիւն հանեց: "Բայց անոր համար ողորմութիւն գտայ, որ պինտ առաջ Յիսուս Քրիստոս իմ վրաս (կամ թէ

Ինչպէս որ կը նշանակէ , ամենէն մեծ մե-
 զաւորիս վրայ) ցուցնէ բոլոր երկայնմը-
 տութիւնը՝ օրինակ ըլլալու անոնց՝ որ պի-
 տի հաւատային իրեն՝ յաւիտենական կե-
 նաց համար” : (Ն ՏԻՏ. Ա. 15, 16 :)
 Խորհէ՛ թէ ինչ էր Տարսոնացի Սաու-
 ղը , արիւնահեղ հալածիչ մը , ու Վր-
 բիստոսի աշակերտներուն սպաննողն ալ
 էր . սակայն Վրբիստոս ո՛չ միայն ներեց
 անոր , հապա անիկայ գլխաւոր առաք-
 եալ ըլլալու ալ բարձրացուց : Ինչո՞ւ հա-
 մար : Ա՛ երջին ժամանակներուն մէջ Մ.ս-
 տուծոյ ողորմութեանը օրինակն ըլլալու :
 Մ.յո՛ , կեցած է ինքը իր անմահ գրու-
 թիւներուն հիմին վրայ , աստուածային
 շնորհաց հարստութեանը՝ զօրութեանը
 և բացարձակութեանը յիշատակարան մը
 աս վերաառութիւնովը որ կ’ըսէ թէ . “Ես”
 որ հայհոյիչ , հալածիչ և վնասակար էի ,
 ողորմութիւն գտայ : Թող մէկը երբէք
 չյուսահատի , քանզի թէ որ ինձմէ աւե-
 լի մեծ մեղաւոր մը գտնուելու ալ ըլլայ ,
 թող իմ վրաս նայի , և թողութիւն ըն-
 գունելու համար յոյս ունենայ Վրբիս-
 տոսի արիւնին միջոցովը : Ես թողութիւն

տոացայ մարդոց մէջ գտնուած ամենէն ամբարիշտը քաջալերելու համար որ զըզջայ, Յիսուսի հաւատայ, և փրկութեան ակնկալութիւն ունենայ” :

Ըստուծոյ խօսքին մէջ յիշուած ան օրինակներուն վրայ աղէկ խորհէ՛ որոնք ամենէն մեծ մեղաւորներուն թողութիւն ընդունած ըլլալին կը ցուցնեն : Հազիւ թէ կը գտնուին կարգ մը մեղաւորներ՝ կամ տեսակ մը մեղքեր որոնց ներուած ըլլալը յիշուած չըլլայ Սուրբ Գլըրոց մէջ : Խորհէ՛ Սանասէին վրայ, որն որ հաւատքէ ուրացած, կռապաշտ, մեծ արիւնահեղ մըն էր . անանկ մէկն էր՝ որուն օրինակը և իշխանութիւնը իբրև թագաւոր՝ ամբողջ ազգ մը անօրէնութեան առաջնորդեց : ‘Վայէ՛ մեռնող աւաղակին վրայ, որն որ խաչին վրայ փրկուեցաւ : Պենտէկոստէին օրուանը մէջ դարձի եկող Հրէաները, որոնք՝ թէ և Քրիստոսը սպաննողներ էին, թողութիւն գտան : Կորնթացոց եկեղեցիին մէջ տտեն մը պղծութիւն գործող անդամներուն վրայ ալ խորհէ՛ : (Ա. Կորնթ. 9 . 9—11 :) Ըսոնց ամէնը կ’ապացու-

ցանկն թէ չկայ անանկ մեղքեր որ մեզ
 ետ պահեն փրկուելէն, թէ որ Վրիս-
 տոսի երթալէն չարգիլուինք: Իրողու-
 թիւնը ասէ որ մեղքին մեծութիւնը կամ
 պղտիկութիւնը, քիչութիւնը ու շատու-
 թիւնը վերաբերութիւն մը կամ առն-
 չութիւն մը չունին ողորմութիւն ընդու-
 նելնիս աւելի դժուարացընելու կամ ա-
 ւելի դիւրացընելու համար: Ա՛չ մէկուն
 մեղքը կը ներուի անոնք ուրիշներէն քիչ
 ըլլալուն համար, ու ո՛չ ալ մէկը կը մեր-
 ժուի իր մեղքերը շատ ըլլալուն համար:
 Ամենէն մեծ մեղաւորներն ալ սիրալիր
 ընդունելութիւն կը գտնեն, ինչու որ
 ինտոր որ բժիշկի մը ճարտարութիւնը ա-
 ւելի կը յայտնուի վտանգաւոր ու դժ-
 ուարին հիւանդութիւններու մէջ, քան
 թէ թեթեւ ցաւերու մէջ, անանկ ալ
 Վրիստոսի շնորհքը աւելի պայծառ կը
 տեսնուի ամենէն մեծ մեղաւորներուն թու-
 դութեանը և սրբացուցմանը մէջ, քան
 թէ անոնց փրկութեանը մէջ՝ որոնք իր-
 մէն այնքան օտարացած չեն: Թէ որ
 Աստուծոյ ողորմութիւնը անհուն է, ու-
 բեմն դիւրին է իրեն միլիօնաւոր մեղքե-

րուն թողութիւն շնորհել ճիշդ մէկ մեղքի մը պէս: Յուսահատած մեղաւոր, ալ մի՛ տարակուսիր: Ամենէն մեծ մեղքը որ կրնաս գործել, քու միւս մեղքերդ ներելու համար Աստուծոյ խոստմունքին չհաւատալդ է: Իոյր մեղքերուն ամենէն սոսկալին անհաւատութիւնն է: «Ան որ Աստուծոյ չհաւատար, «պոխտ» կ'ընէ անիկայ»: (Ա Յ՞՛հ. Ե. 10:) Այո՛, քանի՛ անգամ որ ըսես թէ քու մեղքերդ անանկ մեծ են որ չեն կրնար ներուիլ, այնքան անգամ Աստուծոյ երեսը զարկած կ'ըլլաս թէ ինքը «պոխտ» է: Աս բանին վրայ չե՞ս սոսկար: Անհաւատութեան մէջ դարշելի հպարտութիւն չկայ: Ո՛վ և ի՞նչ ես դուն որ կը կարծես թէ Աստուած նպատակ մը կամ շահ մը ունեցած պիտի ըլլայ սուտ խոստմունքով մը քեզ խաբելու: Այնքան մեծ էանկ մըն ես դուն որ ինքը իր խօսքը սուտ հանէ քեզ սուտ վստահութեան մը մէջ ձգելով: Ուրեմն հիմա՛, աս ժամուն մէջ հաւատա՛ թէ Աստուած աւելի պատրաստ և յօժար է քու ամենէն մեծ մեղքերդ ներելու, քան թէ ինչպէս որ կը

կարծես թէ պատրաստ է անոնց ամենէն պղտիկը ջնջելու :

Է. Ամանք ալ կան որ աս բանին մէջ կը տարակուսին, ըսելով թէ՛ որովհետեւ «ամբարիշտներուն զոհը Տէրօջը առջևը պիղծ է» և որովհետեւ չնորոգուած անձանց մէկ ըրածն ալ ընդունելի չէ Աստուծոյ, ուրեմն օրինաւոր չէ իրենց որ աղօթք ընեն, ինչու որ դեռ Վրիստոսի հաւատացած չեն : Էս վկայութիւն բերուածը, որ ամբարշտին զոհին վրայ կը խօսի, կը նշանակէ մարդոց կեղծաւորութիւնով ըրած կրօնական երկրպագութիւննին, որոնք յայտնի մեղքերը շարունակ դործելու ետեւէ են, և ամբարշտութիւնով կը խորհին իրենց մեղքերուն քաւութիւն մը ընել իրենց զոհերը մատուցանելով : Ասիկայ բուն իսկ հետեւեալ խօսքին կապակցութենէն յայտնի է, ուր որ ըսուած ալ է թէ՛ «Տէրը ամբարշտին ճամբայէն կը զղուի», այսինքն անոր վարմունքէն . և որովհետեւ անոր վարմունքը պիղծ է, ուստի աղօթքն ալ պիղծ է : Աս խօսքը աւելի աղէկ կը պարզուի թէ որ անցնինք Ասայ . Ա. 10—18, համարներուն քննութեա-

նը : Ասիկայ քու վիճակէդ գլխովին
 տարբեր վիճակի մը կը վերաբերի : Իրաւ
 է որ քու ըրած աղօթքներդ երկնային
 օրհնութիւններուն չեն կրնար արժա-
 նանալ, որոնք ստանալու համար մեծ հոգ
 կ'ընես, ո՛րչափ ալ որ անոնք շարունակ
 և սրտանց մատուցանես : Դուն աղօթք
 ընելու չես աս գաղափարով թէ քու ա-
 ղօթքներդ մեղքերդ քաւելու արժէք մը
 ունին, ոչ ալ անոր նայելու ես խաղաղու-
 թիւն և մխիթարութիւն գտնելու յոյսով :
 Քայլ մըն ալ առնեմ յիշեցընելու քե-
 ղի թէ մինչև որ հաւատքով չաղօթես,
 քու աղօթքներդ Աստուծոյ ուղած ան
 աղօթքները չեն ըլլար՝ որոնց պատասխա-
 նելու խօսք տուած է ինքը : Հաւատա-
 լու ես թէ Աստուած կ'ուզէ ու կ'սպասէ
 բոլոր ան հոգևոր օրհնութիւնները շնոր-
 հելու, որոնց համար խօսք տուած է ին-
 քը : Աղօթք ըրած ատենդ տարակուսիլն
 ալ թէ արդեօք իր խոստմունքները պի-
 տի շնորհէ՞ քեզի, մեղք է. հետևապէս
 շիտակ չէ երկբայիլդ թէ արդեօք պար-
 տաւորութիւնդ է աղօթք ընել՝ անոր հա-
 մար որ չես գիտեր Աստուծոյ առջևը ըն-

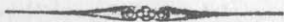

դունուած ըլլալդ: Ասոր պէս կրնայիր հարցընել թէ արդեօք պարտքդ է Աստուածաշունչ կարդալը կամ ժողովքիերթալը: Պետրոս չըսաւ Սիմոն Սողին որ աղօթք ընէ: «Սուտի», ըսաւ անոր, «ասքու չարութենէդ զեղջի՛ եկուր, ու Աստուծոյ աղաչէ. գուցէ ներուի քեզի քու սրտիդ չար խորհուրդը: Ինչու որ ես քեզ մաղձի դառնութեան մէջ և անիրաւութեան կապին մէջ, կը տեսնեմ»: (Պարթ. Ը. 22, 23:)

Տակաւին սա մէկ բանն ալ կ'ուզեմ յիշեցընել քեզի թէ՛ ո՛րքան ժամանակ անզեղջ վիճակի մէջ մնաս, քու ըրած աղօթքներդ միայն անձնասիրութեան գործողութիւններն են, անոնք միայն թշուառութենէ ազատուելու համար եղած աղաղակներն են, ու նաև երջանկութեան համար հոգւոյն փափաքը. և ո՛րչափ ալ որ ստէպ ու ջերմեռանդ ըլլան անոնք, Աստուծոյ օրհնութիւնները պահանջելու համար իրաւունք մը չեն ունենար: Սեղքը՝ աղօթք ընելուն մէջը չէ, — քանզի եթէ անկեղծ ըլլան անոնք, օգնութեան համար Աստուծոյ աղաչելը մեղք չէ, — հապա չհաւատալուն

մէջն է մեղքը : Ուրեմն, աղօթքը մէկդի ձգելուդ տեղը՝ կամ աս բանին վրայով միտքդ երկբայութիւններով լեցընելու տեղը, աղօթք ընելու մէջ յարատեէ՛, ողբա՛ քու մեղքերուդ վրայ, ու նոյն ժամանակը գթութիւն գտնելու խոստմունքին հաւատա՛ Վրիստոս Յիսուսով : Վու աղօթքիդ վրայ հաւատք ալ աւելցընելու ես, ու քու պարտքդ է անմիջապէս հաւատալ. բայց թէ որ քու հոգիդ անմիջապէս իր երկիւղներէն չազատիր, տակաւին գթութեան համար աղօթք ըրէ, և անիկայ ընդունելու համար ալ հաւատք խնդրէ : Զոգի՛ մը գթութեան համար աղաղակելը՝ մեզք չկրնար ըլլալ : Վու ունեցած լոյսովդ՝ քու փափաքներդ առ Մատուած վերցո՛ւր : Աղօթք ըրէ՛ աւելի գիտութիւն, աւելի հաստատուն հաւատք, և աւելի հաստատ յոյս մը ձեռք ձգելու համար : Աղօթքը քու պարտքդ է, ու նաև քեզի տրուած արտօնութիւն մը. ու մտացածին գծուարութիւն մը թող չներգործէ քեզի աս պարտաւորութիւնդ զանց ընելու համար : Իբրև մեղաւոր գթութեան համար ա-

ղաղակէ, բայց անհաւատութեան մէջ մի
մնար, կարծելով թէ աղօթքը հաւաա-
քին տեղը կրնայ բռնել. քանզի ինտոր
որ առաջ ըսի քեզի, հիմա ալ նորէն
կ'ըսեմ թէ Մատուած ինքզինքը պարտա-
ւոր կ'ընէ միայն հաւատքով մատուցուած
աղօթքներուն պատասխան շնորհելու:

ԳՒՆՈՒԽ Ը

Ս հարո-միաններ, որոնք շար անգամ կ'երևին
Քարեղաշարիան ընկացի մը սիղբնաո-
րո-մեան ժամանակը:

Մատուծոյ խօսքը մեզի կը սորվեցընէ
թէ ասոնք ակնկալելու ենք: Ի՞նչ կը
նշանակէ «նեղ դուռը», եթէ ոչ դրժ-
ուարին անցք մը: Ի՞նչ կը նշանակէ
«ծախքը հաշիւ ընել», եթէ ոչ արգելիք-
ները նկատել, ու անոնց առջևը ելլելու
համար պատրաստուիլ: Յովհաննէս Պը-
նիանը դէպ ՚ի երկինք երթալու ճամբան

աղէկ գիտեր, որ անոր սկիզբը Յուսահատութեան փոսը մէջ կը բերէ: Թէ որ յուսահատութեան փոսին հասնելուդ միայն մեծ քայլ մը առնելով անոր միւս կողմը հաստատուն երկրին վրայ անցնիլ կը յուսաս, կը սխալիս: Անկեղծութիւնը կը պակսեցընէ դժուարութիւնները ու վերջապէս կը յաղթէ անոնց, բայց երբէք չարգիլեր զանոնք: Ուրեմն վճատութիւններուն հանդիպելու պատրաստուէ՛, ինչու որ անշուշտ պիտի պատահիս անոնց. և իմաստութիւն ու գթութիւն ալ է առաջուց քեզ անոնց վրայով զգուշացընելը, եթէ ոչ պիտի կարծես թէ օտար բան մը պատահած է քեզի: Բայց գիտնաս որ աս վճատութիւններուն մէկն ալ Աստուծմէ չգար քեզի: Աստուած քու առջևդ խոչնդոտներ, դժուարութիւններ և ընդդիմութիւններ չհասներ: Իր փրկելու կամեցողութեանը վրայով մէկ կասկած մը ունենայ, կամ իր ողորմութեանը վրայով մէկ անստահութիւն մը, քու բոլոր յոյսերդ կորսընցընելու պատճառ կ'ըլլայ: Աստուծոյ կողմանէ փրկութեան ճամբան պայծառ

ու բոլորովին դիւրին է : Ըստ խորհուրդին վրայ քիչ մը որոճած, ասիկայ օրհնեալ խորհուրդ մըն է . կանկան հոս՝ ուրիշ քայլ մը առնելէ դառաջ, ինքզինքդ ստառագիննէ՛ ամէն վճատութիւններու դէմ ելլելու համար, որ կողմէն որ գալու ըլլայ՝ անոր առջևը ելի՛ր աս համոզումովը թէ Ըստուած կ'սպասէ քեզի շնորհք ցուցնելու . այո՛, անառակ որդիին առակին մէջ ցուցուած հօրը պէս ինքը քեզի կ'սպասէ, անոր անհուն գթութիւնը դէպ 'ի քեզ կը շարժի, քու անոր երթալու համար վազելէ դաւելի արագ ինքը քեզի կը վազէ : Ի՞նչ է ուրեմն քու վճատութիւնդ :

1. Քրիստոնեայ ըստածներեն ու մանց ցարոր անարբերութիւնը, ու զոյեանելու զարնող վարձանքը : Դուն կարծեցիր թէ քու ատ տխուր նայուածքդ, որ անոնց տրտում աչքերուն պիտի ըսէր՝ եթէ ոչ ականջներնուն թէ «Ի՞նչ պէտք է ինձի ընել որ փրկուիմ», շատերուն համակրութիւնը քու վրագ պիտի դարձնէր, բայց ասոր փոխանակ գուցէ կ'զգաս ալ որ մինակ մնացած ես

առանց կարեկից կամ առաջնորդ ըլլող բարեկամ մը ունենալու, ու վեր դէպ 'ի Սիօն գացող ժողովուրդին ալ քու հոգիիդ դառնութենէն ստիպուած կ'ըսես «Արդեօք հոգ չէ՞ք ըներ, ո՞վ բոլոր ճամբայէ անցնողներ, նայեցէ՞ք տեսէ՞ք, թէ արդեօք իմ ցաւիս պէս ցաւ կայ: Բնաւ մէկը չկայ որ իմ անձիս համար հոգ ընէ»: Ա՛հ, իմ բարեկամս, ներէ ինձի որ քեզի ըսեմ քու ասպարէզիդ սկզբնաւորութեանը առնենէն, թէ դուն մարդոցմէ ամենաքիչ օգնութիւնը յուսաս, բայց Աստուծմէ շատ: Ասիկայ Վրիստոսի եկեղեցիին և չափով մըն ալ անոր պաշտօնեաներուն նախատինք է, որ շատ անգամ արթնցած փրկութիւն փնտռողները ամօթալի կերպով զանց կ'ընեն: Բայց միթէ ասիկայ պիտի վճատեցընէ՞ քեզ: Ինչո՞ւ համար կը վճատիս, քանի որ բոլոր երկինքը քու կողմդ ունիս, քանի որ Հայրը, Որդին և Սուրբ Հոգին քեզի համար կը հոգան, քանի որ սուրբ հրեշտակները կ'ուրախանան քու վրագ, և սիրոյ թուերովը կը թռչին քեզի՝ իբրև փրկութեան ժառանգ եղող մը, սպասաւորու-

Թիւն ընելու: Ատուծոյ նայէ՛, ու թէ որ քրիստոնեաներուն անհոգութիւնը առաջնորդէ քեզ Քրիստոսի վրայ աւելի պարզ հաւատք մը ունենալու, վերջը դուն վաստակ պիտի ընես: Խիստ շատ ցուցուած բարեկամութիւններն ու համակրութիւնները մնաս կրնան հասցընել քեզի, առաջնորդելով քեզ որ մարմինը բազուկ ընես:

2. Եւ տերն ալ կը վճատին տեսնելով քրիստոնեայ ըսուածներուն մէջ «առ Վինսի Տը»: Ասանկները կը տեսնան որ իրենց ունեցած հոգերնուն պէս հոգ չեն գտներ քրիստոնեայ անունը երկայն ժամանակ իրենց վերայ կրողներուն ոմանց մէջ: Արբ որ իրենք «Ինձի ի՞նչ պէտք է ընել, որ փրկուիմ» կ'աղաղակեն, շատ անգամ քրիստոնէութիւնը դաւանողներուն բերնէն սա խօսքերը կը լսեն, «Ի՞նչ պիտի ուտեմ, ի՞նչ պիտի խմեմ, ի՞նչ պիտի հագնիմ, այսօր ի՞նչ լուր կայ, կամ թէ վաճառականութիւնը ի՞նչ վիճակի մէջ է»: Անոնք այնքան աշխարհասիրութիւն, անկատարութիւններ ու քրիս-

տոնէական բնութեան անարժան այնքան բաներ կը նշմարեն, որ հազիւ կը հաւատան թէ կրօնքի մէջ ստուգութիւն ըլլայ, ու երբեմն ալ պատրաստ կ'ըլլան քրիստոնէութիւնը բոլորովին ծալել ու ծրարել ու մէկդի դնել լոկ անուն մը սեպելով: Աւասկէ զատ բուն աս քրիստոնեաներէն ոմանց բերնէն ալ անանկ յայտնի խրատ կ'առնեն անոնք որ այնքան չափազանց հոգ, ճշդութիւն, ջերմեռանդութիւն և ճիգ մը ունենալու չեն: Ա՛յլ դուք ամբարիշտ կոչուելու քրիստոնեաներ, դուք որդիք սպաննողներ, — քանզի ասկէց ուրիշ ի՞նչ կալուղ անուն տալով կրնամ կանչել ձեզ՝ որ կը ջանաք Աստուծոյ որդիքը խղճել իրենց ծնած օրէն, — կ'աղաչեմ ձեզի խորհեցէք ձեր տուած վնասին վերայ, և թող տուէք ձեր ջանքը ան անձինքներուն հոգը մարելու՝ որոնք որ հոգևոր կեանքի մը ներգործութիւնը զգալու սկսած են: Աւ դուք ալ փրկութիւն փնտռողներ, Քրիստոսէն և յաւիտենական փառքէն ետ մի՛ քաշուիք: Թէ որ աս մարդիկը իրենց դաւանութեանը

վայլածին պէս շին ապրիր, յանցանքը իրենցն է ու չէ թէ ձերը: Փրկութիւնը հարկաւոր է յեղի համար, թէ անոնք անկեղծութիւնով փնտռեն անիկայ թէ չէ: Ենոնց կորսուիլը ձեր կորսուելուն փոխարինութիւն մը չըլլար: Թէ որ մինչև անգամ մէկ ճշմարիտ քրիստոնեայ մը չգտնուէր, ասիկայ ձեր քրիստոնեայ չըլլալուն պատճառ մը չէր կրնար ըլլալ: Եւելի Եստուածաշունչին վրայ նայեցէք, քան թէ քրիստոնեաներուն: Փրկութիւննիդ բոլորովին մէկդի ձգելն ուղ տեղը, ձեր տեսած աս բաներէն հետեցուցէք թէ քրիստոնեայ ըլլալը դիւրին բան չէ: Քրիստոնեաներէն ոմանց անարժան վարմունքը թէ որ համոզելու ըլլայ ձեզ փրկութեան ետեւէ իյնալնիդ մէկ դի ձգել, արդարեւ դժոխքին անյատակ խորութեանը մէջ խեղճ մխիթարութիւն մը պիտի ըլլայ աչք դարձընելով նայիլը կորսուելուն պատճառ եղողներուն վրայ:

3. Գուցէ քու մերձաւոր բարեկամներուդ քեզի դէմ հակոտակելուն վտիպէր վհատեցընէ քեզ: Ենոնց ամէնքը աշ-

խարհասէր ընթացքի մը մէջ կը տեսնաս, և յայտնապէս կ'իմանաս որ դուն ճշմարտապէս Մատուծոյ դառնալովդ ուղղակի անոնց հակառակ դիրք մը պիտի ունենաս, — թէ քու քրիստոնեայ ըլլալդ ու իբրև քրիստոնեայ գործելդ մեր Տէրոջը ըսած խօսքերը յառաջ պիտի բերէ քու տանդ մէջ: (Մատ. Ժ. 34 — 38:)

“Ո՛հ”, կ'ըսես դուն, “որչափ վախճուելու տեսարան մը կայ առջևս իմ ճշմարիտ քրիստոնէական ընթացքի մէջ մտնելս՝ իմ ընտանիքիս տակնուվրայ ըլլալուն պատճառ պիտի ըլլայ, ուր որ մինչև հիմա կատարեալ խաղաղութիւն կը տիրէ, թէ և կրօնքի անտարբեր ըլլալէն եկած խաղաղութիւն մը, և հոն խառնակութիւն և խռովութիւն պիտի մտցընէ ուր որ մինչև հիմա միութիւն և խաղաղութիւն կը տիրէ”: “Պէտք պիտի ըլլայ որ իմ էրկանս բարկութիւնը բանի տեղ չդնեմ” կ'ըսէ կնիկը, “և գուցէ պիտի հեռացընեմ ինծմէ ան սիրտը որուն մինչև հիմա ուրախութիւնով կը վստահէր իմ հոգիս”: “Ես անհնազանդ մը երևնալու եմ իմ ծնողացս”, կ'ըսէ զաւակը, “որոնց

Հնազանդիլը իմ պարտքս և ուրախութիւնս
 կը սերպէի մինչև հիմա" : "Այդ դեօք կրնամ
 այսպէս ընել : Այրկինք երթալու համար
 ուրիշ ճամբայ չկայ : Քրիստոսի իշխա-
 նութեանը հնազանդելու համար աւելի
 մեղմ պայման մը չկայ" : Ոչ, ոչ. բնաւ
 երբէք : Չեմ ուզեր ծածկել քեզմէ որ
 ասանկ պարագայի մը մէջ ընտրութիւն
 ընելը շատ ահաւոր է : Բոլոր կարեկ-
 ցութիւնս կորսնցուցած կ'ըլլայի, բարե-
 կամս, թէ որ քեզի համար ասանկ զգա-
 ցում մը չունենայի : Բայց չեմ հա-
 մարձակիր քու խաչդ ետ պահելու քեզ-
 մէն : Այո, իմ հոգիս ալ քու կինիդ հետ
 մէկտեղ պիտի կորսուէր՝ թէ որ յաջող
 ըլլար իմ ջանքս քեզ համոզելու թէ քու
 ներկայ պարտքաներուդ մէջ զղջումը,
 հաւատքը, Աստուած սիրելը և բոլոր
 ուրիշ քրիստոնէական շնորհքներն ու
 պարտաւորութիւնները կրնան զանց ըլ-
 լալիլ աս պարագայիդ նայելով : Չէ,
 Աստուած չպիտի թեթեւցընէ իր պա-
 հանջումները՝ ու չկրնար ալ, ոչ ալ ես
 կրնամ համարձակիլ : Այրիկ ու կնիկ,
 ծնողք և զաւակ, տուներ ու երկիրներ,

աշխարհային համբաւ ու մարդոց գովասանութիւն զո՛հ ըլլալու են Մնոր համար : Մնիկայ սիրտը կը պահանջէ , և շնորհալի վարձատրութիւններ ունի քեզի տալու , իրեն համար բոլոր զո՛հ ըրած բաներուդ փոխարէն : Խաչդ քաշելու վախէդ անիկա անհուն ապէս աւելի պատուական պիտի ընէ քեզի կենաց պսակդ : Քու քրիստոնէական ընթացքդ պէտք է որ խոհեմութեամբ կատարես , պէտք է որ անպէտ ընդդիմութիւն ընելէ փախչիս քու դարձի չեկած ազգականներուդ փափաքներուն դէմ : Թէ որ կարելի է տասնապատիկ անգամ աւելի պատրաստ գտնուէ անոնց ծառայելու և օգնելու , ու աւելի քաղցրաբարոյ եղիր բոլոր ուրիշ բաներու մէջ : Չարին փոխարէն բարի ըրէ՛ , անվորով հեզութիւն ցուցուր , համբերութիւնով բռնութեան յաղթէ՛ , բայց քու հոգիիդ համար հոգ և ջանք ընելն ալ «*մեռնէն*» շուրջայ որ յգէս ու չէս ալ կրնար . աւելի յանձնառու եղիր վիրաւորուած սիրտ մը ունենալով ու հալածանք կրելով մեռնիլ , քան թէ փրկութեան ետեւէ իյնալդ ձրգել : Մտուածոյ ապաւինէ , Մնիկայ քեզ

պիտի հոգայ: Թէ որ ինքը կանչէ քեզ, աս կերպով մարտիրոսանալու, առաջ մարտիրոսի մը հաւատքը պիտի տայ քեզի, ու ետքն ալ մարտիրոսական թագը: Հետեւեալ ազգու պատմութիւնը որ իրօք եղած բանի մը վրայով է, ահով ու մեծ ուշադրութիւնով կարգա՛:

Բարեկիրթ ու սիրելի դեռահասակ օրիորդ մը — քաղաքին մէջ, իր հոգևոր վտանգին վրայով ահաւոր տեսութիւն մը ունեցաւ: Ինքը սիրելի ու խանդակած ծնողաց մէկ հատիկ զաւակն էր: Իր յանցաւոր ու կորսուած մեղաւոր մը ըլլալուն ազգու տպաւորութիւնները որոնք իր վրայ կը տեսնուէին, հօրը բարկութիւնը գրգռեցին: Այսպեալ որ ան աշխուժութիւնն ու զուարթութիւնը որ իր ընտանեկան խումբին կեանքն էր՝ պիտի կորսուի: Իր ըրած հարցումներուն պատասխանները լսելով կը սարսափէր, և նոյն ատենը կը տեսնար թէ իր խաբեբայ սրտին վայլած մինչև հիմա անվողով հանդարտութիւնը պիտի կորսնցնէ: Հատ ջանքեր եղան աս աղջկանը անհանդարտ խռովութեան պատ-

Ճառները վերցրնելու, բայց անոնց բու-
 լորն ալ մարդկային իմաստութեան ջան-
 քերն էին : Ա՛րքապէս Մատուածա-
 շունչը և ուրիշ կրօնական գրքերը իր-
 մէն առաւ իր հայրը, ու անոնց տեղը
 առասպելաբանութիւններ տուաւ անոր :
 Մա՛ղ, ծնողք մը ինչ աստիճան տգէտ կըր-
 նայ եղած ըլլալ իր ըրած գործին սրբան
 սոսկալի հետեանք մը ունենալուն վրայ,
 երբոր Աննաց Խօսքերը իր զաւակին ձեռքէն
 կ'առնէ : Իր հայրը առաջարկեց իրեն որ
 զուարճութեան համար ճամբորդութիւն
 մը ընէ, բայց ինքը չհաճեցաւ աս բա-
 նին . ասիկայ չյաջողելուն՝ աւելի զուար-
 ճութիւն տալու առարկաներ դրաւ անոր
 առջևը, բայց առջինին պէս անյաջող եղան .
 ետքը խոստմունքներ, փաստեր և սպառ-
 նալիքներ ալ ետեւէ ետեւ գործածուեցան :
 Աւհօրը ըրած աս բոլոր ջանքերը աղջկանը
 միտքը դարձրնելու համար, վերջապէս
 յաջողեցան : Միսոս, որ ծնողք մը
 չխորհի թէ ասանկ ընելով իր զաւակին
 գլուխը կը զարդարէ մահուան պսակով,
 և կը տանի Մողորին ծառայողի մը պէս
 զոհ ընելու անիկայ : Հայրը ուղած նը-

պատակին հասաւ, բարեպաշտական խորհուրդները և անմահ կեանքի մը վրայով եղած բոլոր հոգն ու ջանքերը բոլորովին ջնջուեցան իր զաւկէն Քայց աւանդ, դեռ տարի մը չեղած աս խիստ խաբէական և շքեղ երևոյթը շուտով առնուեցաւ իրմէն: Վեղեցիկ ու զուարթագէ՛մ աղջիկը անբժշկելի տենդով մը բռնուած անկողին պառկեցաւ: Մահը անհրաժեշտ կերպով կը մօտենար իրեն, ու իր բոլորտիքը նստողներուն բոլորը կուլային, քանի որ իր տրամալից հառաջանքները կը լսէին: Այո, մինչև հիմա չեմ մոռնար ան նայուածքը որ ունայնութեան համար զոհ եղող աղջիկը իր հօրը դարձուցած է: Պաղած աչքերը՝ որ յուսահատութիւնով կը խաւարի, բայց տակաւին նոյն ժամանակը անոր մարելու վրայ եզող ճառագայթներուն մէջ կ'երևի մէկ բան մը որ յանդիմանութիւն, կարեկցութիւն և երկիւղ կը քարոզէ: Այլ լսեմ ան ձայնը, որուն հնչմունքը որոշ էր, բայց մարելու վրայ «ձայր, անցեալ տարի ուզեցի Փրկիչը փնտոել: Ձա . . . յ . . . ր — քու զա-

ւակդ” — : Իր խօսքերուն մնացած մասը յաւիտենականութիւնը լսեց, ինչու որ ալ ևս ձայն չլուեցաւ իրմէ : Աս աղբու պատմութեանը նկատմամբ Սուրբ Գրոց հետևեալ մասերը կարդա՛ : Մատթ. Ե. 10—12 : Ժ. 21—39 : Ա կորնթ. Դ. 9—13 : Բ Տե՛. Բ. 10—13 : Լեբբ. Ժ. 23—39 : Կալ ԺԱ : Ա Պետ. Ա. 6—9 : Դ. 12—19 : Բ Պետ. Բ. 20—22 : Յայր. Է. 9—17 :

4. Ոմանց վհատութիւններն ալ իրենց շատ կից են, բուն իսկիւնն արտերնն զի կը գտնեն զանոնք : Աստերը կ'ըզան թէ իրենք յառաջադիմութիւն չեն ըներ, տեսութիւննին օրէ օր աւելի չպայծառանար, ոչ մեղքի վրայ իրենց արթնութիւնը և ոչ ալ սրտերնուն մէջ խողաղութիւնը կ'աւելնայ. թէ աւելի հոգևոր չեն ըլլար, և ոչ ալ աւելի հաստատուն. ու երբեմն ալ դրեթէ անյուսութեան մէջ իյնալով, պատրաստ են ամէն բան ձգել : Ստրին աս վիճակը շատ ընդհանուր և շատ ալ վտանգաւոր վիճակ մըն է, և պատճառ կու տայ իսկապէս վախնալու : Ամէն բու

պարտաւորութիւնդ ու ապահովութիւնդ
 սա բանին մէջ կը կայանայ որ ճանչնաս
 թէ յանցանքը քուկդ է ու չէ թէ Վս-
 տուծոյ . դուն , դուն մեղադրուելու ես ,
 գուցէ դուն երկու մտքի վրայ կը կաղաս .
 հաւանական է թէ դուն կրօնքին և աշ-
 խարհին մէջ տեղը կեցած երկուքին մէ-
 կանց ծառայել կ'ուզես , ու պահանջուած
 շարունակ և երկիւղած մտադրութիւնը
 տուած չես քու փրկութեանդ : Ուրեմն
 նորէն ձեռք զարնելու ես քու հոգւոյդ
 փրկութեան գործին : Ճիշդ նոյն մար-
 դուն զգացումները ունենալու ես , որն որ
 զինքը եզերքէն հեռացրնող հոսանքի
 մը մէջ կը լողայ , ու կ'զգայ որ աւելի ու-
 ժով ջանք մը ընել պէտք է իրեն , եթէ
 ոչ անշուշտ պիտի կորսուի : Ի՛նչ , ու-
 րեմն աշխատութիւնը ձեռքէ ձգելով է ,
 բնաւ ամենեին : Հիմա քու ունեցած
 աւելի լոյսովդ և պատասխանատուութիւ-
 նովդ կորսուիլը , ահաւոր կորսուիլ մըն է :
 Արնայ ըլլալ որ ըրած թուլ ջանքերուդ
 մէջը մեռնիս , և ան ատենը ի՛նչ վիճակի
 մէջ պիտի ըլլաս :

Սակայն կարելի է որ քու գանգատ-

ներդրելու խորին հոգ ընելու արդիւնքը ըլ-
 լայ, խորհելով թէ բնաւ յառաջադիմու-
 թիւն չկրնար ըլլալ մինչև որ հաւատքին
 ու աւետարանական յոյսին վրայ կա-
 տարեալ գիտութեան մէջ չհաստատու-
 լիս : Այո՛, պէտք է որ աս հաստա-
 տուն վիճակին գաս, և առանց ուշանա-
 լու գաս . մէկ բան մը չարդիւնք քեզ
 անոր գալէն, բայց միայն անհաւատու-
 թեան չար սիրտդ, և կ'ստիպեմ՝ քեզ որ
 ճիշդ աս կէտին գաս : Բայց թէ որ քու
 գիտութիւնդ և խաղաղութիւնդ ուղածիդ
 պէս շուտով ու աճեցուն կերպով չըս-
 տանաս, և անանկ զգաս որ դուն քրիստո-
 նէական շնորհքներու ու երջանիկ փոր-
 ձառութիւններու մէջ շատ կամաց կ'ա-
 ճիս, տակաւին վատասիրտ և յուսա-
 հատ ըլլալու չես : Փրկուելու համար յու-
 սահատ ընթացք մի՛ բռնել, իբրև անանկ
 նպատակ մը որ անիկայ չես կրնար ստա-
 նալ : Բու ընելիքդ անմիջապէս զղջում
 ընել ու Աւետարանին հաւատալ է . ա-
 ռանց ասոր ո՛չ ընդարձակ տեսութիւն
 կ'ունենաս և ո՛չ ալ խաղաղութիւն :
 Փրկութիւնը փնտռելդ մէկդի ձգելը՝ կամ՝

անկէց ետ դառնալը ընաւ ամենեւին մաքէ
անցընելու բան չէ : Հիմա ետ դառնալդ ,
փրկութեան մօտ տեղէն ետ դառնալ մըն է :
Մեղաւոր՝ վերնայէ , քու առջևդ սքանչելի
առարկան կեցած է , անիկայ ճիշդ քու
մօտդ է , վերնայէ՛ անխաչը ելած Մէկ
Տատիկին վրայ : Վրու առջի անտարբեր
վիճակդ քեզմէ աւելի հեռու է հիմա՛
բան թէ ապաստանի տեղը : Ճիշդ ինչ
վիճակի մէջ որ ես դուն , առանց աւելի
գիտութիւն , առանց աւելի կրօնական
զգացմունք կամ աւելի մխիթարութիւն
ունենալու , անանկ հաւատա՛ : Սորէն
կ'ըսեմ , վերնայէ՛ խաչին , անիկայ հա-
ւատքի աչքով պայծառ կը տեսնուի քու
զացած ճամբուդ ամէն կողմէն ալ , և ո՛վ
որ ինչ և իցէ ատեն դէպ 'ի հոն նայե-
լու ըլլայ , կրնայ տեսնել ան : Սիկայ ան
սիրելի առարկային տեսութիւնն է որ ու-
րիշ ամէն բան ուղիղ լոյսով մը կը ցու-
ցընէ , և կը հրահրէ ան ամէն շնորհք-
ներն ալ՝ որոնք ճշմարիտ կրօնքին կը վե-
րաբերին :

Սակայն քու շնորհքի մէջ աճելուդ
արգելքը ուրիշ մասնաւոր պատճառէ մը

Ծագած չըլայ: Արդեօք սիրելի մեղք մը պահուած չէ՞, կամ ապականեալ կիրք մը: Չկա՞ն անանկ զո՛հ ընելու բաներ՝ որոնք ընելու համար կը դժկամակիս, կամ անանկ բաներ՝ որոնք ձգելու չես զիջանիք, թէ և խիղճդ և դատողութիւնդ կը զրուցեն քեզի որ անանկ ընելու ես: Պէտք է որ արգիլուած բանը ձգես, եթէ ոչ՝ անհնար է որ փրկուիս: Ա՛տ մէկ հատիկ մեղքը՝ ծաղիկին արմատին տակը պահուած որդին պէս, քու կրօնքիդ իսկական կենդանութիւնը կ'ուտէ ու կը չորցընէ անիկայ և բոլորովին կը փճացընէ ալ: Բնկերդ է ան՝ որմէ չես ուզեր ետ կենալ, և ահա ան է քու յառաջագիմութեանդ արգելք եղողը: Ա՛յուզես ատ մեղքին կամ ատ ընկերիդ համար զոհել քու հոգիիդ փրկութիւնը, երկինքը և յաւիտենական փառքը, և ամէնը որ քեզի սիրելի են իբրև անմահ արարած մը. և խոհական ընտրութեամբ կ'ուզես քեզի բաժին առնել յաւիտենական կորուստը: Արկնից ու ընելիք զոհիդ, դժոխքին ու ներկայ հեշտութեանց համար ընտրութիւն մը բռնէ: Ա՛նմահ անձ,

կանկ ա՛ռ ու խորհէ , կրնա՞ս որոշելու
ատենն անցընել : Ը՛մէն մէկ վայրկեան
ուշանալուդ մէջ ահաւոր յանցաւորու-
թիւնն և շատ մեծ վտանգ կայ : Ի՞նչ
պիտի ընես թէ որ Ը՛ստուած , ինտոր որ
արդարապէս ալ կրնայ ընել , աս հրամա-
նը հանէ քեզի համար ըսելով՝ « Ը՛նիկայ
կուռքերուն յարեր է , զանիկայ թո՛ղ
տուր » : Թէ որ անանկ է՝ որոշէ , անմի-
ջապէս որոշէ : Ը՛ս էջը կարդալու ատենդ
որոշիչ կէտը կրնայ ըլլալ . քանզի թէ որ
յօժարութիւնն չունիս քու չար գործ-
քերդ կամ մեղսակից ընկերներդ ձգե-
լու , կրնայ ըլլալ որ Ը՛ստուած հի՛մա
քեզ ձգէ :

Բայց գուցէ քու յառաջադիմութեա-
նրդ քիչ ըլլալը ուրիշ պատճառէ մը
ծագած է : Բսել կ'ուզեմ որ կարելի է
թէ դուն Սուրբ Հոգւոյն ձեռքովը խոս-
տացուած ազգեցութեանը և օգնութեա-
նը վրայով անհոգութիւնն ըրիր : Բու
անձիդ պինտ շատ ապաւինեցար , ու հի-
մա անոր հետեւութիւնն է որ կ'զգաս :
Գուցէ ատենն մը քու տպաւորութիւն-
ներդ խիստ մեծ , արժնութիւններդ

ուժգին, միտքդ առոյգ և զգացումներդ ալ շատ գրգռուած էին. ու հիմա Սատանային հրապուրելովք, որն որ ասանկ պարագաներու մէջ շատ անգամ կը յաջողի, թող տուիր ինքզինքդ յանձնադաստանութեան մէջ իյնալով քու անձիդ ապաւինելու: Մուցար յիշելու սր քու մէջդ բարի բան մը չկայ, և կենաց ջուրերուն Աղբիւրը թողուցիր. իրաւ է որ Սուրբ Հոգիին աղղեցութեանը հարկաւոր ըլլալուն վրայ երբէք տարակոյս մը չունեցար. բայց անհոգութիւն ըրիր անիկայ ինդրելու: Սուրբ Հոգին տրտմեցուցիր, ու անիկայ ետ առաւ քեզմէ իր շնորհաձիր օգնութիւնը՝ որ դուն բանի մը տեղ չէիր դրեր: Աշխատեցար, բայց քու զօրութիւնովդ. և հիմա կը գտնես որ քու զօրութիւնդ ինքնին տրկարութիւն է եղեր: Աւրեմն քու ըրած սխալմունքէդ օգտակար խրատ մը ա՛ռ, և քու հոգիդ յանձնէ՛ ոչ միայն Քրիստոսի՝ թողութիւն ընդունելու համար, հապա Հոգիին ալ՝ սրբացուցուելու համար: Աստուածային զօրութեանը ապաւինէ՛ որ կը ներգործէ մեր մէջդ կա-

մենայլը ու ընելն ալ: Հոգիով ապրէ,
 հոգիով քալէ, հոգիով աղօթք ըրէ,
 հոգիով աշխատէ: Բա՛ց քու սիրտդ անոր
 շնորհալից ազդեցութիւններուն. ու չէ թէ
 լոկ համոզում՝ հասպանաւ զգացում մըն ալ
 ունեցիր թէ դուն հոգևոր կենդանութիւն
 չես կրնար ունենալ թէ որ Անիկայ քու
 մէջդ չբնակի ու քու մէջդ չգործէ:

Վարձեալ՝ կրնայ ըլլալ որ քու ծան-
 րաքայլ յառաջադիմութիւն մը ունեննալդ,
 և ասոր վրայով ունեցած վհատութիւնդ
 ու գանգատներդ սխալմունքէ ծագի, և
 խոնարհ կամ եռանդուն բնաւորութեանդ
 արդիւնքը ըլլայ: Կարելի է թէ դուն
 անզեղջ վիճակի մը խորին մթութենէն
 մէկէն ՚ի մէկ ելես, ու հաւատքի՝ յոյսի
 և սիրոյ լիովին հաստատութեանը միջո-
 րէական պայծառութեանը անցնիլ ակնկա-
 լես: Գուցէ դուն մէկ մեծ քայլ մը
 նետելով՝ կամ մանաւանդ անգամ մը
 ցաթկելով փորձառու քրիստոնեաներուն
 վիճակին հասնիլ կը յուսաս: Բայց յի-
 շէ՛ որ Աստուծոյ գործքերը թէ բնու-
 թեան և թէ շնորհքի մէջ աստիճա-
 նաբար կատարելութեան կը հասնին:

Առաջ երախայութեան փիճակը կու գայ, ետքը երիտասարդութեան ու ետքն ալ կատարեալ մարդութեան . ու երբեքն նոր ծնած երախայի վրայ ո՛րչափ տկար ու աղօտ կը տեսնուի կեանքին կայծը, անանկ որ դժուար կ'ըլլայ որոշել թէ արդեօք ո՞ղջ է կամ մեռած . և մինչև անգամ կեանքին աներկբայելի նշանները անոր վրայ տեսնուելէն ետքն ալ՝ ո՛րքան աչալուրջ հոգածութիւն մը հարկաւոր է կենաց կայծը անոր մէջ վառ պահելու համար : Ասանկ անյոյս փիճակի մը մէջ սկսած են իրենց գոյութիւնը շատ զօրաւոր ու երկայնակեաց մարդիկ : Ասոր պէս է հոգւոյն մէջը եղած շնորհաց գործն ալ : Ամանապէս ցորենին աճումը, առաջ խոտը կ'երևի, ետքը ծղօտը, ետքն ալ հասկը . և ինտոր որ է բնութեան մէջ, անանկ ալ է աստուածապաշտութեան աճումը մարդուն սրտին մէջ : Մենք «պզտիկ բաներուն օրը անարգելաւ չենք», թէ մեր մէջը եղած ըլլայ և թէ ուրիշներուն, ինչու որ Աստուած չանարգեր անիկայ : Մեր երկնաւոր փրկչին համար ըսուած է թէ «Անիկայ հովիւի պէս իր հօտը պիտի հով-

ուէ՛". և իր հօտին մէջը կան գառնուկներ՝ որոնք ո՛չ կրնան շուտով ճամբայ առնել և ոչ ալ հեռու տեղեր երթալ, և ի՞նչ պիտի ընէ անոնց . «Գառնուկները իր բազուկովը պիտի ժողուէ, ու զանոնք իր գրկացը մէջ պիտի կրէ" , — չէ թէ ուսին վրայ պիտի առնէ՝ որն որ զօրութիւն կը նշանակէ, հաստ իր գրկացը մէջ ՚ի նշան խանդակաթ սիրոյ . — «ու ծիծ տուողները կամաց պիտի քչէ"», — անոնք որ մեծ վախերով ու ցաւալի կասկածներով պաշարուած են : Արչափ բարեսիրութիւնով կը համբերէր ինքը իր աշակերտներուն թանձրամիտութիւններուն, տկարութիւններուն և սխալումներուն, ինտոր անուշիկ կերպով մը շիտակեց Ամմաւուս գացող իր երկու բարեկամներուն սխալները, ու հաստատեց անոնց միտքերը, երբոր անոնք տրտում ու տխուր խորհրդածութիւններով կը քալէին, և վառ պահեց անոնց ունեցած յոյսին պինտ վերջին աղօտ կայծը՝ որ մարելու վրայ էր : Ասիայի մէջ եղած իր եօթը Այկեղեցիներուն զրուցած խօսքերուն մէջ ինտոր բարեշնորհութիւն

նով յիշեց անոնց մէջ գտած ան ամէն աղէկ բաները . մինչև անգամ Վիդադեղփիայի Ակեղեցիին մէջ գտնուած «բիչ մը կարողութիւնը» յիշելու զանց չըրաւ : Խորհէ՛ ասոր վրայ՝ վճատեալ մեղաւոր : Բոլոր սրտովդ ապաւինէ՛ Տէր Աստուս Քրիստոսի, ու քու մէջդ եղած ճշմարիտ բարեպաշտութեան արշալոյսը երթալով կը լուսաւորի մինչև որ կատարեալ օր ըլլայ . քու մանկական զօրութիւնդ պիտի աճի, մինչև կատարեալ մարդ ըլլալու պիտի հասնի, քու մատուցած ծղօտդ՝ ցորենով լեցուած հասկի պիտի դառնայ :

Դուն անանկ Վրկիչի մը կը նայիս, որն որ «ջախջախած եղէգը շփշրեր, ու պլպրած պատրոյգը չմարեր» : Անոր հար՝ թէև տկար տեսնես քու մէջդ, տակաւին իսկական շնորհք է, և անհուն աղբիւրի մը կապակցուած է Անոր լեցունութիւնովը՝ որ «բոլոր շնորհաց Աստուածն» է, և որ ինքը «աւելի շնորհք կու տայ» : Աղէկ է խոնարհ ըլլալ, ու քու հասած վիճակիդ վրայ բարձրամիտ չըլլալ, սակայն յիշելու ես

որ ծառերը չորցած չեն ըլլար անմիջապէս պտուղներով չլեցուելնուն համար: Բարձրագոյն աստիճանի հասնելու ետեւէ իյնալով քու ունեցած ջանքերէդ քեզ թուլցընելու համար չեմ ըսեր աս խօսքերը, — քանզի ան որ իր ունեցած շնորհքը բաւական կը սեպէ, ճշմարիտ է որ անանկը բնաւ շնորհք առած չէ. հապա աս խօսքերը կը խօսիմ քեզի՝ յուսահատութիւնդ վերցընելու և թերութեանց երևոյթներովը ունեցած վհատութիւնդ արգիլելու համար, որոնք ջանացողութիւնը կը պաղեցընեն յոյսը մարելով:

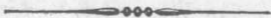
Տ. Ումանք ալ մեծապէս կը վհատին իրենց ըստ մասին առջի ընթացքը բռնելնին ու գիտութեամբ գործուած մեղերու մէջ նորէն իյնալնին տեսնելով:

Ա՛րնդունիմ որ երբոր մէկը արթըննալէն և մեղքի չարութիւնը ճանչնալէն ետեւ նորէն նոյն մեղքերուն մէջը իյնալը ողբալի ծանրութիւն մը կ'աւելցընէ. և որովհետեւ աս բանին համար մեծ վճարանգ կայ, Աստուծոյ խօսքն ալ ասոր դէմ խիստ շատ ահաւոր ազդարարութիւններով լեցուած է: Ուստի պար-

աաւոր ենք մեծ արժնութիւն ունենալ
 աս բանին դէմ, ու աս մեղքերէն պահ-
 ուելլու համար ջերմեռանդ աղօթքներ
 մատուցանելու ենք . մեր հսկողութիւնն
 ալ կրկնակի ըլլալու է ան փորձութիւն-
 ներուն նկատմամբ՝ որոնց ենթակայ ենք
 մեր կազմութեանը, դիրքին և կամ ուրիշ
 պարագաներնուս մասնաւոր բերմունքնե-
 րէն : Տակաւին երբեմն անոնք անգամ որ
 անկեղծութեամբ և սրտանց փրկութիւն
 փնտոելու ետևէ ինկած են, հսկողութիւ-
 նը քիչիկ մը զանց ընելովնին նորէն ան-
 դամ ինկան ան մեղքերուն մէջ՝ որոնցմէ
 ազատուած էին : Անանկ պարագաներու
 տակ մեղքի մէջ ինկող անձը, խղճմտանքի
 խայթին և վհատութեան ներգործու-
 թիւնովը, ենթակայ կ'ըլլայ ամէն յոյս
 ձգել . և խորհելով թէ ալ ևս իրեն հա-
 մար փրկութիւն չկայ, փրկութեան հա-
 մար ջանք ընելն ալ կը ձգէ : Արդ՝ հի-
 մա կ'ուզում ըսել քեզի թէ քանի որ ա-
 սանկ մեղքի մէջ իյնալուդ համար չեա
 կրնար չափազանց խոնարհած ըլլալ Աս-
 տուծոյ առջևը, խորհելու չես ալ թէ քու
 վիճակդ անյոյս է : Աթէ ասանկ մեղքե-

ըր չներուին , ու եթէ ասանկ մեղաւորները չկրնային նորէն հաստատուիլ , ան աւտենը , ուրեմն , ո՞վ կրնայ փրկուիլ : “Բայց անցեալ մեղքերս ներուած ըլլալուն վերայով այնքան չեմ տարակուսիր” , կ'ըսես դուն , “հապա զիս վհատեցրնողը ան է որ կը վախնամ թէ ետքը նորէն մեղքի մէջ կ'իյնամ” : Գուն կը գտնաս որ սիրտդ այնքան խաբւեբայ է , որոշումներդ անհաստատ են , հողւոր ապականութիւններդ այնքան ուժով են , փորձութիւններդ ալ անանկ մեծ են , ու այնքան անգամ յաղթեցիր ու նորէն յաղթուեցար որ հիմա յաջողութիւն գտնելու բոլորովին անոյս ես : Ես անյուսութիւն ցուցրնող խօսքերդ ի՞նչ կը նշանակեն : Ես ել կ'ուզես որ կամ քեզմէ դուրս ուրիշ օգնութիւն մը չկայ քեզի համար , կամ թէ Եստուած որ ան ըլլալու է քու օգնականդ , կարող չէ քեզ ազատելու : Արկուքն ալ սուտ են : Բու մէջդ բնաւ օգնութիւն մը չկայ : Բայց Եստուծոյ քով ամենաբաւական օգնութիւն կայ : Ահա առ դողդազացող մեղաւոր : Եստուած ամե-

նակարող է : Անցեալին համար խոնարհէ՛ անոր հղօր ձեռքին տակը , և ապառնիին համար ալ ոտքի վրայ ել և անոր զօրաւոր բաղուկներուն ապաւինէ : Քրիստոսի արիւնը խղճմտանքդ կրնայ մաքրել անցեալ մեղքերուն յանցաւորութենէն , և Հոգւոյն Սրբոյ շնորհքն ալ կարող է քեզ պահել գալիք մեղքերէն . մեղքի մէջ ինկողը կը ներուի , և ետ գացողը կրնայ դառնալ՝ զօրանալ՝ հաստատուիլ և աւելի յաղթող ըլլալ , ինտոր որ հաղարաւորները արդէն եղան :

Գ Լ ՈՒ Խ Թ

Օգոշութենէն :

1. Քու հոգի թեթեցընելու և քու խղճմտանքիդ հանդարտութիւն տալու համար Եկեղեցւոյ անդամ ըլլալու ջնայիս :

Ասանկ կ'ընեն շատերը , որոնք՝ երկայն

Ժամանակ ծանր ուշխատութիւններ ընե-
 լէն, և խաղաղութիւն ստանալու ան մէկ
 հատիկ ճշմարիտ միջոցէն զատ բոլոր ու-
 ըրիչ միջոցները փորձելէն ետքը, որոշե-
 ցին եկեղեցւոյ ընկերութեանը խառնուիլ,
 և Տէրունական Բնթրիքին հաղորդ ըլ-
 լալ, յուսալով թէ ասանկով կրնան ու-
 նենալ ան խաղաղութիւնը՝ որուն համար
 այնքան ժամանակ պարապ տեղը հոգնե-
 ցան զանիկայ փնտռելով: Բայց մի թէ
 ասիկայ պարտաւորութեանց վրայ անձն-
 արդար ապաւինութիւն մը չէ: Տէ-
 րունական Բնթրիքը ի՞նչ ճամբով
 սփոփութիւն կ'ընծայէ ծանրաբեռնեալ
 խղճմտանքի մը: Եւ սահմանադրութեան
 մէջ ուրիշներէն աւելի արժանաւորութիւն
 ունեցող բան մը կայ: Գուցէ պիտի
 ըսես որ մեր Տէրօջը մարմնոյն և արեանը
 խորհրդաւոր նշանակները աւելի խորունկ
 և զօրաւոր տպաւորութիւն մը կ'ունենան
 մտքին վրայ զգայարանաց միջոցովը: Իրաւ-
 է որ ասոնք անանկ կ'ընեն. սակայն նոյն
 ատենը միտքն ալ աս տպաւորութիւնը
 ընդունելու համար պէտք է գիտութիւնով
 և հաւատքով յարմար վիճակին մէջն ըլ-

լալ: Բայց հիմա ես քեզի ան վիճակին մէջը
 չեղողի մը պէս կը խօսիմ, ու քու հոգիդ կա-
 տարեալ և ձրի փրկութեան համար
 Վրիստոսի ձեռքը դեռ չյանձնողի մը
 պէս. ուրեմն քու մտքիդ աս վիճակովը
 Տէրունական սեղանին մօտենալդ, կամ
 խաղաղութիւն գտնելու համար եկեղեցիին
 յարիլ ուղելդ, ակնկալել մըն է թէ ա-
 նոնք կրնան ընել քեզի համար ան բա-
 ները՝ որոնք Վրիստոսի կատարած գործը
 չկրնար ընել: Վրիստոսի արիւնը կա-
 րող չէ՞ քու մեղքերդ վերցընելու: Վու
 արդարացուցմանդ համար հարկաւօր է
 բան մը աւելնել Վրիստոսի արդարու-
 թեանը վրայ: Այլ թէ որ Վրիստոսի
 արդարութիւնը բաւական չէ քեզ փրկե-
 լու, սահմանադրութիւնները ի՞նչ կրնան
 ընել քեզի համար:

Ան մեղաւորը որ կ'ուզէ իր յանցաւո-
 րութեան բեռէն ազատուիլ բաց ՚ի խաչ-
 եալ Վրիստոսի քաւութիւնէն, ուրիշ
 ինչ և իցէ միջոցով ալ որ ըլլայ, թէ
 աղօթքի ժողովներու գտնուելով և կամ
 թէ Տէրունական Բնթրիքին հաղորդ ըլ-
 լալով, սոսկալի կերպով մը կը խաբ-

ուի : Կարելի է, մանաւանդ հաւանա-
կան ալ է որ Տէրունական սեղանին հա-
ղորդ ըլլալովդ նոյն ժամանակը քու
տրտմութիւններդ թեթեւնան ըստ մասին,
երեւակայութիւնդ գրգռուի, զգացումներդ
շարժին . և աս բաները սխալմամբ հա-
ւատքի տեղ առնելով, խաղաղութիւն
ունենաս, բայց և այնպէս սուտ և վա-
ղանցիկ խաղաղութիւն մըն է անիկայ :
Կամ ինքզինքդ խաբելու թմրութեանը
մէջ պիտի իյնաս, կամ թէ քու մտա-
ասանջութիւնդ իսկոյն ետ պիտի դառնայ
քեզի սա սոսկալի երեոյթն ալ իր վրայ
առած է դուն մեղք մեղքի վրայ աւել-
ցուցիր Տէրունական Րնթրիքը անպատ-
րաստ միտքի վիճակով մը ընդունելուդ
համար : Ըս սահմանադրութիւնը մե-
ղաւորներուն խաղաղութիւն տալու նպա-
տակով հաստատուած չէ, հապա հաւա-
տացեալներուն միտքարութիւն և շինու-
թիւն տալու համար . չէ թէ մեզ հա-
ւատքի բերելու, հապա հաւատքով
ընդունուելու համար . չէ թէ մեղաց
բեռը խղճմտանքին վրայէն վերցընելու,
այլ ան մեծ զոհը միտքէ չհանելու հա-

մար, որով կը վերնայ յանցանքին բերը: ՂՂմարիտ է թէ Մստուած կրնայ ինքզինքը մեղաւորին յայտնել “հաց կտրելու” ատենը, սակայն խնդիրը աս չէ թէ անիկայ ի՞նչ կրնայ ընել, հապա աս է թէ ի՞նչ ընելու ակնկալութիւն ունենալու է. և աս պարագային մէջ ի՞նչ է ան բանը որ խղճմտանքը կը թեթեցընէ իր բերէն, ու խաղաղութիւն կը հաղորդէ մոքին: Մնտարակոյս ո՛չ թէ սահմանադրութիւնը ինքնին, բայց Վրիստոսի մեղքի համար զոհուած ըլլալուն մեծ ճշմարտութիւնը, որ կը ցուցուի աս սահմանադրութեան միջոցովը: Մստնք ըսելովս չեմ ուզեր պնդել թէ յոյսին կատարեալ վստահութիւնը պէտք է իբրև հարկաւոր հանգամանք մը Տէրունական Ընթրիքը ուղիղ կերպով ընդունելու համար, սակայն ստոյգը աս է որ իսկական հաւատք պէտք է, թէ և ոչ ալ ըլլայ անիկայ. եթէ ոչ ուրիշ ի՞նչ միջոցով կրնանք “Տէրոջը մարմինը որոշել”:

Չկայ երբէք մէկ բան մը որ յանցաւոր խղճմտանքին խաղաղութիւն մատակարարէ, և կամ մեր մեղքերը վերցընէ, բայց

միայն Վրիստոսի քաւչարար արիւնը . և խաչեալ Փրկչին քովէն անցնիլ առանց խաղաղութիւն գտնելու՝ յուսալով սահմանադրութեանց մէջ անիկայ ստանալ , մեր կրօնական պարտաւորութիւնները կատարելով Մատուծոյ առջևը ընդունելութիւն գտնելու ակնկալելէ՝ Փրկչին կատարած գործին տեղը : Փրկող սիրոյն յիշատակութիւնը ընդունելու ենք , խոնարհութեան՝ շնորհակալութեան և մեր Փրկչին միջնորդական պաշտօնին վերայ հանդարտ և անխռով վստահութիւն օւնեցող մտքի վիճակով մը , թողութիւն ու յաւիտենական կեանք գտնելու համար :

2. Խիստ հարկաւոր է որ քու ընթացքիդ նախնական ասպարէզներուն մէջ կարելի եղածին չափ ետ կենաս վիճաբանասէր հոգիէն :

Վրու մեծ փոյթդ յաւիտենական երջանկութեան ճամբան գտնելն ու անոր մէջ մտնալն է : Փրկութիւնդ , կամ յաւէտ անոր ճամբան գտնելն է քու մեծ նպատակդ : Վրու աղաղակդ է «Կեանք , կեանք , յաւիտենական կեանք» , ու քու

Ճամբադ դէպ'ի խաչեալ Փրկիչն է: Ինչ որ անմիջապէս կը վերաբերի Աստուծոյ հետ հաշտուելուդ՝ քու մտադրութիւնդ փայն անոնց վրայ ըլլալու է: Աւստի թող մի տար որ միաքդ «նոր ծննդեան», կամ հողւոյդ արդարացուցման վարդապետութիւններու պէս կարևոր նիւթերէն դառնայ անբաներուն՝ որոնք անլուծելի կամ դժուարալուծելի վիճաբանութիւններու մէջ կը ձգեն մարդը, և որոնք դժբաղդաբար Աստուծոյ եկեղեցիներուն մէջն ալ կը պատահին շատ անգամ: Բանի մը վրայ մի խօսիր վիճաբանասէր հոգիով մը: Ա՛ էճի տակ եղած նիւթերը՝ կատարելութեան հասնող քրիստոնեաներուն հաստատուն կերակուրի մը պէս են, որոնք Քրիստոսով տղայ եղողները կը խղզեն ու կը կորոնցընեն. առջինները անգամ ասանկ նիւթերու վրայ չեն կրնար երկայն ատեն որոճալ՝ առանց իրենց հողևոր առողջութիւնը վնասելու և առանց հոգինին դարչահոտ և ապառողջ վէրքերով լեցընելու: Այամ թէ ուրիշ օրինակ մը տունենք: Բանտի մը մէջ արգիլուած մահապարտ մը՝ որն որ թողութիւն ընդու-

նեղու յոյս ունի, և կրցածին չափ ալ կը ջանայ անիկայ ձեռք ձգելու, թող չտար որ իր միաքը շեղի իր վրայ խորհելը ձգելով՝ անանկ խնդիրներու վրայ խորհելու որոնք քաղաքացւոց կը վերաբերին: Աթէ մէկը լրագիր մը տանելու ըլլայ անոր, և ուզէ համոզել զինքը որ քաղաքական կռիւի մը մէջ անոր կողմին յարի, ինքը պիտի ըսէ, զարմանալի նայուածքով մը որ ասանկ խնդիր մը կ'ըլլուի իրեն, «Մեռնելու դատադարսուած մարդուն հոգն է ատանկ բաները: ()գնէ՛ ինծի որ ես թողութիւն ստանամ, և ահա բարի գործ մը ըրած կ'ըլլաս ինծի համար, բայց անանկ խօսքերով մի՛ բռներ զիս՝ որն որ օր մը առաջ մահէն ազատուելուս արդելք կ'ըլլայ: Արբոր ազատութիւն գտնեմ, ան ատեն կը խորհիմ քաղաքական իրերուն վրայ, բայց հիմա չեմ կրնար»: Վրկութիւն փնտռողն ալ ասանկ գործելու և ըսելու է ան ամէն անխոհեմ անձինքներուն, որոնք վիճաբանասէր հողիով իր դէմը կ'ելեն ու կ'ուզեն փրկութեան ճամբան գտնելու համար ունեցած ջան-

քերը խափանել : Ըս բաները ետքը կրնաս սորվիլ, բայց հիմակու հիմա “Ճամբաներու վրայ կայնէ՛ ու նայէ՛, և հին շաւիղներուն համար հարցուր, [Թէ որն է բարի ճամբան, ու անոր մէջը քալէ՛ որ քու հոգիիդ հանգիստ գտնես” : (Նքե՛ժ. Զ. 16 :) Ա իճաբանական գիրքեր կարդալէն աւելի Ըստուածաշունչ և պարզ Քրիստոնէական գիրքեր կարդա՛. աղօթքի և լռիկ մտածութիւն ընելու ստէպ պարապէ . նայէ՛ որ միշտ հանդարտ ու անխռով պահես քու միտքդ . ինչու որ աղօթասէր զգացման, հանդարտութեան, երկիւղած՝ խաղաղ՝ մտածութեան ու անխռով խորհուրդներուն մէջ ճշմարիտ լոյսը կը ծագի հոգիին, և Սուրբ Հոգիին խաղաղութեան “մեղմ՝ ու բարակ ձայնը” կը լսուի : Եւ ատերը տարբեր ընթացք մը բռնելով վիճաբանութեան անդունդին մէջը ընկըղմեցան կրօնական արթնութիւն մը ունեցածնուն պէս . և ասանկով ճշմարտութիւնը կը փնտռեն կարծած ժամանակին՝ քրիստոնէական սէրը կորսնցուցին, ու խոնարհ՝ սուրբ ու խաղաղասէր քրիստոնէայ ըլլալուն տեղը, անհաւան՝ կրո-

ուարար ու անհանդարտ վիճաբանողներ
 եղան : Ընդհանր իրենց ընթացքին մէջ
 նոր մտածատեննին զղջում՝ ընելնուն
 տեղը՝ մոլեռանդներ եղան, իրենց ապառ-
 նի յառաջադիմութիւններուն մէջ սուրբ
 փափաքներ ստանալնուն տեղը՝ կարծիք-
 ներու կրօնքը բաւական սեպեցին, ու ի-
 րենց ընթացքը վերջացուցին, կը վախ-
 նամ ըսելու, ոչ թէ երկնից լոյսին և
 սիրոյն մէջ, հապա ան ամբարիշտ գիտու-
 թեան աշխարհին մէջ, ուր որ “դէկերը
 կը հաւատան՝ և կը սարսափին” ալ :

3. Լեռնաբերդի վերին հոգիէն ալ զգու-
 շացիր, ինտոր որ վիճաբանասէր հո-
 գիէն զգուշանալու ես :

Պէտք է որ գիտութիւն ունենաս,
 ինտոր որ արդէն զրուցեցի : Սուրբ Վիր-
 քը աս բանին համար լեցուն խրատ-
 ներ ունի, և կը յանդիմանէ անոնք՝
 որ տգիտութիւնը կը սիրեն : Վի-
 տութեան մէջ աճելու աշխոյժ ջանքը
 իր հետը ունի յաջողութեան խոստ-
 մունքն ալ. “Տէրը պիտի ճանչնանք, ու
 ճանչնալու ետեւէ ըլլալու ենք” : Սա-
 կայն ասիկայ բոլորովին տարբեր բան

մըն էանպիտան հետաքրքրութեան հոգիէն: Ան բարբը որուն դէմ քեզ զգուշացրնելու համար շատ կը փափաքիմ, ինքզինքը զանաղան ձևերով կը յայտնէ. երբեմն Աիրակի օրերը տարբեր քարողիչներ մտիկ ընելու համար տեղէ տեղ կ'երթաս: Ասիկայ երբեմն մտքին տակնուվրայ ու անհանգիստ ըլլալէն կը ծագի, որ աւելի զսպելու է, քան թէ պահելու է: Այդին ազուալին պէս՝ ասանկները ասդին անդին կը թափառին հանգիստ գտնելու, բայց չին գտներ. կամ յաւէտ կը նմանին տենդով բռնուած մարդու մը, որ մոռնալով թէ պինքը անհանգիստ ընող բուն պատճառը իրեն մէջն է, շարունակ իր տեղը կը փոխէ հանգրստութիւն գտնելու ունայն յոյսովը, ու երբէք չկրնար գտնել անիկայ, մինչև որ իրեն վիճակը փոխուի: Այսինչ քարողիչին տուած քարողէն մխիթարութիւն մը չգտնելով, պատճառը անոր քարողութեանը կուտան և ուրիշ քարողիչի մը մտիկ ընելու կ'երթան, որուն տուած քարողէն քիչ մը ատեն կը հանգարտին, բայց միայն քիչ մը ատենի համար կը հանգար-

տին՝ իրենց խորհուրդներուն սովորական կարգերէն շեղելով: Աորուժիւնը շուտով կը դադրի, ու անոնք միտքերնին կը դնեն ուրիշի մը քարոզը լսելու, մինչև որ իրենց եղած տեղին բոլորտիքը գտնուող բոլոր աղօթատեղիները մէկիկ մէկիկ կը պտըտին, ու իրենց լսած վերջին քարոզն ալ այնքան հեռու կ'ըլլայ իրենց խաղաղութիւն կամ մխիթարութիւն մը ընծայելէն, ինտոր որ էին իրենց լսելու սովորած առաջին քարոզները: Աս սխալմունքին դէմ զգուշութիւն ըրէ՛, ու սորվէ՛ որ միայն Վրիստոսով՝ ու մի միայն Վրիստոսով կու գայ քու խաղաղութիւնդ և ոչ թէ այս ինչ մասնաւոր ժողովատեղիէն, կամ այն ինչ մասնաւոր պաշտօնեայէն: Վրիստոսով շնորհուած ձրի և կատարեալ փրկութեան փառաւոր վարդապետութիւնն է քու հիւանդ՝ ախտացեալ և անհանդիստ գլխուդ բարձր, և չէ թէ աս վարդապետութիւնը այս ինչ մասնաւոր ոճովը կամ եղանակովը բացատրուելը:

Սակայն աս թափառական հոգին հետաքրքրութեան հոգիին երբեմն ալ լոկ

սաստկութենէն կ'ըլլայ: Ամանք միշտ ան տեղուանքը ներկայ կը գտնուին՝ ուր որ սոքորական կարգէն դուրս բան մը կը կատարուի. անոնք ամէն ատեն, ամէն տեղ ու ամէն պարագաներու տակ կը տեսնուին՝ ուր որ քարոզիչ մը կայ որուն հազարաւոր անձինք մտիկ ընելու կը վազեն, կամ ուր որ հետաքրքրութիւնը շարժող մասնաւոր առարկայ մը պիտի ըլլայ: Բայց աս ունակութիւնը ամենեին ազէկ չէ բարեպաշտութեան մէջ աճելուն, կամ հոգւոյն մէջ շնորհաց գործին յառաջագիմութիւն ընելուն:

Հետաքրքրութիւնը ուրիշ կերպով մըն ալ կը ցուցընէ ինքզինքը, սյսինքն Աստուծոյ խորին խորհուրդները, ծածուկ բաները, չյայտնուած գաղտնիքները մանր դնելու բնաւորութիւնը: Հաստատուն քրիստոնեաները, այո՛, պերճախօս և փիլիսոփայ աստուածաբանները անգամ երբեմն իրենց ձեռքը կ'երկնցընեն սրբութիւն սրբութեանցը ծածկող վարագոյրը վերցընելու, ու իրենց խնդիրները պինտ բարձր նիւթերու վրայ կը դարձընեն: Բայց դուն յատկապէս ետ կե-

Նալու ես , հետևեալ տեսակ խնդիրները քննելէն՝ այսինքն բարոյական չարիքին սկզբնաւորութիւնը , Լստուծոյ նախագիտութեանն ու մարդկային աղատակամութեան իրարու համաձայնեցրնելը , Լստուածային խորհուրդները , այլաբանական ու տակաւին չկատարուած մարգարէութիւնները , և ասոնց պէս դժուարին նիւթերը , (Բ ՊԵՊ . Գ . 16 ,) որոնք մեծապէս անյարմար են քու ներկայ պարագաներուդ ու վիճակիդ : Վրու փնտռելիքդ Լեւտարանին ամենապարզ ու յայտնի ճշմարտութիւններն են : Վրու գործդ է թողութիւն ու խաղաղութիւն գտնել , ու քու հոգիիդ վրայ կեցած պատասխանատուութիւններուն համեմատ գործել , և աս բանը ընելու համար ալ բնազանցական ստուերներ ու միջին ամպեր յարուցանելու չես խաչին բոլորտիքը , հապանոր նայելու ես ճիշդ ինչպէս որ ցուցուած է Լստուծոյ խօսքին մէջ , ու ինտոր որ հոն կ'երևի անիկայ՝ յստակ , պարզ ու ինքնին : Լսող եղած է թէ Սուրբ Վրոց մէջ անանկ խորին բաներ կը գտնուին՝ որոնց մէջ փիղ մը

կրնայ լողալ, և անանկ ծանծաղ տեղեր ալ կան ուրկէ դառնուկ մըն ալ կըրնայ քալելով անցնիլ. առ այժմ՝ քու գործդ ծանծաղ տեղուանքներուն մէջն է, և խորունկ տեղերէն անցնելու ջանք ընելդ, վտանգաւոր ջանք մըն է, որուն համար կը իրատեմ քեզ որ չընես :

4. Անշնակոն Բարեպաշտութեան համար Աստուծոյ խօսքէն զոր ուրիշ օրինակ տանելէն, և ուրիշ քրիստոնեաներուն հոգեւոր փորձառութիւնը քու կիսիդ ճշմարիտ և իսկական ըլլալուն կանոնն ընելէն զգուշացիր :

Աստուածապաշտութեան ճշմարիտ փորձն ու կանոնը Աստուածաշունչն է ու միայն անիկայ. անանկ որ եթէ քու տեսութիւններդ, զգացումներդ և վարքդ անոր համեմատ ըլլայ, հոգ չէ թէ քու կիս փորձառութիւնդ ուրիշներուն կատարելապէս համաձայն չ'ըլլայ : Թէպէտև անկեղծ քրիստոնեաներուն ճշմարիտ բարեպաշտութեանը մէջ արմատական անհամաձայնութիւններ չկան, բայց կրնայ ըլլալ որ ճշմարիտ ու էական միութիւն մը ունե-

Նալնէն դուրս՝ պարագաներուն տարբերու-
 թիւններ ունենան . սեռի կողմանէ մի-
 ութիւն , բայց տեսակի կողմանէ տարբե-
 րութիւններ կրնան ըլլալ : Ամէն ճըշ-
 մարիտ քրիստոնեաները Աստուած կը սի-
 րեն , մեղքը կ'ատեն , Վրիստոսը խիստ
 պատուական կը ճանչնան , աղօթքի ե-
 տեէ կ'ըլլան , և սրբութեամբ կ'ապրին .
 սակայն կրնայ ըլլալ որ անոնք սոյն վի-
 ճակին չհասնին միևնոյն եղանակով , և ոչ
 ալ աս պարտաւորութիւնները կատարելու
 մէջ յառաջ երթան նոյն աստիճան կատա-
 րելութիւնով : Արբոր բարեպաշտ անձե-
 րուն վարքերնուն պատմութիւնը կարգաս ,
 Աստուծոյ ժողովուրդին ունեցած փոր-
 ձառութիւններուն մէջ մեծ աննմանու-
 թիւններ պիտի տեսնաս , ու երբեմն մեծ
 նեղութեան մէջ իյնալու վտանգին տակն
 ալ պիտի ըլլաս , նայելով որ քու զգա-
 ցումներդ ամէն կերպով անոնց համահա-
 լասար չէ : Արբոր անձնական բարե-
 պաշտութեան մէջ գերազանցող անձանց
 օրինակը կը տեսնաս , կամ թէ անոնց
 կատարելութեան վիճակի մօտեցած ըլ-
 լալնին կը դիտես , մի՛ մակաբերեր որ դուն

անոնց չհաւասարելուդ համար բարեպաշտութիւն չունիս, բայց մանաւանդ տես թէ դուն ինչ կրնաս ըլլալ. և անոնց հաւասար չըլլալդ թող խոնարհեցընէ քեզ, և անոնց օրինակը քու ջանքերդ թող դրդուէ և ոչ թէ մարէ յոյսդ և կամ քու աշխատութիւններդ թուլցընէ :

5. Կ'ուզեմ զգուշացընել քեզ որ քու համոզումներդ չխախտին իրենց հաստատութենէն, և ոչ ալ միտքդ շփոթի ան ուխտադրութեամբ կամ հասարակ ինչող անյանց օրինակները տեսնելով, որոնք երբեմն կը պատահին Եկեղեցիին անդամներուն մէջ, թէ և անոնցմէ երեւելի սեպուածներ ալ ըլլան :

Ղշմարիտ է որ աս բանը շատ հեղ սոսկալի հարուած մը կու տայ փրկութեան վրայով դեռ նոր արթնցած հոգիներուն ունեցած զգացումներուն ու հաստատութեանը, երբոր կը տեսնեն անոնց անկումը, որոնք ատեն մը եկեղեցւոյ մէջ խիստ սիրելի և աշխարհին առջևն ալ բարի համբաւ ունեցած էին : Ար վախնամ ըսելու թէ քիչոր չեն անոնք որ ասանկ բաներ տեսնելով ետ կը դառ-

Նան ու ալ ևս Մատուծոյ ճամբաներուն մէջ չեն քալեր : Իայց սակայն ասանկ ընթացք մը բռնելը որքան անիրաւ և որքան մեղադրելի է : Քրիստոս առաջուց չզրուցեց մեզի որ ասանկ բաներ տեսնելու ակնկալութիւն ունենալու ենք, երբոր ըսաւ, «Այ աշխարհին՝ գայթակղութիւններու պատճառաւ . վասն զի հարկ է որ գայթակղութիւնները գան, բայց վայ ան մարդուն՝ որուն ձեռքովը գայթակղութիւնը կու գայ» : (Մատ. ԺԸ. 7) Իսել է որ ասանկ օրինակները որ կը պատահին՝ ուրիշ բան մը չեն, բայց միայն մարգարէութեան մը կատարուիլը . և բոլոր ուրիշ կատարուած մարգարէութիւններուն պէս՝ ասոնք ալ Մեկէ ներշնչեալ ըլլալնուն ապացոյցն են, որուն ձեռքովը տրուեցան մեզի անոնք : Ուրիշ կողմանէ ալ՝ ասանկ դէպքերը քրիստոնէական կրօնքին Մատուածային հեղինակութիով ըլլալը կը հաստատեն . քանզի թէ որ Մատուծմէ չըլար աս կրօնքը, շատոնց պիտի կործանէր անիկայ՝ զինքը դաւանող սուտ ու խաբերայ բարեկամներուն անկարգ ընթացքովը, ու

րոնցմով աւելի մեծ վտանգի մը տակ
կեցած կ'ըլլայ անիկայ քան թէ իրեն
դէմ յայտնի թշնամութիւն ընողներով :
Կեղծ բաները համողիչ ապացոյցներ են
ան բանին գերազանցութեանը՝ որուն
նմանելու համար շինուած են , ըստ ո-
րում անշահ բանի մը նմանելու համար
ո՞վ նեղութիւն կրելու յանձնառու կ'ըլ-
լայ : Ուրեմն սուտ կրօնադաւաններուն
վարմունքը տեսնելով մի՛ թողուր որ միտ-
քըդ երկբայութեան մէջ իյնայ , սյ-
մանաւանդ մեծ վիշտ ունեցի՞ր ամէն ալ
նոնց վրայ՝ որոնց կը պատահի ասանկ ցա-
ւալի անկում , և սրտանց աղօթք ըրէ և
հոգ տար որ ասանկ բան մը երբէք չպա-
տահի քեզի : Թող ասիկայ ըլլայ քու
մաղթանքդ

“Տէ՛ր՝ իմ յոյսը պարապ չելլէ ,
Բոլոր իմ սիրտս դուն նորոգէ՛ ,
Կեղծաւորն է ասկէց զրկուեր ,
Ուրացողն ան բնաւ չըզիտեր” :

Գ Լ ՈՒ Խ Ժ

Վաջալերութիւններ :

Մարդոց փափաքած ու ետևէ ինկած նպատակներուն մէջ չկայ անանկ բան մը որ անիկայ փնտուելու և անոր համար յուսալու այնքան քաջալերութիւն ունինք, — չկայ անանկ բան մը՝ որուն վրայով վհատութիւն ընելը այնքան անտեղի է, և չկայ անանկ բան մը որուն կը վերաբերի այնքան աներկբայելի ստուգութիւն մը, հոգիին փրկութեանը պէս, թէ որ անկեղծութիւնով և Սուրբ Գիրքին համեմատ փնտուելի: Իսոր Մատուածաշունչը յաւիտենական կեանք փնտուելու համար ընդարձակ քաջալերութեան աղբիւր մըն է, Վրիստոսի մահն ալ ուրիշ աղբիւր մըն է, և աշխարհիս վրայ Մատուծոյ եկեղեցիին գոյութիւնը ու պատմութիւնը երբորդ աղբիւր մըն է: Մարդիկ կըրնայ ըլլալ որ վհատին հարստութիւն՝ կամ համբաւ՝ կամ պատիւ՝ կամ առողջութիւն ձեռք բերելու մասին, բայց ան որ

տակաւին դժոխքը դացած չէ, պէտք չէ որ վճատի փրկութիւն ստանալու մասին: Փրկութիւնը աւելի մօտ է մեզի, և աւելի մեր ձեռքին տակը կ'իյնայ, քան թէ ուրիշ ինչ և իցէ օրհնութիւն մը՝ որ կըրնանք յիշել կամ միտքէ անցընել: Երկրաւոր ստացուածոց նկատմամբ մեր ունեցած զգացումները երբէք յոյսի սահմանէն վեր չեն կրնար բարձրանալ. սակայն փրկութեան նկատմամբ բանը ստուգութեան կը դառնայ՝ թէ որ Աւետարանին խօսքերուն մտիկ ընենք:

1. Քաջալերութեան մեծ աղբիւր մըն է ասիկայ թէ՛ ինչ և իցէ դժուարութիւններ որ կան մեր ճամբուն մէջ, անոնց ահնն ալ մեր մէջը կենդրոնացած են:

Աստուած պիտի չխափանէ մեր փրկութիւնը, ու Սատանան և աշխարհքն ալ ատանկ բան մը կարող չեն ընել: Զկայ խոչնդոտ մը որ չկրնայ վերցուիլ, չկայ թշնամի մը որ անյաղթելի է, չկայ առարկութիւն մը՝ որուն դէմ չկրնայ պատասխան տրուիլ: Այլ թէ մարդ մը իր առջևը ուրիշ նպատակ մը ունենայ, ու անիկայ ձեռք ձգելու մէջ եղած բոլոր

դժուարութիւնները միայն իր կողմանէ ըլլայ, մեծ քաջալերութիւն կ'առնէ ու ինքնիրենը կը խնդայ յաջողելուն ստուգութիւնը տեսնելով: Ինքերցող, քուփրկութեանդ շաւիղին մէջ կեցած մէկ հատիկ դժուարութիւնը բուն իսկ քու մէջդ է: Եւ իտակ է որ աս ճամբուն մէջ շատ ու մեծ դժուարութիւններ կան, որոնց ամենէն պզտիկը յաղթելու համար քու զօրութիւնդ տկար է, բայց Ամենակարող Տէր Աստուածը իր զօրութիւնը օգնութեան կը խրկէ քեզի՝ թէ որ կը յօժարիս անոր օգնութիւնը ընդունելու. և ուստի իրողութեան աս մասին նայելով, մինչև անգամ քու տկարութիւնդ անյաղթելի արգելք մը չկրնար ըլլալ: Մի միայն խնդիրը աս է թէ՛ «Իրօք կ'ուզե՞ս, և կը ցանկա՞ս փրկուելու»: Թէ որ անգամ մը ճշմարիտ յօժարութիւն ունենաս աս բանին, ի՞նչ կրնայ արգիլել քեզ փրկուելէն: Աս պարզ ճշմարտութեանը վրայ կրկին և կրկին խորհէ՛, ըստ որում քաջալերութիւնով լեցուն է ասիկայ: «Օ, իս երկինք տանող ճամբուն մէջ եղած միակ դժուարութիւնը իմ

սրտիս մէջն է, և Մատուած պատրաստ է անիկայ վերցընելու”:

2. Մտիկայ ալ մեծ քաջայեցումներն աղբիւր մըն է թէ Մատուծոյ սիրտը բարեբարո-նի-նով վեցո-ն է դէպ’ի մեզ, ու թէ անիկայ իր միտքը դբած է մեզ փրկելու:

Թէ որ պատճառ ունենայինք խորհելու թէ ինքը մեզ փրկելու կամք չունի, — թէ իր միտքը բարեկամութեան ու թշնամութեան կշիռքի թաթերուն մէջ տեղը կեցած է, — թէ զինքը գթութեան շարժելու համար խիստ շատ թախանձելու ենք, ու թէ մեզ ակամայ ու դժուարաւ պիտի փրկէ, արդարեւ ասիկայ մեզ կը վհատեցընէր, ու վախնալու տեղ ալ կ’ունենայինք թէ վերջապէս պիտի չյաջողինք:

Սակայն իրողութիւնը ասոր հակառակն է: “Մատուած սէր է”, “Տէրը բարեբար և առատ ողորմութիւնով է”: “Բարեգութ է Տէրը” ու “խիստ ողորմած”: “Ինքը ողորմութիւնը կը սիրէ”: “Չուզեր որ մէկը կորսուի, հապա որ ամէնքը ապաշխա-

լանքի գան” : “Ամբարշտին մեռնելը չուզեր , հասկա որ ամբարիշտը իր ճամբայէն դառնայ ու ապրի” . Այո՛ , ասիկայ երգումով հաստատեց ինքը , “Ասկենդանի եմ” կ’ըսէ Տէր Ահովան , որ ամբարշտին մեռնելը չեմ ուզեր” : (Աղ. ԼԳ . 11) Արդարև ըսուած է թէ ինքը մեղաւորներուն փրկութեանը վրայ անանկ կ’ուրախանայ , որ ձեռք զարկած է աս բանը ընելու : “Տէրօջը կամբը անոր ձեռքովը պիտի յաջողի” : Արդ՝ “Տէրօջը կամբը” ըսուած խօսքովը , մեղաւորներուն փրկութիւնը կը հասկընանք : Բայց բոլորը աս չէ , քանզի աս ալ ըսուած է թէ՛ “Տէրը կը հաւնի իր ողորմութեանը յուսացողներուն” : (Սաղմ . ճԽԷ . 11) Ուրիշ կերպով մը չենք կրնար հաճեցընել զինքը , բայց միայն ազաչելով որ մեզ փրկէ , ու իր ձեռքէն աս փրկութիւնը ակնկալելով :

Աւ հիմա փրկութիւնդ փնտոող մեղաւոր , Աստուծոյ գէպ’ի քեզ ունեցած բարերար գիտաւորութեանը վրայ աս

բերկրալի տեսութիւնը ունեցիր, ինչու որ ասիկայ շիտակ տեսութիւն մըն է : Ինքը սէր է, և անհուն հաճութիւն ունի իր արարածները երջանկացընելու : Ղշմարիտ է որ իր սէրը սուրբ սէր մըն է, և անոր համար ալ աւելի պատճառ ունի՛ք ապաւինելու անոր : Իր ճշմարտութեանը, սրբութեանը և արդարութեանը համեմատ կերպով մը քեզ փրկելու համար Վրիստոսը իբրև միջնորդ պարզւելով նախապատրաստութիւն ընելով, ու առ քեզ ունեցած իր սիրոյ շաւիղներուն մէջ գտնուած ամէն արգելքները ասանկով վերցընելով, սաստիկ փափաքով ետևէ եղած է քեզ փրկելու ու քեզ օրհնելու : Ընոր վրայով ունեցած բոլոր մթին վհատութեան խորհուրդներդ անիրաւ են ու իր ողորմութեանը կը դպչին : Ընոր վրայով խորհիլդ թէ քեզ փրկելու չկամեցող է, իր սիրոյն վրայ չարախօսութիւն ընել ու իր շնորհքը զուր տեղը չարաչար նախատել ու բամբասել է : Ի՞նչ որ ինքը դժուարութիւնով պիտի համոզուէր քեզ փրկելու, ինչո՞ւ իր Արդին տուաւ քու

տեղդ մեռնելու համար : Վու հողիից փրկութիւնը, միլիոնաւոր հողիններու փրկութիւնը, բոլոր աշխարհին փրկութիւնը, Յիսուս Վրիստոսը պարգևելուն չափ սիրոյ մեծ գործ մը չէ : Ըսուհետև ինչ և իցէ բանով մը մի՛ շիտիտի, ու բանով մըն ալ տարակուսութեան մէջ մի իյնար : «Ըն որ իր Արդւոյն չինայեց, հապա մեր ամենուն համար մատնեց զանիկայ, ալ ի՞նչպէս անոր հետը ամէն բաները մեզի չպարգևեր» : (Լուկ. Ը. 32 :) Դուն Ըստուծոյ բարեմտութիւնը, սիրտը, նպատակն ու ստորոգելիքները, բոլորը քու փրկութեանդ կողմը ունիս, և ասիկայ բաւական քաջալերութիւն չէ՞ քեզի :

3. Մեր Տէր Յիսուս Վրիստոսին նպատակին, բնատրուիւնը և գործին վրայ ալ խորհէ՛ :

Ինքը յատկապէս մեղաւորները փրկելու եկաւ : Ընոնց փրկութեանը հարկաւոր եղած ամէն բաները ըրաւ : Ինքը բոլորովին փրկելու կարող է, ամէնն ալ փրկուելու համար իրեն հրաւիրեց, փրկելու համար խոստմունք ըրաւ, և հի-

մա պիտի չկատարէ իր խոստմունքը : Իր անձին փառացը վրայ խորհէ, «Մտուած մարմինով յայտնուած» : Իր մարմնաուղծեանը, չարչարանքներուն, և մահուանը նպատակին վրայ խորհէ : Իր ըրած գործին կատարելութեանը վրայ ալ խորհէ, որ յազեցուց աստուածային արդարութիւնը օրէնքին հնազանդելով, և Մտուածոյ բարոյական կառավարութեան սրբութիւնը, պատիւը և ազդեցութիւնը պահելով : Իր սրտին սիրոյն, բազուկին զօրութեանը, և միջնորդական համբաւին ու մեղաւորներուն փրկութեանը մէջտեղն եղած կապակցութեանը վրայ ալ խորհէ : Հրեշտակներուն, դէւրուն, մարդոց, բնութեան և նախախնամութեան վրայ անոր ունեցած տիեզերական իշխանութեանը վրայ խորհէ : Մտուածոյ աջ կողմը անոր ըրած անընդհատ և ընդունելի բարեխօսութեանը վրայ խորհէ : անոր ընդհանրական հրաւերներուն ու բացարձակ խոստմունքներուն վրայ ալ խորհէ : Ի՞նչ խորհելու նիւթեր և ի՞նչ քաջալերութեան ազբիւրներ են ասոնք : Մնոր սիրտը ո՞րչափ հաստատուած էր մեղաւորներուն

փրկութեանը վրայ . ասիկայ “իր առջևը կեցած ուրախութիւնն էր”, որուն համար “խաչը յանձն առաւ, ամօթը արհամարհեց”. աս է “իր անձին աշխատութեանը պտուղը”, և ասով պիտի լեցուի իր ունեցած անճառելի փափաքը : Քու փրկութիւնդ անոր գործն է, և անոր կատարումը պիտի ըլլայ իր ընդունելու վարձքը : Թէ որ կրնայինք խորհիլ թէ ինքը անհոգ ըլլայ քեզ փրկելուն մէջ, կրնա՞յինք խորհիլ թէ իր փառքին համար ալ անհոգ պիտի ըլլար : Պիտի ստէ՞ բուն իրեն անունը, ու պիտի քակէ՞ իրեն գործը . պիտի ուրանայ իրեն խոստմունքները, ու պիտի կորսնցընէ՞ իրեն վարձքը . պիտի վերջացընէ՞ իրեն իբրև փրկիչ ունեցած համբաւը, քեզ մերժելով՝ երբոր դուն անոր կը յուսաս : Ըս բաները ըլլալ հնարաւոր է, և կարելի՞ է :

Է . Խորհէ ևս Սուրբ Հոգոյն անձուն և ասինքսապիան կարողութիւններուն վրայ :

Ըս աստուածային Վործողը ամենակարող է սրբացընելու համար, ինտոր որ Ըստուծոյ զօրութիւնը ամենակարող

էր երկինքը ու երկիրը սկիզբէն ստեղծե-
լու :

Թէ որ դուն քու կարողութիւններուդ ճգուած ըլլայիր, ու թող արուէիր որ քու փրկութեանդ դարմանը դուն հնարէիր, ան ատենը կրնայիր ազադակել «Աս բաներուն ո՞վ բաւական է», ու հետեւապէս փրկութեան համար ունեցած յոյսդ հաստատուն և անանցանելի յուսահատութեան պիտի փոխուէր : Սակայն փրկութեան տնտեսութիւնը ինչպէս որ Քրիստոսի միջնորդութիւնովը զանազան օգուտներ կը պատրաստէ, նոյնպէս ալ Սուրբ Հոգիին ներգործութիւնովը մեղաւորին սրտին ազդեցընելու պատրաստութիւն ալ կ'ընէ. և ինտոր որ աստուածութեան պահանջմունքները տեսնուած և անոնք կատարելու համար պատրաստութիւն եղած էր առջինովը, այսինքն Քրիստոսով, անանկ ալ մարդկային սրտին բոլոր տկարութիւնները, կարօտութիւնները և ամբարշտութիւնները տեսնուելով՝ անոնց համար ալ պատրաստութիւն եղած էր ետքինովը, այսինքն Սուրբ Հոգիով : Փրկագործութեան խորհուրդին

մէջ փառաւոր կատարելութիւն մը կայ. անանկ որ անհաւատութեան կասկածոս աչքը, և տարակուսած ու խռոված խրղճմտանքի մը մանրախոյզ նայուածքը անգամ արատ մը կամ պակսութիւն մը չեն կրնար գտնել անոր մէջ: Վրու դատողութեանդ կուրութիւնը, սրտիդ խրստութիւնն ու խաբէրայութիւնը, կամքիդ ներհակութիւնը, խղճմտանքիդ թմրութիւնը, երեւկայութեանդ խանգարումը, կիրքերուդ անկարգութիւնը, բարիէն ետ կենալդ, չարին հակամիտութիւնդ, որոշում ընելու դժկամակութիւնդ, երկմտութիւնդ, երկչոտութիւնդ, փոփոխամտութիւնդ, և այլն, ամէն բաներդ առաջուց տեսնուեցաւ և անոնց համար պատրաստութիւն եղաւ Աստուծոյ օրհնեալ Հոգիին շնորհքովը անսպառ հարստութիւններուն մէջ: Սիրտ կը տրուի քեզի աս հարստութիւններուն վստահելու, և անոնցմէ քաշել առնելու առանց չափի և առանց վախճանի: Գուն պիտի չգործես, չխօսիս, չկամենաս, չզոհաս, և չխորհիս աս Արկնային Գործողէն անկախ կերպով մը: Հրամայուած է քեզի

որ անոր նայիս ամէն տեսակ ներգործու-
 թեան, ազդեցութեան, և իր զօրու-
 թեանն ու իմաստութեանը քու մէջդ յար-
 մար կերպով 'ի գործ գնելուն համար՝
 որոնք որ քու պարագաներուդ կարօտու-
 թիւնը կը պահանջէ: Սուրբ Գրոց հե-
 տեւալ մասերը կարդա՛, ու իմացիր թէ
 արդեօք անոնց մէջ բաւական քաջալե-
 րութիւն չ'պարունակուիր: Գլ. 1-ի. ԺԱ.
 9—13: Գլ. 2-ի. Ը. 10—17: Գլ. 3-ի. Ե.
 5, 6: Գլ. 4-ի. Ե. 22: Գլ. 5-ի. ԺԶ. 7—
 15: Բ. Կր. 2-ի. ԺԲ. 9, 10:

5. Խորհէ՛ ևս Լստուածոյ խօսքին ընդ-
 հանուր բովանդակութեանը վրայ, որոնք լե-
 ցուն են փրկութիւն փնտռելու պատուէր-
 ներով, զանիկայ ընդունելու հրաւերնե-
 րով, անոր վստահելու խոստմունքներով.
 ու անոր օրհնութիւնները քու առջևդ կը
 կենան իրենց ընդարձակութիւնովը, զա-
 նազանութիւնովը, յարմարութիւններովը
 և ստուգութիւններովը:

Աթէ բոլոր Լստուածաշունչը համա-
 ոտ բովանդակութեան մը, կարճ պար-
 բերութեան մը վերածելու ըլլայինք, ա-
 փիկայ պիտի ըլլար բոլորը, ԱՍ ԽՕՍ-

ՔԸ ՀԱՒԱՏԱՐԻՄ Է՛ ՈՒ ԲՈԼՈՐՈՎԻՆ
 ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԵԱՆ ԱՐԺԱՆԻ . ՈՐ
 ՎՐԻՍՏՈՍ ՅԻՍՈՒՍ ԱՇԽԱՐՀՔ Ե-
 ԿԱԻ ՄԵՂԱՒՈՐՆԵՐԸ ՓՐԿԵԼՈՒ , ՄԻՆ-
 ՉԵՒ ԱՆԳԱՄ ԱՆՈՆՑ ԳԼՈՒԽՆ ԱԼ :
 Ու թէ որ ալ աւելի կարճ համառօ-
 տութեան մը վերածելու ըլլանք ասի-
 կայ , բոլորը պիտի ըլլայ սա անհուն ,
 լայնատարած և յաւիտենական բառը ,
 ՓՐԿՈՒԹԻՒՆ : Սուրբ Վրոց մէջ գտնուած
 ամէն բաները աս խօսքին վրայ կը դառնան
 իբրև կեդրոն . պատմութեան և մարդարէ-
 ութեան բոլոր էջերը , Հին և Նոր կտա-
 կարանները , օրէնքն ու Վերտարանը աս կէ-
 տին կը միանան : Փրկութիւնը մթնշաղ լու-
 սով մը կը ծագի Վերականման տեսութեան
 ամպերուն և շուքին տակէն , ու կը ճա-
 ոագայ՛Թէ իր բոլոր փառաւորութիւնովը
 քրիստոնէական տնտեսութեանը մէջ ի-
 րողութիւններէն : Վսիկայ էր ան բա-
 նը , որ քաղցր՝ բայց մութ կերպով մը
 գթութիւն կը թափանցէր մեր նախածը-
 նողացը յուսահատեալ միտքերուն . ասի-
 կայ էր ան բանը , որ ծիսական օրէն-
 քին մեղմ ձայներովը եկաւ՝ երբոր Սի-

նայի մէջ տաանաբանեայ օրէնքին որո-
 տումները վախի ու սոսկումի մէջ ձգեց
 Խորայէլացիները . ասիկայ էր ան բանը ,
 որուն համար մարգարէները իրենց քնարը
 կը զարնէին , և 'Ղաւթի Սաղմոսներէն ու
 Նսայիին ալ յափշտակեալ տեսիլքներէն
 երևան ելան . ասիկայ էր ան բանը , որ եր-
 գեցին հրեշտակները 'Քրիստոսի ծննդեան
 գիշերը . ասոր համար վկայութիւն տուին
 Մետարանիչները իրենց գրութիւններուն
 մէջ , ու խօսեցան Մաքեալները իրենց
 նամակներուն մէջ , և ասոր համար եղաւ
 ան ահաւոր յայտնութիւնը (Յովհաննէս
 աւետարանիչին՝ իբրև երկնից ու երկ-
 րի մէջտեղն եղած ներդաշնակութեանը
 ցուցընող կէտը , և իբրև ժամանա-
 կաւոր դէպքերը յաւիտենական փա-
 ռաց հետ կապակցող օղակը : Աւրեմն ,
 փրկութիւն փնտռող , Մտուածաշունչը
 քու մտադրութեանդ առջևը կը դնէ
 իր զործ կը դնէ քեզ քաշելու , իր իշ-
 խանութիւնը քեզի հրամայելու ու բարե-
 շնորհութիւնը քեզ աս խիստ մեծ ժառան-
 գութեանը հրաւիրելու համար , ու նաև

իր սպառնալիքներն ու որոտումներն անգամ կը գործածէ անօրհնեալ նպատակով որ ապաստանելու համար Աւետարանով քու առջևդ դրուած յոյսին դիմել տայ քեզ : Ասիկայ քաջալերութիւն չէ՞ :

6. Աստուծոյ բնութիւնն ու ըրածութիւնն անփոփոխելի և անփոփոխելի անսահման յուսոյ աղբիւր մըն է :

Ինքը հրաւիրեց, հրամայեց և խոստացաւ ալ, ու ինքը «մարդ չէ՛ որ սուտ խօսի, ոչ ալ մարդու որդի՝ որ զղջայ» : Իսայց ինքը «լուսոյ շայրն» է, որուն մէջ փոփոխութիւն կամ դառնալու շուք մը չկայ : Ինչպէս որ իր բնութիւնովը անփոփոխ է, անանկ ալ իր նպատակովը և խոստմունքովը անփոփոխ է : Ո՛վ որ կը սիրէ, մինչև վերջը կը սիրէ : Այժմ կարենայիր անոր ունեցած բարեկամներուն գաղտնի ցուցակը աչքէ անցընել, անոր մէջ քերուած կամ ջնջուած նշան մը պիտի չտեսնայիր : «Ա՛մէն բաները բարիի գործակից կ'ըլլան անոնց՝ որ Աստուած կը սիրեն, որոնք անոր նախասահմանութեամբը կանչուած են : Սասն զի անոնք որ առաջ կը ճանչնար,

առաջուց ալ սահմանեց իր Որդւոյն պատկերին կերպարանակից ըլլալու . որ անկոյ անդրանիկ ըլլայ շատ եղբայրներու մէջ : Եւ որոնք որ առաջուց սահմանեց, նաև կանչեց զանոնք . և որոնք որ կանչեց, նաև արդարացուց զանոնք . և որոնք որ արդարացուց, նաև փառաւորեց զանոնք : Ուրեմն ի՞նչ ըսենք աս բաներուս համար . թէ որ Աստուած մեր կողմն է՝ ո՞վ պիտի ըլլայ մեղի հակառակ : Ուրեմն ո՞վ պիտի զատէ մեզ Վրիստոսի սէրէն . տառապանքը, կամ նեղութիւնը, կամ հալածանքը, կամ սովը, կամ մերկութիւնը, կամ վտանգը, կամ սովորը : Հապա աս ամէն բաներուն մէջ՝ ալ աւելի յաղթող ի՞ր ըլլանք անով՝ որ մեզ սիրեց : Ինչու որ ես հաստատ գիտեմ՝ թէ ո՛չ մահը, և ո՛չ կեանքը, ու ո՛չ հրեշտակները, և ո՛չ իշխանութիւնները, ու ո՛չ ներկայ բաները, և ո՛չ դալու բաները, ու ո՛չ զօրութիւնները, և ո՛չ բարձրութիւնը, ու ո՛չ խորունկութիւնը, և ո՛չ մէկ ուրիշ արարած մը կրնայ մեզ զատել Աստուծոյ սէրէն, որ Վրիստոս Յիսուս մեր Տէրովմով է" : (Հով. Ը .

28—39 :) Ասե՛մ զըոյցք : Յալթա-
կա՛ն պարծանք : Ներշնչեալ ու ներ-
շնչող ցնծութիւն : Նրկինքը լսեց ա-
սիկայ՝ և ուրախացաւ, դժոխքը լսեց՝ ու
սարսափեցաւ, ու թող երկրի վրայ սուր-
բերը մտիկ ընեն ասիկայ՝ և ուրախա-
նան : Փրկութիւն փնտռող, աս փա-
ռաւոր փրկութեանը ապաւինէ՛, որն որ
երբ սրտին մէջ կ'սկսուի, պիտի կատար-
ուի անիկայ մինչև Յիսուս Քրիստոսի
օրը : (Փ՛՛Լ. Ա. 6 :) Սուրբ Հոգին որ
մարդուս մէջ իր բնակութեանը համար
տաճար մը կը կառուցանէ, անկատար
պիտի չձգէ անիկայ, և ոչ ալ լմնցընե-
լէն ետև պիտի թողու որ կործանի անի-
կայ : Թէպէտև դուրսէն թշնամիները
հակառակին ու դէմ դնեն անոր, ու
թէպէտև ներսէն ալ թշնամիները ատեն
ատեն ապստամբութիւն և ազմուկ յարու-
ցանեն, տակաւին գործը առաջ պիտի
երթայ մինչև որ դրուի անոր գլուխի
քարը, և “Շ նո՛րհք՝ շնորհք անոր” ա-
ղաղակեն : Թող ըլլայ որ ամէն
բռնութիւն և ծուլութիւն, աշխարհիս
և դժոխքին իշխանութիւններն ու չա-

բակամուծիւնները անոր դէմ միաբանին , բայց Աստուծոյ խորհուրդը հաստատ պիտի կենայ : Ասիկայ քաջալերութիւն չէ՞ :

7 . Ասորո՞՞ծոյ ժողովուրդին համակէր կարեկցութիւնը և աղօթիւներն ալ դիտելու մի՛ մոռնար :

Ո՞հնոց անտարբերութիւնը ու գաղջութիւնը տեսնելով մի՛ վհատիր . թող ասիկայ քեզի միտթարութիւն մը ըլլայ որ դիտնաս թէ ամէնքն ալ անոնց պէս չեն ըլլար : Վրիստոս հաղարաւոր սուրբ պաշտօնեաներ ունի , և միլիօնաւոր բարեպաշտ մարդիկ ու կնիկներ ալ եղան , դարէ 'ի դար , որոնք իրենց սրտառուչ մաղթանքները առ Աստուած վերցուցին ու կը վերցընեն անոնց համար՝ որոնք Սիօնին ճամբան կը հարցընեն երեսնին դէպ 'ի հոն շիտկած : Ինաւ չլսեցիր քու բարեկամներուդ ըրած աղօթքները ընկերական աղօթքի ժողովներուն մէջ , և քու պաշտօնեայինդ ալ՝ երբոր անիկայ հրապարական ժողովներուն աղօթքները կ'առաջնորդէր , թէ ինտո՞ր գորովանօք և սրտանց աղօթեցին քեզի համար : Այլ ա-

սանկով չգտա՞ր երբէք թէ աս ժողով-
 ներուն զգացումները քու սրտիդ մէջ կա-
 րեկցութեան հոսանք մը թափեցին : Ա-
 յո՛, և ո՛չ միայն “Հոգին ու Հարսը կը
 սեն, Այկո՛ւր”, ասանկ հրապարակա՞ն կեր-
 պով մը, և ո՛չ միայն հիւսնա՞ն աղօթից
 ձայները քեզ Աստուծոյ կը յանձնեն,
 այլ հազարաւոր աղօթասէր անձանց ա-
 ռանձնութեան սենեակներուն մէջ դուն
 Աստուծոյ կը յանձնուիս, ու երկնաւոր
 շնորհքներուն քու հոգիիդ վրայ թափուիլը
 կը խնդրուի : Վրու տրամութեան ու
 ահաւոր վայրկեաններուդ մէջ երբոր
 վատասրտութիւնով կը պաշարուիս ու
 պատրաստ ես բոլորովին մարելու, երբոր
 աղօթքի տեղ, շարունակ հեծկլտուք ու
 հառաչանք կ'ելլեն քեզմէն. որոնք վախ-
 ձան չունին, խորհէ՛ ան բազմաթիւ հա-
 ւատացեալներուն վրայ՝ որոնք քեզի համար
 աղօթք կ'ընեն, ինտոր որ Պետրոսին նե-
 դութեանը ժամերուն մէջ եկեղեցին ան-
 դադար աղօթք կ'ընէր անոր համար,
 (Պ. ր. Ժ. Բ. 5.) ու “գոհութիւն տուր
 Աստուծոյ, և սիրտ առ” :

8. Հրեշտակներուն աղափարութեանը

վրայ խորհելով քաջալերուէ՛. «չէ՞ որ անոնք ամէնը սպասաւորող հոգիներ են, որոնք սպասաւորութեան կը խրկուին անոնց համար՝ որ փրկութիւն պիտի ժառանգեն»։ Թէ անոնք ի՞նչ պաշտօն կը կատարեն, մեզի յայտնի չէ, գուցէ ասոր համար որ մեզի ապահով չէ գիտնալ. թէ ի՞նչու համար կը գործածուին անոնք, չենք գիտեր. կամ թէ մինչև ո՛ւր կը հասնի մեր պարտաւորութիւնը, աս ալ չենք գիտեր. սակայն մինակ սա ճշմարտութիւնը գիտնալը թէ ասանկ գործիքներ կը գործածուին քեզի համար, ասանկ աշխատողներ կը պարապին քու օգուտիդ, ասանկ հանդիսատեսներ կը նային քու վրադ, ասանկ բարեկամներ համակրութիւն ունին քեզի, խիստ քաղցր՝ խիստ հաճելի և քաջալերական խորհուրդ մըն է։ Անոնք արդէն ուրախացան քու դարձի գալուդ վրայ, թէ որ իրօք դարձի եկած մըն ես. ու դուն արդէն անոնց հոգողութեանը յանձնուած ես, որոնք սպասաւորութիւն կ'ընեն քու երջանկութեանդ համար։ Արնայ ըլլալ որ մարդոցմէ անարդուիս, բայց հրեշտակները

կը պատուեն քեզ . կրնայ ըլլալ որ մարդիկ ձգեն քեզ . սակայն հրեշտակները քեզի կը նային . կրնայ ըլլալ որ մարդոց ընկերութենէն մերժուիս , սակայն հրեշտակաց ընկերութեանը կը իւանուիս . կրնայ ըլլալ որ մարդիկ հակառակին քեզի ու հալածեն քեզ . բայց հրեշտակները «սպասաւորող հոգիներ են, որոնք սպասաւորութեան կը խրկուին» քու փրկութեանդ : Ասիկայ քաջալերութիւն չէ՞ :

9, Խորհէ՛ թէ շատերը՝ որոնք ատենով քեզի պէս փորձուեցան , վհատեցան ու տկարացան , Բոլոր էրենց դժուարութիւններուն մեջէն առաւելու-թիւնով անցան , ու հիմա անոնք Աստուծոյ աթոռին առջևն են յաւիտենական փառաց մէջ :

Յովհաննէս առաքեալը կ'երևի թէ երկնային տաճարին բոլոր դռները ու անոր պատուհանները անոր համար կիսաբաց նկարագրեց , որ անոր մէջի տեսքը մեր աչքերուն քիչ մը ճառագայթէ , ու անոր ձայներն ալ մեր ականջներուն քիչ մը հասնի : «Ասկէ ետքը տեսայ , և ահա՛ մեծ բաղժութիւն՝ որն որ մէկը չէր կրնար հաւրել , բոլոր

ազգերէն՝ ու ցեղերէն՝ և ժողովուրդներէն՝ ու լեզուներէն, որոնք աթոռին առջևը ու Վառնուկին առջևը կեցեր էին՝ ճերմակ հանդերձներ հագած, և ձեռքերնին արմաւենիներ բռնած. Եւ մեծածայն կ'աղաղակէին ըսելով. Փրկութիւնը մեր Մատուծոյ՝ որ աթոռին վրայ կը նստի, ու Վառնուկին": (Յայ. Է. 9, 10:) Եւ ո՞վ են անոնք որ ասանկ մեծածայն կ'աղաղակեն: Ընոնք են "մեծ նեղութենէ եկողները, որ իրենց հանդերձները լուացին, ու զանոնք Վառնուկին արիւնովը ճերմկեցուցին": Ըսոնք ալ ատենով աշխարհիս վրայ էին, ատենով քեզի պէս կիրք ունեցող մարդիկներ էին, ատենով իրենց հոգևոր ընթացքը սկսեցին՝ ինտոր որ հիմա դուն: Ըսենով անոնք երկրի վրայ լացին ու մահիճնին արցունքով թրջեցին, խիստ պատերազմեցան մեղաց ու երկբայութեան և վախերու դէմ՝ ինտոր որ մենք հիմա:

Չունիս քու սիրտդ նեղացրնող անանկ ծանր բեռ մը՝ որ անոնք չունեցան. չունիս անանկ երկիւղ մը միտքդ խռովեցրնող՝ որ անոնց միտքը չխռովեցուց. չունիս

անանկ փորձութիւն մը վրայ յարձակող՝ որ անոնց վրայ չյարձակեցաւ . չունիս անանկ արգելք մը քեզ սոսկացընող, որ անոնք չսոսկացուց . անոնք ալ ատենով քեզի չափ տկար՝ մեղաւոր՝ վախկոտ և վհատած էին . անոնք քու առջևէդ անցան գացին ան ամէն տրտմութիւններուն՝ տարակուսութիւններուն և վտանգներուն մէջէն, որոնցմով դուն հիմա կը վշտանաս : Սակայն հիմա անոնք երկինքն են, ան ամէն բաներուն “յաղթող ըլլալով Անով՝ որ իրենք սիրեց” : Ան որ անոնք փրկեց՝ քեզ փրկելու ալ յանձն առաւ, այո՛, անոր ահանջը չծանրացաւ, ու անոր բազուկը չկարճրցաւ : “Ուստի մենք ալ՝ որ այսչափ վկաներուն բազմութիւնը մեր բոլորտիքը պատած ունինք, ամէն ծանրութիւնը մեր վրայէն մէկգի ձգենք՝ և մեզ դիւրաւ պաշարող մեղքը, ու համբերութիւնով վազենք մեր առջևը դրուած ասպարէզի ընթացքը . Յիսուսի նայինք՝ մեր հաւատքին առաջնորդին ու կատարողին” : (Նքր. ԺԲ. 1, 2):

10. Թող քու փնտռած օրհնութիւններդ, և յաւիտենական փառաց

մէջ անոր սորանալուն անկալութիւնը քաջալերէ քեզ :

Ղաւն ՓՐԿՈՒԹԻՒՆ կը փնտռես, անանկ բան մը որ միայն Աստուծոյ միտքը կրնայ հասկընալ անիկայ . ըստ որում, ինչպէս որ առաջ ըսի քեզի, ասիկայ անբաները կը պարունակէ իր մէջը՝ որոնք անհուն ու յաւիտենական են : Ասիկայ երանելի կ'ընէ քեզ աս և հանգերձեալ աշխարհին մէջ : Ա՞ս աշխարհիս մէջ կը պարգևէ քեզի բոլոր մեղքերուդ (Թողութիւն, քու անձիդ արդարացուցում, բնութեանդ նորոգութիւն և սրբացուցում, Աստուծոյ ընտանիքին մէջ որդեգրութիւն, որդեգրութեան հողին, քու համբաւիդ պաշտպանութիւն, ստացուածքիդ ապահովութիւն, առողջութեանդ օգնութիւն, ցաւոց մէջ մխիթարութեան աղբիւր մը, նեղութեան խաւար տեսարանին ատեն լոյս մը, յետին առանձնութեանդ մէջ ընկերակցութիւն, ամէն շփոթութիւններու մէջ խորհրդակցութիւն, տկարութեան մէջ ձեռնտուութիւն, փորձութեան մէջ զսպում : Այս և Աստուծոյ փրկուած ու սուրբ ժողո-

վուրդին ընկերութեանը մէջ քեզ կը
խառնէ, կեանքին փոփոխական վիճակ-
ներուն մէջէն պատուով քեզ կ'անցընէ,
մինչև յաւիտենականութեան սահմա-
նագլուխը քեզի կը ծառայէ, մահուան
անկողնոյդ մէջ գլխուդ բարձր կը կահուղ-
ցընէ, բաժանման ցաւը կը մեղմացընէ,
ու մահուան տաղնապներուն մէջ կը զը-
ուարթացընէ քեզ ու կը կենդանացընէ
անմահութեան յոյսերով: Բոլոր ասոնք
տակաւին միայն սկիզբն են, գերեզմա-
նին միւս կողմը քեզի համար սպասուած
օրհնութեանը փափաքելի ու նախնական
համն առնելն է: Անոր ինչ ըլլալը, միայն
Աստուծոյ Հոգիին խօսքերովը կրնայ ըս-
ուիլ. ինչու որ «ան բաները որ աչք չէ
տեսեր, և ականջ չէ լսեր ու մարդու
արտին մէջ չէ ինկեր, Աստուած իր սի-
րելիներուն պատրաստեց»: «Ո՛վ Հայր՝»
ըսաւ մեր Տէրը, «կ'ուզեմ որ ո՛ւր որ
ես եմ, անոնք ալ իմ հետս ըլլան, որ-
պէս զի տեսնեն իմ փառքս»: «Մենք
ալ անանկ յաւիտեան Տէրօջը հետ
պիտի ըլլանք»: «Ան որ Արդիին կը հա-
ւատայ, յաւիտենական կեանք ունի»:

“Յաւիտենական կեանքը անոնց՝ որ բարի գործքերու մէջ համբերութեամբ յարատեւելով, փառք ու պատիւ և անմահութիւն կը խնդրեն” : “Մեր վայրկենական թեթեւնեղութիւնը խիստ մեծ ու չափազանց յաւիտենական փառքի առաւելութիւն կը գործէ մեզի . ինչու որ չերեցած բաները յաւիտենական են” : “Մեն որ մեզ նորէն ծնաւ անեղծ ու անարատ և անթառամ ժառանգութեանը համար՝ որ երկիւնքը պահուած է ձեզի, որ Մատուծոյ զօրութեամբը պահպանուած էք հաւատքով ան փրկութեանը համար՝ որ պատրաստուած է վերջի ժամանակը յայտնուելու” : “Տակաւին յայտնի չէ թէ ինչ պիտի ըլլանք . բայց գիտենք որ երբ Մնիկայ յայտնուի, անոր պէս պիտի ըլլանք . վասն զի անիկայ պիտի տեսնենք ինչպէս որ է” : “Մսիկէ ետքը տեսայ, և ահա մեծ բազմութիւն՝ որն որ մէկը չէր կրնար համրել, բոլոր ազգերէն՝ ու ցեղերէն և ժողովուրդներէն՝ ու լեզուներէն, որոնք թողոյն առջևը ու Վառնուկին առջևը կեցեր էին՝ ճերմակ հանդերձներ հագած, և ձեռքերնին արմաւենիներ բռնած . և մե-

Ժաճայն կ'աղաղակէին ըսելով . Փրօ-
կութիւնը մեր Մատուծոյ՝ որ աթո-
ռին վրայ կը նստի , ու Գառնուկին :
Մնոր համար Մատուծոյ աթոռին առջևն
են , և իրեն կը ծառայեն ցորեկ ու գիշեր
իր տաճարին մէջը . և աթոռին վրայ նստո-
ղը իր փջանը պիտի տարածէ անոնց վրայ : Ա՛չ
պիտի անօթենան՝ ու ո՛չ ծարաւին , ո՛չ ալ
արևը՝ կամ մէկ տաքութիւն մը անոնց վը-
րայ պիտի իյնայ : Այսան զի Գառնուկը որ
աթոռին մէջն է , պիտի հովուէ զանոնք , ու
կենդանի ջուրերու աղբիւրները պիտի ա-
ռաջնորդէ զանոնք . և Մատուած բոլոր ար-
ցունքները պիտի սրբէ անոնց աչքերէն” :

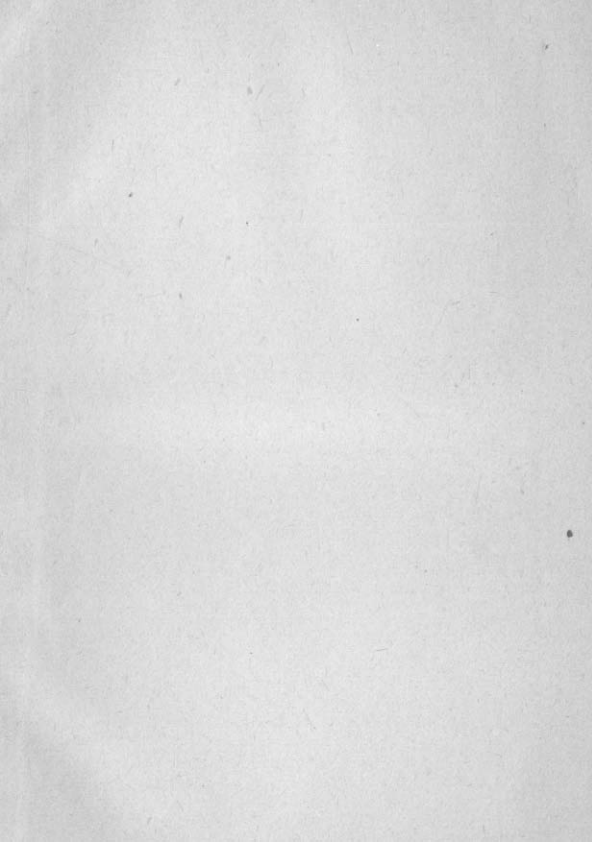
Փրկութիւնդ մեծ փառաբով փրնա-
ւող , քու անձդ ու բոլոր շահերդ Յի-
սուս Քրիստոսի յանձնէ՛ , “քու անձիդ
համար կենդանի չըլլաս , հապա Մնոր՝
որ քեզի համար մեռաւ ու յարութիւն
առաւ” : Այ՛ր՝ դէպ ՚ի երկինքը նայէ՛ ,
ու անոր զօրութիւնովը ջանք ըրէ՛ առաջ
վաղելու . ու դո՛ւն , այո՛ , դո՛ւն , թէ և
անարժան ես , ու ասանկ ըլլալդ ալ
կ'զդաս , պիտի ժառանգես “խիստ մեծ ու
չափազանց փառքի յաւիտենական առա-

ւելութիւնը՝ որ Ինքը պատրաստեց իր սիրելիներուն համար :

1. Ո՛վ Տէր Յիսուս՝ անսուտ բերնով
Դուն խօսք տուիր մեզի .
«Թէ ես կ'երթամ իմ Հօրըս քով ,
Տեղ պատրաստել ձեզի :
2. Ու ես ուր որ պիտի երթամ ,
Դուք ալ հոն գաք պիտի՝ :
Ո՛վ Տէր Յիսուս՝ երբ դայ նոյն ժամ ,
Դուն հոն՝ տեղ տուր ինձի :
3. Սրբոց հետ հոն ուրախանամ ,
Անձառ ուրախութեամբ .
Հոն քու առջիկ հանգըստանամ ,
Անհուն խաղաղութեամբ :
4. Ան տեղ բքնաւ մեզք չմոնար ,
Մեզի վիշտեր տալու .
Ոգք չլուիր՝ սուգ չերեւար ,
Հոգին վրդովելու :
5. Հոն արդարները կը փայլին ,
Գլուխնին թագ լուսեղէն .
Անախտ սիրով հոն կ'զմայլին
Եւ Տերը միշտ կ'օրհնեն :

(Երգ 113րդ)

5n

924

1597 200
002 7671

924

« Ազգային գրադարան

NL0027671

